

רַנְּנוּ צַדִּיקִים

חוֹבֶרֶת לִמּוּד - תּוֹרוֹת וְסִפּוּרִים

מסע אנ"ש לציוני הצדיקים באוקראינה

י"ט-כ"ג טבת תשפ"ו



תכן החוברת

א. מכתב רבינו שליט"א (כפר חב"ד)

ב. רבי אלימלך מליז'ענסק (ליז'ענסק)

ספרן של צדיקים >> נעם אלימלך >> נעם אלימלך לפרשת שמות (שיעור)

ג. מורנו הבעש"ט הקדוש (מעזבוז)

זוכר כל הנשכחות >> מי שאמר לשמן וידלוק >> סיפורי הבעש"ט (שיעור)

ד. הרב המגיד ממעזריטש (אניפולי)

לישון בדביקות

ה. רבי זושא מאניפולי (אניפולי)

מאיפה הוא יודע? >> בין כה וכה לא תבין את הסוגיא >> תורה מהמקור

ו. כ"ק אדמו"ר האמצעי (נייעז'ין)

יותר מבחייהם >> מלחמת הקוזקים בקטרוג >> לסתור את כל הסברות >> יחפוץ המלך >> ישנו בעולם >> סיפור נאה כזה >> התפעלות טהורה (שיעור)

ז. כ"ק אדמו"ר הזקן (האדיטש)

ללמד את כולם >> פרצוף סיפורי אדה"ז (שיעור)

ח. חסידות ללימוד במשך המסע

מה הסיפור שלך? (שיעור ד' שבט תשפ"ה) >> "'משה' 'משה' לא פסיק טעמא בגווייהו" (שיעור ז' אדר תשע"ט) >> לא יודע כלום (שיעור כ"ב טבת תשפ"א) >> עבודת ימי השובבי"ם - שפלות וגעגועים (שיעור כ"ד טבת תשע"ט) >> בני יששכר טבת ב' >> תורה אור פרשת שמות - ב־ד

ט. לו"ז מסע הקדש בע"ה



פתח דבר

או: מדריך למשתמש

עוד לא הספקנו לגמרי לחזור משנה שעברה, ובעודנו עם זכרונות שעולים באוזן־חוטם־פה משנה שעברה, ברוך ה' אנחנו כבר זוכים ונוסעים שוב יחד להתקשר, להתחבר ולהזכר לצדיקים הקדושים, רבותינו דבגלותא. עוד עולים זכרונות ותמונות של רגעים קטנים של אמת ליד הציונים, צחוקים אדירים באוטובוס, התוועדות אחת של עשרות שעות, המשקה, ההרינג, הדא"ח, השקט מול המצבות והתחושה שיש פה דמויות שבעצם חיות ופועלות הרבה יותר ממנו, ההליכות בקור האוקראיני בכיף לא־רגיל, הסעודה והשעות ההזויות... ויחד עם כל אלה, כמובן, געגועים לעשות את זה שוב, וכמה שיותר זמן...

במסע הקדש הזה אנחנו מתקשרים, מתחברים ונזכרים.

מִתְקַשְׁרִים. אמת, יש לנו ארץ מלאה צדיקים, חיים וגם חיים יותר: מהאבות והאמהות, יוסף הצדיק, התנאים והאמוראים, וגם רבים מגדולי החסידות שוכנים פה מתחת לאף. אבל בכל זאת, כמו שהמליץ שוקי: כשנעלה לעולם האמת, לא ישאלו אותנו למה לא נסענו למשה רבינו, אלא למה לא נסענו לזושא, לצדיק שלנו, שתפס אותנו, שבו התאהבנו. ומי זה אם לא הבעל שם טוב הקדוש, אור שבעת הימים, שלגמרי הוּא חַיֵּינוּ וְאוֹרֶךְ יָמֵינוּ, וכל חיינו הם פשוט לאורו הזורח (או בלשון איתיאל, לאוהבים סרטי־אימה: דמיינו לעצמכם שהייתם נולדים בדור לפני הבעל שם טוב...). הבעל שם טוב התווה עבורנו את היהדות מחדש והראה לנו אותה ואת הדרך לה' בדרך חדשה של אוֹרוֹת חֲדָשִׁים בְּכֵלִים עַתִּיקִים, וכל פרט בחיינו (כמעט...) היה נראה אחרת לגמרי אילולא היה צדיק בשם רבי ישראל בעל שם טוב בעולם שלנו. ולכן, בגלל שמָצָאתִי אֶת שֶׁאָהֲבָה נַפְשִׁי, אז אֲחַזְתִּיו וְלֹא אַרְפֶּנּוּ. אז אותו דווקא אנחנו נוסעים לפגוש. לבקש, לספר, להגיד תודה, ולשמוע קצת חידושים 'בעל־שם־טוביים' שיתנו לנו להרגיש את ה' עוד קצת.

מִתְחַבְּרִים. בנסיעה אנחנו מקשרים את עצמנו לכל הצדיקים שוכני עפר, לכל הצדיקים שבדורנו, וגם ואולי בעיקר - לכל הצדיקים שיושבים יחד אתנו באוטובוס... בלשונו של הרב שי, 'הייתי בא באותה שמחה גם לשלשה ימים של סיבובים יחד סביב ככר המדינה' :) להיות יחד, לצחוק, לשתוק, לשמוע, לספר, לשמוח, וכמובן לשתות ולהשפך יחד...

נִזְכָּרִים. ועוד, והוא אולי העיקר: בנסיעה הזו אנו רוצים להזכר שיש רצוא בעולם, שיש רגעים של רצוא בלי שוב, שאפשר לא לטבוע בעולם לגמרי. נזכרים שעדיין יש צָמְאָה נַפְשִׁי לֵאלֹהִים לְאֵל חָי, מָתַי אָבוֹא וְאֵרָאֶה פְּנֵי אֱלֹהִים. בתוך כל החיים של ה"שוב", החיים העמוסים שבהם - מתוך "שוב" כמובן... - לא מספיקים להתפלל באריכות, ללמוד, לשרות במחשבות ודיבורים על ה' ועל הצדיקים, לחיות קצת את

העולם שלהם - יש כמה ימים בשנה שאותם מקדישים לתהו הזה. להזכר שיש רצוא, יש תהו אלקי, ויש לנו כח המשלח בעולם הזה... ואחרי (או תוך־כדי) שנזכרים ברצוא הזה, בתשוקה להתכלל באלקות, לחיות את העולם של ה' ושל הצדיקים - ה"שוב" לעולם נראה קצת אחרת, לא חיים בעולם מכניעה אלא מבחירה, עם תחושת שליחות, לראות עוד קצת את ה' בחיים שלנו (ולהביא את כולם לנסיעה של שנה הבאה...).

אז כחלק מהמסע, הבאנו קצת אותיות שאולי יכולות לעזור לנו לפגוש.

מה יש בחוברת שלפנינו?

כמה מדורים: יש חלק לכל צדיק שאצלו נעבור (למרות שאין לכמה מצדיקי מעזבוז לקוצר־המקום, אבל תחשבו עליהם בכל זאת...), שבו יש קורות חיים של הצדיקים, וגם מאמרים וספורים מבוארים עליהם, על דמותם ועל תורתם מאת רבינו שליט"א (רובם המוחלט בעריכת יהודה שי' הס שאתנו השנה...), ושיעורים ששייכים לדמות הזו (תודה לאיתיאל על הבחירה והעזרה בלי סוף!). תודה רבה לרבינו שליט"א על השיעור המיוחד שהקליט עבורנו על תורה מהספה"ק "נעם אלימלך" לפרשת שמות - כשנהיה אצלו נלמד את התורה ואת השיעור אי"ה. המדורים בחלק זה כולם סודרו לפי סדר המסע, כלומר שעד סוף המסע אמורים לגמור את החוברת...

אחרי כל זה, בפרק ח', הובאו כמה קטעי חסידות מתוקים ללמוד במהלך הנסיעה: החל מחלקו הראשון והעיקרי של השיעור שמסר עבורנו רבינו שליט"א בנסיעה של שנה שעברה - 'מה הסיפור שלך?'; דרך שיעור לפרשת שמות מז' אדר תשע"ט; וכלה בשיעור מיוחד מאד על מאמר של אדה"ז (!!!) על עבודת ימי השובבי"ם שאנחנו בעיצומם - שפלות וגעגועים. אחר־כך מובאים שלשה מאמרים מתורה־אור על הפרשה ועוד התחזקות מתוקה מה"בני יששכר"; ובסוף - הבאנו את הלו"ז המשוער, שיהיה לנו בבחינת לשאול מתנגד ולעשות הפוך, או פשוט שיהיה על מה לצחוק...

יחד עם החוברת - מלבד חוברת "נפלאות" שנקח אתנו, שבה יש שיעור שמסר הרב בשבת האחרונה במיוחד עבורנו (ועוד דברים רלוונטיים לטיול...) - מובא מוסף, חוברת "השטחות" - ישר כח עצום לרב יוסף חיים פרל על העריכה! - ובה נוסח "מענה לשון", הנהגות והתחזקויות להשתטחות על הציונים הקדושים עצמם (לא במקום פ"נ אישי, כמובן...).

אשרינו, מה טוב חלקנו ומה נעים גורלנו!

א. ברכת רבינו שליט"א למסע אנ"ש למעז'בוז' [ערש"ק בא תשע"ה]



בע"ה

ד"ש חם חם לכל החברים. שמחו צדיקים בה', תשמחו יחד עם הצדיקים בה', ומכח השמחה בה' יבוא **משיח** אותיות **ישמח**.

כדאי לומר פרק **צז** (**מהיטבאל**) בכל ציון. הוא הפרק שאומרים לפני כל נדרי (כל ציון של צדיק במקום הוא בחינת יום הכפורים בזמן).

סיומו: "אור זָרֻע לצדיק [אותו צדיק-עליון שפוקדים את ציונו] ולישרי לב [החברים -] שמחה". ואז: "שמחו צדיקים בהוי' והודו לזכר קדשו". "שמחו צדיקים" היינו הצדיק-עליון יחד עם הצדיק-תחתון.

הצדיק-תחתון, או הצדיקים התחתונים, היינו החברים שבאים להשתטח (וכמו שהוסבר בכ"ד טבת, שצדיק-תחתון יכול להיות מאד תחתון...), וכידוע הכוונה של "רננו צדיקים בהוי'", שעל כן אומרים פרק **לג** בציון.

פרקים **לג** ו-**צז** הם היחידים בתנ"ך בהם מופיע לשון של "צדיקים בהוי'", ועל כן ראוי לחבר אותם (**לג צז** = 130, ה"פ **הוי'** = **עין**, בסוד "עין בעין יראו בשוב הוי' ציון", עין של הצדיק-עליון בעין של הצדיק-תחתון; אחרי פרק **לג** ופרק **צז** אפשר לומר פרק **קל**, הערך של שניהם, "ממעמקים קראתיך הוי'"). חבור הלשונות, **רננו צדיקים בהוי' שמחו צדיקים בהוי'**, עולה ו פעמים **צדיק**, כלומר שהערך הממוצע של כל תבה הוא **צדיק**! (**רננו בהוי' שמחו בהוי'** = **משיח משיח**).

"והודו לזכר קדשו" היינו הודית הצדיק-תחתון לזכר קדשו של הצדיק-עליון, כאשר מתוועדים ומספרים ספורים ממנו. **והודו לזכר קדשו** = **שניאור זלמן** (שעולה **רבי נחמן מברסלב**, כמבואר בשיעור).

צז עולה בגימטריא גם **זמן**, "שהחיינו גו' לזמן הזה". זמן יהודי הוא מקור השמחה, כמבואר במ"א בסוד "עת ללדת", ובסוד סימני ימי השנים בלוח

העברי - **שמחה** ימים, **שמחו**, **בשמחה**, **לשמחה**, **לשמוח**, **לב שמחה**. השנה הסימן הוא **שמחו** - "שמחו צדיקים בהוי'".

פרק **צז** כולו אומר שמחה (**מהיטבאל** היא אשה שמחה): יש בו ארבעה לשונות של שמחה, החל מהפסוק הראשון - "ישמחו איים [כל ציון של צדיק, בפרט בחו"ל, הוא אי בודד בתוך מים רבים כו', **אי** ר"ת **א**רץ ישראל כנודע] רבים [א"ת רבים אלא רביים]". אח"כ "שמעה [שהחברים מגיעים] ותשמח ציון [הציון של הצדיק]", ואז "אור וגו' שמחה" ו"שמחו וגו'".

שני הלשונות הראשונים: **ישמחו** = **יד** פעמים **הוי'**, **ותשמח** = **כט** פעמים **הוי'**, יחד = 1118 = **מג** פעמים **הוי'** = "**שמע ישראל הוי' אלהינו הוי' אחד**" ("**שמע... אחד**" - **עד אשמח**). אח"כ **שמחה שמחו** (שני סימני השנה הראשונים) = 707 = 7 פע' 101, סוד "ושם **אשתו** מהיטבאל". כל **ד** לשונות השמחה עולים יחד 1825 = 25 פעמים **חכמה** = **ג** מילויי חכמה (**חית כף מם הא**, **חית כף מם הה**, **חית כף מם הי**), ללמד ששמחה אמיתית מתגלה יחד עם בטול פנימי, יחוד פנימיות אבא ופנימיות אמא, ששרש שניהם בפנימיות עתיק, גילוי של מלך המשיח.

יש בפרק גם **ב** לשונות של גילה (גם לשון גילוי אור, ע"ד "אור זרע לצדיק ולישרי לב שמחה"): תחלת הפרק: "הוי' מלך תגל הארץ" (ר"ת "הוי' מלך **תגל** הארץ" עולים **ז** פע' **א-דני** [= **אמונה שמחה**], אוס"ת עולים **ו** פעמים **א-דני** [= **יחידה שמחה**], יחד = **א-דני** פעמים **אחד**, **ה** פעמים **אחד** ברבוע) ו"ותגלנה בנות יהודה".

"**שמחו צדיקים בהוי' והודו לזכר קדשו**" = **דוד** פעמים **המלך**. המלה הראשונה והאחרונה בפרק - **הוי'**... **קדשו** - עולות ד"פ **דוד המלך** (**הוי' קדשו** בהכאה פרטית = 2850 = **יהודה** [**ל**, המלכות נקנית ב-**ל** מעלות] פעמים **המלך**!). יש **המלך** (95) תבות בפרק **צז**.

צדיקים = עוד יוסף חי וכו'. שמחו צדיקים = משיח צדקנו (= "הוי' מלך הוי' מלך הוי' ימלך [= משיח] לעלם ועד [= צדקנו]"). שמחו צדיקים בהוי' = רבי רבי רבי!

בפסוק "שמחו צדיקים בהוי' והודו לזכר קדשו" הדילוג הראשון (**שמחו בהוי' לזכר**) = 889 = 7 פע' 127 = 3.5 פע' **צדיקים**; הדילוג השני (**צדיקים והודו קדשו**) = 441 = 21 ברבוע = **אמת**, צדיק אמת, חותמו של הקב"ה אמת.

האות הראשונה ואחרונה בפסוק - **ש**...**ו** - עולות "**רננו** [צדיקים בהוי']". כל האותיות שבאמצע = 1024 = 32 ברבוע, 2 בחזקת 10. יש 28 (**בהוי'**) אותיות בפסוק, משולש 7. הערך הממוצע של כל אות הוא 47.5, חצי **המלך** (כנ"ל).

ה"בהוי'" הקודם בספר תהלים הוא "ישמח צדיק בהוי'", הערך הממוצע של "**ישמח צדיק בהוי'**" ו"**שמחו צדיקים בהוי'**" הוא **תריג** (כללות כל מצות תורתנו הקדושה, "עבדו את הוי' בשמחה", המצות ניתנו לשם שמחה של מצוה, לעבוד את ה' בשמחה ובטוב לבב מרב כל), "**הוי' אלהי ישראל**", **משה רבינו** וכו' (הכנף = 23, **חיה** וכו').

"ישמח צדיק בהוי'" הוא הפסוק החותם את פרק **סד**, בו אין עוד לשון של שמחה. וכמה רמזים בחבור הפרקים: **סד צז** = **ז** פעמים **חיה**, שם **קסא** כו', ברבוע פרטי = **ששה** (ה"פ **חכמה**) פעמים **יחידה** = 5 פעמים משולש 73, **חכמה**, "**בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ**". **גל** (פרק **לג**) **סד** = **צז**. **לג סד צז קל** = **חי** ברבוע, הממוצע = **פא** ("הרחב **פיך** ואמלאהו"), **ט** ברבוע.

במשלי כתוב "**אור צדיקים ישמח**" = **אחדות פשוטה** (הפירמידה של **אחד**, "**דוד מלך ישראל חי וקים**" וכו' וכו'). ראש וסוף שני חלקי הפסוק: **שמחו... בהוי'**, **והודו... קדשו** = **אור צדיקים ישמח**! המלים שבאמצע - **צדיקים... לזכר** - עולות **ז** פעמים **חכמה** (= **בטול הוי'** כנ"ל).

תן לחכם (שמח) ויחכם (ישמח) עוד.

פרק צ"ז בתהלים

"אין אומר דבר המלך כלום"...

א הוי' מָלָךְ תָּגֵל הָאָרֶץ יִשְׂמְחוּ אִיִּים רַבִּים. ב עָנָן וַעֲרָפֶל סְבִיבָיו
צֶדֶק וּמִשְׁפָּט מְכוֹן כִּסְאוֹ. ג אֵשׁ לְפָנָיו תֵּלֵךְ וּתְלַהֵט סָבִיב צָרָיו.
ד הֵאִירוּ בְרָקָיו תֵּבֵל רָאֲתָה וַתָּחֶל הָאָרֶץ. ה הָרִים כַּדּוֹנַג נָמַסּוּ
מִלִּפְנֵי הוי' מִלִּפְנֵי אֲדוֹן כָּל הָאָרֶץ. ו הִגִּידוּ הַשָּׁמַיִם צִדְקוֹ וְרָאוּ כָּל
הָעַמִּים כְּבוֹדוֹ. ז יֵבֹשׁוּ כָּל עֹבְדֵי פֶסֶל הַמִּתְהַלְלִים בָּאֱלִילִים
הִשְׁתַּחֲווּ לוֹ כָּל אֱלֹהִים. ח שָׁמְעָה וַתִּשְׂמַח צִיּוֹן וַתָּגֵלְנָה בְּנוֹת
יְהוּדָה לְמַעַן מִשְׁפָּטֶיךָ הוי'. ט כִּי אַתָּה הוי' עֶלְיוֹן עַל כָּל הָאָרֶץ
מְאֹד נַעֲלֵיתָ עַל כָּל אֱלֹהִים. י אֹהֲבֵי הוי' שִׂנְאוּ רָע שֹׁמֵר נַפְשׁוֹת
חֲסִידָיו מִיַּד רְשָׁעִים יַצִּילֵם. יא אוֹר זָרֻעַ לַצַּדִּיק וּלְיִשְׁרֵי לֵב שִׂמְחָה.
יב שִׂמְחוּ צַדִּיקִים בַּהוי' וְהוֹדוּ לְזֵכֶר קָדְשׁוֹ.

ב. הרה"ק רבי אלימלך מליז'ענסק זיעוכי"א



הרבי ר' אלימלך מליז'ענסק, בעל 'נועם אלימלך' ואחיו של רבי זושא מאניפולי, נולד בשנת התע"ז בערך לאביו אליעזר ליפא ואימו מירל. היה מגדולי תלמידי המגיד ממעזריטש, אליו התקרב בעקבות אחיו. ספרו כונה "ספרן של צדיקים" והוא עצמו כונה "בעש"ט קטן". במובנים רבים עיצב את דרך החסידות בפולין כולה, בהתוותו את דמות הצדיק ואת אופן ההתקשרות אליו, ותלמידיו היו לגדולי החסידות בדור הבא, ביניהם המגיד מקוז'ניץ, החוזה מלובלין, האוהב ישראל והרבי מרימינוב. נפטר בכ"א אדר ה'תקמ"ז בעירו ליז'נסק ואחריו שימש ברבנות (אם כי לא כרבי) בנו רבי אלעזר.

***

שמעתי מעשה שהי' אצל אדמו"ר הרה"ק ר' אלימלך זצ"ל מליזענסק, שהי' בימיו איש אחד עובד ה', שהי' יושב בחדרו כ"ב שנים סגור ומסוגר על התורה ועבודה ולא יצא חוצה כל הכ"ב שנים, עד שהי' נדמה בעצמו שהוא אדם השלם. אמר: אצא החוצה ואראה את יושבי הארץ ודרכיהם, כי אני לא יראתי עוד מהבלי הארץ. והלך חוצה ושמע רעש גדול, כי אנשים למאות נוסעים להרה"ק ר' אלימלך זצ"ל מליזענסק, והתפלא מאוד: מה המה רואים אצל הרה"ק מליזענסק, שהמה רצים כל כך אליו? למה לא באו אלי, הלא אני לא ראיתי את עין הארץ כ"ב שנים וישבתי בחדרי כל הזמן סגור ומסוגר על התורה והעבודה?

והוסכם בדעתו לנסוע להרה"ק מליזענסק זצ"ל, ולראות בעיניו מה טיבו. נסע לליזענסק להרה"ק זצ"ל על ימים אחרונים של חג הסוכות, ובליל הושענא רבה היה מנהגו של הרה"ק זצ"ל לומר את ספר דברים, משנה תורה. גם האיש הנ"ל היה אומר משנה תורה עם הצדיק וחסידיו, וכשהגיע הרה"ק זצ"ל להפסוק: "ועתה ישראל מה ה' אלקיך שואל מעימך, כי אם ליראה", התחיל הרה"ק זצ"ל לצעוק להחסידים בקול גדול: אפשר אתם סוברים שהיראה זה 'מטאטא'?! לא כן, היראה

כוונתו 'מורא'! והבן. מיד נפל פחד גדול על החסידים שהיו שם עד שהיו נופלים על פניהם ארצה, וגם האיש הנ"ל נפל על אפיו ארצה מגודל הפחד והאימה שהי' שם.

אך החסידים עמדו מיד על רגלם, אבל האיש הנ"ל נשאר מונח על הארץ מגודל הפחד והאימה שנפל עליו, ולא היה בו כח לקום ולעמוד על רגליו. ונשאר שוכב על הארץ כבחלשות (התעלפות), וכראות החסידים זאת הגביהו אותו מן הארץ והשכיבו אותו על מיטה. הוא לא נע בשום אבר, ושכב כל הלילה וכל היום של הושענא רבה וגם ליל שמיני עצרת עד בוקר של שמיני עצרת בלי שינוי.

ויהי כראות החסידים כי עבר זמן כזה ולא הוטב לו, נפחדו מאוד מזה. נכנס הרה"ק ר' אלעזר - בנו של הרה"ק ר' אלימלך זצ"ל - לאביו הק' וסיפר לו את דבר האסון מהאיש הנ"ל. אמר הרה"ק זצ"ל לבנו: קח מקלי והנח עליו. ולקח בן הרה"ק זצ"ל את המקל, הלך אל האיש הנ"ל והניח עליו ואמר לו: אבי מורי גזר עליך שתעמוד! ועמד מיד. אחר שעמד האיש הנ"ל מהתעלפותו נכנס לקודש פנימה ובכה לפני הרה"ק זצ"ל במר נפש, ואמר לו בזה"ל: אם כשראיתם דף אחד מספר מונח על הארץ בודאי הרימותם, למה אהי' גרוע מדף קרוע של ספר? הלא עסקתי כ"ב שנים בתורה ועבודה, הרם אותי. ואמר לו הרה"ק זצ"ל: לך לשלום השם יהי' בעזרך. מזה נוכל ללמוד שאין תכלית להאדם רק להתחבר אל הצדיקי אמת וגם מזה יבין מה הוא היראה.

[מתוך 'זכרונם לברכה']

ספרן של צדיקים

הנקודה שסביבה סובב הסיפור, היא הצורך בהתקשרות לצדיק. אותו אדם שביקר בחצרו של ר' אלימלך חשב כי אין מעלה גדולה ממעלתו, אך כשהוא נחשף לעומק עבודתו של הצדיק הוא נפל בחולשה על הארץ, ונסע ממנו כאדם אחר. ובאמת, לא במקרה מגיע האיש אל רבי אלימלך דווקא:

רבי אלימלך הוא הדמות, בה"א הידיעה, של הצדיק בחסידות, וגם בספרו נועם אלימלך תופסת דמות הצדיק מקום מרכזי, עד שהוא מכונה בחיבה בפי חסידים "ספרן של צדיקים" (על פי לשון חז"ל, "שלשה ספרים נפתחים בראש השנה, של צדיקים, בינונים ורשעים"). ניתן לראות בנועם אלימלך ממש "ספר הדרכה לצדיקים" - כמעט בכל מקום שנפתח את הספר, ידובר בו על עבודת הצדיק, כיצד הוא מתדבק בבורא, וכיצד הוא משפיע טובה וברכה לעם ישראל בכל התחומים.

אך מה עושה היהודי הפשוט כשהוא לומד מעט נועם אלימלך ליד שולחן השבת? ומה הרוויח היהודי שבסיפורנו, כשנוכח לדעת את הפער שבין עבודתו ועבודת הצדיקים?

הכוונה, לא פסיביות

כאשר לומדים ב"נעם אלימלך", התחושה הכללית היא שרבי אלימלך לא ממש מדבר אלינו באופן ישיר. הצדיקים יושבים ונהנים מזיו השכינה, ואנו זוכים לצפות בהם ונמשכים אחריהם. אבל אם בכך היתה מסתכמת כל ההתקשרות לצדיק, מדוע רועשת כל כך החסידות סביב הצדיק והקשר אליו?

נראה את דברי אחד מתלמידי רבי אלימלך, מהרי"ל מזאקליקוב: "כשאדם רוצה לעבוד הבורא ב"ה, צריך לילך לצדיק והוא יורה לו את הדרך... אבל כשאינו הולך להצדיק אז אינו יודע מאומה, אף על פי שלומד תמיד ומתפלל ועושה כל המצות, אבל אינו יודע לעשותם באהבה וביראה, ולא פרחת לעילא כנודע [עבודתו אינה עולה למעלה, מפני שהאהבה והיראה הן ה'כנפיים' שאיתן המצוה פורחת ועולה לפני ה']"... וזהו "אם אין אני לי מי לי". פירוש, כשאין אני בעצמי עושה מעשים טובים ולעבוד את הבורא יתברך שמו, מי לי? מי יעשה מעשים טובים בשבילי? "וכשאני לעצמי מה אני" פירוש, כשתעשה בפני עצמך ולא תדבק עצמך בצדיקים, "מה אני", אין אתה יודע מה לעשות ואיך לעשות המעשים טובים".

כלומר, הצדיק איננו פוטר מעבודה (כמו שיש החושבים בטעות), אלא מכוון אותה. אמנם רבי אלימלך הפיל יראת שמיים עצומה על הנוסעים אליו, אך הם בכוחות עצמם נדרשו לפעול, ולהכניס את האורות שקיבלו מהצדיק לכליהם שלהם. לעומת זאת, ללא הצדיק, עלולה העבודה כולה להיעשות ללא רגש אמיתי או כיוון נכון: "יראה של מטאטא" המאפיינת אדם שלא יצא מד' אמותיו, לא בגשמיות ולא ברוחניות.

יתכן, שזהו פירוש השיחה שניהלו רבי אלימלך והיהודי בסוף הסיפור: החסיד הטרי, שנוכח לדעת עד כמה רבה השפעתו של רבי אלימלך, מתחנן כי "יגביהו אותו" ואין כוונתו לנפילה תחת הספסל - שהלא ממנה כבר הגביה אותו רבי אלימלך. הוא רוצה להתעלות, לצאת ממקומו הראשון. כפי שאת שנות התעלותו דאז עבר כפסיבי, בישיבה ארוכה בחדרו, גם כעת הוא רוצה שירימו אותו ויסייעו לו לעבוד את ה'. אלא שרבי אלימלך מסרב בעדינות: "לך לשלום", הוא אומר לו. "ה' יעזור לך, אבל את הדרך תצטרך לעשות בעצמך".

ומהו סוד המטאטא? המטאטא מופיע בתנ"ך בהקשר של פורענות, "וטאטאתיה במטאטא השמד". אם כן, 'יראה של מטאטא' היא יראת העונש מפני "רצועה לאלקאה" (שלא יטאטאו אותי החוצה...). המטאטא הוא הכלי הכי נחות בבית, **מטאטא** = **כלי**, סוד המושג 'מלרע' (למטה בארמית) - הטוב הוא 'למעלה' והרע הוא 'למטה'. אכן, המטאטא יכול להיות כלי טוב לניקוי הנפש (בדומה לניקוי החזק שעבר היהודי בסיפור שלנו בבית רבי אלימלך) - **מטאטא** = **כלי** = **טנא** ר"ת **ט**עמים-**נ**קודות-**א**ותיות, כלי התורה, אתם מנקים את הנפש.

נועם אלימלך

אחד מגדולי צדיקי החסידות המפורסמים היה רבי אלימלך מליז'נסק, הידוע גם בשם ספרו ה"נועם אלימלך" - אחד מספרי החסידות הראשונים שנדפסו. אפשר אף לומר שבתנועת החסידות רבי אלימלך הוא דמות המופת של הצדיק, בה"א הידיעה. רבי אלימלך, יחד עם אחיו הנודע רבי זושא, היה תלמידו של המגיד הגדול ממעזריטש (תלמידו-ממשיכו של הבעל-שם-טוב), לאחר מכן החל להפיץ בהרחבה את אור החסידות ותורתה בקרב יהדות פולין, וכמעט כל גדולי החסידות בפולין נמנים על תלמידיו ותלמידי-תלמידיו אשר ייסדו שושלות מפוארות הממשיכות עד עצם היום הזה.

ספר לצדיקים

אפשר לחשוב שהמושג **צדיק** מתאר רק את האדם כשהוא לעצמו. בא רבי אלימלך ומדגיש שהצדיק נושא **תפקיד** בתוך עם ישראל והעולם כולו. זו נקודת-ציון משמעותית בהתפתחות מודל **הקהילה** החסידית, שדמות הצדיק נמצאת במרכזה ומשפיעה על כל אחד מאנשיה, הן הקרובים אליו והן הרחוקים יותר.

גם ספרו של רבי אלימלך, נועם אלימלך, עוסק - יותר מכל ספר אחר - בדמותו של הצדיק: מה פועל הצדיק בתורתו, בעבודתו ובתפילתו, מה הלבטים שלו, וכיצד הוא קשור לעולם ומשפיע עליו. במקומות רבים עוסק הנועם אלימלך בהבדלים בין סוגים שונים של צדיקים, יש צדיק כזה ויש צדיק כזה, עד לניואנסים דקים ביותר. בקיצור, הנועם אלימלך הוא מעין "ספר הדרכה לצדיקים".

לפני שנסביר מה אומר **לנו** ספר המיועד לצדיקים - ננסה לחוש מעט איך הצדיק תופס את עצמו. ראשית, ראוי לציין את מדת הענוה והשפלות של הצדיק. מסופר שאדמו"ר הזקן, רבי שניאור זלמן מליאדי, הגיע פעם לאחד מגדולי המתנגדים לחסידות. לאחר שאותו רב נוכח בגדולתו של מי שעומד לפניו, הוא הראה לו את הספר נועם-אלימלך כשהוא זרוק בבזיון על הארץ, ושאל אותו האם הוא מכיר את מחבר הספר. אדמו"ר הזקן הכיר היטב את רבי אלימלך - הם למדו יחד בבית מדרשו של המגיד - והוא השיב לאותו רב: דע לך, שאם היו לוקחים את מחבר הספר הזה ועושים לו כך, זורקים אותו על הארץ ודורכים עליו, הוא לא היה מגיב...

הצדיק הגרוע מכל אדם

מצד אחד, הצדיק מתואר כדמות כמעט-מושלמת: נראה שהמאבקים שלנו עם היצרים הנמוכים והגסים אינם מטרידים אותו, הוא נושם אויר פסגות ועסוק בעניינים שבקדושה, בתורה בעבודה ובגמילות חסדים. אפשר לחשוב שהצדיק

ממש מרוצה מעצמו... לא ולא! הוא נזהר מאוד **לא** להיות מרוצה מעצמו אפילו לרגע אחד. כך מסופר על רבי אלימלך שהיה מעביר על עצמו **בקורת** נוקבת מאוד, והיה עושה **תשובה** על חטאיו מעומק הלב ובמרירות רבה.

כך מסביר רבי אלימלך מהו סוד **הפרה האדומה** שהיתה מטהרת את הטמאים ומטמאת את הטהורים: מי שחושב את עצמו לטהור, "אני בסדר", מחשבה זו מטמאת אותו. ואילו מי שחשבון הנפש שלו מסתכם בכך שהוא טמא, "**אני לא בסדר**" - מחשבה זו מטהרת אותו.

אך מתברר שהחטאים של רבי אלימלך הם מעשים שאנו לא היינו מעלים בדעתנו להגדיר כחטא. מדובר ב'פספוסים' כה דקים ועדינים שברמת המודעות וההתנהגות שלנו אינם תופסים מקום כלל. כך כותב רבי אלימלך:

הנה הצדיק השלם העובד ה' באמת הוא מסתכל תמיד ברוממות אל וגדולתו יתברך... וגם רואה תמיד בשפלות עצמו. וזוכר חטאות נעוריו... ואפילו החטאים שאינם חטאים גמורים רק כמו אבק... הם לזכרון לפניו תמיד והם בעיניו כחמורות שבחמורות ומתחרט עליהם ושב בתשובה שלימה מאהבתו יתברך.

וכך מספר אחד מגדולי תלמידיו של רבי אלימלך, רבי ישראל מקוזניץ:

כשהייתי אצל כבוד מורי ורבי מורנו הרב ר' אלימלך שמעתי שהיה אומר **שהוא גרוע יותר מכל אדם**. ושאלתי אותו כי בודאי הוא אומר זה בלב שלם, והיאך יוכל להיות זה? והשיב לי, למשל מי שמדקיר בדקר עב אינו יכול להזיק כל כך, ואם דוקר בדקר דק אזי הדקירה הוא ביותר והולך למרחוק. כך הוא מי שעושה עבירות חמורות חלילה אינו מזיק לו כל-כך כמו שמזיק להצדיק העבירה הקלה ביותר.

התלמיד דרש מרבו תשובה: איך אתה אומר שאתה גרוע מכל אדם? האם אין זו ענווה של שקר? והרב הסביר במשל נפלא: העבירות הרגילות אצל אנשים פשוטים הן גסות ו'עבות', ולכן פגיעתם שטחית יחסית. אבל הצדיק עוסק ברבדים עמוקים יותר, וממילא גם עדינים הרבה יותר, ולכן בכל פגימה שלו יש חומרה מיוחדת, כמו מחט דקה החודרת פנימה, ממש כשם שטעות של מדען בכיר חמורה יותר מטעות של פועל נקיון.

עוד מספרים תלמידי רבי אלימלך שפעם הוא עשה תשובה מעומק הלב על שבהיותו תינוק ציער את אמו כשינק ממנה חלב בחוזקה... ואפילו על שציער אותה בהיותו עובר בתוך הרחם! זו לא בדיחה. רבי אלימלך היה כל-כך מזוכך עד שהרגיש שבאיזה-שהוא מקום המעשים האלה מפריעים לו ופוגמים בנשמתו, ולכן עליו 'לחזור לאחור' ולתקן אותם.

בהקשר זה, נמסר בשם רבי אלימלך ה'וארט' החריף הבא, שעוסק לא רק בצדיקים:

יש ארבעה סוגי אנשים: א. מי שהוא רשע באמת, ויודע שהוא רשע - לבסוף יעשה תשובה, ביודעו מצבו האמיתי. ב. רשע שחושב על עצמו שהוא צדיק, הרי שהוא חי בטעות, ולבסוף יעמוד על טעותו ויעשה תשובה. ג. צדיק שחושב בעצמו שהוא רשע - הלא זהו התכלית הנרצה. ד. צדיק שיודע שהוא צדיק - הרי זה הדרגה הכי גרועה, שהרי לעולם לא יעשה תשובה [והרי תמיד יש על מה לעשות תשובה, לפי דרגתו]...

תחשבו על זה!

כולנו צדיקים

כעת נחזור לספר נועם אלימלך ונשאל: איזו 'עבודה' אנו יכולים לקחת מספר כזה שמדבר אל הצדיקים?

ראשית, בעזרת הלימוד על מדרגת הצדיק יש לנו 'אחיזה' מסוימת בו, וכך אנו יכולים יותר **להתקשר** אליו. אך יותר מזה, במקום מסוים אנו יכולים לזהות גם את "נקודת הצדיק" שבתוכנו! אך לשם כך יש צורך במעט סבלנות. הרי כבר למדנו שרשע שחושב את עצמו שהוא צדיק הוא "חי בטעות". יותר מזה, החסידות מלמדת שגם מי ששולט לגמרי על מעשיו ואינו עושה חטאים כלל, עדיין אינו מוגדר צדיק אלא 'בינוני' - כזה שנתון כל הזמן במלחמה עם היצר-הרע - ואסור לו לחשוב את עצמו לצדיק.

עלינו לעבור תהליך מברר בשלשה שלבים, שניתן לזהות אותם כשלבים בסולם ההתבגרות. בשלב הראשון, אני חש את כל המדות הפחותות והרעות הרוחשות בקרבי, ומרגיש שככל הנראה אני **רשע**. מכאן נקודת המוצא היסודית של **הכנעה** כלפי ה', אך העיקר הוא להאמין שכמה שאני ירוד ומרוחק הקב"ה מרחם עלי ודואג לי היכן שאני נמצא. באופן כללי, בשלב זה אין לעסוק בשאלות מי אני ומה אני, אלא להתחזק שוב ושוב, לטפס בכוח מבלי להתייאש (כמו שמדגישה במיוחד חסידות ברסלב).

השלב השני הוא ה**הבדלה**, אני יכול לעמוד ולהסתכל על עצמי בצורה מפוכחת ולזהות את הקטבים השונים המתרוצצים בקרבי. אמנם התודעה הראשונית שלי מזוהה עם הצד הנמוך, "הנפש הבהמית" שלי, אך לעומתה יש בי "נפש אלוקית", שהינה "חלק אלו-ה ממעל ממש". בעזרת השכל השופט (והקר), אני יכול לערוך מלחמה מתמדת עם האויב האפל שנמצא בקרבי ולנצח אותו בקרב, שוב ושוב, כאשר אני מזהה את עצמי כ**בינוני** הנמצא בתווך, **בין** ל**בין** (כפי שמודגש בספר התניא, ספר היסוד בחסידות חב"ד).

בשלב האחרון, אני יכול להזדהות יותר ויותר עם **הצדיק** שבתוכי, כמו שאמר הרבי מליובאוויטש שבדורנו כל יהודי צריך לשאוף לאמץ את עבודת הצדיק, כדברי

הנביא "וְעַמֵּךְ כֻּלָּם צַדִּיקִים". אמנם מצבי הרוחני אינו מזהיר כלל, ובכל זאת אני מסוגל להסתכל מנקודת המבט של הצדיק שבי, הנפש האלוקית, ולהבין שכל הפגמים והפגעים שהסתבכו בנפשי הם באמת **אתגרים** שלאחר שאתגבר עליהם, בעזרת ה', אצא עם רווח נקי! זהו השלב של ה**המתקה** שבו ניתן לראות שהרע הוא באמת "כיסא לטוב".

אבל ההמתקה האמתית היא כשאני יוצא מעצמי ומבין שהעיקר הוא להשפיע החוצה, מהפרט אל הכלל, כל אחד במעגלי ההשפעה השייכים אליו, החל ממשפחה וחברים ועד העם כולו. מי שנוהג כך, מי שרואה עצמו כשליח או חייל בצבאות השם, הרי מבחינת התפקיד הוא הוא הצדיק, המשפיע טובה וברכה, בגשמיות וברוחניות, לכל סביבתו, "צדיק יסוד עולם [כל אחד וה'עולם' שלו]". במובן הזה, כולנו צריכים להיות צדיקים, ולאמץ באהבה את "המדריך לצדיק" - הספר הקדוש נועם אלימלך. כך נזכה להרגיש שכל יהודי הוא צדיק נעים ומתוק, וכל חטאיו ופשעיו יתוקנו לבסוף ויהפכו לזכויות גמורות.

עיין בעטרת צבי שכותב וז"ל: מקובל בידי תלמידי חכמים ויראי שמים שהרבי ר' אלימלך זי"ע קודם פטירתו הבטיח, כי כל מי שיהיה על קברו יושיעו כמו בחיים חיותו, ולא ימות בלא תשובה, ובאמת אין ספורות למו, להעולם הנוסעים בכל שנה ושנה על קברו.

הרה"ק בעל תפארת שלמה זי"ע הי' מרבה לנסוע לליזענסק, ומחמת שהי' כהן לא הלך עד הציון אלא עד המקום הקרוב ביותר האפשרי, ובחודש אלול התעכב שם משך שבועות אחדים רצופים, גם השתדל בתיקון וחיזוק האוהל, פעם אחת בנסעו לליזענסק עבר דרך העיר קראקא, ואמר שהמתנגדים מעיר קראקא, בוודאי יתמהו למה אינו הולך על קברם של הצדיקים השוכנים בקראקא, אלא - אמר - שצדיק אחר הסתלקותו אין לו שייכות לעוה"ז, חוץ הרבי ר' אלימלך שזיכך עצמו שגם אחר הסתלקותו יהי' בתוכנו. גם הרה"ק מצעישנוב זי"ע אמר בסגנון זה, שאין מה לנסוע לקברי צדיקים, כי נשמת הצדיקים אינם יורדים לעלמא הדין במשך כל השנה חוץ ביומא דהילולא שלהם,מה שאין כן לציונם של הרר"א והגה"ק מצאנז זי"ע טוב לנסוע גם במשך השנה, כי פעלו שיהי' להם שייכות עם עולם הזה בכל זמן ועידן.

מוצש"ק ז' טבת תשפ"ו – הקלטה

נעם אלימלך שמות

סיכום שיעורי הרב יצחק גינזבורג שליט"א[א]

***

או יאמר ואלה שמות כו': דהנה יש שני מדרגות צדיקים, יש צדיק שאינו משגיח כלל על העולם, רק כל עבודתו כדי לזכך ולתקן את נשמתו להעלותה לשורשה למקום מחצבתה. ויש צדיק קדוש וטהור שהוא דואג ומיצר תמיד על צרות ישראל וכל מגמותיו ומחשבותיו לעולם כל טוב להשפיע: ואיתא בגמרא ברכות (יג, א) כל הקורא לאברהם אברם עובר בעשה ולא תעשה ומקשה הגמרא אלא מעתה הקורא ליעקב יעקב יהא עובר בלא תעשה דכתיב (בראשית לה, י) לא יקרא כו', ומשני שאני התם דאהדריה קרא: גם זה יש להבין למה באמת אהדריה קרא. ועוד איתא במסכת תענית דף ה' (ע"ב) יעקב אבינו לא מת ומקשה הגמרא וכי בכדי חנטיהו וספוד ספדינהו אמר לו מקרא אני דורש שנאמר (ירמיה ל, י) ואתה אל תירא עבדי יעקב כי הנני גואלך מרחוק וזרעך מארץ שבים, מקיש הוא לזרעו מה זרעו בחיים אף הוא בחיים, ומקשים מכל מקום קשיא וכי בכדי חנטניהו כו'. ונראה דכך הוא פירוש הגמרא דאיתא בבבא בתרא (קטז, א) גבי דוד נאמר (מלכים-א ב, י) וישכב דוד, לפי שהיה מניח בן ממלא את מקומו עיין שם, והכי פירושו מה זרעו בחיים, דהיינו שהם צדיקים הנקראים חיים כמו שאמר הכתוב (ישעיה ס, כא) ועמך כולם צדיקים: אלא מי מעכב שאור שבעיסה מעכב ושעבוד מלכיות, אף הוא בחיים כאלו לא מת, וכמו שיעקב אבינו עליו השלום היה לו צער גידול בנים וכל מגמותיו היה על בניו להשפיע להם כל טוב למען יהיו צדיקים גמורים שלא יהיה להם שום מניעה בעבודת הבורא יתברך שמו, כן הצדיק ההולך בעקבותיו המשגיח על העולם להשפיע להם תמיד נקרא בשם יעקב. ונוכל לומר להכי אהדריה קרא וקראו יעקב לרמז שצורך גדול הוא המדרגה הזאת להשפיע לישראל כל צורכיהם, אבל אברהם כשהוסיף לו השם יתברך אות ה' על שמו היה נשאר קשור בעולמות העליונים ולא ירד שוב ממדרגתו. ואיתא בגמרא (ברכות ז, ב) מנלן דשמא גרים שנאמר (תהלים מו, ט) לכו חזו מפעלות אלקים אשר שם שַׁמות בארץ, אל תקרי שַׁמות אלא שֵׁמות, ואיתא בזוהר הקדוש (ח"א ס, א) דשם זה הקוראים לאדם ביום המילה הוא השם עצמו שבשרשו, ונמצא הצדיק שאינו משגיח על העולם להשפיע להם אלא על נשמתו להעלותה לשורשה הוא נקרא בשם ישראל שזה הוא עיקר השם בשורשו. וזהו ואלה שמות, רצה לומר הצדיקים הללו שאינם משגיחים אלא העלותם לשורש שמשם באו להם נשמתם ושמותם. בני ישראל, הם מכונים בשם ישראל לבד אבל הבאים מצרימה, דהיינו אותם הצדיקים הבאים במיצר ודאגה תמיד על

[א] נערך על ידי יוסף פלאי. לא מוגה מאד.

כללות ישראל. את יעקב, פירוש הם גם כן במדריגת יעקב כנ"ל. איש וביתו באו, פירוש כל איש מישראל וביתו, דהיינו בני ביתו באו כולם כאחד שווין לטובה לפניו להשגיח עליהם ודעתו ומחשבתו על כולם להתפלל עליהם ולהשפיע להם ברכה ורחמים וחיים וכל טוב, וקל להבין.

הצדיק עושה ממך צדיק

או יאמר ואלה שמות כו': דהנה יש שני מדרגות צדיקים...

רוב התורות בנועם אלימלך הן על סוגים שונים של צדיקים, לכן מכנים את הספר "ספרן של צדיקים"[ב]. אכן, מי שחושב שהנועם אלימלך מיועד רק לצדיקים ולא לכולם טועה. כל אחד צריך ללמוד מהצדיק, ויש בחינה ממדרגת הצדיק ועבודתו השייכת לכל אחד. כמובן, צריך להיות קשור לצדיק האמת, אבל תפקיד הצדיק לעשות ממך צדיק! בחב"ד התפקיד של הצדיק לעשות ממך 'בינוני'. אבל לפי הנועם אלימלך תפקיד הצדיק הוא לגלות את ה"ועמך כלם צדיקים"[ג] (ככתוב בתורה הזו בפירוש). זה כלל גדול: לכל יהודי יש את ה'בכח' (הפוטנציאל) להכלל בתוך "ועמך כלם צדיקים לעולם יירשו ארץ", ומי שמגלה את הכח הזה הוא הצדיק. לכן עיקר החסידות הוא ההתקשרות לצדיק, שיעזור לך לגלות בתוכך את כל אותן נקודות שמדובר בשבח הצדיק.

שני צדיקים

הנועם אלימלך מחלק בדרך כלל לשני סוגי צדיקים ('צווי דינים'). לפעמים יש יותר מזה, אבל זה הכלל, שני צדיקים, אחד עליון ואחד תחתון יותר, כמו שבזהר יש צדיק עליון וצדיק תחתון, יוסף ובנימין, משפיע ומקבל, שניהם צדיקים.

בכל פעם שהנועם אלימלך חוזר על החלוקה לשני סוגי צדיקים יש איזה חידוש, טעם מיוחד בשני הצדיקים. כאן הטעם המיוחד הוא בהתאם לתחילת פרשת שמות וחומש שמות: בחומש בראשית יש **יב** פרשות, כנגד **יב** מדות הרחמים הראשונות, מ"אל" ועד "וחטאה" ("וחטאה" הוא תיקון "פומא קדישא"[ד], וכן בפרשת ויחי יש **פה** פסוקים, סוד "פומא קדישא" של יעקב המברך את בניו, שבטי י-ה[ה]); אבל החיתום ("הכל הולך אחר החיתום") הוא פרשת שמות, הפרשה ה-**יג**, כנגד מדת "ונקה". מבואר ש"אור אמא יונק ממזל ונקה"[ו] - יש זיקה מיוחדת בין המדה השלש-עשרה לאמא, שרש הנוקבא בכל מקום, קשור לפרשת שמות

[ב] כך נמסר מהרה"ח ר' ישראל סופר-רוזנצוויג בשם הרה"ח ר' שמואל, מתלמידי אדמו"ר הצ"צ. וזאת לעומת ספר התניא שהא "ספרן של בינונים".

[ג] ישעיה ס, כא.

[ד] זהר ח"ג קלד, א.

[ה] גם במגילת רות יש פה פסוקים, והרמז "פה אל פה". כמו במגלת רות, "פה אל פה",

[ו] ע"ח שער הכללים פ"ה. ובכ"מ.

וספר שמות, גאולת ישראל בזכות נשים צדקניות (בזכותן נגאלו ישראל ממצריים ובזכותן עתידים אנו להגאל בחסד וברחמים[ז]), כרמז **שמות** = **שפרה פועה** (המילדות שעל-ידיהן נולד עם ישראל מתוך ה'רחם' של מצרים)[ח].

הצדיק המופשט והצדיק הדואג לעולם

לאחר ההקדמות, נגיע לגוף הדברים:

יש צדיק שאינו משגיח כלל על העולם, רק כל עבודתו כדי לזכך ולתקן את נשמתו להעלותה לשורשה למקום מחצבתה. ויש צדיק קדוש וטהור שהוא דואג ומיצר תמיד על צרות ישראל וכל מגמותיו ומחשבותיו לעולם כל טוב להשפיע.

בהמשך יבאר הנועם אלימלך שהצדיק הראשון, המופשט, "שאינו משגיח כלל על העולם" הוא בחינת אברהם (בתוספת ה"א לשמו) ובחינת ישראל, והצדיק השני ש"דואג ומיצר תמיד על צרות ישראל" הוא בחינת יעקב - הצדיק הראשון גבוה יותר מהצדיק השני. לכן צריך להדגיש שהצדיק השני גם הוא "קדוש וטהור" (קדוש פירושו נבדל והיה אפשר לחשוב שרק הצדיק הראשון, הנבדל מהעולם, הוא הקדוש)[ט].

אך לכאורה הדברים לא מובנים כלל: איך אפשר להיות צדיק אם אתה מתעלם ממה שמתרחש בעולם?! הרי צדיק הוא על שם צדקה, ואיך יכול להיות צדיק שלא משגיח על העולם? צדיק כזה ש"כל עבודתו כדי לזכך ולתקן את נשמתו", בסופו של דבר הוא אחד שדואג לעצמו בלבד, "אליבא דנפשיה", וזו עבודת ה' שלא לשמה (אלא שזו המדרגה הגבוהה ביותר בעבודה "שלא לשמה" כמבואר בחסידות)! התכלית היא לעבוד "אליבא דקוב"ה", הכל לרצון ה', ורצון ה' הוא להשפיע למטה!

מוכרחים לומר (אף שהדבר לא מפורש כאן) שהצדיק הראשון אמנם דבוק וקשור בעולמות העליונים אבל בו-זמנית הוא קשור גם לעולמות התחתונים! זו מדרגת הבעל שם טוב שהיה בתוך-העולם ומחוץ-לעולם כאחת ("אין וועלט אויס וועלט"). דווקא מפני שהוא כל כך 'למעלה' על כן הוא קשור למטה, כיון שהוא מגיע למקום של נשיאת הפכים "נמנע הנמנעות". במלים אחרות, הצדיק הראשון חייב לכלול גם את הצדיק השני.

[ז] ע"פ סוטה יא, ב; במדבר רבה ג, ו. וראה גם ילקו"ש יחזקאל רמז שנד.

[ח] **ואלה שמות** ועוד **ונקה** = 949 = 13 (הפרשה-מדה ה-13) פעמים **חכמה** = **אהבת ישראל**. ראשי התבות שוים 312 - **יב** צרופי **הוי'**, **חדש** (מלה ההמתחדשת בתחלת הפרשה, "מלך חדש"). שאר האותיות = 637, **יראת הוי'**, **הוי' תורה** (= 13 פעמים 7 ברבוע). אמצעי התבות = 227 = **ברכה** - אהבת ישראל היא מקור הברכה.

[ט] קדוש וטהור היינו אבא ואמא: קדש בחכמה, אבא, וטהרה בבינה, אמא.

אדם ו"לא אדם"

הצדיק הראשון, המופשט מהעולם, הוא בחינת "לא אדם", והצדיק השני הוא בחינת "אדם", בהיותו "דואג ומיצר תמיד על צרות ישראל" (ויש לרמז: **א**ני **ד**ואג **מ**יצר ר"ת **אדם**), טיפוס 'אכפתניק' ש"כל מגמותיו ומחשבותיו לעולם כל טוב להשפיע", כל מגמתו איך להשפיע טוב לעם ישראל, ודרך ישראל לעולם כולו, לעשות את כל העולם "דירה בתחתונים" כפי תאוותו יתברך בבריאת העולם[ו]. באמת כתוב שדרגת "לא אדם" גבוהה מדרגת "אדם", אבל מאידך ודאי יש משהו ב"אדם" שיותר גבוה מ"לא אדם" - התכלית היא שיהיה אדם דווקא!

בעומק, גם לגבי הקב"ה: מצד אחד הוא ודאי "לא אדם", ככתוב בפירוש "כי לא אדם הוא להנחם"[יא], ומצד שני הוא כביכול בדמות אדם ("דמות כמראה אדם"[יב]). "לא אדם" היינו צד האין סוף, 'בלי גבול' לגמרי, עליו נאמר "אני הוי' לא שניתי"[יג] (למעלה מכל שינוי של אדם מתנחם), "אם צדקת מה תתן לו"[יד], ו"בכל צרתם לא צר"[טו]. אך באין-הסופיות של ה' יתברך יש גם את 'כח הגבול' (דווקא בהיות "שלימותא דכולא", כיון שבשלמות האמתית נמצא גם כח הגבול), ומצד זה הקב"ה "דואג ומיצר תמיד על צרות ישראל", "בכל צרתם לו צר" (כמו הקרי), ו"בבתי גואי" שלו הוא בוכה על גאוותם של ישראל שנטלה[טז], "במסתרים תבכה נפשי"[יז]. בשרש העליון (לפני הצמצום), הצד של "לא אדם" הוא צד ה'חפצא' בעצמות ה', והצד של "אדם" הוא צד ה'גברא' בעצמות ה', והוא הצד העליון יותר!

אברהם ויעקב

ואיתא בגמרא ברכות (יג, א) כל הקורא לאברהם אברם עובר בעשה ולא תעשה ומקשה הגמרא אלא מעתה הקורא ליעקב יעקב יהא עובר בלא תעשה דכתיב (בראשית לה, י) לא יקרא כו', ומשני שאני התם דאהדריה קרא: גם זה יש להבין למה באמת אהדריה קרא.

בציווי על ברית המילה נאמר לאברהם אבינו "וְלֹא יִקָּרֵא עוֹד אֶת שִׁמְךָ אַבְרָם וְהָיָה שִׁמְךָ אַבְרָהָם"[יח], וליעקב אבינו נאמר "לֹא יִקָּרֵא שִׁמְךָ עוֹד יַעֲקֹב כִּי אִם יִשְׂרָאֵל יִהְיֶה שְׁמֶךָ"[יט], ומבואר בגמרא שעל אף הדמיון בין הציווים יש הבדל: לאברהם

[ו] תנחומא נשא טז.
[יא] שמואל-א טו, כט.
[יב] יחזקאל א, כו.
[יג] מלאכי ג, ו.
[יד] איוב לה, ז.
[טו] ישעיה סג, ט.
[טז] חגיגה ה, ב.
[יז] ירמיהו יג, יז.
[יח] בראשית יז, ה.
[יט] בראשית לה, י.

אסור לקרוא יותר אברם ואילו יעקב ממשיך להקרא יעקב, כיון "דאהדריה קרא", ה' ממשיך לקרוא לו יעקב (ומכאן כלל גדול שמלים דומות בתורה יכולות להתפרש בצורה שונה)[כ]. ושואל הנועם אלימלך: מדוע באמת יעקב ממשיך להיות יעקב, למרות שודאי השם ישראל גבוה יותר - יעקב הוא על שם העקב, ו**ישראל** אותיות **לי ראש**[כא].

הנועם אלימלך מקדים קושיה נוספת:

ועוד איתא במסכת תענית דף ה' (ע"ב) יעקב אבינו לא מת ומקשה הגמרא וכי בכדי חנטיהו וספוד ספדינהו אמר לו מקרא אני דורש שנאמר (ירמיה ל, י) ואתה אל תירא עבדי יעקב כי הנני גואלך מרחוק וזרעך מארץ שבים, מקיש הוא לזרעו מה זרעו בחיים אף הוא בחיים, ומקשים מכל מקום קשיא וכי בכדי חנטיהו כו'.

רבי יצחק אמר לרב נחמן את הדרשה "יעקב אבינו לא מת", רב נחמן הקשה עליו "וכי בכדי ספדו ספדניא וחנטו חנטייא וקברו קברייא?" ורבי יצחק חזר ואמר "מקרא אני דורש, שנאמר 'ואתה אל תירא עבדי יעקב נאם ה' ואל תחת ישראל כי הנני מושיעך מרחוק ואת זרעך מארץ שבים', מקיש הוא לזרעו, מה זרעו בחיים אף הוא בחיים". ומקשים המפרשים, סוף סוף מה התשובה לקושיית רב נחמן?

ונראה דכך הוא פירוש הגמרא דאיתא בבבא בתרא (קטז, א) גבי דוד נאמר (מלכים-א ב, י) וישכב דוד, לפי שהיה מניח בן ממלא את מקומו עיין שם, והכי פירושו מה זרעו בחיים, דהיינו שהם צדיקים הנקראים חיים כמו שאמר הכתוב (ישעיה ס, כא) ועמך כולם צדיקים: אלא מי מעכב שאור שבעיסה מעכב ושעבוד מלכיות, אף הוא בחיים כאלו לא מת.

"צדיקים במיתתם קרויים חיים"[כב] ולכן הצדיק רק "שוכב עם אבותיו", שוכב וישן אך לא מת ממש, שהרי "אין מיתה בלא חטא"[כג] ומי שלא חטא לא מת. מה שקברו הקוברים והספידו הספדנים, הכל מצד הגוף ה'מתנהג' לעת עתה כמו מת ושוכב בקבר. יתרה מזו, לעתיד יתגלה כי "ועמך כלם צדיקים" - "גלוי וידוע לפניך שרצוננו לעשות רצונך, ומי מעכב? שאור שבעיסה ושעבוד מלכיות"[כד] - וממילא

[כ] ההבדל רמוז בלשון הפסוקים: באברהם נאמר טעם "כי אב המון גוים נתתיך", והטעם אינו מתשנה לעולם, ואילו ביעקב אין נתינת טעם. ביעקב נאמר "וַיֹּאמֶר לוֹ אֱלֹהִים שִׁמְךָ יַעֲקֹב" - גם לאחר השינוי שמך יהיה יעקב, וממילא ההמשך מתפרש "לֹא יִקָּרֵא שִׁמְךָ עוֹד יַעֲקֹב" בלבד, "כִּי אִם יִשְׂרָאֵל יִהְיֶה שְׁמֶךָ" בנוסף ליעקב. באברהם נאמר "והיה שמך אברהם", "והיה" לשון שמחה (אין שמחה כהתרת הספקות, מעכשיו אין ספק מהו שמך), "והיה שמך אברהם", הויה עולמית ללא שינוי עוד. מבואר שיעקב הוא שם של קטנות וישראל הוא שם של גדלות, אך השם אברהם מתאים גם לגדלות וגם לקטנות: בקטנות אברהם היינו אהבה תתאה (בחינת אח) ובגדלות בחינת אהבה עילאה, אב. וכן "כי אב המון גוים נתתיך" מתאים גם לזמן הקטנות, ואדרבה אז הוא עוד יותר מזדהה עם הגוים.

[כא] ספר הליקוטים וישב. ובכ"מ.

[כב] ירושלמי ברכות טו, ב.

[כג] שבת נה, א.

[כד] ברכות יז, א.

אף אחד לא מת לעולם (כמו שמבאר בעל 'מי השילוח'[כה] שלעתיד לבוא יתברר שהיהודי 'לא חטא אף פעם', וכן סוד תחיית המתים הוא הגילוי שאליבא דאמת לא היינו מתים אף פעם אלא ישנים).

צער גידול בנים

כעת מגיע הנועם אלימלך לנקודת הביאור:

וכמו שיעקב אבינו עליו השלום היה לו צער גידול בנים וכל מגמותיו היה על בניו להשפיע להם כל טוב למען יהיו צדיקים גמורים שלא יהיה להם שום מניעה בעבודת הבורא יתברך שמו, כן הצדיק ההולך בעקבותיו המשגיח על העולם להשפיע להם תמיד נקרא בשם יעקב. ונוכל לומר להכי אהדריה קרא וקראו יעקב לרמז שצורך גדול הוא המדרגה הזאת להשפיע לישראל כל צורכיהם. אבל אברהם כשהוסיף לו השם יתברך אות ה' על שמו היה נשאר קשור בעולמות העליונים ולא ירד שוב ממדרגתו. ואיתא בגמרא (ברכות ז, ב) מנלן דשמא גרים שנאמר (תהלים מו, ט) לכו חזו מפעלות אלקים אשר שם שַמות בארץ, אל תקרי שַמות אלא שֵמות, ואיתא בזוהר הקדוש (ח"א ס, א) דשם זה הקוראים לאדם ביום המילה הוא השם עצמו שבשרשו. ונמצא הצדיק שאינו משגיח על העולם להשפיע להם אלא על נשמתו להעלותה לשורשה הוא נקרא בשם ישראל שזה הוא עיקר השם בשורשו.

השם יעקב שייך לצדיק שהולך בעקבותיו של יעקב ו"משגיח על העולם להשפיע להם תמיד", כמו יעקב אבינו המסובל בצער גידול בנים. ואילו השם ישראל שייך לצדיק המופשט, "שאינו משגיח על העולם". לכן יעקב לא נעקר ממקומו, כי אי אפשר לוותר על המדרגה הזו להשפיע לישראל. אכן, כפי שהוסבר, ודאי שהצדיק הנקרא ישראל אינו מנותק מן העולם באופן ש'לא אכפת לו' והוא דואג רק להתעלותו האישית ח"ו. אלא שהוא נמצא כל כך למעלה עד שממילא הוא נמצא גם למטה!

לעומת יעקב, אברהם לא נקרא שוב אברם. אברהם קיבל את שמו בציווי על ברית המילה. לכן זהו שמו האמתי, "השם עצמו שבשרשו". כשם שאברהם לא חוזר להיות ערל ח"ו, כך הוא לא חוזר לשמו הקודם אברם. גם כאן, ודאי אי אפשר לומר שאברהם לא 'מתעניין' בעולם ולא משפיע לעולם (כמשמעות לשון הנועם אלימלך "אינו משגיח על העולם להשפיע להם"). אדרבה, החידוש של אברהם שהוא מגלה את ה' גם כ"אלהי הארץ" ולא רק כ"אלהי השמים". אברהם מחדש את שם א-דני, במשמעות של השגחה ושלטון על מה שקורה בעולם הזה, לא רק שם הוי' המופשט (כפי שהכירו הצדיקים הקודמים לאברהם). ודווקא לאחר ברית המילה, בהיותו נקרא 'אברהם', הוא מכניס אורחים בהפלגה גדולה (ומכאן נלמדת

[כה] ראה בתורות מי השלוח: בראשית עה"פ "ויצו ה' אלקים"; ריש פרשת ויגש; בחקתי עה"פ "ואבדתם בגוים"; קהלת עה"פ "שמח בחור". ובכ"מ.

כל הכנסת האורחים שלו). וודאי אין לומר שהוא יושב רק בעולמות העליונים ואינו יורד ממדרגתו! ושוב, ההסבר הוא שדווקא כאשר אברהם מגיע למעלה, לשרשו האמתי, אז הוא יורד יותר למטה. על ברית **מילה** נדרשים ראשי התבות "**מ**י **י**עלה **ל**נו **ה**שמימה" - תכלית העליה לשמים, לשרש, אך העליה הזו גופא היא "לנו", בשבילנו, כהמשך הפסוק "ויקחה לנו וישמענו אתה ונעשנה". הצדיק רוצה להגיע לשרש העליון שלו, למקום שבו יש אור כל כך גדול עד שההשפעה נמשכת למטה בדרך ממילא, כי כבר אין הפרש בין מעלה ומטה (בדרגת נמנע הנמנעות כנ"ל).

נמצא שזהו ההבדל בין שני סוגי הצדיקים: הצדיק השני, בחינת יעקב, עסוק בהשפעה ישירה על העולם (מתוך חוויה עמוקה של המצוקה), אך דווקא משום כך השפעתו מוגבלת יחסית. לעומתו, הצדיק הראשון, בחינת אברהם וישראל, עולה לשרשו העליון, וכיון שהוא עצמו נתון בתוך גוף אזי מהשרש שלו נמשך ריבוי שפע שלא בערך. לכן הצדיק הזה כביכול "לא משגיח על העולם", כי הוא סומך על ה' שכאשר הוא יגיע לשרש תבוא ההשפעה ממילא, וביתר שאת, מאת ה' יתברך.

שמות בני ישראל

וזהו ואלה שמות, רצה לומר הצדיקים הללו שאינם משגיחים אלא העלותם לשורש שמשם באו להם נשמתם ושמותם. בני ישראל, הם מכונים בשם ישראל לבד אבל הבאים מצרימה, דהיינו אותם הצדיקים הבאים במיצר ודאגה תמיד על כללות ישראל. את יעקב, פירוש הם גם כן במדריגת יעקב כנ"ל. איש וביתו באו, פירוש כל איש מישראל וביתו, דהיינו בני ביתו באו כולם כאחד שווין לטובה לפניו להשגיח עליהם ודעתו ומחשבתו על כולם להתפלל עליהם ולהשפיע להם ברכה ורחמים וחיים וכל טוב, וקל להבין.

"ואלה שמות - בני ישראל": הצדיק הגבוהים, בחינת ישראל, משקיעים את המאמץ בהתקשרות ל"ואלה שמות", לשרש השם-הנשמה, "לי ראש". המלה **נשמה** היא מלשון **שם** (זהו ה'שער'), כאשר את השם מקבלים בברית המילה מהארה של עצם הנשמה בשרשה, כפי שהיא חצובה מתחת כסא הכבוד.

"הבאים מצרימה - את יעקב": הצדיק הדואג ומיצר (מצרימה) על כל בן ובת ישראל, שכל עניינו רק להשגיח עליהם ולנסות להשפיע להם כל טוב, בגשמיות וברוחניות - הוא בדרגת יעקב.

וכפי שהוסבר, ישראל צריך לכלול את יעקב. ישראל העולה לשרש, 'מחוץ לעולם' (אויס וועלט), הוא דבר גדול, אבל הנקודה היא שבאותו שרש עליון כלול גם 'בתוך העולם' (אין וועלט), וממילא יורד השפע לעולם.

הנועם אלימלך מסיים דווקא במעלתו של יעקב: "איש וביתו באו" - כולם באים לפני הצדיק, מחשבתו ודעתו על כל אחד ואחד מ"בית יעקב", אנשים נשים וטף, זקן ותינוק בעריסה, "כולם שוים לטובה" להתפלל עליהם ולהשפיע להם כל טוב.

מכאן עולה תוספת חשובה: ישראל היינו בחינת כלל (לי ראש, כמו הראש הכולל את החיות של כל האברים) ויעקב הוא בחינת פרט (עד סוף העקב). בזמן העליה של ישראל לשרש העליון, יש התייחסות למציאות התחתונה אבל היא בדרך 'השגחה כללית' (התייחסות ל'כלל ישראל'). התכלית היא שהצדיק יחזור וירד למטה, יתלבש במדרגת יעקב שאכפת לו לגמרי מכל אחד ואחד, כל פרט בפני עצמו, בדרך 'השגחה פרטית' ממש!

***

מקובל בידי מכמה תלמידי חכמים ויראי שמים, שהרב הקדוש ר' אלימלך הבטיח: "כי כל איש אשר יבוא על קברו, יוושע בכל הישועות כמו בחיים בחיותו, ולא ימות בלא תשובה", ובאמת אין ספורות למו, להעולם הנוסעים בכל שנה ושנה על קברו ביום ההילולא דיליה

[אהל אלימלך רסא]

אמר הקדושת ציון מבאבאב: אם רואים היום יהודי חסידי עם זקן ופיאות, זה "מעשה" מהרבי ר' אלימלך זי"ע

[פרי הכרם תצוה תשנ"ט, עמ' ה]

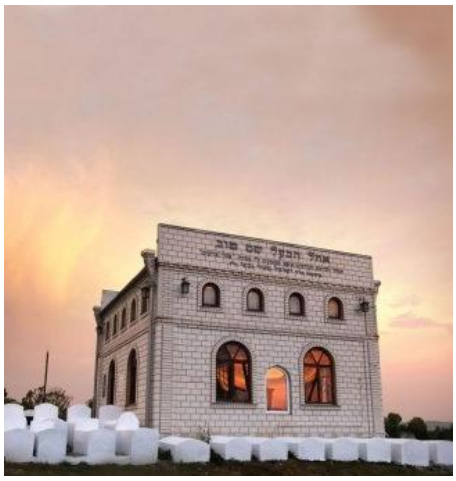
הרה"ק מהר"ש מבעלזא אמר: מה שיהודי עשה תשובה, ומה שיהודי עושה תשובה, ומה שיהודי עוד יעשה תשובה, הכל הוא מכחו של הרבי ר' אלימלך

[אדמו"ר מפשעווארסק זצוק"ל "י"ג אורות" ח"ב, ע' ס"ב]

סיפר לי הגה"צ מו"ה אברהם יצחק ווייסבלום ז"ל מסטאשוב, שכאשר פרצה מלחמת העולם השניה, וארץ פולין נכבשה ע"י חיילות הגרמנים הנאצים הארורים ימש"ו, מסרו והודיעו להם הפאלאקים, כי בציון אהל מנוחת קדשו של הרבי מליזענסק הטמינו היהודים הרבה כסף וזהב, כי כן נדמה להם, בראותם אלפי יהודים באים אל ציון הקודש מדי שנה בשנה עם פתקאות ונייורות אשר בידיהם. וכאשר שמעו הרשעים האלו מזאת, לקחו מיד כמה יהודים, וצוו עליהם לחפור את קבר איש האלקים הרבי ר' אלימלך זי"ע ולראות שם מה שהחביאו היהודים. וחפרו ופתחו את קברו, ומצאו את גופו הטהור בשלימות גמורה, כי לא שלטה בה רימה ותולעה, ונשארה גופו שלם כמו שגנזוה שם. וחפשו ולא מצאו שום כסף או זהב, וצוו לסתום את הגולל, ולכסות הקבר בעפר. כן ספרו שני עדי ראיה אשר היו באותו מעמד, וראו את זאת במו עיניהם, ה"ה מו"ה יוסף פאגעל ע"ה, ומו"ה ישראל זעלנער ע"ה מתושבי העיר ליזענסק יצ"ו, אשר זכו לראות את צורת קדשו של הרה"ק, והעידו ואמרו, שזקנו הק' הי' קולטנית, והדבר ידוע.

[הרה"ח ר' דוב בער שווארץ "אמרי דבש" ע' כ"ג]

ג. מורנו אור שבעת הימים רבי ישראל בעל־שם־טוב זיעוכי״א



רבי ישראל בעל שם טוב (הבעש"ט), מייסדה ומחוללה של תנועת החסידות, נולד בי"ח באלול תנ"ח (1697) בעיר טלוסט שבפודוליה, לאביו רבי אליעזר ולאמו שרה. תקופתו באה לאחר פרעות ת"ח-ת"ט, בשעה שעם ישראל היה בשפל רוחני עמוק, והבעש"ט נתפס בדברי החסידות כמי שבא "להעיר" - באמצעות שמו, ישראל, על שם כנסת ישראל - את נשמות ישראל מעלפונן. בהיותו בן חמש נתייתם מהוריו, וצוואת אביו - לירא רק מהקב"ה ולאהוב כל יהודי - נעשתה יסוד חייו. בצעירותו התחבר לחבורת הצדיקים הנסתרים, למד תורת־הנסתר וקבלה, ובגיל צעיר התמנה לראש החבורה. בשנותיו הראשונות עסק בחינוך ילדים, כעוזר מלמד, וראה בכך את הימים השמחים בחייו. בהיותו בן שלושים ושש, בשנת תצ"ד, התגלה ברבים על פי ציווי רבו אחיה השילוני, והחל להפיץ את שיטתו: עבודת ה' בשמחה, אהבת ישראל, השגחה פרטית ודבקות פשוטה גם של היהודי הפשוט. בשנת ת"ק קבע את מושבו במז'יבוז', לשם נהרו תלמידים רבים וגדולי תורה. בראש השנה תק"ז עלה להיכל המשיח ושמע כי הגאולה תלויה ב"יפוצו מעיינותיך חוצה". הבעש"ט נסתלק בו' בסיוון תק"כ (1760), ביום ראשון של חג השבועות, ומנוח"כ במז'יבוז'.

זוכר כל הנשכחות

הבעל שם טוב קודם פטירתו קרא לתלמידיו, ויצוום איך יתנהגו וממה יתפרנס כל אחד. והיה אצלו תלמידו משרתו, ר' יעקב, ויאמר לו הבעש"ט: אתה תיסע לכל המקומות המכירים אותי, תספר מעשיות ממני ומזה יהיה פרנסתך. ויצטער ר' יעקב מאוד ויאמר: מה יהיה התכלית מזה, להיות נע ונד ולספר מעשיות? ויאמר הבעש"ט: אל תדאג, תתעשר מזה בעזרת השם.

וכאשר נגנז ארון הקודש, קיימו תלמידיו כל אשר צוה, ור' יעקב הנ"ל נסע לכל המקומות ויספר מעשיות שראה, והתפרנס ברווח. ושנתים ומחצה מפטירת הבעש"ט, שמע כי באיטליה יש גביר אחד, הנותן אדום זהב בעד כל מעשה

שמספרים לו מהבעש"ט. והחליט ליסע לשם, ויספר לו כל המעשיות שיודע מהבעש"ט, ויעלה לסך המספיק לו לכל הפחות לשנה. ויקנה לו סוס ומשרת ויכון לדרך ארוכה.

ובבואו לעיר אשר שם הגביר, וישאל לאנשי העיר עליו. ויאמרו לו כי הוא עשיר נפלא מאד, וחצרו כחצר המלך. והוא יושב ולומד כל היום ועל עסקיו הפקיד נאמנים, וזה כעשר שנים אשר בא לכאן וקנה פה החצר מאדון העיר. ויבנה בית הכנסת בחצרו ומתפללים שמה אנשי העיר בוקר וערב, ובשבת הולכים לשלחנו מרבית אנשי העיר. וכל סעודות השבת הוא מבקש שיספרו לו מעשיות מהבעש"ט, ואחר השבת נותן אדום אחד עבור כל מעשה.

וילך ר' יעקב אל הגביר, ויבקש שיודיעוהו על בוא משרת הבעש"ט, והוא יספר להגביר כנ"ל. ויען הגביר: ימתין עד השבת ואז יספר. וצוה הגביר שיתאכסן אצלו עד השבת. והנה, כאשר שמעו אנשי העיר כי משרת ותלמיד הבעש"ט הוא, ויתקבצו כולם לשמוע מעשיות. כי הורגלו אנשי העיר מעת גר הגביר אתם, לשמוע בשבת סיפורים מהבעש"ט.

ויהי בסעודת השבת, צוה הגביר לר' יעקב שיספר איזה דבר. והנה, שכח לגמרי כל המעשיות ולא היה יכול לזכור שום מעשה. ורצה לצייר צורת הבעש"ט במחשבתו, או תואר העיר מעז'יבוז' ותואר החברים, למען יזכור על איזה מעשה, וגם זאת לא יכל. ונתייגע ר' יעקב מאוד להתבונן בזה, ובכל מקום אשר היה בדעתו לזכור ענין שיוכל להסתעף ממנו איזה סיפור מהבעש"ט - שכח זאת לגמרי כאלו נולד באותו יום. ויהי הר' יעקב כמבולבל מזה, וכל אנשי בית הגביר ואנשי העיר חרה להם מאד עליו, כי שיערו בדעתם כי שיקר אשר היה אצל הבעש"ט, ובוודאי לא ראה אותו מעולם. והגביר בעצמו שתק, ויאמר אליו: נמתין עד למחרת, אולי תוכל להיזכר.

ויבכה רבי יעקב כל הלילה, ויצייר צורת החברים, ולא הועיל לו דבר. כי שכח לגמרי איך להתחיל לספר מעשה מהבעש"ט, כאלו לא ראהו מעולם. ובסעודת שחרית של שבת שאלהו הגביר עוד הפעם: אולי נזכר איזה מעשה? ולא ידע להשיבו. אך אמר לו ר' יעקב: ברי לי כי אין זה דבר ריק, ומעולם לא קרה לי כאלה. ויאמר הגביר: נחכה עד סעודה השלישית, אולי תזכור. אבל לא זכר גם בסעודה השלישית דבר, ונתעצב מאוד. ונוסף לזאת, רצו כל אנשי בית הגביר לבזותו, ואנשי העיר הציקוהו מאוד בדברים. והצדיק ר' יעקב קבל הכל באהבה, והתייגע למצוא תירוץ וסיבה לזה, אבל לא נכנס שום אמתלא במוחו. והתפלא והתייסר מאוד, והתפלל אל ה' כל יום השבת.

ולמוצאי שבת שלח הגביר עוד אליו: אולי נזכר דבר מה, ויגיד לו? והדבר הזה הציק מאד את הצדיק הנ"ל, אשר בכל פעם שאלוהו: הזכרת? הידעת? וילך ר' יעקב לחדרו ויבך שמה, ויתאפק ויצא. ויאמר: אולי אין רוצים בשמים שאתעשר, או שאספר פה מעשיות הבעש"ט? הכלל יודע אנכי, כי אין זה מקרה חלילה. ועתה אשובה לביתי! וישלח לו הגביר עוד: ימתין ליום ג', ואם לא יזכור מאומה, אז ישוב.

ויתמהמה ר' יעקב עד יום ג', ולא זכר מאומה. וילך לקבל שלום מהגביר, ויתן לו הגביר נדבה הגונה וישב על העגלה לנסוע. וכאשר כבר ישב על העגלה, נזכר מעשה נורא מהבעש"ט! וישוב הר' יעקב לבית הגביר, וישלח את משרתו להגיד לו כי נזכר במעשה יקר. ויכניסהו הגביר לחדרו ויאמר: ספרה נא לי! ויספר ר' יעקב:

פעם, לפני אידיהם של פסח, היה הבעש"ט טרוד מאוד כל השבת. ותיכף אחר סעודה שלישית צוה לקשור סוסים, ולקח שלושה אנשים עמו ובתוכם הייתי אני. ונשב בעגלה ונסע כל הלילה, ולא ידע איש מטרת נסיעתו. וכאור הבקר ויבאו לעיר גדולה, ויעמדו הסוסים אצל בית גדול אחד והדלתות והחלונות סגורים. ויצוה הבעש"ט לדפוק בדלת, ותצא אשה זקנה ותצעק: מה לכם פה לעת הזאת אשר תובילו כולכם לטבח? כי יום הזה דוקרים הנוצרים כל יהודי היוצא מפתח ביתו, כי יום אידם היום. ואם לא ימצא עברי ברחוב, יפילו גורל על איש עברי וינקמו ממנו נקמת משיחם. ואוי לו לאשר ילכד בגורלם, כי מסחבים אותו מביתו ומענים אותו עד שנופל שדוד בידם. ועתה כאשר יראו הנוצרים כי באו לכאן יהודים מפולין, הלא תמותו כולכם וגם לנו יאונה רעה על ידיכם! ועתה, מהרו לברוח חוץ לעיר!

והבעש"ט לא השגיח בה, ותיכף הלך להבית ויעלה על העליה, וציוה להכניס החפצים, ואנשי הבית כולם שוכבים בקירות הבית, אין דובר דבר כי יראו. והזקנה נכנסה לבית ותריב עם הבעש"ט, ולא ענה לה דבר, אך הסיר הוילון מחלון אחד ועמד להסתכל. ותצעק הזקנה: למה הסיר הוילון? ולא השגיח בה. וירא הבעש"ט, כי ברחוב העיר עומדת בימה גדולה. והמון רב נאספו אליה והמתינו להבישוף, ואחרי שעה קטנה נשמע קול פעמונים מבשרים על ביאתו.

והבעש"ט עומד בחלון ומסתכל, ופתאום קרא: יעקב! לך וקרא את הבישוף כי יבא אלי מהרה! וכשמוע אנשי הבית, ויחרדו: מה לך, חסר דעת, לשלח לטבח איש עברי? אברים אברים יקרעוהו ההמון! וירבו לקללו במר נפשם, אבל הוא לא השגיח עליהם כלל, ויצעק: יעקב! לך מהרה, אל תפחד! ואנכי ידעתי את שולחי, הלכתי בלא פחד ובאתי אל הבימה, ואין דובר אלי דבר. ואמרתי לבישוף בלשון עברי: הבעש"ט כאן! ויגד לי, כי אחר הדרשה יבוא אליו תיכף.

ואנשי הבית ראו בחורי החלונות הסתומים כי הייתי אצל הבימה ודברתי עם הבישוף, ויחשו כולם ויפייסו את הרב עד בואי. אבל הוא לא שת לבו לדבריהם הקודמים ולא לדבריהם האחרונים, וכאשר השבתי לו מעשה הבישוף צעק אלי: לך עוד, ואמור לו שיבא תיכף ואל יהי שוטה. שבתי אל הבימה, והנה הוא התחיל לדרוש. סחבתי אותו בבגדו ואמרתי לו דברי הבעש"ט, ויאמר הבישוף להעם: חכו מעט ואשובה. וילך ויבא עמי להבעש"ט, וילכו שניהם לחדר ויסגרו הדלת כשעתיים, ויצא הבעש"ט ויצוה לנסוע משם תיכף. ומה היה עם הבישוף לא ידעתי, וגם שם העיר איני יודע עד היום והבעש"ט לא הגיד לי.

ויהי, כאשר כלה ר' יעקב לדבר, וירם הגביר ידיו וישבח לה'. ויאמר להרב: ידעתי כי כנים דבריך, ותיכף כאשר ראיתיך הכרתי אותך, אך החשיתי. ואנכי אגיד לך המעשה, כי אנכי הבישוף! והייתי קודם יהודי, אך נפלתי לעמקי הקליפות והבעש"ט בחסדו הוציאני משם, כי אבותי קדושים היו ובקשו מהבעש"ט על כך. וידבר אתי הבעש"ט בחלום יום שאשוב מדרכי, והלילה ההוא הבטחתי לו כי באשמורת הבוקר אברח מן העיר טרם יאספו לשמוע הדרשה. כי בדרשה הייתי מדבר סרה על עם ה', ומחמם לבות הנוצרים להרוג איזה יהודי.

אולם, ביום ההוא כאשר קמתי באשמורת, נתגברה הקליפה מאד. וכאשר ראיתי כי הבעש"ט בא לכאן הייתי פוסח על שתי הסעיפים. עד ראיתי כי ההמון נתקבצו כולם, וכאשר פסעתי פסיעה אחת מביתי הרימו קול כל הפעמונים, לא הניאני יצרי לעזוב כל הכבוד הזה והלכתי לדרוש. וכאשר באת רציתי לדרוש קודם, כי גבר עלי יצרי, אבל כאשר קראתני שנית נהפכתי לאיש אחר והלכתי. אז נתן לי הבעש"ט תיקון ונעשיתי בעל תשובה גמור, וחלקתי חצי ממוני לעניים, ורבע הוני נתתי למלך שיניחני לנסוע למדינה אחרת באיזה התנצלות.

וצוה הבעש"ט מה לעשות לתיקון עוונותי בכל שנה, ואמר לי: בזאת תדע כי סרו עונותיך וחטאתך כופרה, אם יספר לך איש המעשה שלך. ועל כן, כאשר ראיתיך חזרתי בתשובה מאוד, וכאשר ראיתי כי נשכח ממך כל המעשיות הבנתי כי בעבורי הוא, כי לא נתקן עוד החטא כנצרך. ועשיתי מה שעשיתי, והועילה תפילתי בעזרת השם ותקנתי הכל. ואתה אינך צריך עוד לכתת רגליך, כי אנכי אתן לך מתנות אשר יספיקו לכל חייך.

***

אין ספק, כי על ר' יעקב ניתן לדרוש את הפסוק: "לספר כל מלאכותיך". כל שליחותו ועבודת חייו, היא לספר סיפורים. העמל הרב שמשקיע ר' יעקב בסיפור סיפורים על רבו, ויותר מכך - בהיזכרות בהם, מובילים אותנו להתבונן בסוד הזכרונות שבתפילת ראש השנה:

ראשית, מיוחדת העובדה שלמספר קוראים יעקב, ואילו גיבור סיפוריו הוא ישראל - שני שמותיו של יעקב אבינו. בחסידות מבואר, כי יעקב וישראל הם הקטנות והגדלות של היהודי: ישראל הוא "לי ראש", ויעקב הוא "י' עקב". על פי זה ניתן לתרץ שאלה ידועה: למה נקרא יעקב אבינו גם בשמו הראשון, גם לאחר שנאמר: "לא יקרא שמך עוד יעקב כי אם ישראל יהיה שמך"? מה צורך יש בקטנות העקב לאחר שהגענו לגדלות הראש? על פי סיפור זה, נועד יעקב לספר סיפורים על ישראל...

רבי דוד מלעלוב אמר, כי לעתיד לבוא ילמדו 'מסכת דוד מלעלוב': מסכת חייו של צדיק, תורה היא. ומי יספר-ילמד אותה? הוא בעצמו! בכל יהודי, ובפרט בכל צדיק, יש שתי קומות: מי שהוא בעצם, ה"לי-ראש" שבו, ומי שיכול לספר את סיפורו, כולל כל המשברים, והנפילות שלו. חשיבות השמירה על היעקב שבך,

הזוכר את גלגולי החיים ומספר אותם כמסכת הראויה להילמד, היא סוד הזכרונות של ראש השנה.

מי שאמר לשמן וידלוק...

סיפר הרבי הריי"ץ, מה ששמע מאביו הרבי הרש"ב: בשנת ה'תקע"ט התוועד פעם הרבי הצמח צדק עם החסידים, ואמר אז שאצל הבעל שם טוב דלקו נרות של קרח, ואילו כיום גם חסידים בעלי ידיעה והשכלה הם קרים.

הבעל שם טוב, סיפר הרבי הצמח צדק, אהב מאוד אורה. אורבגימטריא רז, מי שיודע את הסוד הפנימי של כל דבר - הוא יכול להאיר. פעם אחת היה לתלמידי הבעל שם טוב רק נר אחד, והבעל שם טוב עמד להיכנס. הצטערו התלמידים מאוד כי ידעו שהבעל שם טוב אוהב אור, ולא ידעו מה לעשות.

כשנכנס הבעל שם טוב, אמר: אצל יהודים צריך להיות אור, עבודתי היא להאיר בבני ישראל! ויענו התלמידים שלא יכלו להשיג יותר מנר אחד. אז הורה הבעל שם טוב להוריד מהגג נטפי קרח ולהדליקם. התלמידים עשו כך, ו'נרות' הקרח דלקו.

אחר ניגן הרבי הצמח צדק בדבקות, ואמר: אצל חסידי ותלמידי הבעל שם טוב דלקו והאירו נרות של קרח, ואילו אצל החסידים כיום חושך וקר. והרבי הרש"ב היה מספר סיפור זה ומסיים: הסבא (הצמח צדק) גילה את ה"אש תמיד תוקד" של הנשמה - שדרכי החסידות יאירו את הבתים החסידיים. שהיכן שיהיו, בכל מרחבי עולם וקצווי ארץ, יצליחו להאיר אור תורה.

[ספר השיחות הש"ת עמ' 174]

***

"עבודתי היא להאיר בבני ישראל!" אמר הבעל שם טוב, והרבי הרש"ב מפרש כי אותו אור הוא אור התורה. אך אם בגלוי נראה כי התורה מאירה את העולם מבחוץ, מלמעלה, הרי ככל שזוכים לרזי תורה מבינים, כי אור התורה נמצא בתוך העולם ממש. לכן, כשיודעים לעמוד על סודו של הקרח - גם הוא הופך לנר מאיר.

כדבר הזה כבר היה לעולמים, במעשה רבי חנינא בן דוסא שאמר לבתו: "מי שאמר לשמן וידלוק, הוא יאמר לחומץ וידלוק". ובכל זאת כאן מחודדים הדברים עוד יותר, שהרי הקרח הקר הוא היפך האש המחממת.

עיקר עבודת הבעל שם טוב איננה בנרות הקרח - גם במופתים שהוא מחולל הוא מכוון בעיקר להאיר בבני ישראל. את נטיף הקרח מספיק היה, בהוראת הבעל שם טוב, להצית באש פשוטה. אך מה צריך אדם לעבור, כדי שיהפוך לנר אלוקי? ניתן לומר כי התהליך הזה מזכיר מאוד את הפוטוסינתזה שבמין הצומח: ראשית

מקבלים אור מלמעלה, אור תורה. האור הזה נקלט בנפש האדם, ומזכה אותו בגילוי רז. לאחר מכן, בכח הרז שזכה לו, יכול האדם להאיר מתוכו גם את סביביו.

התהליך הזה הוא העולה משני חלקי הפסוק הסותרים לכאורה: "כי אם בתורת ה' חפצו", "ובתורתו יהגה יומם ולילה". האם תורת ה', או תורתו של הלומד? והתשובה כבר מובנת, כדברי הגמרא: "בתחילה נקראת על שמו של הקב"ה, ולבסוף נקראת על שמו". בתחילה האור מאיר את האדם החשוך, ובהמשך - האדם עצמו יכול להאיר ולחמם את החושך והקור סביבו:

בסיפורנו נאמר שהבעל שם טוב אהב אור, ובמקום אחר מובא שהיה מברך תמיד את ילדי ישראל שיהיו 'יהודים חמים'. וראה בספרנו סוד הוי' ליראיו בשער "שמש הוי'", שארבע תכונות לשמש: אור, חום, מרפא וצמיחה (כנגד ארבע אותיות שם הוי'). אור וחום שוכנים יחד אצל הבעל שם טוב, בבחינת "תרין רעין דלא מתפרשין". אמנם לאמיתו של דבר, כל ארבע התכונות התגלו בו. שהרי היה 'בעל שם' שעסק ברפואת הגוף והנפש, וכן היה "זורע צדקות מצמיח ישועות" לכלל ולפרט בכל עת, וניצוץ "איש צמח שמו ומתחתיו יצמח" (זכריה ו, יב).

כבר בדורו של הצמח צדק, ארבעה דורות בלבד לאחר מכן, מורגש חסרונו של הבעל שם טוב ושל נרותיו. כי הנר מאיר ומחמם, והרבי הצמח צדק קובל על כך שאצל חסידים היום חושך וקר. האור הוא במוחין שבראש, דעת אלקים בהירה וזכה. אותם רזי תורה המאירים את המוחין, מחממים את הלב ברגשי קודש של אהבה ויראה לה' יתברך. גם ההתוועדות, שבמהלכה סיפר הצמח צדק את הסיפור הזה, היא מעמד שתפקידו לעורר בעיקר את החום הלבבי אצל משתתפיו.

דברי הרבי הרש"ב באים להמתיק את קבילתו של הרבי הצמח צדק. בכלל, אין צדיק מתלונן או מבקר אלא אם כן בכוונתו לתקן. הרבי הרש"ב מסביר שתחושת החסרון החריף שחש בו הרבי הצמח צדק, היא שהביאה אותו לפעול ביתר שאת להבערת אש בנשמה ולהעלאת האור בבתים החסידיים.

אפשר להתבונן במצב ולהסיק מתוכו שאכן, יד ירידת הדורות היתה בחסידים ואורם הולך ומידלדל. הרי חסידות מטבעה היא גילוי רזים פנימיים, ולומדיה אמורים להיות נרות להאיר בכל דור ודור - ממש כדורו של הבעל שם טוב! מדוע, איפוא, אין הדבר כך?

אך אפשר גם להתבונן בעומק יותר, ולהבין שאמנם ירידת הדורות היא גזירה המובנית בטבע העולם, אך הטוב לעולם אינו הולך לאיבוד - אלא מוצא לו דרכים אחרות להתבטא בהן. בימי הבעל שם טוב היה כל תלמיד איש המעלה. גם אם לא יכול כל אחד להדליק את הקרח, היו הכל יכולים להאיר ולחמם במידה רבה את הסובבים אותם. בדורות המאוחרים יותר, עברה סגולת האור מן הפרט אל הכלל. זו משמעות האור המאיר בבתים החסידיים - אותו אור שזכו לו יחידים בעבודתם, הפך לנחלת הכלל כולו. הבתים החסידיים מאירים אהבה ויראה בטבעיות פשוטה, ויש בכך משום עילוי גדול לעומת דורות עברו.

ותקנה נוספת שפעל הרבי הצמח צדק: שהיכן שיהיו יצליחו להאיר אור תורה. כשהאור נחלש, העצה היא להאיר על הזולת. "ומתלמידי יותר מכולם" - אור

חוזר עולה מן המקבל ומאיר על המשפיע, וחוזר חלילה. שלהבת מצטרפת לשלהבת, כשהיא מפרה ומרבה אותה עשרת מונים. בפרט בדור האחרון אנו רואים, איך כל הלהט שהושקע בזמנים עברו בעבודת התפילה, משמש כעת כמנוע שאינו יודע ליאות למשימת השליחות - להאיר אור תורה בכל מרחבי עולם וקצווי ארץ כפשוטו ממש.

בע"ה

אור לח"י אלול תש"פ – כפ"ח

סיפורי הבעש"ט ואדמו"ר הזקן

התוועדות ח"י אלול לתלמידי "עוד יוסף חי" (ח"ב)

סיכום שיעורי **הרב יצחק גינזבורג** שליט"א[א]

קיצור מהלך השיעור

עיקר התוועדות ח"י אלול, יום הולדת של שני המאורות הגדולים – הבעל שם טוב ואדמו"ר הזקן – עסק בסיפורים עליהם. להתקשרות לצדיקים, לעיסוק בתורתם ובפרט בסיפורים-זכרונות אודותם יש שייכות מיוחדת לראש השנה, "יום הזכרון", כפי שמבואר בתחלת הדברים. בפרט שייך ראש השנה להתקשרות לראש החסידות, מורנו הבעל שם טוב, ולראש חסידות חב"ד, רבינו הזקן – משום שבכוונות מקבילים שני ימי ראש השנה לכתר (אליו מקבילים הבעל שם טוב יחד עם תלמידו הרב המגיד ממעזריטש) ולחכמה (אליה מקביל אדמו"ר הזקן). סיפורי הצדיקים יכולים ללוות אותנו בתפלות ועבודת ראש השנה, ולנחם את החסידים הרבים שלא זוכים השנה לעשות את ראש השנה אצל הרבי שלהם, כחפץ לבם.

פרק א פותח בהתבטאות של אדמו"ר הזקן לגבי הבעש"ט ובסיפור ארוך ומפורסם על הבעש"ט (ועל חשיבות סיפוריו, וסיפורי צדיקים על כל יהודי...) ומסביר בהמשך להם את סוד מלכויות-זכרונות-שופרות ביחס לצדיק.

פרק ב הוא התבוננות בסוד המטאטא אצל הבעל שם טוב והמגיד ממעזריטש (הנכלל בסוד הכתר עם הבעש"ט, כנ"ל).

פרק ג – הארוך והעיקרי – הוא 'פרצוף' שלם של סיפורים על אדמו"ר הזקן, עם הלקחים מהם בעבודת ה'.

פרק ד חוזר אל הבעל שם טוב ומסביר – שוב, לאור התבטאות של אדמו"ר הזקן – את הסוד הפנימי של מופתי הבעל שם טוב, מופתים שאין בהם צורך וכל תכליתם היא לערער את 'רצינותו' של הטבע.

פרק ה הוא מעין 'השלמה' על ההתקשרות לבעל שם טוב ואדמו"ר הזקן בשנה המיוחדת הזו, בה פרקי התהלים שלהם הם **כג** (הקשור לתיקון הזיווג) ו־**קכו** (הקשור לתיקון האכילה).

[א] נרשם על ידי איתיאל גלעדי. לא מוגה. המשך השיעור (פרק ג) נדפס לקמן, מערכת כ"ק אדמו"ר הזקן.

א. מלבושות-זברונות-שופרות אצל הצדיק (סיפורי הבעש"ט)

הסיפורים שנספר הערב לכבוד היום הגדול הזה, החג הזה, ח"י אלול, הם ווארטים מלוקטים שאפשר ללמוד מהם משהו בעבודת ה' שלנו. יש ריבוי סיפורי מופתים של צדיקים ומכל סיפור צריך להוציא הוראה, ללמוד ממנו משהו, אבל יש ווארטים מיוחדים שיותר קל וישר מיד להסיק מהם את ההוראה בפועל. אנחנו מחפשים כאלה סיפורים או ווארטים. נספר כמה סיפורים מהבעל שם טוב, בלי לעשות מהם 'פרצוף' דווקא, ואחר כך נספר מבחר סיפורים של אדמו"ר הזקן שכן אפשר לעשות מהם פרצוף.

כל העולמות בכף ידו של הבעש"ט

נתחיל מווארט המקשר את הבעל שם טוב ואדמו"ר הזקן יחד - 'מלת הערכה'[ב] שאדמו"ר הזקן אמר על הבעל שם טוב[ג]: כאשר הבעש"ט הרים את היד - הוא הרים את כל סדר ההשתלשלות להבטל ולהכלל באלקות, וכאשר הוא הוריד את היד - הוא המשיך גילוי אלקות בכל סדר ההשתלשלות.

הלימוד כאן בשבילנו: אנחנו היום לומדים על גודל היקום, על מיליארדי גלאקסיות שבכל אחת יש מיליארדי כוכבים - הכל רק בעולם הגשמי, עדיין בלי לדבר על עולמות עליונים רוחניים. צריך לחשוב שיש אחד שבכף ידו, "מלא כף נחת"[ד], נמצא כל היקום. ה"צדיק יסוד עולם"[ה] הנו בחינת "מועט מחזיק את המרובה"[ו]. חשוב להתבונן בגודל היקום, כי התבוננות נכונה בגודל היקום פועלת יראת ה' - כמו שמסופר על הרבה צדיקים שהגיעו ליראת ה' תוך כדי התבוננות בממדים ה'אין סופיים' של היקום הגשמי שה' יתברך מחזיק כביכול ב'כף ידו'

[ב] המלה 'הערכה' היא קצת מלה גסה ביחס לדרגת הבעל שם טוב, שב"אין ערוך" לגמרי ביחס לכל מה שאנחנו מכירים בעולמנו. לכאורה, יותר טוב היה לומר מלת 'מבינות' או 'השגה', אבל ב'הערכה' יש גם משמעות של התפעלות, ואפילו התפעלות עצומה, מדרגת מורנו הבעל שם טוב. ורמז: **מלת הערכה = 770**.

[ג] רשימת סיפורים ח"א (תשורת חתונת גלוכובסקי, כסלו ע"ב) עמ' 30: "אדמוה"ז אמר פעם בעת התוועדות: אז דער בעש"ט פלעגט אויפהויבן די האנט, פלעט ער מעלה זיין כללות סדר השתלשלות צו אלוקות, אז ער פלעגט אראפלאזן די האנט, פלעגט ער ממשיך זיין גילוי אלוקות אין כללות סדר השתלשלות" ["כשהבעש"ט הי' מרים את ידיו הי' מעלה את כללות סדר ההשתלשלות לאלוקות, וכשהי' מוריד את ידיו הי' ממשיך גילוי אלוקות בכללות סדר ההשתלשלות"].

[ד] קהלת ד, ו.

[ה] משלי י, כה.

[ו] ראה בראשית רבה ה, ז ובסיפורי מעשיות "מעשה מ-ז' בטעלרס" (בסיפור בעל החטוטרת).

("הנה מקום אתי"[ז] - "הוא מקומו של עולם ואין העולם מקומו"[ח]). כאן מתגלה ש"מאן דאיהו רב איהו זעיר"[ט] - כל היקום הגדול הזה נמצא בתוך כף היד של הבעל שם טוב. אצלו מתקיים "תפסת מרובה תפסת", בהיות המרובה "מועט" באמת ("כולא קמיה כלא חשיב"[י] ממש). כשהוא מרים את היד שלו, בכיף (כף יד), הוא מרים את כל סדר ההשתלשלות - לא רק היקום הגשמי, אלא כל העולמות - הבטל ולהכלל בתוך עצם האלקות.

מה עוד לומדים מהווארט הזה? באמת אין ערוך בין עצם האלקות, ה', וסדר ההשתלשלות. לפי פשט הקבלה, סדר ההשתלשלות מתחיל אחרי הצמצום וה' הרי הוא לפני הצמצום - אין ערוך ביניהם כלל. בכל אופן, הבעש"ט לִמד אותנו שהצמצום לא כפשוטו, ומכיון שהדבר מאיר אצלו הוא יכול להרים את הכל לעצם האלקות ולהמשיך להכל גילוי אלקות, גילוי אור שלפני הצמצום - שיאיר ויתגלה לנו שה' הוא הכל והכל הוא ה'[יא], שה' אתנו, שההשגחה הפרטית היא עצמותו יתברך, בכל סדר ההשתלשלות.

יעקב מספר על ישראל

היכולת לגלות אלקות בכל פרט ולרומם את כל העולמות קשורה עם עוד סיפור מפורסם על הבעל שם טוב[יב]:

הבעל שם טוב אמר לפני הסתלקותו לאחד מתלמידיו - שהיה גם משרת בקדש אצלו - שהוא יספר עליו סיפורים ומכך יתפרנס בכבוד ובהרחבה. איך קראו לאותו תלמיד? ר' יעקב.

כבר יש כאן משהו יפה בפני עצמו - שמי שמספר את הסיפורים על ישראל (רבי ישראל בעל שם טוב) הוא יעקב. ידועה השאלה למה אחרי "לא יקרא שמך עוד יעקב כי אם ישראל יהיה שמך"[יג] הוא עדיין נקרא בתורה יעקב. למה צריך את **יעקב**, **י-עקב**, אחרי שיש **ישראל**, **לי-ראש**? כנראה צריך יעקב שיספר סיפורים על ישראל.

כך אצל כל צדיק: רבי דוד מלעלוב אמר[יד] שלעתיד לבוא ילמדו מסכת דוד מלעלוב - מי יספר את הסיפורים? הוא בעצמו. כל צדיק הוא מסכת, זהו הווארט

[ז] שמות לג, כא.

[ח] בראשית רבה סח, ט. ובכ"מ.

[ט] זהר ח"א קכב, א.

[י] זהר ח"א יא, ב (בשינוי).

[יא] מאמר מו"ה ר' אייזיק מהומיל באגרת. האגרת נדפסה בספר לב לדעת מאמר "וצדיק יסוד עולם" ביאור א (עמ' קסז ואילך).

[יב] כאן עפ"י הנוסח בנאמנים ונחמדים (לרב מחליסה) מערכת הבעש"ט (עמ' תסט ואילך).

[יג] בראשית לה, י.

[יד] גדולת הצדיקים (בני ברק, תשנ"ח) עמ' כא: "פעם אחת אמר הרה"ק מלעלוב זי"ע לאברך אחד שראה אותו לומד במסכת בבא קמא: "תדע בני, כמו שאתה יודע שמסכת בבא קמא היא מסכת, כן לעתיד לבוא בעת שמשיח יבוא, תהיה מסכת דוד מלעלוב, מסכת בפני עצמה". כך אמר לאברך הנ"ל

שלו. בכל יהודי, ובפרט בכל צדיק, יש שתי קומות - מי שהוא בעצם, ה**לי-ראש** שבו, ומי שיכול לספר עליו סיפורים, כל מה שעבר בחיים, כולל כל המשברים שלו, כולל ה"שבע יפול צדיק וקם"[טו] שלו. חשוב מאד שיהיה לך יעקב לספר את סיפורי ישראל שבך. לכן, אף על פי שקוראים לך ישראל, ולא יעקב, צריך לשמור על היעקב - זהו סוד הזכרונות של ראש השנה, זכרונות של כל מה שעבר על האדם.

קירוב הכומר היהודי

הסיפור הכי מפורסם של אותו יעקב, משרת הבעש"ט הוא סיפור ארוך שהתגלגל ונספר אותו בקיצור. הוא שמע שיש גביר גדול באיטליה שמשלם כסף רב על כל סיפור על הבעל שם טוב ונסע אליו בתקוה שכעת ירויח הון רב, שהרי הוא מכיר סיפורים רבים, אך כאשר הוא הגיע אליו הוא שכח את כל הסיפורים! אותו גביר הזמין את כל העיירה לשמוע את הסיפורים בליל שבת, ביום שבת ובסעודה שלישית - אבל הוא שכח. הגביר לא כעס עליו אלא נחם אותו - אולי בכל אופן תזכור משהו - אבל הוא לא זכר כלום. בבשת פנים הוא נסע משם בלי לספר, אך כאשר רק יצא מהעיר הוא נזכר בסיפור אחד - מתוך מאות הסיפורים שהיו לו - ומיד חזר. הגביר שמח מאד, ושוב אסף את כולם לשמוע.

ר' יעקב סְפר שפעם אחת נסע יחד עם הבעל שם טוב והם הגיעו לאיזה כפר ביום אידם של הגוים, בו היתה סכנת נפשות להסתובב ברחובות העיר. הבעל שם טוב דפק בדלת של איזה יהודי שפחד לפתוח את הדלת - מפחד הפוגרומים שהגוים עשו ביהודים ביום אידם. הבעש"ט אמר שאין מה לפחד, ובקושי רב הוא הסכים לפתוח את הדלת ולהכניס אותם בפנים. הסדר היה שראש הכמרים - יש בהם הרבה דירוג, כידוע - נושא דרשה, ואחר כך מלהיב את כל הגוים הצעירים, שיוצאים ועושים שמות בבתי היהודים, שוברים דלתות וחלונות ואם מוצאים איזה יהודי ברחוב "אחת דתו".

הבעש"ט אמר לשמש שלו, ר' יעקב, שילך - ללא חת - לבמה של ראש הכמרים, לפני שהוא נושא דרשתו, ויאמר לו שהבעש"ט קורא לו. הוא הלך לשם - כרואה ואינו נראה - עד למעלה, ואמר שהבעש"ט קורא לו. הכומר מיד הגיב בחיוב - 'טוב, אני רק צריך לשאת כאן דרשה, ומיד אחריה אבוא'. הוא חזר ואמר לבעש"ט את דברי הכומר והבעש"ט אמר שמיד ירוץ חזרה ויאמר לו - 'אל תהיה טפש, ותבוא מיד'. הוא חזר לשם ואמר בדיוק את דברי הבעש"ט, והכומר מיד נחרד והודיע שם לכולם שהוא מרגיש לא טוב וחייב ללכת לשכב ומינה כומר אחר שימסור את הדרשה במקומו. הוא הלך לבעש"ט, נסגר עמו והסתודד עמו שעה ארוכה, ואחר

והפליג גדולתו כל כך בעצמו". אצל רבי דוד מלעלוב מדובר, לכאורה, דווקא בגדולת הצדיק, אך באמת כל יהודי גדול עד מאד (וזה בעצם מה שהצדיק רוצה ללמד כאשר הוא מפליג בגדולת עצמו), כמבואר בדא"ח (ראה ד"ה "איתא במדרש תלים" תרנ"ג) על הפסוק "השקיפה ממעון קדשך גו'" (דברים כו, טו). לכן לעתיד לבוא יתגלה שכל יהודי הוא "מסכת" בפני עצמו.

[טו] משלי כד, טז.

כך יצא משם. עד כאן ספר ר' יעקב, ואמר שאינו יודע יותר מה קרה ומה היה הענין. זהו הסיפור שהוא זכר - סיפור שבדידיה הוה עובדא, שהיה השליח של הבעל שם טוב.

הוא מספר את הסיפור הזה לקהילה באיטליה והגביר - שכולם מכירים אותו כיהודי חרדי ויודע ספר, וגם הגביר של המקום - אומר קבל עם ועדה: 'דעו לכם, רבותי, שאני אותו כומר ראשי. נולדתי יהודי, אבל בגיל צעיר התיימתי והגוים לקחו אותי וגדלו אותי במנזר. הצטיינתי ונעשיתי כומר מפורסם ונואם נפלא. כמה ימים לפני אותו אירוע הופיע אצלי אבי בחלום, ואמר לי שיגיע לכאן צדיק בשם הבעל שם טוב - וכשיקרא לך תבוא מיד'. כך היה, ובאותה שיחה הבעש"ט החזיר אותו בתשובה לגמרי - הוא ברח לאיטליה ושם התחיל חיים חדשים. כמובן, הוא לא צריך להתגייר - הוא יהודי. כגוי היה לו המון כסף, והבעש"ט אמר שיקח עמו את הכסף ויתחיל חיים חדשים.

עוד פרט, הכי-חשוב: אותו כומר, שחזר להיות יהודי טוב, שאל את הבעל שם טוב לפני שנפרד ממנו 'מתי אדע שה' כִּפר על כל העוונות שליי?'. הבעש"ט אמר לו בפירוש - 'כאשר יבוא יהודי ויספר לך את הסיפור שלך, תדע שה' כפר לך'. כשר' יעקב הגיע הוא מיד זיהה אותו - אותו אחד שהיה שם, שקרא לו - ולכן התייחס אליו בכבוד וצפה שיספר את אותו הסיפור. כאשר שר' יעקב שכח את כל הסיפורים של הבעל שם טוב הוא הבין שהשכחה היא בגללו, כי הוא עדיין אינו ראוי, לא זכה לכפרה, ולכן בכה והתחנן לה', עשה תשובה.

רק אחר כך, כאשר ר' יעקב יצא החוצה, הוא נזכר בסיפור שלו. מתאים לכלל הגדול של הבעל שם טוב שגילוי אלקות הוא אחרי שאתה גומר משהו - כאילו מתייאש מהמשך, וחוזר הביתה. כאן הגילוי היה הסיפור שהוא נזכר בו - הסיפור של אותו גביר, מבין מאות הסיפורים שהכיר. כעת הגביר שמח מאד ונתן לר' יעקב סכום כסף אדיר, ממנו יתפרנס בכבוד ויוכל להשיא את צאצאיו.

זהו סיפור מאד טוב - מתאים לעלון ילדים בהמשכים.

יש עוד סיפור ארוך[טז] - שלא נספר כעת - איך הבעש"ט עורר פרופסור גוי (לא שנולד יהודי, גוי ממש) להתגייר. רואים שהבעש"ט עסק הרבה במה שאנחנו קוראים 'המהפכה הרביעית'[יז]. לעסוק בהצלת יהודי שנטמע בין הגוים - אני מבין. אבל גם אותו גוי ממש הוא ניצוץ בין הגוים, "גר שנתגייר" (ולא 'גוי שנתגייר'[יח]) - הבעש"ט מזהה ומושך אותו, את הניצוץ אל האבוקה.

[טז] נאמנים ונחמדים מערכת הבעש"ט עמ' תנד ואילך.

[יז] החל מהתוועדות כ"ד טבת תשע"ה.

[יח] כמבואר הדיוק ברבוי מקומות. ראה תשובות מהר"ם מרוטנבורג בשם ר"י החסיד (הובא בספר תשובות בעלי התוס' מכת"י - ניו-יורק תשי"ד - עמ' רפו, סי"ט); מדבר קדמות (הרב חיד"א) מערכת ג אות ג; יושר לבב (מבעל משנת חסידים) בית ראשון חדר רביעי פ"ג.

מלכויות-זכרונות-שופרות ביחס לצדיקים

בכל אופן, ספרנו את הסיפור הנ"ל בגלל הסוד של זכרונות שיש בו. בראש השנה אנו אומרים מלכיות, זכרונות ושופרות. הכל קשור לקב"ה, כמובן, אבל בפסוק "ויהי בישֻרון מלך בהתאסף ראשי עם יחד שבטי ישראל"[יט] - פסוק של מלכיות - יש שני פירושים אמתיים, או על ה'[כ] או על משה רבינו[כא]. גם במלכיות, גם בזכרונות וגם בשופרות יש כוונה פשוטה שקשורה לצדיק, "ועמך כֻלם צדיקים"[כב]:

מהן מלכיות? בהתקשרות לצדיק, כמו לבעל שם טוב או לרבי, יש קבלת מלכותו. איך? על ידי קיום הוראותיו. מלך נותן פקודות, מצוות - כל המצוות הן "מצוות המלך" - ואני מקבל את עול מלכותו (קבלת עול מלכות שמים או קבלת עול של הצדיק שאני מקושר אליו), והביטוי לכך הוא קיום הוראותיו. אם אתה חסיד של הרבי - אתה עוסק במבצעים שלו. אלו המלכיות.

מהם זכרונות? שאתה זוכר לספר על הצדיק סיפורים בכל הזדמנות. כשעושים התוועדות ואומרים 'לחיים' אתה לא שוכח את הסיפורים והמופתים - בעיקר סיפורים ומופתים שאפשר ללמוד מהם הנהגה טובה.

מהם שופרות? השופר של הצדיק הוא עצם התורה שלו. עיקר השופר בחסידות הוא חב"ד - גילוי תורת הדא"ח בשופי. לכן בקבלה שופרות היינו מוחין - חב"ד. מלכויות-זכרונות-שופרות מכוונים כנגד מוטבע (נה"י, מימוש הוראות הרבי בפועל), מורגש (חג"ת, קשר רגשי לרבי שמתבטא בעיקר בזכרונות עליו) ומושכל (חב"ד, תורת הרבי)[כג]. בפרט, השופר הוא בעיקר התענוג (גילוי עתיקא) שבאמא. שופר (לשון שפופרת) הוא יסוד אמא[כד] (רחם האם - מקום התעוררות רחמים רבים), התענוג שבהתבוננות. שופרות היינו חזרת מאמר חסידות של הרבי[כה] - כשאתה חוזר מאמר דא"ח של הרבי אתה נעשה השופר של הרבי, של פנימיות הרבי[כו].

[יט] **דברים לג, ה.**

[כ] **רש"י, רמב"ן, רבינו בחיי שם.**

[כא] **ראב"ע וחזקוני שם, רמב"ן בשם "מקצת האגדות" ורבינו בחיי "על דרך המדרש".**

[כב] **ישעיה ס, כא.**

[כג] **פע"ח שער השופר פ"ה.**

[כד] **ראה שם פ"א.**

[כה] **את הפסוק "נפתלי [אותיות תפלין, מוחין דאמא] אילה שלֻחה הנֹתן אמרי שפר" (בראשית מט, כא) דרשו חז"ל "אל תקרי 'אמרי שפר' אלא אמרי ספר" (סוטה יג, א; מדרש פרקי הירידות פ"א). ספר יצירה פותח בבריאת העולם על ידי שלשה ספרים כנגד חב"ד - "סופר, ספר, ספור" - כאשר "ספר" הוא כנגד בינה, מוחין דאמא, סוד השופר.**

[כו] **בדרך צחות: שפר ר"ת שמע פנימיות רבי. שמע פנימיות רבי = 1218 = 6 צירופי ברא, סוד "ברא-שית" בא' תשרי.**

תורה והוראה - שופרות ומלכויות

זהו ווארט חשוב: יש קשר בין תורה להוראה[כז], הרד"ק אומר[כח] ש"תורה לשון הוראה", אבל כאן חילקנו - המלכיות הן ההוראות והשופרות הן עומק התורה, כמו שרבי הלל מסביר[כט] שתורה לשמה היינו שעשועי תורה, לא הוראות אלא שעשועים. תורה לשמה היא חב"ד, מוחין בעצם, לימוד אלקות (הלימוד שה' הוא הכל והכל הוא ה'). אבל זכרונות הם סיפורים - סיפורי צדיקים. צריך את כל השלשה.

הרבי מביא תמיד ש"תורה לשון הוראה" כי צריך להוריד את עצם המוחין למעשה, להוריד את החב"ד לנה"י, את המושכל בנפש עד למוטבע (לשנות את הטבע-ראשון שיהיה **טבע**-**שני** בגימטריא **אמת**, וכך להגיע למודעות טבעית, גילוי מלא של הטבע היהודי האמתי, אידישע נאטור[ל]). כך, עה"פ "תקעו בחדש שופר"[לא] דרשו חז"ל "[חדשו מעשיכם] שפרו מעשיכם"[לב] - צריך להביא את השופר עד ל"שפרו מעשיכם" דווקא. "המעשה הוא העיקר"[לג] - הרבי הוא מלכות[לד], לכן הוא רוצה להדגיש את המלכיות, "והיה הוי' למלך על כל הארץ"[לה].

שוב, המלכיות הן ההוראות, הזכרונות הם הסיפורים והשופרות הם שופרא דשופרא, עצם ההתבוננות, התורה לשמה ממש והפצתה חוצה (בה תלויה ביאת הגואל[לו], תכלית כוונת בריאת העולם). עד כאן סיפור פלוס תורה.

[כז] **תורה ו-הוראה הם זוג חשוב של 13 ו-7 בחכמת המספר - תורה כפולת 13 (13 פעמים 47) ו-הוראה כפולת 7 (7 פעמים 31). 47 ו-31 עולים יחד 78, ג"פ הוי', שוב כפולת 13. אבל עם ה-13 ו-7 עולה 98, כבר כפולת 7 ברבוע. עוד יותר מופלא - שניהם (31 ו-47) הם מספרים ראשוניים, שמיקומיהם בסדרת הראשוניים הם 12 ו-16 שיחד עולה 28 = 7 במשולש (4 פעמים 7). יש מי שמתחיל את סדרת הראשוניים מ-2, ואז הם 15 ו-11, יה-וה, כפולת 13!**

[כח] **ספר השרשים לרד"ק שרש 'ירה' (מובא פעמים רבות בשיחות הרבי מליובאוויטש).**

[כט] **בביאוריו למאמר אדה"ז ד"ה "ענין רב שמואל בר רב יצחק". נדפס עם ביאורים בספר חתן עם הכלה - ראה שם עמ' לו.**

[ל] **ראה באריכות בספרים מודעות טבעית והטבע היהודי.**

[לא] **תהלים פא, ד.**

[לב] **ויקרא רבה כט, ו.**

[לג] **ע"פ אבות פ"א מי"ז.**

[לד] **והנה, מנחם מענדל מלכות עולה תורה-הוראה (828 = ד"פ אור = צפנת פענח)!**

[לה] **זכריה יד, ט.**

[לו] **ראה כש"ט (קה"ת) אות א.**

ב. המטאטא של הבעל שם טוב והמטאטא של הרב המגיד

חסידות - הנכונות לרדת ולהתלכלך כדי להשפיע

נלמד עוד משהו יפה מהבעל שם טוב. כולם צריכים להיות משפיעים, שלוחים שיוצאים להשפיע טוב על עם ישראל. הבעל שם טוב לימד - דבר שכתוב כמה פעמים בכתר שם טוב[לז] ובעוד מקומות[לח] - שבשביל להשפיע, גם הצדיק הגדול, צריך לרדת ממדרגתו כדי להתחבר עם ה'עמך'. תוך כדי שהוא יורד הוא צריך לוותר, צריך להקריב - זו מסירות נפש עבור הצדיק. לרדת מהמדרגה שלו בשביל להתחבר עם העם, עם המושפעים שלו, כדי להיטיב אתם.

מהי חסידות? "טבע הטוב להיטיב"[לט]. ידוע ש"מח שליט על הלב"[מ], אבל "טבע הטוב להיטיב" היינו הטבע הטוב של הלב, פנימיות הלב, שצריך להתגבר גם על המוחין - במוחין עיקר העליות וצריך לרדת מהם. יש עוד יותר מסירות נפש והקרבה כאשר בירידה ממדרגתך אתה גם מתלכלך. "כל העוסק עם מנוול מתנוול"[מא] - וצריך לעשות זאת, צריך להיות מוכן להתלכלך. זהו כלל גדול של הבעש"ט - כלל מאד חשוב לדור שלנו. אפשר היה לומר שבדור שלנו לא שייך בכלל - כי אין בעלי מדרגות. אף על פי כן - הכל יחסי. יחסית, יש עדיין קצת בעלי מדרגה, ובעל המדרגה צריך לרדת ממדרגותיו כדי להתחבר לעם ולהשפיע עליו. רק חסידות אומרת זאת - לא תמצא כזה רעיון לא בחסידות, זו חסידות טהורה, חסד טהור.

חסד הוא הרצון להיטיב ומסירות הנפש להיטיב. כמו שהבעש"ט עצמו בשביל להיטיב קבל על עצמו בכיף, בשמחה הכי גדולה, להפסיד את כל העולם הבא שלו עבור יהודי. הוא לא סתם התלכלך, אלא הפסיד את כל העולם הבא שלו! כאשר אמרו לו שמכיון שהפציר יותר מדי עבור מישהו - לישועה על-טבעית - הוא הפסיד את כל העולם הבא שלו הוא קם ורקד, שכעת אני יכול לעבוד את ה' לשמה בלי שום נטיה ופניה, בלי עולם הבא[מב]. זהו כלל גדול.

[לז] ראה לדוגמה כש"ט (קה"ת) אות קלו.

[לח] ראה לדוגמה צפנת פענח תרומה, לקומ"ת עח, ובריבוי מקומות.

[לט] ראה ע"ח שער הכללים רפ"א; עמק המלך שער שעשועי המלך רפ"א; תניא, שער היחוד והאמונה פ"ד.

[מ] זהר ח"ג רכד, א; תניא פי"ב.

[מא] תניא פכ"ח.

[מב] ראה לדוגמה הסיפור המובא באור ישראל ח"ג עמ' ריא.

המטאטא הצדיק והמטאטא המלקה

בכל אופן, החידוש הוא שכתוב במקום אחד[מג] משל מהבעש"ט לענין - משל פשוט מאד, אבל לא ראיתי במקום אחר: הוא אומר שכל אחד צריך להיות מוכן להיות מטאטא. מה המשל? המטאטא מאד נצרך בבית, כדי לנקות את הלכלוך - לכבד את הבית (מכבד הוא שם נרדף למטאטא) אבל מה קורה לו? תוך כדי שהוא מוציא את הלכלוך קצת לכלוך נדבק בו, לשערות שלו. זהו המשל שהוא מביא לצורך הצדיק לרדת בשביל לטאטא את הלכלוך של כולם - הוא צריך להיות מטאטא ואז הוא מתלכלך[מד].

כשראיתי זאת 'נדלקתי', כי יש עוד משל של מטאטא מהרב המגיד[מה]. רואים שלכל אחד היה כנראה מטאטא בבית. המטאטא של הבעל שם טוב והמטאטא של המגיד. מי זוכר את המטאטא של המגיד? הוא הסביר מהו רע - רע מלשון "מלרע", מלמטה - ונתן דוגמה-משל של מטאטא. המטאטא בבית נצרך וחשוב, אבל הוא כלי נחות ביחס לשאר כלי הבית - הוא המדרגה הכי נמוכה בבית (כלי "מלרע"-מלמטה). כשהאבא פתאום כועס על הילד שלו הוא יכול לתפוס את המטאטא ולהרביץ לו. אז המטאטא, במקום להיות כלי חשוב ושימושי בבית, הופך להיות "רצועה לאלקאה", ביטוי בזהר[מו] לקליפה. מטאטא המגיד הופך להיות "שבט מוסר"[מז], "רצועה לאלקאה", והמטאטא של הבעש"ט הוא הצדיק עצמו, שתוך כדי שמטאטא את הלכלוך - מתלכלך[מח]. הצדיק צריך להיות מוכן ו'ללכת על זה' לכתחילה - זהו יסוד החסידות.

[מג] נאמנים ונחמדים מערכת הבעש"ט עמ' תסה.

[מד] סוד המטאטא רמוז גם בשמו של המלאך מטטרון ("שר העולם", עולם היצירה בו מלחמת היצרים) - מטט הוא קיצור מטאטא. מה ההבדל בין המלאך מטטרון לבין הצדיק-אמת (כמו הבעל שם טוב)? **מטטרון מטאטא את הלכלוך מתחת לארון** (מדחיק את הרע) ואילו הצדיק מטאטא את הלכלוך החוצה לגמרי (עד שנופל בפומא דתהומא רבא ששם מתבטל לגמרי - "ואת רוח הטֻמאה אעביר מן הארץ" [זכריה יג, ב] - אבד זכר הלכלוך כמו דבר מה שנבלע בתוך חור שחור).

[מה] או"ת בראשית אות ז; פ' ראה אות קסט.

[מו] הקדמת תקו"ז י, ב; יב, א.

[מז] משלי כב, טו.

[מח] והנה, **מטאטא** ברבוע פרטי = 1764 = 42 ברבוע (סוד שם **מב** של מעשה בראשית)! עיקר שרש מטאטא הוא **טט** (כמבואר בפנים), כך שהמלה **מטאטא** מתחלקת בדילוג אותיות ל-**מטאטא** ו-**מטאטא** - **חי** ו-**מב**. **חי** במשולש = 171 ו-**מב** במשולש = 903, וביחד = 1074 = **משיח משיח משיח**, 'חזקה' של **משיח**, לרמז שמלך המשיח הנו בעצם מטאטא ביד ה'...

[מח] על פי דקדוק, צורת השרש המרובע **טאטא** דומה-מקבילה לשרש **לכלך**. **לכלך** הוא סוד "לך לך" שנאמר לאברהם אבינו ע"ה - אמירה שממנה התחילה עבודת הברורים (ראה לוח "היום יום" א' חשון. אברהם ירד ממדרגת אב-רם ("השכל הנעלם מכל רעיון") כדי לטאטא את הלכלוך של אנשי דורו (ולקרבם לאמונה באל אחד), ולשם כך היה מוכן להתלכלך (כנ"ל בתורת הבעש"ט), כמבואר אצלנו באריכות במ"א (ראה אנכי והילדים מאמר "העז והענוה", ובכ"ד).

שני השרשים, **טאטא לכלך** = 120 = **מטאטא מטאטא**, המטאטא של הבעש"ט והמטאטא של המגיד. בהכאה פרטית, שני השרשים = 580, י"פ חן (שביחד עם 120 = 700). באתב"ש, **טאטא** מתחלף ב-

מטאטא הוא מלה חשובה מהמקרא[מט]. הרד"ק[נ] מתלבט האם שרש המלה מטאטא הוא שרש מרובע, של ארבע אותיות, **טאטא**, או שרש אחר. כנראה טאטא - כשרש מרובע, **טא-טא** - רומז לשתי בחינות של מטאטא, של הבעש"ט ושל המגיד. בכל אופן, המלה מטאטא היא מלה מיוחד, שכנראה קשורה ל"**טטפת** בין עיניך"[נא] - "**טט**" היינו מ**ט**א**ט**א, ויש פירורי "**פת**" על הרצפה שצריך לטאטא. עיקר הלכלוך שצריך לטאטא (במטאטא של הבעל שם טוב) הוא חטאות הנעורים, ה**פת**, בגימטריא **ל-י-ל-י-ת**. כתוב[נב] שפירורי הפת הם משל לטפות לבטלה. הצדיק צריך לרדת ולהזדהות עם פגם הברית של הנערים, והוא גם נדבק בו - זו הקרבה עצומה. "לטטפת בין עיניך" - שתמיד יהיה "בין עיניך" הצורך-עבודה לטאטא את הפת.

ד. הבעל שם טוב צוחק מהטבע

נחזור ונסיים בעוד סיפור של הבעל שם טוב, שגם בו מופיעים הבעש"ט ואדמו"ר הזקן יחד[נג]: אותו ר' יעקב שהזכרנו - שמש הבעל שם טוב, שאחרי

נתנת = 900 = ל ברבוע, לכלך מתחלף ב-כלכל (לכלך הפוך, להפוך את הלכלוך) = 100 = י ברבוע. שניהם יחד = 1000 = לי ברבוע פרטי, סוד "קץ [ץ = 900] שם לחשך" (איוב כח, ג).

[מט] **ישעיה יד, כג.**

[נ] **ספר השרשים לרד"ק סוף שרשי ה-ט (עמ' רסב).**

[נא] **דברים ו, ח.**

[נב] **זהר ח"ג רמד, א (ברע"מ).**

[נג] **רשימות סיפורים ח"ב עמ' 10:**

פעם בא משמש הבעש"ט, שכבר היה אדם זקן, לאדמו"ז ואמר שבפיו סיפורים מהבעש"ט שבודאי לא שמעום מעולם, פתח וסיפר: "מעשה היה, והבעש"ט לא חש בטוב, לפתע קם הבעש"ט ממיטתו ניגש אל עמוד התפלה דפק עליו והכריז 'אני בריא, אני בריא'. אמר לי הבעש"ט – בוא אתי, הבעש"ט הלך לנהר, פשט את בגדיו, שבר את הקרח ונכנס למים. קודם לכן, נתן לי הבעש"ט נר והדליקו, והזהיר אותי שאפילו אם הוא ישהה במים זמן רב, שאשב בשקט ואחכה לו ולא אקרא לו. ישבתי זמן רב, והנר כבר דלק עד תומו, וכבה. עוד קודם לכן פחדתי מכך שהבעש"ט שוהה זמן כה רב במים, אך נמנעתי מלצעוק, כי הזהיר אותי שלא אצעק, אך כעת שהנר כבה, חשבתי, זו היא הזדמנות לקרוא לו. התחלתי לצעוק, הבעש"ט הוציא את ראשו מהמים, ובתמיהה שאל 'מה אתה צועק?', השבתי כי קר וחושך וכי הנר כבר כבה. הבעש"ט לקח חתיכת קרח והדליקה ונתן לי ושוב נכנס למים, והקרח דלק ובער בעוצמה רבה כל כך", אמר המשמש, "עד שהרגשתי שנהיה חם לי". כשסיים הסיפור הגיב אדמו"ז באלו המילים: "ניט דאס איז דער בעש"ט" ("לא זהו הבעש"ט").

אז ספר סיפור שני (אך הרש"ג שכח אותו) וגם על סיפור זה ענה אדמו"ז באותם מילים "לא זהו הבעש"ט".

הסתלקותו סִפר עליו - הגיע פעם לאדמו"ר הזקן. הוא אמר לו 'יש לי שלשה סיפורים על הבעש"ט שודאי לא שמעת - סיפורים ש"בדידי הוה עובדא", שהייתי נוכח'. אדמו"ר הזקן שמח מאד, כמובן, לשמוע את הסיפורים.

'אני בריא!'

הוא סיפר סיפור ראשון: פעם הבעש"ט היה חולה, שוכב במטה, ולפתע קפץ מהמטה והלך לסטענדר שלו, דפק עליו ואמר - 'איך בין געזונט, איך בין געזונט (אני בריא, אני בריא[נד])', ומיד צוה על רבי יעקב שילווה אותו בדרכו לטבול בנהר. שוב, הוא היה חולה, אבל אומר 'אני בריא'. זו הוראה עצומה בעבודת השי"ת - "בראשית ברא"[נה] לשון בריאות[נו] גם כאשר במציאות "והארץ היתה תהו ובהו וחשך", חולה, העיקר להכריז מתוך בטחון גמור 'אני בריא!' וכך מבריאים באמת.

הסיפור היה באמצע החורף והבעש"ט הזהיר אותו שעל אף שהוא ישהה הרבה זמן במים - שלא ידאג לו ולא יצעק בשום פנים ואופן. הוא הולך לנהר, שובר את הקרח - כנהוג - ונכנס למים הקפואים (גם סגולה להיות בריא). הוא שוהה שם זמן רב. יש נר שדולק אבל בסוף כבה, ובינתים נעשה לר' יעקב המשמש נורא קר והוא גם פוחד מהחשך, ובאיזה שלב הוא נשבר - 'כל זמן שהנר דלק מילא, אבל כשאין נר וקר זהו פיקוח נפש, לא רק בשבילו אלא גם בשבילי' - והתחיל

סיפר המשמש סיפור שלישי: "אחד מחסידי הבעש"ט לקח עבור בתו חתן 'מתנגד', וכמה פעמים דיבר איתו שיסע להבעש"ט, אך החתן סירב. החסיד התלונן להבעש"ט שחתנו מסרב לבוא אל הבעש"ט. אמר הבעש"ט: "אל דאגה, כשאהיה בעירך אפגש אותו".

ואכן, כך הי'. אמר הבעש"ט לחתן המתנגד 'הבה וניסע ביחד'. בעודם נוסעים ברחוב אמר הבעש"ט, "הנך יודע מה זה רבי?" ויקח את הממחטה מכיסו והמשיך בדיבורו: "הרבי יכול לעשות שיירד גשם" ונענע בממחטו והחל לרדת גשם. אח"כ אמר הבעש"ט: "היודע מה זה רבי? הרבי יכול לעשות שייפסק הגשם" והגשם פסק. והמשיך לומר: "אתה יודע מה זה רבי? הרבי יכול לעשות שפה ירד גשם" והצביע בממחטה לצד ימין "וגם פה" והצביע לצד שמאל "ירד גשם, ובאמצע הדרך מול העגלה לא יהי' שום גשם", וכך נהי' תיכף שמימינם ומשמאלם ירד גשם ובאמצע הדרך מול העגלה לא הי' שום גשם. כשסיים המשמש את הסיפור השלישי אמר אדמוה"ז: "אה, זהו הבעש"ט, זהו הבעש"ט".

(כ"ז שמעתי מהחסיד הישיש ר' ישראל נח בליניצקי בשם הרש"ג, ואמר שהפירוש אינו מובן במה מתבטאת בכך גדלות הבעש"ט).

[נד] **אני בריא הוא האלף-בית של עבודת השי"ת (ראה רמב"ם הלכות דעות תחלת פ"ד), ועוד יותר איך בין געזונט הוא האלף-בית-גימל! איך בין געזונט בגימטריא רחל ואילו אני בריא בגימטריא לאה רחל** (אשת הבעל שם טוב, "הכל מן האשה", "אשת חיל עטרת בעלה" להמשיך לו בריאות ואושר). ממוצע **שני הביטויים הוא אהרן (יו ברבוע, ד בחזקת ד, ב בחזקת ח). אני בריא אני בריא איך בין געזונט איך בין געזונט = 1024 = לב ברבוע, לב בריא בתכלית.**

[נה] **בראשית א, א.**

[נו] אוה"ת שמות ח"ב עמ' תקפה. וראה ד"ה "בראשית ברא" תרצ"ט (סה"מ תרצ"ט עמ' 72), הובא בד"ה "בראשית ברא" תש"ך (ושם - שהוא בשם הבעש"ט).

לצעוק, נגד הוראת הבעש"ט. אז הבעש"ט הרים את הראש מהמים - 'מה אתה צועק? הרי אמרתי לך לא לצעוק!'. ר' יעקב אומר שהנר כבה, וקר וחושך ופחד. הבעש"ט לקח חתיכת קרח - זהו סיפור מפורסם[נז] - ואמר לו להדליק אותה, והיא דלקה עד שגמר לטבול.

כשאדמו"ר הזקן שמע את הסיפור הוא אמר - לא זהו הבעל שם טוב ("ניט דאס איז דער בעל שם טוב"). כלומר, הסיפור הזה לא מרשים אותי.

'זהו הבעל שם טוב!'

הוא סיפר עוד סיפור, שהמספר שכח אותו, וגם עליו אדמו"ר הזקן הגיב - לא זהו הבעל שם טוב.

אחר כך הוא סיפר סיפור שלישי:

בתחלת התגלות הבעל שם טוב לא היו הרבה חסידים בעולם, והיו חייבים לחתן את הבנות עם מתנגדים. היה חסיד של הבעל שם טוב עם חתן מתנגד, שמאד מצער את חמיו - השוער רוצה שהאיידם שלו יהיה חסיד וילך אתו לרבי והחתן לא מסכים בשום פנים. השוער הלך לבעל שם טוב והתלונן - 'מה עושים? יש לי חתן מתנגד, לא מסכים לבוא אליך. אני מנסה לשכנע אותו, לפתות אותו, אבל הוא לא מסכים בשום פנים ואופן - הוא למדן, טוען שזהו בטול תורה'. הבעש"ט אמר - 'אל תדאג, כשאהיה בעיירה שלך אדבר איתו, אתפוס אותו'. הבעש"ט הגיע לאותו מקום, קורא לאברך הזה - יש הרבה סיפורים דומים - שהסכים בלית ברירה להכנס עם הבעש"ט לעגלה. הם התחילו לנסוע ברחוב, והבעש"ט שאל את האברך - 'אתה יודע מהו רבי?'. היה אז יום קיץ, יום בהיר, והבעש"ט אמר - 'רבי הוא אחד שאם הוא מוציא את המטפחת מהכיס ואומר שירד גשם - מיד ירד גשם'. תוך כדי דבריו הבעש"ט הוציא את מטפחתו ומיד ירד גשם. אחר כך הוא אמר לו - 'אתה יודע מהו רבי? אחד שאם הוא אומר עם המטפחת שיפסיק הגשם - הגשם מיד מפסיק'. שוב, הבעש"ט אמר וגם עשה. אחר כך אמר לו - 'אתה יודע מהו רבי? שאם הוא אומר שירד גשם מצד ימין של העגלה - יורד מצד ימין', וכך עשה עם המטפחת. אחר כך אמר לו אותו דבר לצד שמאל - אז ירד גשם מימין ומשמאל, ומקדימה הדרך יבשה.

מהסיפור הזה אדמו"ר הזקן התפעל ואמר - זהו הבעל שם טוב.

חיבור שמים וארץ

צריך להבין - הסיפור הזה כל כך יותר טוב מהסיפור שהדליק את קרח? הסיפור ההוא לא הבעל שם טוב והסיפור הזה כן הבעל שם טוב? מה ההבדל?! כאן אפשר להבין מהו הבעל שם טוב:

[נז] וראה בסגנון אחר אור ישראל ח"ב עמ' עד ואילך.

יש ווארט שעיקר החידוש של הבעל שם טוב הוא 'אין וועלט, אויס וועלט'[נח] - שהוא בתוך העולם ומחוץ לעולם בעת ובעונה אחת. קשור למה שדברנו בספירת היסוד - כן דילוג, לא דילוג. בזכות הקרבה שלו למשיח, הוא עולה בנקודה זו אפילו על משה רבינו (כ"גואל ראשון") - שאצלו היה "מן ההר אל העם"[נט], אבל לא בשני המקומות בעת ובעונה אחת. הבעש"ט הוא ברוחניות ובגשמיות, "דאחיד בשמיא ובארעא"[ס], בעת ובעונה אחת. זהו החידוש שלו.

אמירת הבעש"ט שירד הגשם הוא השפעה גשמית. למה שירצה שהגשם יפסיק? הרי צריך כל הזמן להמשיך גשמיות! כאשר הוא רוצה להמשיך רוחניות, שמים, הגשם מפסיק. אם רוצה שירד בצד ימין, אהבה, יורד שם. אם רוצה בצד שמאל, יראה, יורד בצד שמאל. בכלל, הגשם הוא חיבור השמים והארץ וכל מה שהוא רוצה לגבי הגשם הוא בשליטה שלו מאה אחוז.

מופתים ללא צורך

נאמר אחרת: צדיקים עושים מופתים. בכל מופת של הצדיק רואים שידוד מערכות הטבע - כל נס גלוי הוא שידוד מערכות הטבע. שידוד שייך לשם ש-די של היסוד. אבל מה מיוחד בסיפור כאן - 'אתה יודע מה זה רבי? זה שמוריד גשם. מה זה רבי? שמפסיק גשם. מה זה רבי? שהגשם יורד כאן. מה זה רבי? שהגשם יורד שם'? כשאני קורא את הסיפור, מה התחושה שלי לגבי הבעל שם טוב? שהוא פשוט צוחק על הטבע, צוחק על העולם לגמרי. אפשר לצחוק על מישהו מתוך בוז, אבל אפשר גם לצחוק עליו מתוך שמחה ושעשועים - כיף וגם עושה לו כיף. כשהבעש"ט צוחק על הטבע - גם הטבע מחייך. זהו הבעל שם טוב.

מה הכוונה שהוא צוחק על הטבע? זו אמתת ה"אין וועלט, אויס וועלט" שלו - מה שהוא "צדיק יסוד עולם", "דאחיד בשמיא ובארעא", "כי כל בשמים ובארץ"[סא], מדת היסוד. זו דרגה גבוהה באין ערוך מה"צדיק יסוד עולם" שתואר לעיל בסיפור היסוד של אדה"ז - שם הצדיק הוא יסוד עולם התיקון, עולם המסודר, וכאן הצדיק הוא יסוד א"ק ועוד יותר גבוה, דרגה שמעל לשבירה ותיקון לגמרי, ה"צדיק יסוד עולם" בדרגתו העליונה, שהיא דרגתו העצמית. לבעל שם עצמו היו את שתי המדרגות, הוא גם היה מסודר כנ"ל, אך העצם שלו הוא הדרגה הזו של אין וועלט אויס וועלט לגמרי, עולם-לא עולם - דאס איז דער בעל שם טוב!

לכן אדמו"ר הזקן אהב דווקא את הסיפור הזה. הקרח נדלק לצורך מסוים - הוא היה צריך לטבול. זהו מופת, אבל היה צריך אותו - השמש היה נזקק לו. יוצא מכאן ווארט, שכל נס נצרך שהבעש"ט יעשה - זה לא הוא, לא גילוי עצמי שלו.

[נח] ראה כש"ט (קה"ת) אותיות לד, לז, צ, קכא, קלט, קפח, שנו. או"ת אות קפד; אוה"ת שבועות עמ' קלט והלאה בהערה.

[נט] שמות יט, יד.

[ס] זהר ח"ב קטז, א. ובכ"מ; וראה נצוצי זהר להר"ר מרגליות שם.

[סא] דברי הימים-א כט, יא.

גילוי עצמי יש רק אם הוא יעשה נס שבכלל לא צריך אותו - 'סתם', 'סתם להשוויץ'. זהו סיפור של 'שוויץ' - 'מה זה רבי?'. לא מועיל שום דבר, עשה משהו טוב למישהו? לא! זהו הבעל שם טוב! כל דבר שצריך אותו - לא זהו הבעל שם טוב. הרי "צרכי עמך מרובין" מפני ש"דעתם קצרה"[סב], ומי שיש לו דעת רחבה באמת לא צריך לעצמו כלום - זהו עיקר ענינו של הבעל שם טוב, וכך מביאים משיח... (בתורה זהו ענין שעשועי תורה, שעשועים עצמיים, עיקר ענין תורה לשמה, כנ"ל בסוד השופרות). הבעל שם טוב הוא אחד שכל כך מעל הכל, שמחבר את הכל וצוחק על הכל - לא מתוך בוז, אלא מתוך שעשועים אמתיים, שעשועי המלך בעצמותו שמחברים הכל (לכן הצדיק-אמת נקרא "כל", כנ"ל).

לחיים לחיים, שנזכה להתגלות מורנו בעש"ט ואדמו"ר הזקן, בעלי יום ההולדת, יחד עם משיח צדקנו.

היום יום קדוש, לכן נוהגים לנגן גם לסיום את ארבע בבות, עם ניגון ההכנה.

'בקיצור' - תובנות ונקודות 'עבודה':

- מכל סיפור צדיקים צריך להוציא הוראה בעבודת ה'.
- התבוננות בגודל היקום מעוררת יראת ה'.
- כל העולמות בכף ידו של הבעש"ט, שבתנועת ידו הוא מחבר אותם לעצמות ה' ומגלה שהצמצום אינו כפשוטו.
- כל יהודי - שמעלתו העצמית היא ישראל - זקוק בתוכו ליעקב שיספר את כל קורותיו, ירידותיו ועליותיו, ויעשה מהן 'מסכת'.
- מיסודות תורת הבעש"ט: הגילוי הוא לאחר מעשה, כאשר כבר 'מתייאשים' ממנו.
- כשם שיש מלכיות-זכרונות-שופרות ביחס למלכו של עולם כך גם ביחס לצדיק: מלכיות - מילוי הוראותיו; זכרונות - זכרון מופתיו וסיפוריו; שופרות - הפצת תורתו העצמית.
- "תורה לשון הוראה" - את המוחין יש להמשיך במעשה בפועל.
- יסוד החסידות הוא "טבע הטוב להיטיב" - הנכונות לרדת מכל המדרגות והמוחין לטובת הזולת.
- על הצדיק להזדהות עם מי שנפל בפגם הברית ולזכור תמיד שיש לטאטא-לנקות את פגמיו.
- שליטת הבעל שם טוב בגשם היא הויסות והחיבור בין גשמיות ורוחניות.
- מופתים נצרכים אינם מגלים את מעלתו העצמית של הבעל שם טוב, אלא רק מופתים בלתי-נצרכים ש'צוחקים' על הטבע.
- כאשר הבעל שם טוב צוחק על הטבע - גם הטבע מחייך.

[סב] **ברכות כט, ב עפ"י הביאור במאמרי אדה"ז תקס"ו ח"א ד"ה "ויאבק איש עמו" (עמ' קנז).**

ד. כ"ק הרב המגיד הגדול ממעזריטש, רבי דב בער נ"ע



רבי דוב בער, המגיד ממזריטש, היה תלמידו וממלא מקומו של הבעל שם טוב הקדוש, ובתקופת הנהגתו הצטרפו אל החסידות רוב מניין ובניין של גדולי הדור הבא. אף שבניגוד לרבו היה המגיד יושב אוהל מובהק, את תלמידיו שלח למקומות רבים בפולין וליטא, ואף לגרמניה הרחוקה (פיזית ורוחנית). החסידות שגשגה, ומטבע הדברים, גם ההתנגדות לה העמיקה. מסופר כי המגיד נפטר בעקבות המחלוקת העזה, כאשר כמה מתלמידיו השיבו מלחמה שערה והדבר עלה לו בבריאותו ולבסוף בחייו. בשנת תקל"ב פרצה במזריטש מגפה. ר' זושא הביא את המגיד ובני ביתו לאניפולי, שם התגורר המגיד כשבעה חודשים עד ליום הסתלקותו בי"ט בכסלו תקל"ג. לאחר הסתלקותו, התפזרו תלמידיו ברחבי אירופה והפיצו את החסידות במקומם, בהניחם את יסודותיה של תנועת החסידות כפי שהיא כיום.

***

לישון בדביקות

פעם אחת, ישבו בליל שבת קדש החבריא קדישא של הרב המגיד הגדול ז"ל ממזריטש, וחזרו על תורת רבם המגיד. והרב הקדוש רבי אהרן מקרלין ז"ל, שהיה מגדולי תלמידי הרב המגיד, ישב אז בחדרו בפני עצמו ולחש דבר מה בשפתיו. פתאם נשמע קול דופק על הדלת, והקול קול המשרת של הרב המגיד ז"ל:

"היכן כאן הרב רבי אהרן? רבנו צוה שיפסוק מלומר שיר השירים, כי בשיר השירים שלו הוא מרעיש עולמות, ורבנו אינן יכול לישן משום כך". וכשסיפר הרב הצדיק רבי הלל מפאריטש ז"ל מעשה זה, זלגו עיניו דמעות, ואמר: מזה נוכל לראית אפס קצהו מגדולת הרב המגיד ז"ל. שאף על פי שאמירת שיר השירים של

רבי אהרן מקרלין ז"ל היתה מרעישה עולמות, בכל זאת היתה השינה של הרב יקרה יותר.

מסופר על האר"י הקדוש, שפעם אחת התנמנם מעט כדרכו בצהרי שבת קדש, ולאחר שהתעורר אמר: "לו הייתי מדבר כעת שמונים שנה רצופות, לא היו מספיקות כדי למסור את רזי התורה שהתגלו לי בשנתי". אם היתה שינת הרב המגיד יקרה יותר מאמירת שיר השירים של רבי אהרן מקרלין, ודאי שאף לו, כרבינו האריז"ל, התגלו אז סודות עליונים. אולם אמרה אופינית של הרב המגיד יכולה לשפוך אור נוסף על אופי הלימוד שלו בשעת השינה:

ישנה משנה במסכת אבות, המלמדת כי "המהלך בדרך ושונה, ומפסיק ממשנתו ואומר: 'מה נאה אילן זה...' מעלה עליו הכתוב כאילו מתחייב בנפשו". הרב המגיד מזכיר כי במקומות אחרים, האילן הוא משל לתלמיד חכם - כך שעל פי פירוש זה המפסיק ממשנתו מתפעל לא מן הנוף היפה אלא מעצמו - מה נאה האילן שאני... במחשבה זו הלומד "מפסיק ממשנתו", כלומר מפסיק את הדבקות בה', מתוך ובגלל משנתו וגאוותו בה. ואכן, הרב המגיד עצמו התהלך כל ימיו בדבקות עזה בה' יתברך. תלמידו רבי זאב וולף העיד, כי אם היה חושש כי דבקותו נחלשה לרגע, היה פוסק מדיבורו באמצעו של עניין, מתבונן מעט ואז שב לדבר מתוך דבקות.

צדיק אמיתי עובד את ה' גם בשעת השינה, וודאי שדבקותו הנצחית של הרב המגיד לא פסקה גם אז. אך אפשר אף לומר כי הדבקות שבשינה היתה נעלית יותר, מפני שהשינה מסלקת מהאדם את המודעות הרגילה, אצל צדיק כמגיד ממזריטש, חוסר מודעות כזה משמעו עליה אל שורש הנשמה, "למעלה מטעם ודעת". להשלמת התמונה, נביא סיפור מפורסם נוסף - שחיבורו עם זה שלנו מוסיף גוון מיוחד לסיפור הראשון:

קודם שנעשה תלמיד של הבעל שם טוב, היה הרב המגיד גאון גם בנסתר דתורה, והיה מתפלל עם כוונות האריז"ל, והיה לו חבר שגם הוא עסק בענינים אלו. ולאחרי שהרב המגיד נעשה לרבי, אירע שנפגשו יחד, וכשעמדו להתפלל, סיים חבירו תפלתו משך זמן לפני הרב המגיד, ושאל אצלו חבירו לפשר הדבר, באמרו: הרי פעם היינו מתפללים ביחד, ומסיימים באותו זמן, ומה נשתנה עתה?

חבירו של הרב המגיד היה נוהג לעסוק בלימוד התורה במשך רוב השנה, וזוגתו ניהלה את העסק, ורק פעם בשנה היה מתבטל מלימודו במשך כמה שבועות, ונוסע ללייפציג אל ה"יריד" כדי לקנות סחורה, ואחר כך היה חוזר לביתו וממשיך לעסוק בתורה. ושאלו הרב המגיד: למה עליך לבטל זמן ולנסוע ללייפציג - הרי מוטב שתתבונן בהנסיעה, ותחשוב שהיום הנך פה, ומחר הנך שם, עד שתחשוב שהנך בלייפציג, ואחר כך תתבונן ותחשוב במהלך הנסיעה בחזרתך לביתך, וכך תערוך את הנסיעה במשך זמן קצר ביותר.

כאשר החבר שמע זאת, הביט עליו בתימהון, ואמר: ר' בער, לא ידעתי שאתה בטלן גדול כל כך! מה תועיל מחשבתי - הרי עלי להיות בלייפציג בכדי להביא משם את הסחורה בפועל ממש!

וענה לו הרב המגיד: כן הוא בנוגע לענין הכוונות בתפלה: לא מספיק רק לחשוב ולכוין כעת הנני בעשיה או ביצירה וכו', אלא צריכים להיות שם בפועל, כדי להביא את ה"סחורה", ובשביל זה דרוש זמן ארוך יותר...

זוהי זוית נוספת של הדבקות בה התאפיין הרב המגיד: נוכחות שלימה ומודעת בכל פרט שהוא מכוון ולומד. בסיפור הזה, נוכח הרב המגיד אפילו בחווית השינה שלו עצמו - הוא מודע למעלת השינה שלו, מלמד על כך גם לאחרים, ובעצם מחזיק בשני הקצוות בו זמנית: נוכחות ומודעות בזמן של "למעלה מטעם ודעת."

היכולת לישון באופן כזה, קשורה באופן מיוחד לחודש בו הסתלק המגיד - חודש כסלו. בספר יצירה, לכל חודש בשנה מוצמד חוש מיוחד. והנה, החוש המיוחד של חודש כסלו הוא חוש השינה! יום הסתלקותו, שהוא כינה באוזני אדמו"ר הזקן "היום טוב שלנו", מבהיר היטב עד כמה קשור הרב המגיד לעבודת השינה הקדושה.



ה. הרה"ק רבי משולם־זושא מאניפולי זיעוכי"א



רבי משולם זוסיא מאניפולי נולד לאביו רבי אליעזר ליפא ואימו מירל, והיה הבכור מבין אחיו. לרבו המגיד ממזריטש התקרב במהלך שנות הגלות שערך יחד עם אחיו רבי אלימלך מליז'נסק, ונעשה מהבולטים שבתלמידיו. קשר אישי נרקם בינו ובין רבי שניאור זלמן מליאדי, שכינה אותו "שר התורה", וביקש ממנו הסכמה לספר התניא - וזאת, אף שרבי זושא השתדל להיראות כאדם פשוט. נסתלק באניפולי בב' בשבט תק"ס, ועל מצבתו נכתב: "פה נטמן הקדוש... עובד אלוקים באהבה והשמח ביסורים, ורבים השיב מעוון".

***

מאיפה הוא יודע?

פעם אחת חלם איש אחד, שאביו הנפטר מכמה שנים בא לו ותפסו בחזקה ומסית אותו שימיר דתו ח"ו, ובאם לא ישמע לו יעשה בו דין. כשהקיץ משנתו נבהל מאד, אך תלה הדבר במקרה בלתי טהור, ונתחזק בלבו לומר דברי חלומות לא מעלין וכו'.

והנה, בלילה השני, ראה עוד הפעם את אביו מפתהו בדברים ופיוסים שיתרצה לעשות הנ"ל, ואינו מניחו בשום אופן עד שיבטיח לו לעשות כן. עד שהקיץ שוב בבהלה גדולה ולא רצה לספר לפני שום בריה. והלך בפנים זועפות ולא ידע מה לעשות, כי היה בוש לספר דבר כזה מאביו, והיה מתחזק בלבו: לא

יתכן בשום ענין שיהיה ממש כדברי החלום. כי איך אפשר שיבוא נפטר ישראל לפתות כזאת?! יותר יתכן להיפוך - שיבוא נפטר ישראל למומר שישיב לאמונתו הקדושה, אבל לא כך! לכן הסיר הדבר מרעיוניו לגמרי. עד שבא הלילה השלישי, והנה אביו המנוח בא אצלו ומתחטא לפניו בכל אופני השתדלות שיעשה הדבר הזה לכפור ח"ו כנ"ל, והפחידו בעונשין באם לא יעשה רצונו.

אז ראה האיש כי לא דבר ריק הוא. מה עשה? לא אחר מלנסוע תיכף להרב הקדוש זושא מאניפולי ז"ל. סיפר את כל מקרהו מהחל ועד כלה, והיתה תשובתו של הרב הקדוש רבי זושא: שיחתרו ויחפרו היטב סביב קברו של אביו הנפטר עד דופנו סביב, אם נמצא שם בין רגבות העפר איזה חתיכה מתבנית סמל של עכו"ם. וכשימצאו כן ישליכוהו ויבערוהו משם, וישקוט הנפטר מזעפו. עשו כדברי הרב הקדוש, וכך הוה שמצאו שם כנ"ל והשליכוהו ובערוהו. ומני אז והלאה שוב לא בא בעל החלומות בענינים כאלו אל האיש.

כשנתפרסם המופת בעולם, הגיע הסיפור עד הגאון מוילנא ז"ל. ואז היה השערוריה הגדולה מהתנגדות הגר"א ז"ל וסייעתו אל החסידים ורבותיהם הצדיקים. וסיפרו מי מאנשיו לפני רבם הענין הנפלא שהראה הרבי ר' זושא ז"ל, רבן של החסידים, וענה הגר"א ז"ל: אצלכם הוא דבר נפלא ומופת? הלא הדבר הזה מפורש בירושלמי, ואם כן לא חידש הרבי ר' זושא כלל מדעתו שום דבר, ומאי מופת איכא? והראה לפניהם את המקום בירושלמי שמבואר כן, וסיים אחר כך בזו הלשון: "אך זאת אצלי לפלא. מנין היה יודע זה הרבי ר' זושא את הירושלמי הזה?" כי היה אז המאמר על החסידים ורבותיהם שאינם לומדים הלכות והויות שבש"ס, ובפרט על הרב הקדוש ר' זושא הנ"ל, שהיה מוסתר במעשיו ובדרכיו בהצנע לכת, אמרו עליו שאינו בן תורה - לכן נתפלא הגר"א ז"ל עליו כנ"ל. וכשסיפרו תשובת הגר"א ז"ל לפני הרב הקדוש הרבי ר' זושא ז"ל, ענה ואמר: כנים דבריו, שלא ידעתי כלל מדברי הירושלמי. אבל אותו המקור שהוציא הירושלמי משם דבר זה, גם לי נתגלה להוציא משם דבר זה ולהשיב להאיש תשובתו...

['שבחי צדיקים', ר' מענדל ציטרין]

***

בזמן שהרב בעל התניא ישב במזריטש, קרא אותו פעם המגיד ואמר לו שיש קטרוג בעולמות העליונים, על שבכתיבת תמונת האותיות בסת"ם אין השוואה בין הפוסקים והמקובלים. על כן צוהו לעין היטב בדברי הפוסקים והמקובלים, ולמצא דרך נכונה לשתי הדעות. העמיס הרב על עצמו מלאכת קדש זו ואחרי זמן מה צייר תמונות האותיות באופן המתאים. כשהביא את התמונות לרבו הקדוש, ישרו בעיניו, והודה לו על עבודתו, ואמר לו שברגע זה הכריזו בפמליא של מעלה שכן צריכה להיות צורת האותיות.

למחרת נסע הרב לדרכו, ונפרד מאת המגיד בברכת הדרך. נסיעתו היתה דרך אניפולי, והגיע לשם בלילה כשכל בני העיר ישנים. ראה הרב שבבית אחד

דולק נר, והלך לאותו הבית להתאכסן שם. ואותו הבית היה של רבי דוד הסופר, ובבואו אל הבית מצא את רבי דוד יושב וכותב ספר תורה. לא רצה הרב לבלבלו, הלך בחשאי עד שהגיע למקום כתיבתו, ולתמהונו הגדול ראה שהוא כותב האותיות ממש כמו שהוא חדש אתמול אחרי עמל ויגיעה. נשתומם מאד הרב, כי רבי דוד לא היה במזריטש כשמסר להמגיד את התמונות. המתין הרב עד שגמר לכתוב, וכשראה רבי דוד את הרב שמח מאד וקבלו באהבה ובכבוד. שאל אותו הרב: מנין לו דרך זו בכתיבת האותיות? השיבו רבי דוד:

איני יודע דבר, אלא שהרב הקדוש רבי זושא אמר לי היום, שהכריזו למעלה לכתוב תמונת האותיות באופן זה, שהוא מתאים לדעות הפוסקים והמקובלים גם יחד.

['סיפורי חסידים' לרש"י זוין]

***

לפני הסתלקות המגיד כתב הצדיק מכתב לבנו, בו הוא מספר לו על מהותם של תלמידיו הקדושים ומנחה אותו להיעזר בהם לאחר פטירתו. במכתב הוא מתאר כי "חכמתו ובינתו ודעתו [של רבי שניאור זלמן] עד אין סוף, וההשקפה הראשונה שלו מעין נבואה קטנה", ואילו הרבי ר' זושא "עלה למעלה מזה הדרך". אך מהי דרכו שלו?

רבי זושא, בכך שעלה אל מעל החכמה, אוחז בכתר העליון עצמו. ממנו נמשכים אליו הגילויים העליונים, וממנה ניזונה האש שהלהיטה את נפשו: מסופר עליו, כי ברגע שהיה רבו פותח בדברי תורה היה 'משתגע' ממש, עד שהיה מבלבל את חבריו הקדושים והיו מוכרחים לדוחפו החוצה. ופלא: כשחזר אחר כך אל בית המדרש, ידע את כל תורותיו של המגיד כאילו נכח שם בעצמו... מדריגה זו נקראת בחסידות "פרעה דקדושה" - משום שהיא מבטאת פריעה, גילוי כלפי חוץ של כל האורות העליונים.

חשוב לציין (והעובדה הזו משתקפת מעט גם בסיפור השני שהבאנו), כי אף שהיה רבי זושא איש 'גילויים' בוער, ומזקני תלמידי הרב המגיד, התקיימה ידידות עזה בינו לבין אדמו"ר הזקן, איש השכל והסדר, הצעיר שבתלמידים. אדמו"ר הזקן הפציר רבות בחבריו הצדיקים, 'שימעטו באורות וירבו בכלים'. זה היה צו השעה לאחר פטירת המגיד, כאשר החסידות החלה להכות שורש בעולם היהודי והיה צורך לשמור על יציבותה. אך ה'כלים דתיקון' שלו נועדו להכיל את כל 'אורות התוהו' של רבי זושא, והידידות הגדולה שבין שניהם ממחישה כי הדבר אכן אפשרי.

בין כה וכה לא תבין את הסוגיא...

פעם פנה הרב המגיד לרבי זושא - "זושא, למה אתה לא מטייל בעולם? העולם גדול, יש הרבה מה לראות". שמע רבי זושא את דברי רבו, לקח את מטלטליו ויצא לדרך. בדרכו הגיע לעיירה רחוקה, סמוכה לפראג, שם מצא באכסניה, ליד התנור, תלמיד חכם יושב שקוע בלימודו. היה זה רבי רפאל הכהן כ"ץ מהמבורג, בעל ה'תורת יקותיאל', מגדולי תלמידי הגר"א. ה'תורת יקותיאל' הוזמן לכהן כרבה של פראג, רבנות מכובדת - על כס המהר"ל והגדולים שאחריו. מנהג פראג מדורי דורות היה שלפני קבלת רב לעיר - בכבוד מלכים - עליו להגיע לעיר סמוכה וגדולי פראג מציגים לפניו סוגיא מוקשית, ולאחר הזמן שקוצב הרב לעיונו בסוגיא באים הלמדנים לשמוע ממנו את ביאורו, ורק אם הביאור מתיישב על לבם הוא מוכתר לרב העיר. רבי רפאל, שבקש שלשה ימים לעיין בסוגיא, ישב כעת והתעמק בלימודו.

רבי זושא התחיל קצת 'להשתולל' סביבו - הסתובב בחדר עם נעלי עץ רועשות והעלה הרבה עשן בלולקע שלו. רבי רפאל הקפיד על ההפרעה ופנה אליו - "בבקשה תתחשב בי, אני מנסה ללמוד ואתה מפריע". רבי זושא המשיך במעשיו, ותוך כדי כך סינן בשקט שוב ושוב 'אתה בין כה וכה לא תבין...'. לבסוף שאל אותו ה'תורת יקותיאל' - "ואתה כן יודע?". "ודאי שכן", ענה רבי זושא. הוא נִגש ובקש מהרב שיראה לו מהי הסוגיא והתחיל ללמוד - קודם כל, את פשט הגמרא, רק לקרוא את המילים. רבי רפאל שמע את לימודו, במתיקות ובטוב טעם שכלי שמעולם לא שמע, וממש יצא מכליו, עוד לפני ששמע את התירוץ לקושיותיו. כשראה רבי זושא שהרב 'נתפס', עצר ואמר לו, "ראית שאני יכול ללמוד ואני מוכן לומר לך את הסבר הסוגיא, אבל רק בתנאי אחד, תשבע לי בשבועה חמורה שאם תשמע את הפשט הנכון ובזכות זה תהיה הרב של פראג אזי תבקר אצל הרבי שלי - המגיד ממעזריטש. תבוא להכיר את מי שאתה ורבך כל כך מתנגדים אליו ומחרימים אותו".

לרבי רפאל לא נותרה ברירה, והוא קבל את התנאי. רבי זושא הסביר לו את פירוש הסוגיא, וכעבור הזמן הקצוב הגיעה המשלחת מפראג, רבי רפאל חזר על הפשט שלמד ורבני פראג, שממש יצאו מכליהם, קבלו אותו בכבוד מלכים להיות רבה של פראג. כמו שר המשקים, "וישכחהו" - רבי רפאל שכח מהתנאי. כעבור שנה חזר אליו רבי זושא לביקור מיוחד, ואמר לו שעליו לקיים את תנאו. רבי רפאל היסס ואמר שעליו להוועץ ברבו, הגר"א, האם הוא מחוייב לקיים את התנאי. הגר"א - על אף השקפתו על החסידים - פסק שעל רבי רפאל לקיים את התנאי, ורבי רפאל נסע למעזריטש. הוא שהה שם תקופה קצרה, וממש התפעל מגודל הקדושה של הרב המגיד (היתה שם גם תורה, אבל עיקר התפעלותו היתה מהקדושה שהרגיש שם).

כשחזר רבי רפאל לגר"א, סִפר לו בהתפעלות מה שראה במעזריטש והפציר ברבו המובהק שייסע אף הוא למעזריטש לראות את אותו רבי שהוא מחרים ופוסל. הגר"א ענה לו בסיפור: "לפני שנים ישבתי בבית המדרש ולמדתי, לידי ישב בחור אחד ועסק גם הוא בכל הסוגיות בהן עסקתי, ובטרם אספיק לומר את חידושיי, הוא אמר אותם. חשבתי שלא יתכן כזה דבר פלא מצד הקדושה, ודאי הוא בא מהסט"א, לכן ברחתי משם. אותו דבר במעזריטש, אני חושב שאולי כל מה שהרגשת שם הוא מהסט"א - מעשה שטן". רבי רפאל, עם כל הדרת הכבוד, ענה לרבו "חז"ל אמרו ש'שטן זה יצר הרע', ועד שאתה חושש לנסוע לשם מצד הסט"א, אולי החשש הוא מצד יצר הרע שלך?". הגאון שמע את התשובה ולא היה בידו להשיב, אכן מי יודע מה דרכו של יצר הרע ובמה הוא בוחר להתלבש? הדברים הגיעו לכך שהגר"א כבר חשב לנסוע למעזריטש, אך בני ביתו מנעו בעדו. מסופר שמאז לא חזר רבי רפאל למעזריטש, משום כבוד רבו, אבל גם לוילנא כבר לא נסע יותר...

תורה מהמקור

רבי זושא לא היה מפורסם בלמדנותו (והוא התאמץ ליצור תדמית כזו, עד שתלמידי המגיד אמרו שפלא איך ה'עולם' שכח מ-15 השנים בהן כיהן כרב עיר). אף על פי כן, אדמו"ר הזקן כינה אותו 'שר התורה', לאחר כמה מקרים בהם בא בפשטות סוגיות וקושיות בהן התקשו חבריו, הלמדנים העצומים, דוגמת אדמו"ר הזקן ורבי פינחס בעל ההפלאה. גם העובדה שהמגיד שלח אותו - בדרכו המיוחדת - לנסות להביא אליו את הגר"א מעידה על כח תורה מיוחד (מובנת יותר שליחות הלמדנים, הרמ"מ מויטבסק ואדמו"ר הזקן, שגם ניסו להגיע לגר"א ולהוכיח שאך שקר טפלו באזניו על החסידים - הגר"א ברח מהחלון, ולימים הצטער אדמו"ר הזקן שלא שברו את הדלת והתעקשו להביא שלום).

מהו כח התורה של רבי זושא? מסופר שבאחד הלילות ישבו אדה"ז ורבי אלימלך ועסקו בר"ש, ורבי זושא נִגש שוב ושוב להדליק את מקטרתו מהנר שלהם ואגב כך כיבה אותו. כששאלו למה הוא רומז להם, אמר שמעומק עיונים שכחו את הדבקות בנותן התורה. הם קבלו את תוכחתו, אך שאלו 'מה יהיה עם הר"ש?', והוא עיין בו ובאר להם את דבריו. רבי זושא לא סומך על שכלו, אלא נמצא בקשר הישיר לנותן התורה (ולחכמיה, עד שכל פעם שלא הבין דברי מחבר מסוים פרץ בבכי עד שהלה התגלה אליו ובאר הכל), ועליו ניתן לדרוש "החכמה מאין תמצא" - הוא לוקח את דברי התורה משרשם ב"רישא דאין" (התענוג, בגימטריא משולם זוסיל). אצל מי שהכל טוב ומתוק (כפשט השם זושא-זוסיל), והרי "אין טוב אלא תורה", הכל תורה חדשה - משם הוא יונק את האמת ואף את ה"אמת לאמתה" של התורה.

ו. כ"ק אדמו"ר האמצעי נ"ע



רבי דוב בער שניאורי, אדמו"ר האמצעי, הוא הרבי השני בשושלת חב"ד, בנו וממשיך דרכו של אדמו"ר הזקן בעל התניא .נולד בעקבות ברכתו של המגיד ממעזריטש ונקרא על שמו. נודע באריכות ובעמקות דרושי החסידות שלו וחתנו הצמח צדק התבטא עליו ש"אם היו חותכים לחותני אצבע, לא היה פורץ דם, כי אם חסידות". כאביו – אדמו"ר הזקן – אף הוא נאסר בעקבות הלשנת המתנגדים. חג הגאולה שלו מן המאסר חל ב-י' בכסלו. יום קודם כן, ט' בכסלו, הוא יום הולדתו ויום פטירתו של אדמו"ר האמצעי והתקיים בו בגלוי הפסוק "את מספר ימיך אמלא". אדמו"ר האמצעי נהג נשיאות במשך 15 שנה, ונפטר תוך כדי אמירת מאמר חסידות במילים "כי עמך מקור חיים מחיי החיים". מנוחתו כבוד בעיר ניעז'ין שבאוקראינה.

יותר מבחייהם

יהודי מהעיר ווילקומיר (ליטא) שעסק במסחר טבק נסע פעם לאזור העיר ניעז'ין לקנות שם טבק למסחרו. הוא לא השתיך לעדת החסידים, אך היה ידידו הנאמן של הרב החסיד ר' יעקב קיידנר ז"ל (מחבר הספר 'מצרף העבודה' ו'סיפורים נוראים'), גם הוא תושב ווילקומיר.

לפני נסיעתו נכנס להפרד בברכה מרבי יעקב, כנהוג בין ידידים ואוהבים. אמר לו רבי יעקב: "ידידי! אף על פי שאינך נמנה על עדת החסידים, בכל זאת, מבקש אני ממך שכאשר תהיה בניעז'ין, תלך להשתטח על קברו של אותו צדיק הגנוז שם, הוא אדמו"ר האמצעי מליובאוויטש, בנו של אדמו"ר הזקן בעל התניא." הבטיח הידיד שיעשׂה כן.

הסוחר נסע לדרכו, והתעכב בדרך יותר מחצי שנה, כי הרכבת עדין לא היתה בארץ, והדרך מווילקומיר שבליטא לניעז'ין שברוסיה הקטנה (מאלורוסיה) היתה ארוכה וקשה. עסקיו בדרך לא צלחו.

באותו זמן חלתה אשתו במחלה קשה, והרופאים אמרו נואש לחייה. פעם, היא התעלפה ושלושה רופאים מומחים ישבו לידה כל הלילה, אך לא יכלו לעוררה. הם התיאשו ועזבו את הבית. מצב זה נמשך עד שעה עשר בבקר. אחר כך התעוררה פתאום ואט אט חזרה לאיתנה. במשך חדש ימים הבריאה לגמרי בלי רופאים או תרופות. הדבר היה לפלא בעיני כל רואיה, והרופאים התפלאו עוד יותר.

אחרי כמה חודשים חזר הסוחר, ומיד כשנכנס לביתו. לפני שפשט את מעילו והחליף את בגדי הדרך, רץ במהירות לידידו רבי יעקב. נתן לו רבי יעקב 'שלום עליכם' ושאלו: "האם זו דרך-ארץ, אחרי שלא היית בביתך יותר מחצי שנה, לא התעכבת בביתך שעה קלה לשׂמח את אשתך ובני ביתך, ורצת תכף להקביל את פני"?!

השיב לו הסוחר: "סיבה מיוחדת לדבר, הפלא ופלא", וסיפר: "מסיבות שונות עסקי בנסיעתי לא הצליחו. הפסדתי את כל מה שהיה לי, ונוסף לי עוד חובות. בנוסף לזה כל משך הנסיעה דאגתי מאוד, נדמה היה לי במחשבתי, שאני רואה את אשתי והיא חולה במצב קשה. כשהגעתי לניעז'ין, נזכרתי בהבטחתי לכבודו ללכת להשתטח על קבר הצדיק, וכן עשיתי. הלכתי לטבול במקוה, ואחרי זה נכנסתי לאֹהל הצדיק. כשנכנסתי למחיצת קדשו של הצדיק נפל עלי פחד נורא, עד שסמרו שׂערות ראשי. מיום עמדי על דעתי לא הרגשתי פחד כזה. היה קר מאד ולמרות שלבוש הייתי בבגדים חמים וכל הדרך לא הרגשתי את הקור, עתה, מרב הפחד התקרר גופי מראשי ועד רגלי, ולא יכלתי לסבול את הקור. אז עלה בדעתי לנוס מפני הפחד והקור, אך נמלכתי בדעתי ואמרתי לנפשי: מהצדיק בודאי לא תבוא לי רעה, ולמה לי לנוס מכאן?

התחלתי לומר מאמרי הזֹהר ופרקי-התהלים ומאמרים מ"מעבר יבוק" המסודרים שם על הלוח שעל הקיר, ובשעת אמירתם בכיתי בכי רב מקירות לבי, כמוהו לא בכיתי מעודי, וזלגו עיני בלי הרף נהרות של דמעות.

אחרי-כן הנחתי שני 'פדיונות' על הקבר, אחד עבורי ועבור כל בני-ביתי בכלל, והשני עבור אשתי בפרט, כי לבי אמר לי שהיא חולה מאוד. בו ברגע שהנחתי את הפדיונות נתמלאה נפשי שמחה ועֹנג, שמעודי ועד היום הזה לא הרגשתי כמוהם, ולא רציתי בשום אפן לעזב אה האֹהל הקדוש, כי הרגשתי שם טעם גן-עדן ממש. וכך הייתי שם בשמחה ובהתרגשות שעתיים, כי קשה היה לי מאוד להפרד מעֹנג גדול זה. אחרי כן יצאתי משם לשלום, והייתי שׂמח כל הדרך חזרה לביתי.

כשבאתי בשלום לביתי, שאלתי תכף לשלומה של אשתי, והיא ספרה כל הקורות אותה, שהתעלפה משך לילה שלם והרופאים לא נתנו לה סכוי והתיאשו ממצבה, ולמחרת בשעה עשר בבקר החלה בעצמה לשוב לאט לאט לבריאותה בלי תרופות, ותוך חודש ימים חזרה לאיתנה. שאלתי את בני ביתי, אם זוכרים הם באיזה יום החלה לשוב לאיתנה, כשאמרו לי את היום, נזכרתי שהוא בדיוק אותו

היום שהייתי באהל קדשו של הצדיק, וממש באותה השעה, עשׂר בבקר, הנחתי את ה'פדיונות' במקום מנוחת קדשו. כששמעתי כל זאת, לא פשטתי את בגדי, ורצתי במהירות לידידי לספר לו מפעלות אלקים".

כשסיים הסוחר את סיפורו, הוסיף: "אם רבותיכם הקדושים אחרי הסתלקותם חיים וקיימים ומזהירים ככוכבי השמים, כל שכן שקדושתם נעלה מאוד בחייהם". השיב לו רבי יעקב: "אדרבה, חז"ל אמרו: 'גדולים צדיקים במיתתם יותר מבחייהם'".

(סיפורים נוראים)

רבי מנחם מענדל מקוצק נהג לומר, שכל חסיד צריך שני רביים: האחד חי בעולם הזה, והשני בעולם האמת. האמירה הזו הומחשה מאוד, גם בדברי הרבי מליובאוויטש על חותנו כ"נשיא דורנו" - לצד היותו המנהיג הלא מעורער של תנועת חב"ד. מה פירוש הכפילות הזו, ומהו כוחם הגדול של צדיקים דווקא במיתתם?

עניינו של הבעל שם טוב ושל תנועת החסידות כולה, הוא "להביא לימות המשיח". כתנועה משיחית, החסידות חותרת למה שכינה הרבי מליובאוויטש "אורות דתֹהו בכלים דתיקון": הכנסה של אור אלוקי בלתי מוגבל בתוך העולם הגשמי שלנו.

נמחיש מעט את הקשר לענייננו אם נסתכל על הדרך בה נתפסים צדיקים כשהם חיים, ואחרי מותם: כאשר צדיק (וגם "עמך כלם צדיקים") חי כאן בעולם, הוא מתמודד עם שלל בעיות יום יום קטנות וגדולות: בעיות כלכליות, קושי לקום בבוקר, מחלות ומצבי רוח. יש לו גם מעלות רבות, והוא יכול להנהיג יהודים רבים - אך עם כל גדולתו, עדיין הוא כפוף במידה כלשהי לעולם הזה - וניתן להבחין בכך. כאשר הוא נפטר לעומת זאת, "הדברים האלה נזכרים ונעשים". כל מעשיו הגדולים עולים בזכרוננו, ואילו הקטנים והזניחים נשכחים כלא היו.

במדרש מתואר, כי בספר התורה של רבי מאיר היה כתוב "וירא אלהים את כל אשר עשה והנה טוב מות (במקום 'טוב מאֹד')". במוות הדברים הסתמיים חדלים מלהתקיים, ונשארים רק הדברים ה"מאודיים" שבחיינו, שרק אנחנו יכולנו לעשות. אלה מבטאים את הצד ה"תוהי" שבנשמתנו.

משום כך, כדי להצליח לחבר את שני הצדדים המנוגדים לגלות את המשיח שבתוכו, זקוק החסיד לשני צדיקים: כזה המתעלה מעל העולם לחלוטין, ומחבר אותו לרובד הנצחי והטוטאלי של התֹהו, וכזה החי בתוך ה"עלמא דשיקרא" ויודע להפוך את האורות הללו למשהו המתיישב ב"כלים דתיקון".

אכן בחב"ד זה לא קונץ (למרות הדמיון של "מנחם מענדל מנחם מענדל לגזרה שוה"). בחב"ד יש רבי אחד (הכולל בעצמו את כל הרביים - נשמת כולם אחת היא, כך התבטא הרבי). אותו רבי אחד הוא בבחינת "אין וועלט אויס וועלט"

כאחד, הוא מקיים "אין התורה מתקיימת אלא במי שממית את עצמו עליה", הוא גם רבי חי וגם רבי מת כאחד ממש (על דרך משיח שהוא "בר נפלא", מת וחי בכל רגע). ועל כן הוא מסוגל לתקן את נשמות החיים ונשמות המתים (הסימן שנתן הרב המגיד ממעזריטש לתלמידיו, מי אמור להיות ממשיך דרכו וממלא מקומו).

מלחמת הקוזאקים בקטרוג

אחד מגינוני המלכות של האדמו"ר האמצעי היתה הקאפעליע, מקהלה, שניגנה לפניו בזמנים מיוחדים. ואם לא די בכך, יחד עם הקאפעליע היו לו קוזאקים, חסידים שרכבו על סוסים כפרשים. אלה שידעו לנגן ניגנו, ואלה שכנראה לא היו הכי טובים בנגינה, אבל היו גבורי חיל - רכבו על סוסים. בעת רצון הרבי הסתכל מחלון הבית וסימן להביא את הקאפעליע והקוזאקים, ואז ביחד, הקאפעליע החלה לנגן והקוזאקים לרקוד על הסוסים.

בנו החביב של אדמו"ר האמצעי, רבי נחום, לא היה בקאפעליע - הוא היה בין הקוזאקים. הוא היה בחור כארז ורכב על הסוס. פעם אחת באמצע השבוע, בלי שום סיבה נודעת למה הרבי מבקש את הקאפעליע לנגן ואת הקוזאקים לרכוב על הסוסים, הוא עשה סימן - כולם הזדרזו, הגיעו הקאפעליע והקוזאקים, הקאפעליע נגנה והקוזאקים רקדו ועשו שמח על הסוסים. באמצע השירה והריקוד צועקים לרבי שהבן שלו, רבי נחום, נפל מהסוס ומצבו מסוכן ר"ל. הרבי לא הפגין שום תגובה, ואמר להמשיך את הנגינה ואת הרכיבה - כאילו לא קרה שום דבר. כמובן שלא הבינו, אבל אם הרבי אומר עושים בדיוק מה שהרבי אומר. המשיכו, ואחרי זמן מה באו והודיעו לרבי שבסך הכל נשברה לו הרגל והוא לא בסכנה. הרבי אמר שגם יתרפא לגמרי, וכך היה.

אחר כך, בעת רצון, שאלו את הרבי מה זה היה: למה הוא קרא לקאפעליע ולקוזאקים באותו יום, ללא סבה גלויה, והעיקר, למה כאשר הבן נפל הוא לא הגיב כלל? הסביר הרבי שבאותו בקר הוא ראה, או הרגיש, שיש קטרוג גדול על בנו, ומקובל אצלו שהדבר העיקרי שממתיק דינים הוא שמחה.

מרכז הסיפור, כמובן, הוא כוחה של השמחה להמתיק את הדין ולבטל גזירות קשות. היא הדרך הטובה ביותר לקדם את פני הרעה, וגם לבטל אותה למפרע: כאשר הודיעו לאדמו"ר על כך שבנו נפל מן הסוס, הבין מיד שזו הגזרה שחזה בה באותו בוקר. במקום ליפול ברוחו מכך שהוא עצמו גרם לנפילת בנו (בקוראו לגדוד הקוזקים), הורה להמשיך בשמחה ביתר שאת, ואכן פעל את הישועה השלמה.

גם **משיח**, הגואל האחרון, ינצח במערכה בזכות ש**ישמח** בעצמו ו**ישמח** אחרים. ניתן לשער שהאדמו"ר האמצעי עצמו היה נתון דווקא במתח רב, אך מתוך השמחה שגרם לחסידיו בשירה ובמחולות, נעשה הוא עצמו שמח ויכל

לפעול את הדרוש. כך גם ציווה הרבי מליובאוויטש לחסידים בתקופת מחלתו, כאשר המילים האחרונות שנשמעו מפיו היו "ברוב שירה וזמרה".

מעניינת העובדה שבחצר האדמו"ר האמצעי, הביטוי לשמחה הגדולה ביותר הוא דווקא גדוד קוזקים - מחזה של דין לכל הדעות. אכן, יחד עם גדוד הפרשים הופיעה המקהלה, שהפכה את מפגן הכח למופע של שמחת ניצחון. כך מוסבר במאמר "באתי לגני" של הרבי הריי"צ, כי שמחת הניצחון היא הגדולה שבשמחות.

הביטוי האהוב בחב"ד לשמחה זו הוא "**ד**ידן **נ**צח", "[הצד] שלנו מנצח". ראשי התיבות של הביטוי הם **דן**, כמספר שנות חיי האדמו"ר האמצעי. נוסף על כך, **ד"ן** היינו **ד**עת **נ**צח, רמז לכך שניצחון הקדושה הוא בכח הדעת. הדעת היא הספירה המקשרת בין היהודים (כבפסוק "והאדם ידע את חוה אשתו"), בין היהודי לבוראו ובינו לבין עצמו. הסיטרא אחרא, שכולה אינטרסנטיות ופירוד, חסרה את החיבור הזה. על כך נאמר בזוהר "אל אחר איסתריס, ולא עביד פירין": דור ההמשך נולד בזכות הקשר בין הוריו. דבר זה מוביל אותנו לממד נוסף של ספירת הנצח: הנצחיות וההמשכיות. מכח חיבור הדעת מגיע הניצחון האופייני לשבט דן - מחושים בן דן שערף את ראשו של עשיו, ועד לשמשון המכה בפלישתים. גם בימינו, היודע את מהות הקשר בינו לבין עמו ואלוקיו, יוכל לדעת מיהו האויב ולנצח אותו - בשמחה!

לסתור את כל הסברות

גדולתו של אדמו"ר האמצעי בתורת הנגלה היתה באופן נסתר: הוא לא עסק רבות בפסיקה, כתב רק מעט מחידושיו בתחום זה, והוא מפורסם בגדולתו בתורת החסידות, עליה באמת מסר את נפשו באופן מיוחד. בעקבות אורכם ועומקם של מאמרי החסידות שלו, כונה אדמו"ר האמצעי "רחבות הנהר".

בהקשר לכך מסופר:

כ"ק אדמו"ר האמצעי שאל פעם להמשרת שלו: שמע נא מה אומרים העולם אודותי, במה כחי גדול - אם בנגלה או בדא"ח. המשרת יצא החוצה ושהה זמן מה, ונכנס הביתה, ואמר לכ"ק: בנגלה בודאי כחכם גדול, אבל בדא"ח כחכם יותר גדול. ויאמר כ"ק: אין זה אמת. אם הייתי מוסר א"ע ללימוד הנגלה חצי שנה, אין גאון כמותי. אבל מה אעשה, שרצוני להשיג מדות דא"ס [בנוסח אחר: רצוני שאם ייפגשו שני אברכי חסידים ידברו ביחודא עילאה ויחודא תתאה]...

***

כ"ק אדמו"ר האמצעי, כשקיבל הנשיאות והיה כבד עליו להשיב שאלות ותשובות שנשלחו אליו, מינה את כ"ק חתנו אדמו"ר הצמח צדק וחבר לו את החסיד הגאון רבי נחמיה מדובראוונא, לערוך התשובות לשואלים, והיה מוסרם להם, והיו מעיינים בהם ומסדרים התשובות. ותנאי התנה: שטרם ישלחו

להשואלים ייכנסו אליו להראות לו התשובות, כדי לעיין בהם אם התשובה נכונה. כך עשו, ובכל התשובות הסכים כ"ק אדמו"ר האמצעי לחתנו כ"ק אדמו"ר הצמח צדק.

פעם באה שאלה, וערכו כ"ק אדמו"ר הצמח צדק ורבי נחמיה את התשובה. השואל דרש לענות לו בהקדם מפני נחיצות התשובה, שהיתה דחופה לענות, וכ"ק אדמו"ר האמצעי היה אז עסוק מאד בענייניו ולא היה להם שעת הכושר להראות לפני כ"ק לעיין בהתשובה.

והסכימו בדעתם כ"ק אדמו"ר הצמח צדק ורבי נחמיה, אשר להיות שעד עתה הסכים עמהם אדמו"ר האמצעי ולא אירע פעם שלא יסכים עמהם, היו בטוחים שגם הפעם יסכים עמהם. ולהיות שהשואל דחוף לקבל תשובה על כן שלחו את התשובה ולא הגישו לכ"ק אדמו"ר האמצעי שיעיין בה קודם. לאחר זמן שאל כ"ק אדמו"ר האמצעי לחתנו הצמח צדק, האם כבר ענו תשובה על השאלה הנ"ל שנשאלה, ויאמרו שכבר שלחו את התשובה. ויאמרו הסיבה שלא נתנו לכ"ק לעיין בה, שהיה דחוף וכ"ק היה עסוק, ולכן שלחו בלי הסכם כ"ק.

ויאמר כ"ק אדמו"ר האמצעי לחתנו להראות לו את התשובה, היינו העתקה מהנשלח, וכאשר עיין כ"ק אדמו"ר האמצעי בהתשובה אמר להם שטעו, והוא נגד דעת תוס' ביבמות! ויראה להם הטעות. כ"ק אדמו"ר הצמח צדק נפל ברוחו והיה במבוכה גדולה, שראה אמיתית הטעות שהראה לו חותנו, שטעה בתוס' מפורש בהיפך. וינחם אותו חותנו כ"ק אדמו"ר האמצעי, ויאמר לו: דו ביסט נאך ניט קיין רבי, קענסט נאך האבן א טעות [אתה עדיין אינך רבי, ויכול אתה לטעות]"...

***

בבית כ"ק אדמו"ר האמצעי אירע שאלה על עוף. בתו של כ"ק הביאה השאלה לפני כ"ק אדמו"ר הצמח צדק, ועוד רבנים, ופסקו מה שפסקו. אבל לא נחה דעתה, ואמרה: שילכו לשאול דעת אביה. כשבאו לכ"ק אדמו"ר האמצעי והסבירו חוות דעתם והמקורות שמהם למדו הפסק דין, הראה להם כ"ק אדמו"ר האמצעי שממקור זה הפסק דין הוא להיפך וכן מרוב המקומות הוא להיפך...

בשני הסיפורים האחרונים, מודגשת יכולתו של אדמו"ר האמצעי לסתור את סברות הרבנים שסביבו. גם כאשר חתנו הגאון מעיין היטב, וגם אם כל הרבנים פוסקים כמותו, הרבי מסוגל להפוך את אותם המקורות שהוכיחו מהם - להוכחה עבורו. היכולת הזו מזכירה התבטאות שנמסרה בשם הבעל שם טוב, כי "ביכולתי לפרוך כל סברה בנגלה, תהיה איזה שתהיה".

אך כשהבעל שם טוב מציג זאת בצורה גורפת כל כך, יכולה לעלות שאלה: מה הטעם? יש תועלת אמיתית ביכולת להפריך כל סברה תורנית? הרי הבעל שם טוב איננו אומר אפילו "כל סברה של שקר", ומתפאר ביכולת לסתור כל סברה שהיא.

ההסבר לכך הוא, שהיכולת לפרוך כל סברה חושפת משהו אחר העומד מאחוריה - ובעצם מאחורי סברות השכל כולן: כל סברה שייכת למדרגה מסויימת באלוקות, לעולם או לפרצוף מסויים במערכת העולמות המסועפת שנוצרה ברגע הבריאה. אך הנקודה הפנימית שבכולם, הבריח התיכון המבריח מן הקצה אל הקצה, היא הנקודה בה הם מחוברים לאלוקות המחייה אותם - ובה בעצם הם מתאיינים ומתאחדים עם האלוקות הפשוטה שמעבר לכל סברה ותפיסה. מי שמחובר לנקודה הפנימית הזו, יכול לשוטט בחופשיות בין העולמות והסברות, וגם למצוא בכל אחת את נקודת האין שבה - הנקודה בה יכול היה להיות בדיוק ההפך.

בדומה לבעל שם טוב, גם אדמו"ר האמצעי יכל לאחוז בנקודת האין הזו, באלוקות שבכל דבר ובכל סברה. הדבר קשור גם לכך שהוא חי נד שנים, סוד שם ד"ן בקבלה. הסברות הלמדניות נובעות משם ס"ג [יוד הי ואו הי], השייך לספירת הבינה. אך שם ד"ן [יוד הא ויו הא] הוא היפוכו של שם זה [ההין של שם ד"ן ממולאים ב-א' ואילו ה-ו' ב-י', ההפך משם ס"ג] - והוא מבטל ב"דינים" והתקיפות שלו את כל הסברות שיכולות לנבוע משם ס"ג.

לא נעמיק כעת בענייני קבלה, אך כדאי לציין פרט אקטואלי אחד אודות השם הזה: הפעם הראשונה בה מוזכר הצירוף דן בתורה, הוא בברית בין הבתרים: "וגם את הגוי אשר יעבודו דן אנוכי". הדבר מלמד, כי כדי לדון את הגוי המשעבד את ישראל יש לסתור את כל סברותיו. כפי שאמר רבי יוחנן, "דמודי לון, נפיל בידהון [המודה לדברי הגויים, נופל בידם]". מה שהגויים קוראים לו "הומניטריות", למעשה הוא "אכזריות". המונח "אחריות ושיקול דעת" משמשים כינוי מכובס ל"הפקרת דם יהודים". גם למצרים היתה פילוסופיה שלמה, מערכת של הגות ושל תקינות פוליטית, ששיעבדה תחתיה עמים שלמים באין פוצה פה... כאז כן היום, כדי להימלט מהשיעבוד המחשבתי, יש צורך בחשיבה חדשה ומשוחררת - סוד שם ד"ן של אדמו"ר האמצעי.

יחפץ המלך

אחד מזקני החסידים בדורו של אדמו"ר האמצעי היה רבי זלמן זעזמיר, שהיה עוד מחסידי אביו אדמו"ר הזקן. פעם אחת התבטא רבי זלמן על מאמר שאמר אדמו"ר האמצעי, שלא שמע בה חדשות. הקפיד עליו הרבי ואמר: ער וועט זאגן אז ס'איז ניטא דא קיין נייעס? איך וויל אים פארשיקן אין סיביר [הוא אומר שבחסידות שלי אין חדשות? אשלח אותו לסיביר]!

ואז הגיע כתב רבנות מפאריטש [שביקשו אנשי פאריטש לשלוח להם רב מתלמידי אדמו"ר האמצעי], ובא רבי הלל לליובאויטש לבקש שישלחו לשם את רבי זלמן זעזמיר. ענהו אדמו"ר האמצעי: אותך אשלח לרב שם ולא אותו. אחר כך

נסתבב על ידי מלשינות ששפטוהו להשתלח לסיביר, ויום אחד קודם שנשלח נסתלק.

ופירש זאת רש"ג [ר' שמואל גרונם אסתרמן, המשפיע הראשון בישיבת תומכי תמימים]: כשאדמו"ר אומר דא"ח, זהו התגלות הענין. למשל, כשמדבר מסובב וממלא נתגלה בכל (לבעל נפש זכה) גילוי סובב וממלא, שזהו 'חדשות'. אף שהענין כבר נשמע, מכל מקום הגילויים הם חדשות, על דרך "המחדש בטובו [בכל יום תמיד מעשה בראשית]". לכן הקפיד אדמו"ר האמצעי על רבי זלמן זעזמיר, שאמר שלא שמע חדשות.

שלוש מידות בבאי בית הרבי: ישנו יהודי פשוט המעוניין להתקשר לרבי עצמו, ומקשיב למאמריו אף שאיננו מבין דבר (יתכן גם שיהיה מלומד גדול, אך לא יבין את השפה בה מדבר הרבי). סוג נוסף הוא ה'עובד' המעוניין שתתגלה בו האלוקות שבמאמר, וגם אם ההשכלה שבמאמר מוכרת לו, אין הדבר משנה כלל את הרגשתו. למטה מהם ניצב ה'משכיל' בחסידות, המעוניין לשמוע דווקא דבר שכל חדש. כאשר רבי זלמן התבטא בסגנון כזה, הקפיד עליו אדמו"ר האמצעי. יתכן כי קפידתו בוטאה כך, מראיתו ברוח הקודש את שנגזר על ר' זלמן.

כאן לא מסופר מדוע נשלח רבי זלמן לסיביר, אולם במקורות אחרים מובא כי עיסוקו בגיור, שברוסיה של אותם ימים נחשב לעברה חמורה, הוא שגרם לכך (מסופר גם, כי כששמעו השוטרים על פטירתו לא האמינו בכך, והשתכנעו רק לאחר שפתחו את קברו וראו כי הוא אכן שם). כנראה שהסתלקות ר' זלמן נבעה מרצונו שלו, בכדי לחמוק מגורל נורא אף יותר.

ניתן להמליץ טוב על ר' זלמן, כי העובדה שלא שמע חידוש בדברי הרבי, לא נבעה מהסתכלות חיצונית על תורתו. בעיסוקו עם גויים במסירות נפש על מנת לגיירם, התלבש רבי זלמן בנפשם של המתגיירים וההתלבשות הכתימה את נשמתו. ועל ידי התלבשות זו ירד קצת ממדרגתו העצמית (כידוע תורת הבעל שם טוב בזה בנוגע למסירות-נפש של כל מי שעוסק בקירוב רחוקים) וזה מה שגרם שבאותה פעם יחידה לא שמע חדשות בדברי הרבי.

יש לציין שרבי הלל, שנתמנה לרב בפאריטש תחת רבי זלמן, התקרב לחסידות ולאדמו"ר האמצעי דרך רבי זלמן בעצמו משום מעשה שהיה.

פעם, כאשר ר' הלל היה נוסע אל הצדיק ר' מאטעלע מטשערנוביל, בא לשם רבי זלמן זעזמיר, מחסידי אדה"ז, והיתה זו פרשת זכור. הבחין רבי הלל שרבי זלמן שונא את עמלק שנאה בלתי רגילה, ושאל אותו: "היכן נטלתם שנאה שכזו לעמלק?". השיב לו רבי זלמן: "מהיכן שאני נטלתי זאת אתה אינך יכול ליטול, אבל בליובאוויטש, אצל הרבי שלי, שם אתה יכול ליטול שכמותה".

ר' הלל, שהיה בעל חוש ריח חסידי עוד קודם להיותו לחסיד חב"ד, רואה אצל רבי זלמן מִדה השמורה לצדיקים - שנאת הרע בתכלית - כמבואר בתניא קדישא

[פ"י], ושואל את רבי זלמן היכן קנה מידה זו. רבי זלמן שולח את רבי הלל לרבי הנוכחי שלו. שם, לדבריו, מקנה אדמו"ר האמצעי מִדה זו לחסידיו בפנימיות.

***

בעיירה קארמע הסמוכה לרוגטשוב, התגורר חסידו של אדמו"ר הזקן, ר' יוסלה החזן. אדמו"ר הזקן זי"ע בירכו שיהיה נגיד, גביר, ובזמן אדמו"ר האמצעי טרם התקיימה הברכה.

ב"פורים הגדול" ברוגוטשוב [בו התקבצו אל האדמו"ר האמצעי אלפים רבים של חסידים], בא ר' יוסלה לרוגטשוב ואדמו"ר האמצעי כיבדו בקריאת המגילה. כשהגיע לפסוק "למי יחפוץ המלך לעשות יקר יותר ממני" ירק ואמר: "פע, קליפה!"

הקהל, שידע על שנאתו של אדמו"ר האמצעי לענייני התפעלות, חשב שלמחרת לא יכבדו הרבי שוב בקריאת המגילה. אך למעשה למחרת בבוקר כיבד אותו שוב אדמו"ר האמצעי בקריאת המגילה. לפני הקריאה אמר לו: "האינך יודע את הסדר שלפני הקריאה יש לתת 'דמי מגילה' ('מגילה-געלט')?", ותיכף הוציא מטבע זהב והניח בקערה. נכחו אז למעלה מאלף חסידים גבירים, ובראותם זאת הניח גם כל אחד מהם מטבע זהב. כך התקיימה ברכתו של אדמו"ר הזקן, והוא נעשה לגביר.

בדורות הראשונים של החסידות, מצוי היה לשמוע חסיד כשהוא מתפלל-מדבר בחופשיות, באידיש, תוך כדי תפילת שמונה עשרה. עם זאת, גם בזמנם, הפסקה כזו באמצע קריאת המגילה נחשבה לאירוע חריג. מה קרה שם, שגרם לר' יוסל'ה להתרגש כל כך?

נתבונן מעט בפרטי הסיפור, ובהרגשה שככל הנראה קיננה בלב ר' יוסל'ה: אלפי חסידים מתאספים, לחג שייזכר בחב"ד גם כעבור דורות. הרבי מנצח על מקהלת השמחה, ומכולם הוא בוחר דווקא בו לתפקיד בעל הקורא. לא רחוק לומר, כי ר' יוסל'ה עצמו חש כי "למי יחפוץ המלך לעשות יקר יותר ממני?". כאשר הגיע לפסוק הזה תפס החסיד את עצמו, ורגז על ה'המן' הפנימי שבו. את היריקה והמיאוס הפנה כלפי עצמו, לא פחות משהפנה אותם כלפי המן שבמגילה...

סברת החסידים, כי הרבי מתחרט על בחירתו בר' יוסל'ה, נשענה על גישתו של אדמו"ר האמצעי שאכן גינה בתוקף התפעלות חיצונית שאין עִמה התעוררות פנימית. אולם גם על גישה מוטעית זו, המרחיקה כל התפעלות שהיא, מתמרמר האדמו"ר האמצעי בהקדמתו ל'קונטרס ההתפעלות'.

שם הוא מציין, כי ישנם חסידים בדורו הטועים להרחיק כל התפעלות. חסידים אלו ממש עצרו את עצמם כאשר חשו התעוררות של אהבה ויראה בלב, והפכו למטרה את ההתבוננות השכלית הקרה. אכן, אומר אדמו"ר האמצעי, ההיפך הוא הנכון. כל תכלית ההתבוננות החב"דית היא להגיע להתפעלות אמתית

בלב, וקונטרס ההתפעלות נועד לברר את ההתפעלות בכדי שתהיה זכה ונקיה, "בלתי לה' לבדו".

מעניין לראות, כי ההתפעלות אודותיה מדובר בדרך כלל בחב"ד היא התפעלות של אהבת ה' ויראתו, וכאן ההתפעלות היא של גינוי הקליפה הפנימית והחיצונית. גם ההתפעלות הזו יכולה להיות אמיתית ורצויה, וכאשר ראה הצדיק כי התרגשותו של בעל הקורא אמיתית, ביקש לשמוע אותו שוב והעשירו עושר גדול.

ישנו בעולם

לפני ההסתלקות של בעל הגאולה הוא חלה, הביאו רופאים, והרופאים לא השכילו מה הבעיה שלו, מה המחלה שלו. לבסוף אמר הרופא הגדול, שמחלתו היא תשוקה לדבר שלא נמצא בעולם. זו היתה הדיאגנוזה של הרופא הגדול [בדומה לסיפור שהתרחש כאשר הוא היה במאסר, שנה קודם לכן: אדמו"ר האמצעי דווקא קבל יחס טוב מהשלטונות (לא כמו אדמו"ר הזקן), וכשחלה במאסר, בתא, הביאו רופאים לבדוק אותו. הרופאים לא ראו שום דבר ולא הבינו מה המחלה שלו, עד שרופא אחד אמר שזו מחלה רוחנית, נפשית. כמו שהיום אומרים הרופאים, אם לא מוצאים את הסבה הגשמית, שזו בעיה נפשית. השלטונות, אף שלא רצו לשחרר אותו, הרגישו חובה לעשות משהו, ואמרו להם שמה שחסר לו הוא לומר חסידות. אם תרשו לו לומר חסידות זה ירפא אותו. כך היה, הרשו כל בקר למנין חסידים להכנס לתא של הרבי, הוא אמר דא"ח, אמר חסידות, התחזק והתרפא].

הרבי שמע שהרופא אומר ככה, שהוא משתוקק לדבר שאין במציאות, ושאל: אתה יכול לחשוב על דבר שלא נמצא במציאות? יש דבר כזה? הרופא אמר: כן, למה לא? אמר הרבי: תחשוב כעת על משהו שלא נמצא במציאות, ותראה אם אתה מסוגל. הרופא עצם עינים, חשב, ואמר: חשבתי. הרבי שאל: על מה חשבת? ענה הרופא: חשבתי שהשלחן הזה מסתובב סביב עצמו, ואין כזה דבר. הרבי אמר: מה אתה שח? יש שלחן במציאות? יש. יש גלגל שמסתובב? יש. אז לקחת את סיבוב הגלגל ושמת על השלחן וזה מה שיצא. באמת זה איזה הרכב, אבל לא משהו שלא נמצא.

לרופאים של פעם, מסתבר, היה דמיון פורה... אבל גם אם הדמיון הזה הוליד אבחנה מדויקת כמעט, לא יכל הרופא להעלות בדעתו את מושא התשוקה של הצדיק. לחסידים הדבר ברור מאליו: הרבי משתוקק לאלוקות! מה אם כן מלמדת אותנו אמרתו של אדמו"ר האמצעי?

בין הבורא לנבראים קיים פער אין סופי לכאורה כזה שאינו ניתן לגישור. אפילו משה רבנו, עליו נאמר "ותמונת ה' יביט", ראה רק את אחורי ה': את הנהגתו בעולם,

ולא אותו עצמו. כך פירש אדמו"ר הזקן את הביטוי "תמונת ה'", כמתיחס לתמונת העולם השייכת לה', העולם כפי שהוא נשקף מעיניו. את ה' עצמו אי אפשר לראות, ופסוק מפורש מזכיר "כי לא ראיתם כל תמונה".

לאור זאת ניתן היה לחשוב, כי אין בינינו לבינו כל מגע. למעשה, מבחינתנו הוא יכול גם שלא להתקיים... את זאת בא אדמו"ר האמצעי, והחסידות כולה, לשלול בתוקף. ניתן לחשוב ולהתבונן אפילו בעצמות ה'. ואם כך, בוודאי שהוא ממשי!

אפשר לומר שיש כאן משחק מילים: את ה**תמונה** ש"לא ראיתם",מחליפים ב**אמונה**, ודווקא כך ניתן להראות בבירור שיש ה' בעולם. ישנו סיפור ידוע אודות הרבי הרש"ב, שהתבטא כי "כאשר אני יושב מאחורי דלת נעולה ולומד ליקוטי תורה, מתקיים אצלי 'ידעתיו הייתיו'". אמונה היא גם לשון אֹמנות, וכאשר מציירים באֹמנות זו את ההתבוננות האלוקית של החסידות, ניתן להפוך לאמתי ומוחשי גם את מה שלגבינו הוא אין מחלט.

***

השאלות ותשובות שנשלחו לכ"ק אדמו"ר האמצעי, היה מוסרם לחתנו כ"ק אדמו"ר הצמח צדק, והיה מעיין בהם ומסדר התשובות. קודם שנשלחו, הי' מוסרם לחותנו כ"ק אדמו"ר האמצעי, לעיין בהם אם התשובה נכונה כנהוג, ובכל התשובות הסכים כ"ק אדמו"ר האמצעי לחתנו כ"ק אדמו"ר הצמח צדק.

פעם באה שאלה, וכ"ק אדמו"ר הצמח צדק סידר התשובה. והשואל דרש לענות לו בהקדם, מפני נחיצות התשובה, וכ"ק אדמו"ר האמצעי היה אז עסוק מאוד ולא היתה היכולת בידו לעיין בהתשובה. הסכים בדעתו כ"ק אדמו"ר הצמח צדק, להיות שלא אירע פעם שלא יסכים עמו חותנו כ"ק אדמו"ר האמצעי, על כן שלח את התשובה ולא הגיש לחותנו שיעיין בו קודם.

לאחר זמן, שאל כ"ק אדמו"ר האמצעי לחתנו האם ענו תשובה על השאלה הנ"ל שנשאלה. ויאמר חתנו שכבר שלח את התשובה, ואמר הסיבה שלא נתן לחותנו לעיין בה. ויאמר כ"ק אדמו"ר האמצעי לחתנו להראות לו את התשובה, היינו העתקה מהנשלח, וכאשר עיין בה כ"ק אמר לחתנו שנפלה טעות בתשובה. ויראה לו המעוות, ושלא ראה דברי פוסק זה. כ"ק אדמו"ר הצמח צדק נפל ברוחו, שראה אמיתית המעוות שהראה לו. וינחם אותו חותנו ויאמר לו: אינך כהיום רבי...

ואם היה החתן רבי באותה עת, לא היה טועה? הרי ממשה רבנו, רבן של כל ישראל, למדנו כי "בא לכלל כעס, בא לכלל טעות". נוסף על כך, אם להיות רבי זוהי תכונה הקשורה בנפש האדם ובמהותו, גם 'רבי בהתהוות' אמור היה להפגין תכונות של רבי. מהי אם כן כוונתו של האדמו"ר האמצעי, ה'מתיר' לחתנו לטעות כיוון שאיננו רבי עדיין?

הדבר המקנה לרבי את היכולת להכריע נכונה, הוא עצמת ביטולו לה'. ממילא כאשר יבוער הרע מן העולם ולא יהיה דבר המסתיר על הקדושה, גם טעויות בשיקול הדעת יעלמו כליל. אך בעולם הזה, גם אצל צדיק שבצדיקים, יתכן עדיין רע נעלם המטה את הדעת מן האמת. רק כאשר הרבי עולה לנשיאות, יוצאת הטעות מכלל טבע והופכת למעין 'נס'...

סיפור נאה בזה...

פעם שלח אדמו"ר הזקן את בנו אדמו"ר האמצעי בשליחות מסוימת בענייני הכלל (כך מקובל בחב"ד כי הרבי המכהן שולח את ממשיכו בשליחויות ציבוריות ושתדלנות, והנוהג החל כבר בתקופתו של האדמו"ר הזקן). בזמן בו שהה בדרכים הגיע פורים, ובפורים שומעים מגלת אסתר, והוא נכנס לבית כנסת לשמוע את המגלה.

ישנו מנהג שאחר הקריאה הציבור אוסף קצת כסף בשביל הבעל קורא בתור 'מגילה געלט', דמי מגילה. הקורא מהנה את הצבור בלי לקבל שכר, וכדי לקרוא את המגלה צריך להתכונן ולטרוח, אז אחרי קריאת המגלה בא כל אחד ונותן לו 'מגילה געלט' כשכר טרחה. בא אדמו"ר האמצעי, שהיה אז אברך, ושם בכובע שלו חמשה רובל כסף. כל מה שנאסף מכל בני הקהילה לא הגיע אפילו לרובל אחד, ואדמו"ר האמצעי נתן לו חמשה רובל. הבעל קורא, שהיה יהודי טוב וצנוע, אמר לו: רבי, זה יותר מדי, לא נותנים כל כך הרבה. אך הרבי האמצעי התעקש: 'ניין, ניין [לא, לא], כזה סיפור נפלא ויפה לא שמעתי מעולם'.

לא מסופר בן כמה היה רבי דובער באותה עת, אך ככל הנראה הספיק כבר לשמוע את המגילה יותר מעשרים או שלושים פעמים. מדוע הוא טוען כי מעולם לא שמע סיפור כזה?

החסידים ששמעו את הסיפור הסבירו, כי אדמו"ר האמצעי באמת לא שמע את סיפור המגילה! זאת מפני שבכל השנים, שהה רבי דובער בפורים במחיצת אביו הקדוש. כשצדיק כאדמו"ר הזקן קורא וצדיק כבנו שומע, כל המגילה מלאה בסודות התורה, מבלי להותיר מקום לסיפור הארצי והיפה, מלא הפיתולים והתהפוכות.

סיפור מפורסם יותר, זהה לחלוטין בצורתו אך הפוך ממנו בתוכנו, התרחש שנים מספר קודם לכן. כשהיה רבי דובער נער בן שתים עשרה, בשבת פרשת כי תבוא, שמע את קריאת התוכחה שבפרשה והתעלף מרוב צער. כששאלו אותו מדוע התעלף, ענה כי זו הפעם הראשונה ששמע את הפרשה מפי בעל קורא שאיננו אביו. כשאבא קורא, הסביר, נשמעות ברכות בלבד...

שני הסיפורים משרטטים קו אופי מרכזי באישיותו של אדמו"ר האמצעי: בזכות אביו, גדל רבי דובער והתעצב בעולם שמיימי ונסתר. הקללות הן ברכות,

הסיפורים הם סודות התורה, והעומק שבתורה נראה כפשט גמור. כאשר הוא נתקל לראשונה במה שעבורנו הוא מציאות החיים, הדבר מהווה עבורו הפתעה גדולה - לעיתים קשה ומייסרת כמו בקריאת התוכחה, ולעיתים מפתיעה ומרעננת כבקריאת המגילה. כעין זה מסופר על אחד מגדולי האחרונים, שכאשר נעשה רב עיר ופסק על כשרות עוף שהובא לפניו, פלט בהתפעלות: דער הייליגער קורקבן [הקורקבן הקדוש]! הייתה זו הפעם הראשונה בה ראה קורקבן אמיתי, כמו זה המוזכר בספרי ההלכה הקדושים...

במאמר מוסגר נעיר, כי ישנם צדיקים בעלי אופי שונה לגמרי. כזה היה אדמו"ר הצמח צדק, חתנו ויורשו של אדמו"ר האמצעי. על השוני ביניהם יעיד הסיפור הבא:בנסיעתו הראשונה של הצמח צדק עם העגלה והעגלון ששימשו את חמיו, עצר למנוחה בפונדק דרכים. כנהוג, נתן הרבי מטבע לעגלון בכדי שיקנה לעצמו כוסית יין שרף, והעגלון קנה כוסית וחזר בלי להחזיר את העודף. כשהצמח צדק שאל על כך, הגיב העגלון הגוי: גם אתה רבי?! הרי הרבי שנסעתי אתו כל השנים, אף פעם לא בקש עודף! הצמח צדק היה מעורה בהוויות העולם, ואף השתמש בחוש הזה כדי לפסוק הלכה במקרים מורכבים. אדמו"ר האמצעי לעומתו, היה מופשט מעניני העולם, והמפגש אתו היה חידוש עבורו.

משני הסיפורים בהם פתחנו, שהתרחשו בהשגחה פרטית בתקופות שונות בחיי האדמו"ר האמצעי, ניתן ללמוד רבות על חינוך ילדים: במידת האפשר, על ילד קטן להישאר באטמוספירה מוגנת בלא לפגוש רע ממשי. אולם מגיע הרגע, סביב גיל מצוות, בו על כל ילד להתבגר ולהבין כי יש רע בעולם. יש סבל וצער, יש חטא ועונש, וכך הוא עד ביאת גואל צדק. בפרט הדברים אמורים כלפי ילד כזה, העתיד ביום מן הימים להיות לרבי ומנהיג. למעשה, גם פטירתו של הרבי האמצעי קשורה בסיפור כזה: בהיותו בדרך, בעיירה נייעז'ין, באה אשה אל החדר בו התאכסן וצעקה: רבי! הצילני! את בני היחיד לקחו לצבא! מרוב עגמת נפש חלה הצדיק, ונפטר כמה ימים לאחר מכן.

למציאות הרע יש להיחשף כמתבגר, המכין את עצמו לחיים. אך לאחר התוכחה, מגיע תור המגילה: מבוגר היוצא לשליחות, לתוך המציאות ופיתוליה, צריך לחוש בעיקר את מסירות הנפש של אסתר ומרדכי. דווקא אז יש לשמוע ולהמחיש את סיפורם, ואת ההשגחה הפרטית המופלאה המלווה אותם על כל צעד ושעל. רבי דובער, שהיה עסוק באותה עת בגזרות ובביטולן, הופתע לגלות פתאום כי מגילת אסתר עוסקת בדיוק בכך. סיפור נאה כזה, המופיע בזמן הנכון, שווה בהחלט חמישה רובלים.

בע"ה

ליל שבת ויצא תשפ"ג (ח"ב) – כפ"ח

התפעלות טהורה

יסודות קונטרס ההתפעלות

שיעור לבחורי ישיבת דורשי יחודך

סיכום שיעורי **הרב יצחק גינזבורג** שליט"א[א]

קיצור מהלך השיעור

ביום ההולדת ויום ההילולא של אדמו"ר האמצעי הקדיש הרב שיעור לקונטרס ההתפעלות - מספריו היסודיים ביותר של אדמו"ר האמצעי. קונטרס ההתפעלות, עם ביאוריו של רבי הלל מפאריטש, תופס מקום מרכזי בהדרכתו של הרב גינזבורג שליט"א מזה שנים ארוכות. ההתעוררות לחזור ולעסוק בו כעת היא בעקבות הוצאת הספר "נהלך ברגש", ביאור רחב ומלא על הקונטרס מתוך שיעורי הרב יצחק שפירא. **פרק א** הוא מעין מבוא לקונטרס ההתפעלות, הסוקר אותו ממעוף הצפור, ומסיים בכך שעבורנו עיקר מה שיש ללמוד ממנו הוא על עבודה מתוך שפלות ותמימות. שני הפרקים הבאים הם לימוד של שני קטעים יסודיים מתוך הקונטרס - הראשון על השפלות והשני על התמימות.

א. מבוא לקונטרס ההתפעלות

תוכחת קונטרס ההתפעלות

הסברנו[ב] שהחסידות של אדמו"ר האמצעי היא הנ"ך של החסידות - "תוכחת מגולה מאהבה מסותרת" בנוגע לדרכי החסידות שהנחיל אדמו"ר הזקן. דוגמה עיקרית לכך היא קונטרס העבודה, שנועד ללמד את החסידים איך להתבונן ולהתפעל נכון, עם הרבה בקורת על הטעויות הנפוצות ב'עבודה'.

האמת היא שבאופן כללי התוכחה שבקונטרס ההתפעלות לא כל כך נוגעת לנו... הוא מדבר על חמש דרגות של התפעלות - אבל הלואי שנגיע לתחתונה שבהן, אפילו עליה אנחנו מסתכלים מלמטה, כמשהו שלא הגענו אליו. יש אצלו

[א] נרשם (מהזכרון) על ידי איתיאל גלעדי. לא מוגה.

[ב] ח"א של השיעור.

גם מדרגה שמתחת לכל חמש המדרגות, מדרגה שאולי אנחנו נמצאים בה, אבל המדרגות של ההתפעלות שהוא מונה, וגם מוכיח את מי שנמצא בהן על הטעויות והקלקולים האפשריים, הן רחוקות מאתנו.

בכל אופן, יש צד שדווקא מכיון שאנחנו לא נמצאים באף אחת מהמדרגות - לכולן יש נגיעה מסוימת בנו, יש מה ללמוד מכל אחת. וגם, כפי שנראה, יש קוים כלליים של התוכחה שלו שכן שייכים לכל המדרגות ונתמקד בהם.

תקציר חמש המדרגות

מתחלת הקונטרס אדמו"ר האמצעי מחלק בין שני סוגים כלליים של "עובדי ה' בנשמתם" ו"עובדי ה' בגופם", ומסביר את כל חמש המדרגות בנוגע לשניהם. אבל בפרקים ה-ו, שהם הפרקים העיקריים של הקונטרס, הוא כבר לא מתייחס לחלוקה הזו - כל מה שכתוב שם מתייחס לשני הסוגים בו-זמנית. מאד מענין, שהוא בונה חלוקה חריפה בין שני התחומים, אבל כשהוא מגיע לשיא של ההתבוננות הוא מוותר עליה. בסופו של דבר, כשהוא מגיע לתכלית העבודה, הנפש האלקית מתלבשת לגמרי בנפש הטבעית ומתאחדת איתה. חשוב לשים לב לכך.

נגיד בקיצור את חמש המדרגות שכל הקונטרס בנוי עליהן, כנגד נפש-רוח-נשמה-חיה-יחידה:

המדרגה הכי בסיסית, מדרגת הנפש, נקראת שמיעה מרחוק. יש לה עוד שמות, הוא מכנה אותה גם "מחשבה קרה", אבל העיקר הוא שמיעה מרחוק - שמיעה שיוצרת התפעלות מסוימת בשכל, אך זו לא התפעלות מלאה וממשית אלא חויה של הודאה על האמת למרות שאני עדיין רחוק ממנה. ההודאה הזו על האמת פועלת בנפש "הסכם חזק" לפעול בהתאם לאמת הזו, שקובע את ההתנהגות שלי במשך כל היום, ב"סור מרע ועשה טוב"[ג] על פי תורה.

מדרגת הרוח נקראת כבר שמיעה מקרוב ו"מחשבה טובה". במדרגה הזו ההתבוננות שבמח היא קרובה ונוגעת, מעוררת התפעלות במח, אף שאין לה עדיין השפעה על הלב.

מדרגת הנשמה היא התפעלות בלב - ההתבוננות וההתפעלות שבשכל מעוררת רגש גם בלב. רגש הלב, במדרגה הזו, נבדל מההתבוננות הרחבה של המח - הוא מבוסס על ה"בכן" המצומצם שמאיר מהמח אל הלב, 'השורה התחתונה' שהיא מסקנת ההתבוננות המלאה.

מדרגת החיה נקראת כוונה פנימית. במדרגה הזו הלב עולה ונכלל בשכל, כאשר בחויה שלו הוא שותף לכל רוחב ההתבוננות של השכל. במדרגה הזו יש חוויה של התחדשות שהוא קורא לה באידיש קוועל (מעין, נביעה) - נביעת מוחין מלאת התפעלות שהלב נעשה שותף מלא אליה.

[ג] תהלים לד, טו; לז, כז.

המדרגה העליונה, מדרגת היחידה, היא גילוי ענג פשוט ורצון פשוט של הנשמה, לגמרי למעלה מטעם ודעת.

"אזן שׁמעת"

כפי שאמרנו, חמש המדרגות שהוא מונה רחוקות עבורנו, ולכן נדבר הערב בעיקר על העמודים השווים לכל נפש של כל העבודה. בכל זאת, אם רוצים לדבר על איזה מכנה משותף של המדרגות שהוא מדבר עליהן, יש מכנה משותף של שמיעה[ד]. מדרגת הנפש נקראת שמיעה מרחוק, מדרגת הרוח היא כבר שמיעה מקרוב, כמו שראינו. איך הוא קורא למדרגת הנשמה (שבכלל שייכת לבינה, "נשמת שדי תבינם"[ה], לה שייך חוש השמיעה[ו], ועליה נאמר במקום אחר "אזן מילין תבחן"[ז])? דערהער, שמיעה פנימית (דער הערט זייער טיף - שמיעה מאד עמוקה - בלשונו).

המדרגות הבאות, חיה ויחידה, באמת שייכות רק למתי-מעט, אבל שלש המדרגות שהן עדיין עבודה פנימית, מדרגות הנר"נ, שיש להן שייכות כל שהיא לעבודה הפנימית שלנו, שייכות לשמיעה. לאיפה עולים מהשמיעה? לראיה, "לאסתכלא ביקרא דמלכא"[ח] (במדרגת החיה), ואחר כך עולים לדבקות (במדרגת היחידה) - "ואתם הדבקים בהוי' אלהיכם חיים כֻּלכם היום"[ט], הפסוק עליו מבוסס כל הקונטרס.

הביטוי של השמיעה הוא "אזן שומעת". כמכלול, הביטוי "אזן שומעת" הולך יחד עם הביטוי "עין רואה". הצמד הזה מוכר מהמשנה בפרקי אבות, "הסתכל בשלשה דברים ואין אתה בא לידי עברה, דע מה למעלה ממך, עין רואה ואזן שומעת וכל מעשיך בספר נכתבים"[י], אבל המקור שלו הוא בפסוק - "אׇזן שׁמעת ועין רׇאה הוי' עשה גם שניהם"[יא]. "גם", לשון ריבוי, אומר שיש כאן משהו שלישי -

---

[ד] וראה גם קול הנבואה עמ' כו.

[ה] איוב לב, ח.

[ו] ע"ח ש"ד (אח"פ) פ"א. ובכ"מ.

[ז] איוב יב, א.

[ח] זהר ח"א קצט, א; ראה תניא פ"נ. זהר ח"ב קלד, א.

[ט] דברים ד, ד.

[י] אבות פ"ג מ"א.

[יא] משלי כ, יב. ורמזים: "אזן שמעת" עולה 868, ז פעמים (ממוצע כל אות) 124 (בחלוקה לר"ת אש, העולים ז"פ 43; אותיות שניות מהסוף, זע, העולות ז"פ 11 - יחד עולה חשמל, ז"פ 54 - ושאר האותיות העולות ז"פ 70, כמנין תמים). "עין ראה" (ר"ת ער) עולה 336, ז"פ 48. יחד, "אזן שמעת" "עין ראה", עולה 1204 - 14 (אלהים במ"ק) פעמים אלהים, כשהממוצע הוא ז"פ אלהים. דילוגי האותיות בפסוק הם 798 ו-1261 - צמד של כפולות 7 ו-13.
בפסוק כולו יש כח אותיות (המתחלקות ל-4 יחידות של 7 אותיות - "אזן שמעת, ועין ראה, הוי' עשה, גם שניהם"), ז במשולש, שניתן לציירו כך:

א

ז ן

"אזן שמעת ועין ראה" היינו בינה וחכמה, מח השמאל ומח הימין, וה"גם שניהם" היינו הדעת, מח האחור שמקבל משני המוחין וממשיך את התפעלות המח בלב - "וידעת היום והשבת אל לבבך"[ב]. למה בפסוק הסדר הוא "אזן שמעת ועין ראה" ובמשנה "עין רואה ואזן שומעת"? במשנה מדובר על העין והאזן העליונות, של ה', והסדר הוא מלמעלה למטה, ואילו בפסוק מדובר האזן והעין של האדם, והסדר הוא מלמטה למעלה. בכל אופן, יש **חן** מיוחד בתוך השמיעה של ה**אזן**, מציאת חן היא בעינים ויש כאן איזו עין פנימית בתוך האזן (איזון בלשוננו נקרא עיון בלשון חז"ל[ג]), ודוק.

עמודי העבודה - שפלות ותמימות

אחרי הפירוט של מדרגות העבודה, שכולן מתחלקות לעובדי ה' בגופם ולעובדי ה' בנשמתם, אדמו"ר האמצעי מדבר על המונעים של העבודה, מה שיכול להפריע לעבודה או לקלקל אותה. הפרעה עיקרית אחת שהוא מדבר עליה היא טרדות הפרנסה, אבל יש עוד הפרעה שהוא מדבר עליה - שנוגעת לכל המדרגות, החל מהתחתונה - שהיא העדר-שפלות. כמו שנראה, יוצא מהדברים שלו שיש שני יסודות עיקריים שנוגעים לעבודה בכל הרמות - שפלות ותמימות. לפעמים חושבים ששתי המדות האלה הן כמעט אותו דבר, אבל אלה שתי מדות שונות, שני כללים גדולים שנוגעים לכל העבודה.

אם מישהו עובד את ה', בכל אחת מחמש המדרגות הללו, וגם במדרגה שתחתיהן - אבל אין לו שפלות ותמימות, העבודה שלו לא שוה שום דבר! אם מישהו לא נמצא בשום מדרגה, כמו שאמרנו עד כמה המדרגות הללו רחוקות מאתנו, אבל יש לו שפלות ותמימות - הוא 'בסדר' עם הקב"ה, אין לה' טענות עליו.

ש מ ע
ת ו ע י
ן ר א ה י
ה ו ה ע ש ה
ג ם ש נ י ה ם

באופן זה פנות המשולש הן אגם והאות האמצעית שלו היא א (סה"כ מה-אדם).
או כך:

א ז ן ש מ ע ת
ו ע י ן ר א
ה י ה ו ה
ע ש ה ג
ם ש נ
י ה
ם

ואז הפנות הן אתם (אמת), ז"פ סג.

[ב] דברים ד, לט.

[ג] ראה ב"ב פט, א. וראה שיעור ט' אייר תשפ"א פ"ד.

כנראה אסור לומר לו את זה, כדי לא לקלקל לו את השפלות... אבל העבודה שלו מוצאת חן בעיני ה'. ממילא, מבחינת העבודה שלנו, שני העמודים הללו של שפלות ותמימות שהוא מתייחס אליהם - הם עיקר קונטרס ההתפעלות עבורנו.

לכן, אם מישהו רוצה לשנן מהקונטרס את מה שנוגע לעבודה שלנו - אנחנו מציעים לו ללמוד שני קטעים שעוסקים בשתי המדות הללו. כמו שלפני כמה שבועות[ד] הצענו ללמוד, יחד עם האגרת של הבעל שם טוב, את האגרת של רבי אייזיק מהומיל - הצענו להדפיס אותן ביחד ללימוד - גם השבוע יש כאן שני קטעים שכדאי ללמוד שוב ושוב כיסודות של עבודת ה', וכעת נלמד אותם בפנים.

אני הכי אוהב ללמוד במהדורה שמונחת כאן לפני - המהדורה הישנה של ליקוטי ביאורים מרבי הלל מפאריטש על קונטרס ההתפעלות, על שער היחוד ועל הקדמת דרך חיים. כדאי שכל אחד מהתלמידים ישיג מהדורה כזו - אפשר להדפיס שוב מהדורת צילום (כמו שגל עיני עשתה בעבר).

ב. מרה שחורה טבעית

צעקה פתאומית

הקטע הראשון הוא בפרק ה, והוא מתייחס לשתי המדרגות הנמוכות - מדרגת הנפש, בה הלומד מודה במוחו והדבר פועל בו 'הסכמה', והמדרגה שלמטה ממנה, שכלל לא נמנית במדרגות ה'עבודה', בה מישהו לומד חסידות ומבין אך הדבר לא פועל בו שום התעוררות והתפעלות. בכל זאת, אומר אדמו"ר האמצעי, יש גם במדרגות הללו משהו טוב:

אך מכל מקום גם בשני כיתות הללו נמצא דבר טוב ומשובח מצד אחר לגמרי והוא בראותו שאינו שומע ומקבל להתפעל גם במוחו בהודאה ומכ"ש בלבו, הנה יבוא לבחינת תשובה פשוטה לבחינת מרירות ושפלות בעצמי', על חומר גופו הגס וכה"ג ויזכור חטאת נעוריו וכה"ג ויצעק בצעקה פתאומית בלא התבוננות אלהות כלל, רק דרך כלל על דרך שאמר צעק לבם אל הוי' דוקא בתשובה מעומק הלב במרירות עצומה או בהכנעה גדולה.

מי שההתבוננות לא פועלת עליו, או פועלת עליו רק מעט, יכול לחוש היטב את שפלותו ונחיתותו, הגורמות לכך שההתבוננות לא פועלת עליו, ואת ריחוקו מה'. חווית הריחוק הזו באה לידי ביטוי ב"צעקה פתאומית".

כל קונטרס ההתפעלות מבוסס על דברי אדמו"ר הזקן בתניא. האם הביטוי "צעקה פתאומית" מופיע שם? לא. אם מחפשים רואים שהביטוי "צעקה פתאומית" מופיע רק פעם אחת בספרי היסוד של אדמו"ר הזקן - בלי לבדוק

[ד] שיעור ליל שבת לך לך - נדפס בגליון וירא השתא.

בספרי המאמרים[טו] - במאמר לראש השנה בליקוטי תורה[טז], שהוא באופן מובהק המקור לדברי אדמו"ר האמצעי כאן:

אבל בחי' קול פשוט היוצא מהבל הפנימי שבעומקא דלבא שהוא למעלה מן השכל להיותו פנימית הרצון שבלתי מוגבל בשכל שלכן הוא קול פשוט וכמו צעקה פתאומית שבאה מנקודת עומק הלב להיות ההתפעלות בעצם הנפש ממש כמו צעק לבם אל ה' ובחינת צעקה זו היא למעלה משרש האותיות שבחכמה

אדמו"ר הזקן אומר שמקור צעקת הלב הוא בעצם הנפש, ושהיא למעלה מהאותיות - ה-**א** הפשוטה, שלפני ה-**א** של האלף-בית, כמו שכתוב בכוונות תקיעת השופר[יז], וגם בכוונת המקוה של הבעל שם טוב[יח]. לפני תקיעת שופר אומרים פסוקים שראשי התיבות שלהם הם קר"ע שט"ן (השם השני, שכנגד הגבורה, בשם של **מב** אותיות). כאן אפשר לומר רמז: קול פשוט יוצא מרצון פשוט ומענג פשוט - **ק**ול-**ר**צון-**ע**נג ר"ת **קרע**, עם זה קורעים את השטן... אגב, מענין לציין שאם עושים חיפוש בתקליטור בשאר ספרי החסידות הביטוי "צעקה פתאומית" לא מופיע בהם בכלל...

הנה זהו היוצא מכל החלוקות המבוארים למעלה, כי ה' יראה ללב השב בצעקה אם הוא באמת גם שהוא בלא התבוננות כלל להיותה באה מצד התעוררות הנפש האלהית כמו שכתוב למעלה שיוכל להיות בבעל תשובה מבחי' יחידה שבנפש האלהית עד שתצא נשמתו [כפי שהיה אצל רבי אלעזר בן דורדייא[יט].] **ועכ"פ מבחי' רוח ונשמה שמעוררו בתשובה והוא הצעקה בתפלה כמו שנאמר ויצעקו אל הוי' בצר להם כו' וכן צעק לבם כו',**

על הצעקה הפתאומית הוא מביא שני פסוקים שמראים את מעלת הצעקה האמתית - "צעק לבם אל א-דני"[כ] ו"ויצעקו אל הוי' בצר להם"[כא].

[טו] בחיפוש נראה שהביטוי "צעקה פתאומית", החוזר כמה וכמה פעמים במאמרי אדמו"ר האמצעי, לא מופיע גם במאמרי אדמו"ר הזקן.

[טז] לקו"ת דרושים לר"ה נו, ד.

[יז] ד"ה "להבין ענין תקיעת שופר" - נדפס בסידור עם דא"ח רמו, ג ואילך (ובכ"מ, כפי הנסמן שם).

[יח] כפי הנסמן במאמר שם - נדפס בסידור עם דא"ח עמ' שטז ואילך.

[יט] עבודה זרה יז, א.

[כ] איכה ב, יח.

[כא] תהלים קז, ו-כח. ורמז בחיבור שני הפסוקים:

"**צעק לבם אל א-דני**" ועוד "**ויצעקו אל הוי' בצר להם**" עולה 1134 - חשמל-חשמל-חשמל, סוד שלש חזרות המלה חשמל במעשה מרכבה (יחזקאל א, ד; א, כז; ח, ב), כנגד שלשת האבות ש"הן הן המרכבה" (בראשית רבה מז, ו). על ידי צעקה פתאומית מעומק הלב זוכים להיות מרכבה לה', מתוך בטול אמתי אליו. ואכן, התבות הראשונות והאחרונות של הביטויים - "**צעק... א-דני**" "**ויצעקו... להם**" - עולות בדיוק **מעשה מרכבה**!

כמה שוה "**צעקה פתאומית**" בגימטריא? 1202 - "**בראשית ברא אלהים**". איך ה' ברא את העולם? בצעקה פתאומית...

התפעלות מצד המנגד

והתפעלות זו מכלל התפעלות אלהות דנפש האלהית היא, רק שבאה מצד המנגד כו', ובהיות שהנפש האלהית בקירוב ודביקות תתפעל בצעקה פתאומית בלב בשר כמו לבי ובשרי ירננו אל אל חי כנ"ל, ונמצא אחת היא רק שזה מצד המנגד כו' וד"ל.

כשם שאפשר להתפעל מצד הקירוב והדבקות, וגם התפעלות זו תבוא לידי ביטוי בצעקה פתאומית, כך אפשר להתעורר בהתפעלות מצד המנגד - גוף האדם החומרי וחטאות נעוריו - והרגשת הריחוק. אכן, מכיון שהצעקה הזו היא "בלא התבוננות אלהות כלל" חסידי חב"ד נוטים לזלזל בה ולדכא אותה - ואדמו"ר האמצעי מעמיד אותם על טעותם:

ובזה יש רבים הטועים שמשפילים הצעקה כזאת, ובאמת טח עיניהם מראות שזה ממש המאמר הנזכר בליקוטי אמרים בכיה תקיעא בליבאי מסטרא דא וחדוה מסטרא דא כו' שהחדוה הוא עונג האלהי שבמוח הבא במורגש אל הלב כו', והוא חלק הקירוב של נפש האלהית, ובאותה מדריגה עצמה תתמרמר הנפש האלהית ותבכה מצד ריחוקה מאחד כו'. והיינו בכי' מסטרא דא כו' ובכל רגע ורגע צריך להיות חדוה מסטרא דא כו'.

כאן הוא אומר שצריך להיות שויון בין הבכיה והחדוה. לפעמים אנחנו מסבירים[כב] שיש אפילו יתרון מסוים לבכיה, לפי הרמז ש-**בכיה** עולה **יחידה** ו-**חדוה** עולה **חיה**. בכל אופן, במצב שהוא מתאר, לא קיים צד החדוה מהקירוב אלא רק צד הבכיה מהריחוק וההתנגדות:

ואמנם בב' כתות הנ"ל אינו נמצא רק חלק הב' בענין בכיה מסטרא דא והוא התפעלות נה"א מבחי' הפנימי' שבו אשר ה' דורש ומבקש זה מאד מאד כמ"ש קרוב ה' לנשברי לב כו'. שהוא לב נשבר מפחיתותו וריחוקו מאלהים [כידוע לכל האריכות] וד"ל.

אדמו"ר האמצעי מדגיש כאן שעל אף שהצעקה הפתאומית אינה נובעת מהתבוננות באלקות, ולכן גם אין בה את התענוג של הקירוב, היא התפעלות פנימית ועצמית של הנפש האלקית החביבה מאד על ה' - וממילא אין לדכא אותה, חלילה.

[כב] ראה אשא עיני מאמר "בכיה וחדוה"; שיעור ט' כסלו ע"ז (פתיחה לקונטרס ההתפעלות). ובכ"מ.

הזכרת הדורות הקודמים

כל מה שקראנו עד עכשיו הוא מעין הקדמה לקטע העיקרי שרצינו לקרוא בענין השפלות, שנמצא קצת הלאה, בהמשך הפרק. הקטע הזה, שמיד נקרא, הוא בעצם ציטוט של דברי הרב המגיד ממעזריטש אותם שמע אדמו"ר האמצעי מאביו, אדמו"ר הזקן.

אדמו"ר הזקן כותב שספר התניא הוא "מפי סופרים", וכוונתו לרבו, הרב המגיד ממעזריטש נ"ע, ולסבו הרוחני, מורנו הבעל שם טוב. אך האם הם מוזכרים בספר התניא? בשלשת החלקים הראשונים והעיקריים של ספר התניא, שנדפסו בחיי אדמו"ר הזקן, האזכור היחיד של הבעל שם טוב הוא בתחלת שער היחוד והאמונה. את הרב המגיד מזכיר אדמו"ר הזקן בעיקר בהגהה בפרק לה, בהתייחסות ל"אחד האמת" שמתגלה בספירת החכמה.

אדמו"ר האמצעי מזכיר את אביו הרבה מאד פעמים, כי כל הקונטרס מיוסד על דבריו ובא מתוך מסירות הנפש שלו להנחיל גם לחסידים שבמדרגה הנמוכה יותר הארה של יחודא עילאה. מאד 'תפס' אותי האופן בו הוא מוזכר לראשונה כאן, באגרת ההקדמה לקונטרס:

כפי אשר קבלתי מאהובי אאמו"ר ז"ל נ"ע שהיה הדבור של חבה מצוי אלי כמעט בכל יום כמה שנים

יש כלפי אבא כבוד ומורא, ואבא שלו הוא גם האדון שלו, אדוננו-מורנו-ורבינו, המלך שלו - כמו שאמר[כג] הרבי הרש"ב שביחס לאביו, הרבי המהר"ש, הוא "בן שנעשה עבד"[כד] - אבל כאן הוא מתאר את אבא שלו קודם כל כ"אהובי". יש ביחס לאבא-הרבי לא רק "אבינו מלכנו" אלא גם "דודנו"[כה], יחס של אהבה המתבטא ב"דבור של חבה" (כלשון אדמו"ר הזקן בהקדמת התניא). בכל אופן, את אביו מזכיר אדמו"ר האמצעי שוב ושוב, אבל את הרב המגיד ממעזריטש הוא מזכיר רק פעם אחת, בקטע שכעת נקרא. את הבעל שם טוב הוא בכלל לא מזכיר בקונטרס - כמו שאבא שלו בתניא עלה עד ל'סבא הרוחני' שלו, ככה גם אדמו"ר האמצעי עולה שני דורות, עד לסבא הרוחני שלו (שאדמו"ר האמצעי הוא מהדורה חוזרת שלו, כפי שהזכרנו בחלק הראשון של השיעור).

"לבו דואג בקרבו" - מרה שחורה טבעית

ודבר זה שמעתי בפירוש מפי אאמו"ר ז"ל ששמע בזה הלשון מהרב המגיד ז"ל שלא יוכל אדם לבוא לקבלת אמיתית רזין דאורייתא והשגת עמוקות

[כג] חתן עם הכלה הערה קעה (עמ' רעט). וראה ספר התולדות (מוהרש"ב פרק "דברי ימי חייו").

[כד] המשך תרס"ו מאמר מו. ובכ"מ.

[כה] ראה ספר אני לדודי ודודי לי מאמר "אבינו מלכנו דודנו".

האמיתית באור אין סוף עד שיוקבע בנפשו ממש, בלתי אם יש בו המרה שחורה הטבעית והעצמית

"אין מוסרין רזי תורה אלא למי שלבו דואג בקרבו"[כו] - אדם יכול ללמוד תורה, להיות גאון בהבנת החסידות, אבל בשביל שהדברים 'יוקבעו בנפשו ממש' הוא חייב את התכונה של "לבו דואג בקרבו" אותה מכנה אדמו"ר האמצעי - לאורך כל הקונטרס - "המרה השחורה הטבעית והעצמית", דאגה קיומית טבעית ששייכת לנפש האלקית.

שמושרשת בו מנעוריו דוקא,

בן אדם יכול לחשוב שכעת הוא ילמד, וכמה שנים אחרי החתונה הוא ירכוש לעצמו את המרה השחורה... אבל כאן כתוב שהיא צריכה להיות "מושרשת בו מנעוריו דוקא", צריכים לקנות אותה כבר בישיבה הקטנה, או אפילו קודם. [יש אצלנו רמז ש"**דורשי יחודך**" בגימטריא **עצבות**...]

ודוקא בבחינת ההיולי שבה הכללית (בל"א אשענצייע [תמצית.])

המרה השחורה צריכה להיות כללית והיולית - לאו דווקא פרטים של מרה שחורה, מחשבות שחורות, אלא דאגה קיומית כללית. יתכן שהאדם שיש לו מרה שחורה כזו כלל אינו מודע אליה.

אם הוא לעומק האמיתית דוקא (דהיינו צו בראכינקייט האמיתית בטבע עד שמואס ממש בחייו בתמידית בכל שעה ושעה),

על המיאוס התמידי בחיים דברנו גם בשבת שעברה[כז], ואמרנו שזו אחת הנקודות של הפער הכי גדול בין החסידות לפסיכולוגיה היום. המיאוס בחיים שייך לטבע של מרירות ולב נשבר, אך הוא לא שייך חלילה לעצבות[כח]. חכמי האמת הכי הרחיקו את מדת העצבות[כט] - למה? כי עצבות מבטאת חוסר-אמונה. לעומת זאת, המרה השחורה העצמית והטבעית שהוא מתאר כאן, עם כל המרירות, השפלות והמיאוס התמידי בחיים, לא באה בניגוד לאמונה בה'. אברהם אבינו הוא "ראש כל המאמינים"[ל] והוא גם ראש כל המשפילים את עצמם, כאשר הוא אומר "ואנכי עפר ואפר"[לא]. בקונטרס כאן המדרגות הכי גבוהות הן ענג פשוט ורצון פשוט, הוא לא מדבר על האמונה, אבל "נעוץ סופן בתחלתן ותחלתן בסופן"[לב] והאמונה כאן

[כו] חגיגה יג, א.

[כז] ראה מדור קול שמחה בגליון ויצא.

[כח] תניא ריש פל"א.

[כט] ראה הקדמת מהרח"ו על שער ההקדמות אות י; תניא אגה"ק יא; אמרי פינחס ש"ו אות יט (ומובא בכמה ספרים); לקוטי תפלות ח"ב תפלה שטו. ובכ"מ.

[ל] שמות רבה כג, ה (ע"פ שה"ש ד, ח).

[לא] בראשית יח, כז.

[לב] ספר יצירה פ"א מ"ז.

הולכת ביחד עם השפלות והלב הנשבר. בנוגע לכך ידועים דברי רבי נחמן מברסלב[לג] שמי שהוא מבית דוד הוא בכיין, יש לו לב נשבר והוא נוטה לבכות בקלות - להגיע לצעקה פתאומית מתוך שברון לב.

נוסיף הערה, ביחס ל"צו בראכינקייט" שבסוגריים: אם מישהו רוצה ללמוד את עיקר קונטרס ההתפעלות הוא יכול פשוט לקרוא את כל הביטויים והמשפטים שאדמו"ר האמצעי מתרגם לאידיש - איפה שמתפרצת אצלו צעקה פתאומית וכדי לבטא אותה הוא צריך לחזור למאמע-לשון (בדומה ל"גוואלד גוואלד" של אדמו"ר הזקן בסיום התניא[לד]).

ההבטחה לשמחה

מה קורה אצל מי ש"לבו דואג בקרבו" במרה השחורה הטבעית והעצמית?

אז ישכון בו ממקור כל החיים מקורא דכולא להחיות רוח נדכאים וכמו שכתוב את מי אשכון את דכא ושפל רוח כו' בכל אשר הוא עושה, אם בהתבוננות ברזין דאורייתא מוסרין בנפשו בגילוי אמיתית אם לבו דואג בקרבו (ולהיפוך אין מוסרין בנפשו כלל גם שיודע ומשיג הפשט וכו'). וגם בכל פרט ופרט מדרכי העבודה האלהית ה' ירצה בו, ואז נהפך האנחה שלו והמרה שחורה הטבעיות הנ"ל לשמחה ועונג רק מצד אלהות ששורה על נפשו ממש.

יש כאן הבטחה מאד גדולה - אצל אותו אחד שוכן אור ה', "מוסרין לו רזי תורה" בפנימיות הנפש, הוא רצוי בכל פרט בדרכי עבודת ה' הוא מתמלא בשמחה וענג אלקיים. לאידך, אומר אדמו"ר האמצעי מה קורה בהעדר המדה הזו:

אבל בלתי זה ובפרט להיפוך מי שטבעו ממרה הלבנה בהוללות טבעיות,

כלומר, מי שהוא רק חברה'מן. לאחד שיש מרה לבנה - מרה ששייכת ליסוד הרוח, ממנו באות הוללות וליצנות והתפארות[לה] - אין סיכוי בעבודת ה':

הגם שהוא כלי מוכן לקבל כל רז כו' לא יתקיימו בנפשו ויהי' בחושך הילוכו כל הימים להטעות את עצמו בתכלית כי אין ה' אתו בשום אופן כו'. ע"כ תוכן הדברים.

עד כאן דברי הרב המגיד שקבל אדמו"ר האמצעי מאביו, כאשר עיקר תורף הדברים הוא התחלת הפסקה.

[לג] ראה לקומ"ת ק וחיי מוהר"ן רלו.

[לד] סוף קונטרס אחרון.

[לה] תניא פ"א.

ג. טבע התמימות

הארת המדרגה העליונה

נעבור לקטע השני, ממש לקראת סוף הקונטרס. כאן הוא מדבר על המדרגה העליונה במדרגות עבודת ה', שכנגד היחידה:

והכת החמישי מאותן שמאיר בנפשם מבחינת יחידה שהוא בחינת העונג והרצון הפשוט העצמי שלמעלה מן הכוונה והטעם שבמוחו כו' כנ"ל במדריגה החמישית דנפש הטבעית ומלובש בזה התפעלות עצמיות דיחידה שבנפש האלקית, על דרך שאמר רשב"י ביה אחידא כו', ועל זה נאמר ואתם הדבקים ממילא כו' כנ"ל באריכות. הנה הגם שמדריגה זו לא שכיח גם באחד מעיר כו'.

על המדרגה העליונה, תכלית כל המהלך כאן, נאמר הפסוק שעליו מיוסד הקונטרס כולו - "ואתם הדבקים בהוי' אלהיכם חיים כֻּלכם היום"[לו]. בתיאור שלו כאן, בו הוא מדגיש כיצד הנפש האלקית והנפש הטבעית מתאחדות (כנ"ל), הוא גם מחדד עד כמה המדרגה הזו, שהיא בעצם מדרגתו של רשב"י, שייכת רק ליחידי סגולה ממש.

ובכל זאת, הוא ממשיך, יש גם למדרגה זו שייכות לכל יהודי:

רק אפשר מצד הארה דיחידה בהעלם בניצוץ בכל אחד מישראל כנ"ל, שיוכל לבוא לפרקים גם בגילוי קצת בשעה שמתפעל בעונג הנ"ל (הנק' קוועל שבמוח) שיבוא לכלל עונג הפשוט העצמי שלמעלה מן הטעם לגמרי,

מכיון שלכל יהודי יש יחידה, ניצוץ שנמצא בלא-מודע, יתכן שתהיה מזמן לזמן התנוצצות מאותה ניצוץ, הארה פנימית ממנו בתוך הנפש. מתחושת ההתחדשות במח, נביעת המוחין (ה"קוועל"), אפשר לעלות לתענוג שאינו מלובש כלל באותיות (כמו שהתבאר על הצעקה הפנימית). מהו, אם כן, החסרון בגילוי הזה? למה כל מי שרוצה לתקן את עצמו ואת עולמו נדרש לעבודה כל כך מאומצת כפי שמתואר בקונטרס ולא די לו בהארה הקיימת שבנפשו?

רק שלא יהיה נקבע בנפשו, כי אם במעט רגע ומיד מסתלק מצד העדר הכלי לזה מפני חומר הגוף כו'.

בשביל שהגילוי של היחידה יהיה קבוע בנפש נדרש זיכוך הגוף באופן קבוע - וזה נדיר מאד.

[לו] דברים ד, ד.

הטעיה עצמית

ויש בזה רבים מאד המטעים את עצמן ונדמה להם בקל שמתענגים בעונג זה הפשוט כו' ואין צריך לדבר בהם כלל, כי דמיונות שוא הוא לגמרי הבאה מרתיחות הדמים וקלקול עצמי בכלי המוח הנקרא שקר עצמי (בל"א איין גינארטער מענש בטבע דוקא),

יש מי שיש לו בעיה במח - הוא 'אדם מרומה' בטבעו, הוא מרמה את עצמו.
שאין לזה תיקון לעולם כידוע.
ומסתעף מזה שקר ודמיון שוא כל כך עד שנדמה לו שנסתלקה נפשו (הנקרא אויס גיין) ולא יוכל לעמוד בגופו כו'. וגם יראה חזיונות מבוהלות ונוראות כו'

מה שקוראים היום חוויות מיסטיות.
ובשוטים כאלה אין צריך לדבר.

אדמו"ר האמצעי אומר ששוטים כאלה הם 'מקרה אבוד'. מה הגימטריא של **מקרה אבוד**? **משיח**. רק משיח יעזור לאחד כזה... הבעיה שהוא חושב שהוא המשיח...
ואמנם דבר השכיח בזה גם במביני מדע שאינם מטעים את עצמם, הוא בא מצד תערובות התפעלות הלב בזה כאשר יתפעל בנקודת לבו שלמעלה מהטעם כו' ויתערב בבחי' עונג דיחידה המאיר במקצת כנ"ל, הנה אז ידמה לו אמיתית בהתפעלות העונג הזה הפשוט כו'. וסימנו שבא במורגש בלב בשר וידמה לו שזהו מה שכתוב כלה שארי ולבבי כו'.

"כלה שארי ולבבי"[לז] הוא תיאור המדרגה של "כלה עילאה" בתחלת לקוטי תורה שיר השירים.
אך יש בזה תערובות טעות גדול מאד, והוא להיות שלב בשר הזה מעורב טוב ורע מבחינת נוגה, ואיך אפשר שיהיה כלי מוכן לעונג האלהי הזה העצמי, אם לא שנזדכך מחומריותו היטיב, וזה אינו בנמצא כלל, אם כן וודאי אין זה אמת גמור רק מעורב בטעות (הנקרא גינארט).

כאן כבר לא מדובר בטעות של "שוטים כאלה" ש"אין צריך לדבר" עליהם, אלא בטעות של "מביני מדע", חסידים העוסקים באמת בהתבוננות, אך עדיין לא זככו את גופם בתכלית וממילא ודאי שהחויה שלהם אינה אמתית אלא 'מעורבת'.

[לז] תהלים עג, כו.

התפעלות בלי הרגש עצמו

אחרי האזהרות מההטעיה העצמית מסביר אדמו"ר האמצעי שכן יש אפשרות בה זוכה גם מי שרחוק מאד מהמדרגה האמורה - מדרגת היחידה - לגילוי הארה אמתית ממנה (שלא נעלמת מיד משום שאין לה כלי):

אמנם הנה מצד אחר יוכל להיות שיהיה אמת לתכליתו ממש, והוא להיות ידוע שיש התפעלות בלב בשר גם כן מצד נקודת הלב שנקרא בחינת בהמה שלמטה מן הדעת ששרשה למעלה מן הדעת כו' וכמו שכתוב ואני בהמות הייתי עמך כו'.

אדמו"ר הזקן מפרש בתניא[לח] על הפסוק "ואני בער ולא אדע בהמות הייתי עמך ואני תמיד עמך"[לט] שיש מדרגת בהמה שלמטה מטעם ודעת אך שרשה ב"בהמה רבה... שלפני האצילות" שלמעלה מטעם ודעת. לכן, יתכן שמדרגת היחידה, שבדרך כלל היא גילוי אליו צריך להגיע דרך עליה בכל סולם ההתבוננות, תופיע בנקודת הלב בלי התבוננות. גם כאן, כמו בגילוי של שפלות ומרירות המתבטא ב"צעקה פתאומית", יש לחסידי חב"ד התנגדות אליה צריך להתייחס אדמו"ר האמצעי:

והגם שמביני מדע מואסים בזה טח עיניהם מראות שיש בזה שורש העונג העצמי הנ"ל בלי תערובות כלל וכלל, והוא להיות שזהו בא מצד בחינת התמימות האמיתית שבלב, וכמו שכתוב והיה תמים, ותמימות זו היינו בבחינת יחידה דוקא שמאיר בלב בנקודה הפנימית.

על גילוי היחידה בנקודת פנימיות הלב ועל השרש העליון של מדת התמימות הרבי הרש"ב מדבר הרבה בהמשך "בשעה שהקדימו" תער"ב[מ]. על התמימות הזו נאמר לאברהם אבינו "והיה תמים"[מא] - אולי זו מדרגה שבשבילה צריך שאדם ימול את עצמו בגיל 99[מב], אבל היא קיימת בעם ישראל גם בלי התבוננות.

ואמיתית הסימן ועיקר התנאי בזה, הוא דוקא כאשר עושה התפעלות לב בשר גם כן בבחינת התמימות דוקא בלי הרגש עצמו בזה כלל וכלל.

הסימן לכך שההתפעלות קשורה לתמימות הלב הוא שההתפעלות עצמה היא בתמימות - "בלי הרגש עצמו בזה כלל וכלל". כלומר, שאדם מתפעל בלי להתרגש מכך שהוא מתפעל, בלי להרגיש את עצמו בהתפעלות. ההגדרה שלו כאן לתמימות היא, במילים שלנו, חוסר מודעות עצמית.

[לח] פמ"ו (וראה פי"ח).

[לט] תהלים עג, כב.

[מ] לדוגמה, ראה המשך תער"ב ח"א פל"ה.

[מא] בראשית יז, א.

[מב] ראה לוח "היום יום" ט' חשון.

הוא מביא כאן דוגמאות להתפעלות גדולה שהיא כל כך טבעית ותמימה שבעת ההתפעלות האדם לא שם לב לכך שהוא מתפעל:

כמו על דרך דוגמא איש המעונה בעינוי קשה [כדוגמת מחלה קשה, ר"ל.] **שיצעק לבו צעקה פתאומית בלב בשר מנקודת פנימיות נפשו ולבו שהוא עד הנפש ממש כו'. שבוודאי אין בזה שום תערובות כלל רק אמיתת הדבר כמו שהוא בעצם ההיולי ממש כו'. וכן להיפוך בעונג נפלא ביותר כמו שיבשרוהו בהצלת נפשו מסכנת מות ממש וכה"ג שיחיה חיות לבו הבשרי ממש ממקורו העצמי, וכמו ותחי רוח יעקב מבשורת יוסף האהוב כנפשו וכה"ג. וכך יוכל להיות בבע"ת האמיתי שיצעק במר נפשו ביותר מתוך לבו הבשרי עד שנוגע לבחינת יחידה כו'. כמו ראב"ד שיצאה נשמתו בבכיה ולהפך בהתענג על ה' בעונג נפלא ביותר. הרי חיות עונג בשרי זה מגיע לבחינת עונג העצמי' שביחידה כו', והוא התפעלות לב בשר שלמטה מן הדעת גם כן כמו שכתוב ואני בהמות כו' כאשר הוא בבחינת התמימות דוקא שאז הוא בלי הרגש עצמו כלל וכלל ואז לא יחשיך לו חומר גופו בזה**

הגוף מחשיך כאשר האדם מודע לעצמו, אבל כשאין הרגש עצמו - גם חומר הגוף לא מחשיך.

כידוע ברור בתמימים אמיתיים הנאמנים בלב ונפש עד כלותם ממש מבלי ידעו וירגישו בעצמם שום דבר מה כו'.

בעלי תמימות המוכנים להגיע גם עד מסירות נפש, בלי שום הרגש-עצמם. אלה ה"תמימים" שהרבי הרש"ב רצה כשהוא הקים את תומכי תמימים.

וזה המין שכיח בפשוטים יותר מבמבינים וחכמים

כמו שמסירות הנפש, שהיא המאפיין העצמי של נשמת היהודי, מופיעה באופן בולט יותר אצל יהודים פשוטים מאשר אצל בעלי השכלה, כך התמימות שמדובר עליה כאן מופיעה בגלוי אצל היהודים הפשוטים של הבעל שם טוב.

רק שחלוקים במדריגות שונות באמיתת הדבר, ומשכיל על דבר זה ימצא הכל ברור כשמש כו' וד"ל.

יחס התמימות והשפלות

דברנו כאן על שני עמודים - על שפלות ועל תמימות. הרבי הרש"ב כותב[מג] שתמימות היא תכונה שמאד קשה לקנות בנפש - או שיש אותה לאדם באופן טבעי או שאין אותה. על שפלות יותר קל לעבוד, במיוחד כשאנחנו כאן בארץ

[מג] תורת שלום (מהדורת לשה"ק) עמ' 223.

ישראל - "טובה הארץ מאד מאד"[מד] על ידי "מאד מאד הוי שפל רוח"[מה]. בשביל להרגיש את ה"מאד מאד הוי שפל רוח" צריך להתאמץ, כי אחרת יש בארץ חשש של רגש הפוך, "ואמרת בלבבך כחי ועצם ידי עשה לי את החיל הזה"[מו], אבל על ידי עבודה אפשר להגיע לשפלות.

[אבל יש מצוה "תמים תהיה עם הוי' אלהיך"[מז], אפשר לעבוד.] יש לנו על "תמים תהיה" מאמר, "תמימותו של רש"י"[מח]. על התמימות שרש"י מדבר עליה, "התהלך עמו בתמימות ותצפה לו ולא תחקור אחר העתידות אלא כל מה שיבא עליך קבל בתמימות ואז תהיה עמו ולחלקו", אפשר לעבוד - לא לחקור אחר העתידות. התמימות הזו אולי מתקרבת קצת לתמימות שמדובר עליה כאן, אבל היא עדיין לא אותה תמימות. הפירוש של הרמב"ם ושל הרמב"ן למצוה הזו, מצוה כללית או מצוה פרטית, עוד יותר רחוקים מהתמימות שכאן, עוד יותר מלובשים בשכל. כמו "תמים תהיה" יש גם "והיה תמים" - רואים שעם תמימות הולכת לשון הויה[מט] - אבל, כמו שאמרנו, זו תוצאה של ברית מילה של אברהם בגיל 99. בכל אופן, כנראה אם הרבי הרש"ב הקים את תומכי תמימים הוא חשב שכן יש דרך לעבוד על מדת התמימות.

העבודה על התמימות האמורה כאן, העדר מודעות עצמית, היא קיום מאמר רבן יוחנן בן זכאי "אם למדת תורה הרבה אל תחזיק טובה לעצמך כי לכך נוצרת"[נ] - התבוננות שכל החוויות האמתיות של האלקות הן בעצם טבעיות לגמרי, "כי לכך נוצרת"...

אמרנו שהאמונה, הכח העליון ביותר בנפש, קשורה לשפלות, הכח התחתון ביותר בנפש, ושתיהן מדות של אברהם אבינו. על התמימות כתוב שהשרש שלה הוא ברצון - התמימות השלמה היא "תמימות הרצון"[נא]. בין האבות, התמימות היא המדה של יעקב אבינו, "יעקב איש תם"[נב]. אנחנו מסבירים[נג] שהשרש הכי גבוה של שלשת האבות, אברהם-יצחק-יעקב, בכוחות הנפש הוא **ג** רישין שבכתר, אמונה-תענוג-רצון. כאן יוצאת התבוננות של קשר בין שלשת הראשים שבכתר לכוחות הפנימיים - האמונה של אברהם קשורה לשפלות והרצון של יעקב קשור

[מד] במדבר יד, ז.

[מה] אבות פ"ד מ"ד. ראה בוצינא דנהורא ערך 'ארץ ישראל'.

[מו] דברים ח, יז.

[מז] שם יח, יג.

[מח] בספר תום ודעת.

[מט] "והיה" אותיות הוי' (בצירוף השביעי, המאיר בחדש תשרי), כפולת 13, ואילו "תהיה" (420) הוא כפולת 7. ממוצע הביטויים "תמים תהיה" ו"והיה תמים" הוא תשובה.

[נ] אבות פ"ב מ"ח.

[נא] דרך חיים (אדה"א) ומבואר בהמשך תער"ב בכ"מ. דבריהם מובאים ומבוארים בספר תום ודעת מאמר "תמימותו של רש"י" ח"ב.

[נב] בראשית כה, כז.

[נג] סוד הוי' ליראיו ש"א פ"א (ומבואר בשיעורים בסוד ה' ח"ג עמ' סד ואילך).

לתמימות. ביניהם נמצא יצחק אבינו, שבכתר הוא שייך לתענוג ובכוחות הפנימיים הוא שייך לשמחה. זהו ענין להתבונן בו - חומר למחשבה[נד].

התפעלות והתלהבות

נסיים בעוד רמז: בכמה מקומות בקונטרס ההתפעלות מופיע 'מכלול', חיבור של שני המושגים התפעלות והתלהבות. מה ההבדל בין התפעלות להתלהבות? [במח ובלב.] נכון, התפעלות היא יחסית במח - תחלת במח, כשתכליתה להגיע אל הלב, לפעול עליו ואף לרומם אותו אל המח - והתלהבות שייכת ל"הבל להב הלב". ההתפעלות יכולה להיות 'נקיה', בלי הרגשת עצמו, כמו שכתוב כאן בקונטרס. ההתלהבות של הלב היא בדרך כלל עם הרגשת עצמו. כמו שהנפש האלקית מתלבשת בנפש הבהמית כדי לברר אותה כך תפקיד ההתפעלות הטהורה הוא לברר ולתקן את ההתלהבות של הלב.

כמה שוה **התפעלות** ועוד **התלהבות**? [1839.] ומה זה? אתה לא יודע?! זה פסוק שלם בתהלים... "**גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך**"[נה], שלש פעמים **תריג**, **תורה**-**תשובה**-**תפלה**, **השראת השכינה בישראל** וכו'.

עד כאן, שנזכה לעסוק בקונטרס ההתפעלות וליישם את מה שלמדנו הערב.

[נד] ידוע (ראה סוד הוי' ליראיו ש"א) שכל יג כחות הפנימיים עולים יחד 4160 - צלם פעמים הוי' (כ פעמים יצחק). רק שלשת הזוגות אמונה-שפלות תענוג-שמחה רצון-תמימות עולים 3042, הרבוע הכפול של טל, "הוי' אחד", כאשר שאר ז הכחות עולים 1118, "שמע ישראל הוי' אלהינו הוי' אחד" (הוי' פעמים גדול וכו').

[נה] תהלים קיט, יח.

'בקיצור' - תובנות ונקודות 'עבודה':

- בכללות אין לנו שייכות למדרגות המתוארות בקונטרס ההתפעלות.
- בתכלית קונטרס ההתפעלות מתאחדות הנפש האלקית והנפש הטבעית.
- התבוננות פנימיית שייכת לחוש השמיעה.
- שפלות ותמימותו הן יסודות עבודת ה' - בלעדיהן גם העבודה הנעלית ביותר לא שוה שום דבר ועמן גם העבודה הפחותה ביותר נושאת חן בעיני ה'.
- מי שיש לו שפלות ותמימות הוא 'בסדר' עם ה' - גם אם אסור לגלות לו זאת...
- צעקה פתאומית מתוך תחושת הריחוק מה' היא ביטוי אמתי של הנפש האלקית ואין לדכא אותה.
- קבלת רזי תורה בפנימיות הנפש תלויה במרה שחורה טבעית ועצמית - דאגה קיומית של הנפש האלקית.
- את ה"לבו דואג בקרבו" צריך לקנות בנפש מגיל הנעורים - בישיבה הקטנה (או קודם).
- עצבות היא חוסר-אמונה ומרירות הולכת עם אמונה בה'.
- אברהם אבינו הוא "ראש כל המאמינים" וגם ראש כל המשפילים את עצמם.
- בלימוד קונטרס ההתפעלות (ומאמרי החסידות בכלל) יש להקדיש תשומת לב מיוחדת לביטויים המתורגמים לאידיש משום שהם מבטאים את עומק הלב.
- לבעל מרה שחורה טבעית מובטחת שמחה והצלחה בעבודת ה'.
- לבעל מרה לבנה - מי שהוא רק חברה'מן - אין סיכוי בעבודת ה'.
- אצל כל יהודי יכולה להיות לפרקים הארה מהיחידה שבנפש - אך היא יכולה להקבע רק בגוף מזוכך בתכלית.
- למי שמרמה את עצמו ומאמין לחוויות מיסטיות דמיוניות - יכול לעזור רק המשיח.
- התמים מתפעל בלי להתרגש מהתפעלותו.
- תמימות היא חוסר מודעות עצמית.
- שפלות היא מדה שניתן לרכוש בנפש - בפרט בארץ ישראל.
- ללא עבודה על שפלות בארץ ישראל מתעוררת בה דווקא תחושת "כחי ועצם ידי".
- את מדת התמימות קשה לרכוש.
- לתמימות זוכים על ידי התבוננות של "אל תחזיק טובה לעצמך כי לכך נוצרת" - כל חוויה אלוקית בנפש היא טבעית ומתבקשת.
- האמונה קשורה לשפלות, התענוג קשור לשמחה והרצון קשור לתמימות.
- תכלית ההתפעלות הטהורה (שתחילתה במח) לזכך את התלהבות הלב.

בע"ה

ז' שבט ע"א – כפר חב"ד

יארצייט אם הרב

תורת חיים לאדמו"ר האמצעי - פרשת שמות

סיכום שיעורי הרב יצחק גינזבורג שליט"א[א]

ניגנו "ניע זשוריצי".

מתוך תורת חיים נקרא רק את חלק ה'עבודה' (שמות עמ' פג, א במהדורה החדשה). ידוע שאדמו"ר האמצעי גדול מאד גם בהשכלה וגם בעבודה, ובכל מה שנוגע לשפלות ובטול הוא מביע הכי טוב. הוא המקור העיקרי לפרק בעבודת ה', בעיקר במאמרו "ויספו ענוים בהוי' שמחה", וגם כאן יש קטע עיקרי בעבודה. רק משה יכול להכות את פרעה, וכאן הוא מסביר דבר שלא היה כלל ברשימת הצ"צ שלמדנו אמש (אלא במ"א בצ"צ שמקצר את דברי חמיו כאן), שכח זה הוא בעיקר בגלל שהוא הכי בטל, הכי בשפלות. רמזו לכך, שאחרי שהוא אומר "ואנכי ערל שפתים", שיותר גרוע מ"כבד פה וכבד לשון", דווקא אז, כשהוא מבטל עצמו לחלוטין, ה' אומר לו "ראה נתתיך אלהים לפרעה", כל מי שמשפיל את עצמו ה' מגביהו. זה שאפשר להגביהו רק בזכות השפלות, שהוא שפל יותר מאהרן ומכל האדם כו', זה עוד מהלך כללי שלם שמתחיל מאדמו"ר האמצעי:

וביאור הענין הנה במשה נאמר והאיש משה עניו מאד מכל האדם כו' [אפילו מגוי] **והאיך הי' שפל בעצמו כ"כ עד שהי' פחות בעצמו מכל האדם** [המלה העיקרית היא שפלות, יותר מענוה ויותר מבטול. שפלות היינו להרגיש את עצמך פחות מכל האדם] **אשר ע"פ האדמה כו'** [איך 'הצליח' להיות שפל יותר מכולם. בדרך כלל לא כך בחסידות חב"ד, אבל אצל אדמו"ר האמצעי המלה העיקרית היא שפלות, ורואים את זה מאד חזק כאן בקטע. לא כתוב בשום מקום בתורה שמשה הוא שפל, רק רש"י על "והאיש משה עניו מאד" כותב שהיה "שפל וסבלן". שפלות כתובה בפירוש אצל דוד, "והייתי שפל בעיני". זה היסוד של כל פרק בעבודת ה', שמשה הוא בטול, שם **מה**, ודוד הוא שפלות, שם **בן**. מכאן רואים, את מה שמדגישים כל פעם, שהיסוד - גם של משה רבינו - הוא דווקא שפלות. איך יכול להיות כל כך שפל שמרגיש פחות מכל האדם על פני האדמה, גם מגוי?], **הענין הוא דיש בשפלות ב' מדריגות הא' מצד החשבון** [עם איזה ממד של שכל, של התבוננות] **שחושב פחיתות ערכו בכל דבר עד שנחשב** [בחשבון נפשו]

[א] נרשם על ידי איתיאל גלעדי. לא מוגה מאד.

בעצמו כחוטא גדול יותר מכל אדם ושפלות זאת נק' הכנעת הלב [רואים שמשתמש בכל ארבע המילים שאנו מסבירים בפרק בעבודת ה' - שפלות, הכנעה, ענוה (והאיש משה ענו מאד) ובטול.] **שלבו נכנע ונשבר באמת מצד פחיתות ערכו בעיניו עד שהכל טובים ממנו כו'** [הוא באמת מוצא עצמו חסר מכל בעיניו, עד שכולם טובים ממנו, אפילו גוי.], **ואמנם יש לשפלות זאת שיעור ומדה** [כי השפלות באה על פי חשבון, ולחשבון יש שיעור.] **עכ"פ הרי הוא במציאות דבר מה רק שהוא הפחות ערך מהכל** [הוא 'משהו', רק שזה המשהו הכי גרוע בעולם.] ו[נוסף לשיעור, הוא גם] **מרגיש בשפלות הזאת** [למה הוא מרגיש?] **מפני שאין זה רק השפלת הגסות** [מזכיר את משל הבעל שם טוב על מי שנסע על הר גבוה שטוח, ורק כשמתחיל לרדת מרגיש שהיה על הר גבוה. כך האדם בטבע הוא בעל גאוה וגסות, ורק כאשר מתחיל להשפיל עצמו מרגיש למפרע כמה היה בגסות רוח קודם. זו ההרגשה של השפלות הראשונה.] **שאינו יש ודבר בעצ**[מו כלל] **ונק' ביטול היש לבד** [אמש למדנו מרבי אהרן מסטרשליא שבטול היש הוא גם מדרגת אהרן, שמשפיע בטול היש - זה לא ענינו העצמי של משה רבינו, הוא משהו אחר. השפלות הזו שייכת גם לאהרן ולכל הצדיקים (והבינונים כו'). זה גם מסביר מה שמשה רבינו אמר על שניהם "ונחנו מה" - על עצמו ועל אהרן, פעמיים - ועוד פעם אמר "ואהרן מה הוא". מה כאן כולל הכל, בטול-ענוה-הכנעה-שפלות. אבל השפלות של אהרן היא השפלות הראשונה, שהיא בטול היש. עד כאן למדנו מה הוא הבטול הראשון, בטול היש.].

...

עכשיו ילדים, אנחנו ממשיכים, ואפשר לשמוע. אנחנו לומדים כמה משה רבינו היה ענו - "והאיש משה עניו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה". הרבי כתב פה שיש מי שהוא ענו כי הוא חושב כמה הוא לא בסדר, לפעמים הוא לא עושה את כל המצוות כמו שצריך - הוא עושה חשבון נפש ואז הוא מחליט שהוא לא בסדר. זו ענוה ששייכת לכל אחד, אבל זו לא הענוה היתרה עליה כתוב "והאיש משה עניו מאד". הוא לא סתם ענו, כל הצדיקים ענוים - גם אהרן ענו - אבל למשה יש ענוה מיוחדת, והוא מסביר מה זה:

ואמנם ענין הענוה יתירה הוא שפלות הב' [כמו שאמרנו, להכל קורא כאן שפלות, וזו שפלות] **שאינו לפי המדה כלל** [שפלות זאת היא בלי גבול] **והיא השפל[ות] בעצם מציאו' שנק' ביטול העצמות מצד העצם** [המלה בעברית היא שפלות, ואנחנו החסידים קוראים לזה בטול - בטול במציאות, ויותר, בטול העצמות.] **שהוא שפל בעצם לבלתי ירגיש א"ע כלל בשום דבר מה** [הוא בכלל לא מרגיש שהוא קיים בעולם. השפלות הראשונה, של ענו סתם, הוא מרגיש את עצמו - רק שמרגיש שהוא הכי פחות, הכי לא בסדר. אבל בשפלות הב' הוא לא מרגיש את עצמו כקיים,] **וכאילו אינו במציאות ממש** [שאין כזה אחד 'אני', אין כזה דבר.] **וכמו שנא' ונחנו מה כו'** ([כעת מתרגם לאידיש:] **ובל"א נישטיקייט**

[נישט זה לא, ונישטיקייט זה שהוא לא, הוא לא כלום, הוא לא נמצא] **ער איז באיי זיך גאר נישט** [בינו לבין עצמו הוא פשוט לא נמצא בעולם.]), **והסימן הוא שאינו מרגיש כלל בעצמו [גם] השפלות הזאת** [גם לא מרגיש שהוא בשפלות, גם את מה שהוא בשפלות אינו מרגיש, וזו השפלות האמתית.] **מאחר שאינו בא ע"פ חשבון הפחיתות שלו** [שום מחשבה לא הביאה אותו לשפלות. אם יש איזו מחשבה שבגללה אתה מרגיש משהו בלב, זה גם מוגבל, וגם אתה מרגיש מה שאתה מרגיש. אם זה בא בלי שום מחשבה, אתה לא מרגיש שום דבר.] **רק מצד עצם שפלותו הוא הנק' ענוה** [עוד פעם, שפלות ובטול וענוה הם אותו דבר - הכנעה הוא שמר בשביל השפלות הראשונה. את המושג הכנעה כתב רק בשפלות הא', ואמר שהיא גם ענוה, אבל לא הענוה היתרה של משה רבינו. השפלות הב' היא הענוה של משה רבינו, בטול במציאות, בטול העצמות.] **שנא' והאיש משה עניו מאד כו' כנ"ל שעי"ז ממילא הי' לו לב נשבר ונדכה מאד**

עוד דבר, הוא אומר שמי שיש לו שפלות בעצם - השפלות של משה רבינו - רק הוא יכול לשבור את הקליפה של פרעה ולהוציא את בני ישראל מארץ מצרים, רק מכח השפלות שלו. הסימן של שפלות בעצם הוא שיש לו גם לב נשבר ונדכה. לא שהוא שובר את הלב, אבל יש לו לב נשבר. מה שהוא יסביר, שאם יש למישהו לב נשבר באמת הוא יכול לשבור את פרעה. רק מי ששבור בעצמו יכול לשבור את הקליפה. גם היום, אנחנו צריכים לשבור את הקליפה. הקליפה זה הרע - יש רע בעולם, וצריך לשבור אותו. אבל הוא אומר שבשביל לשבור את הרע אתה צריך להיות שבור בעצמך. איפה אדם שבור בעצמו? בלב. מה זה לב נשבר? [שכואב לו]. מה כואב לו? למשל היום, מה צריכה להיות הסיבה שיש לנו לב נשבר? [כי הגאולה עוד לא באה]. נכון, לא רואים את המשיח, הגאולה עוד לא באה, צריכים לב נשבר. קודם הוא אומר שלב נשבר בא, אוטומטית, מהשפלות השניה. מי שהוא גארנישט, שהוא שום דבר, ממילא יש לו לב נשבר. אם יש לו לב נשבר ונדכה הוא יכול גם לשבור את פרעה מלך מצרים.

בתמידות [מי שעושה חשבון נפש מרגיש לב נשבר חד פעמית, אבל אצל מי שבו שפלות הב' לבו נשבר בתמידות.] **עד שהי' נבזה בעיניו נמאס בתכלית** [הוא כל כך שפל בעצמו, עד שאם מישהו מזכיר אותו ומשבח אותו - הוא נבזה ונמאס בעיני עצמו. משתמש בביטויים חזקים, שהוא גארנישט, ועם לב נשבר כל הזמן, ואם עולה בדעתו שהוא משהו הוא "נבזה בעיניו נמאס" - נמאס לו מעצמו. זה אצלו בתכלית.] **וכענין** [מה שאומרים כל יום בתפלה:] **ונפשי כעפר לכל תהי'** [שצריך להיות כמו עפר שדורסים עליו. לכל מי שמלמד - זו דוגמה של כמה משפטים שכדאי ללמוד בעל פה, בצירוף למשפטים בתניא, שחייב להיות שמח כל הזמן.], **דאל"כ האיך הי' עניו מכל האדם אשר ע"פ האדמה יהי' מי שיהי' אפי' גוי כו'** [כאן כותב בפירוש מה שהזכרנו קודם, ש"כל האדם" כולל אפילו גוי.], **והוא לפי עוצם מיעוט והעדר הרגשת עצמו לגמרי מכל וכל** [לא כי מרגיש עצמו שפל,

אלא כי לא מרגיש את עצמו כלל וכלל.] **ע"כ נפש[ו] כעפר לכל תהי' ממילא** [ויש לו גם את המדה שהבעל שם טוב קורא לה מדת ההשתוות (כאן לא משתמש בביטוי זה) - שאם מישהו משבח אותו או מגנה אותו הוא לא מתפעל מכך בכלל. להיות בשפלות זה שאם מישהו צועק עליך דבר לא יפה אתה נשאר אָן-התפעלות. יכול להיות מהקצה אל הקצה - או שאתה כל כך גאה עד שלא אכפת לך מה אומרים, זה אָן-התפעלות של הקליפה, של פרעה שהוא קשה עורף, אבל מי ששפל באמת גם אם מבזים אותו או סוטרים לו לא מפריע לו כי הוא גארנישט. ובלשונו:] עד שיסבול חרפתו גם מהפחות שבפחותים ולא יצר לו כלל וכלל, [כעת יסביר שהשפלות העצמית של משה היא בגלל שרש נשמתו:] ואין זאת המעלה דענוה יתירה שאינה לפי המדה כלל **בא** בעצם נפשו דמשה רק מפני [ש]שורש **נשמתו שהי'א היא** גבוה **מאד** ו**הוא** מבחי' פנימי' דח"ע שנק' מים עליונים כו' **שהוא** בבחי' ענין **האמיתי** דעצמות **או**א"ס ב"ה **שאינ**[ו] שורה כ"**א** בדבר השפל בעצם בתכלית [**ביותר**] [שוב מבינים למה משתמש במלה שפלות - אומר שהכי גבוה שורה בתוך הדבר הכי נמוך, ושפלות כפשוטה היא דבר נמוך.], וכידוע בענין ונפשי כעפר כו' **אז** ו**דאי** [כפי שממשיכים לומר:] פתח לבי בתורתיך שנמשך לו פנימי' ח"ע דתו' [אם הוא בשפלות הלב נפתח, ואז מגלים לו את כל סודות התורה, מהמקום הכי גבוה. מי שרוצה לזכות "לדעת כל רז סודך" - הכל תלוי כמה הוא בשפלות. אם הוא מאד בשפלות לו מגלים לו את סודות התורה. הוא לא מביא כאן מאמר חז"ל, שמבאר באריכות במ"א (בסוף קונטרס ההתפעלות) - "אין מגלין רזי תורה אלא למי שלבו דואג בקרבו".] כמ"ש יהיב חכמתא לחכימין דוק**א** [שמי שהוא בטל בפני עצמו ה' נותן לו חכמה עילאה.] **שהוא** הביטול והשפלות בעצם הכל שנק' חכימין שם שורה מעצמות דח"ע שבבחי' **אין** ממש [מי שהוא אין בעצם - לא עושה את עצמו, אלא הוא בעצם אין - הוא זוכה לגילוי האין האלקי, "אין מזל לישראל". עד כאן פסוק מדניאל, וכעת מביא פסוק מהתורה:], וכן בלב כל חכם לב דוק**א** נתתי חכמה של**א** תמצאינה בגסה"ר כלל, לפי שמשה הי' עניו **מאד** יותר מכל **האד**ם ע"כ הי' שורה בו בתמידות מפנימי' ח"ע ששם גילוי עצמות **או**א"ס ב"ה וכידוע דעומק רום **אי**נו שורה רק בעומק תחת [יש עומק רום ועומק תחת, ועומק רום יכול לשרות רק בעומק תחת. בספירות זהו יחוד נצח והוד.] וכמ"ש **את** מי **אשכון את דכא** ושפל רוח [כאן נוקט בלשון "דכא", שאליה התכוון קודם (באומרו "לב נשבר ונדכה").], וזהו מצד שרש נשמתו שמן המים עליונים משיתיהו ע"כ הי' עניו **מאד** בעצם מהותו כו' מפני שכל הגבוה גבוה ביותר [יותר] **הוא** משפיל **א**"ע למטה מטה ביותר וזהו **האו**ת על רו"מ עילוי נשמתו דוק**א**. [כעת נותן דוגמה בתורה, איך רואים שמשה רבינו השפיל את עצמו בטבעיות:] ור**אי**' לזה ממה שמצינו שמשה השפיל **א**"ע להשקות **צא**ן יתרו כמ"ש וגם דלה דלה לנו וישק

את הצאן אף שיתרו הי' אז כומר לע"ז ולא נתגייר עדיין [היה בתהליך של עזיבת ע"ז, אבל עוד לא עזב עדיין, תכל'ס בפועל.] והאיך השפיל א"ע כ"כ להשקות צאן דבנות יתרו [הרבי נותן דוגמה של מי שהוא בשפלות, שעושה טובה בטבעיות, בלי חשבון שזה כומר לע"ז. זה מתאים להודו, שיש בה הרבה כמרים לע"ז. מי שהוא בבחינת משה רבינו לא מסתכל שזה כומר לע"ז, אלא נגש בטבעיות ועושה לו טובה. זה הסימן ששפל בעצם, ולא לפי חשבון. אם היה לפי חשבון, של תורה, היא אומר - יש לי עסק עם כומר לע"ז? עם הבנות שלו?!], אלא מפני שזה הכלל דכל הגבוה גבוה [ביותר] יותר יוכל להשפיל א"ע [פנימיות עתיק, המים העליונים ששורה בהם אוא"ס, הכי גבוה ויכול לרדת הכי נמוך] וע"כ הי' יכול משה להביא שפע [להשקות] גם למדרגות הנמוכות בתכלית כמו להשקות צאן יתרו כו' וכה"ג (ולקח את צפורה בתו לאשה [הכל לפני שיתרו התגייר בפועל, ועד שמשה עשה עם יתרו 'עסק' לגבי הבנים שיולדו להם], וכה"ג יוסף שלקח את אסנת בת פרעה [יש כמה דעות מי זו אסנת. רק נשאל את הילדים עוד שאלה לפני שיוצאים. איך קראו לאשת יוסף הצדיק? (אסנת). בת של מי היתה? (פוטיפר). היא היתה בת פוטיפר, אבל יש מי שאומר שגדלה בבית פרעה, ולכן גם נקראת בתו. פרעה הוא הכי רשע, אז יוסף התחתן עם בת הכי רשע בעולם. מה לגבי משה? עם מי התחתן? (צפורה). בת של מי? (יתרו). הוא היה עדיין כומר לע"ז, היה רשע. מתחדש כאן שיוסף הוא כמו משה, לכן כתוב במשה שלקח את עצמות יוסף עמו - את העצמות שלו - שניהם שייכים לאותו ענין. להתחתן זה הכי להמשיך שפע. גם אסנת וגם צפורה היו צדיקות גדולות, אבל הן יצאו מהמקום הכי נמוך. כך הוא ענין החתונה עם משה, שהתחתן על מנת להמשיך שפע למדרגה הכי נמוכה.] כו'), וכדוגמא שאמר במכת בכורות ועברתי באמ"צ אני ולא מלאך כו' (וכמו שידוע בענין משלי שלמה שמפני רוממות עומק החכמה יכול להשפיל הדברים במשלים וחידות עד אין שיעור למטה וכמ"ש וידבר ג"א משל [בגלל ששלמה המלך הוא החכם הכי גדול בעולם הוא יכול להוריד את חכמתו ולעשות שלשת אלפים משלים בשביל להלביש את החכמה]).

אחרי ההקדמה הזאת, פסקה מאד חשובה של 'עבודה' ושפלות, הוא מסביר את התכל'ס, שבגלל שמשה רבינו הוא שפל בעצם הוא יכול לשבור את קליפת פרעה:

והנה מכ"ז יובן הטעם מה שלגבי פרעה הי' משה עיקר המדבר ["הם המדברים אל פרעה מלך מצרים להוציא את בני ישראל ממצרים הוא משה ואהרן" - משה הוא העיקר, הראשון, ואהרן נכלל בו. ובדרך הרמז: "**הם** [המדברים]" ר"ת "**ה**וא **מ**שה", וכן "**המ**דברים" ר"ת "**ה**וא **מ**שה". נמצא שה"**דברים**" = **אהרן** יוצאים מ**ה**וא **מ**שה **ה**וא **מ**שה (על דרך "'משה משה' לא פסיק טעמא בגווייהו") - "**הם המדברים**". **הוא משה הוא משה** = **ז** פעמים **אמונה** (הרוס"ת = **אמונה** והאמ"ת

= **ו** פעמים **אמונה**), **ז** פעמים **משה** באתב"ש. ועוד, "**הם המדברים**" = **משה** ע"ה **והוא משה אהרן** (היוצא מ"**המדברים**") = 613 = **משה רבינו**. יש בפסוק **י מ**מין, וי"ל שכל **מ** הוא ר"ת **מ**שה, "מן המים משיתהו" (סכום המיקומים שלהן בפסוק = 248 = **רמח** מצות עשה = **אברהם**, היהודי הראשון, "זכור אב נמשך אחריך כמים"), ודוק] וכמ"ש אתה תדבר אל פרעה ואהרן הי' רק כמתורגמן לבד והוא מג' טעמים [הגרסה הנכונה היא ב' טעמים] שהן א' ממש, להיות שבחי' קליפה תקיפה דפרעה שנק' תנין הגדול כו' הי' במדרגה היותר נמוכה ועמוקה ביותר שהוא בחי' כתר דקליפה הנק' עומק רע שעמוק עמוק מכל מדריגו' דחו"ב ומדות דקליפה שהן חרטומי מצרים [יש לו חרטומים, גם קליפות, אבל חרטומיו הם מחו"ב. בקליפה הכל הפוך, ככל שהספירה יותר גבוהה כך הרע יותר עמוק ונמוך. החכמה והבינה והמדות הם החרטומים, אבל הכתר הוא פרעה עצמו.], ולזאת לא הי' ביכולת להכניעו ולהפילו כ"א ע"י משה דוקא להיותו לעומתו במדרג' הגבוה מאד נעלה בקדושת האלקי' ביותר [כמו שפרעה הוא הכתר דקליפה, כך משה הוא פנימיות אבא פנימיות עתיק בקדושה.] שהוא בפנימי' הכל דקדושה כמו שהחכ' באין האמיתי דעצמו' א"ס ב"ה [כאן ראינו ברור, דבר שאינו ברור בחסידות בדרך כלל, שהמלה העיקרית היא שפלות - והיא כוללת הכל, גם בטול וגם ענוה וגם הכנעה. גם ידוע במאמרי חסידות אחרי אדהאמ"צ שהדרגה הגבוהה היא היש האמתי - כמו שנראה במאמר של הרבי הרש"ב שנלמד בהמשך בע"ה, וכך במאמר הרבי - שיש יש האמיתי, שתי מדרגות אין, ויש הנברא, יש-אין-אין-יש. אבל אצל אדהאמ"צ יותר 'בא' לקרוא לעצמות ה' אין האמיתי, ולא יש האמיתי, וכנראה יש קשר בין הדברים (בין העדפת המושג שפלות להעדפת אין האמיתי). בהשגחה רואים את שני היסודות הללו אחד ליד השני. האין העצמי דעצמות א"ס ב"ה הוא נקרא הכי גבוה, ולכן] שהוא דוקא אשר יכול להשפיל א"ע למטה ביותר מטעם הנ"ל [עד כאן טעם אחד לכך שרק משה יכול להתמודד עם קליפת פרעה ולשבור אותה: כי הוא הלעו"ז שלו. פרעה הוא הכי עמוק בעמק רע, וכנגד זה משה רבינו הכי עמוק בעמק טוב, והכוונה היא שהוא בא מהאין האמיתי דעצמות א"ס, ולכן רק הוא יכול להכניע את פרעה.], והוא עצמו הטעם הב' שהיא הנותנת שיוכל להשפיל עוצם גסותו ולשבור אותו בתכלית לפי שהי' היפוכו בתכלית בבחי' לב נשבר ונדכה בתכלית [כאן רואים דבר והיפוכו, אחד הדברים הכי יפים כאן: זה שהוא עומק טוב, ולכן נמשך הכי נמוך ויכול להגיע עד פרעה ולהתגבר עליו, זה יחד עם עוד דבר - שיותר חשוב ממנו, רק הוא אומר שהיא הנותנת, הא בהא תליא. בעבודה איני יכול לומר שאני מאין האמיתי דעצמות אין סוף, אבל מה שכן אומר בעבודה הוא הנגזר מזה, ששרשו באין האמיתי בעצמות א"ס מתבטא אצלו בלב נשבר בלי מחשבה.] מצד הענוה היתירה ["עניו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה".] מכפי המדה לפי שהי' עניו [מאד] מכל האדם שהוא עוצם השתל' [צ"ל השפלות] בעצם דוקא

כנ"ל, והכל **א**' לפי שזאת השפלות הגדולה בנפשו באה מצד שרשו למעלה גבוה מאד נעלה משום דהא בהא תליא דוקא כנ"ל וד"ל. ולפי שעצם לב נשבר ונדכה נבזה בעיניו נמאס כו' דמשה זהו תכלית המנגד לגה"ר דקליפה דפרעה ששרשו בעורף כנ"ל [**פרעה** אותיות **הערף**], ע"כ ע"י בחי' לב נשבר ונדכה ושפלות עצומה דמשה הוא שיכול לעשות הכנעה ושפלות [כאן במובן של השפלה, להשפיל את הקליפה - הכל סובב את ציר השפלות] לבטל גסות דקליפה דפרעה ג"כ שיכנע לבבו הקשה כברזל לשבור לגמרי כו', כי כל גסות וחוצפה קשה **אין** לו ביטול [כמו שלמדנו אמש באריכות, שאי אפשר לבטל גסות קשה בדרך הטבע.] רק בשתי סיבות, **או** בביטושים גדולים ביותר כמו עד"מ שמכים ביותר קשה בהכאה גדולה בצור, **או** שיפול מצד המנגדו שהוא תכלית בחי' **האין** האלקי שיכול לעשות ביטול היש הגם ביותר, ושניהם היו ע"י משה דוקא להיותו בתכלית עומק רוח נשברה ונפש שפילה ביותר [דבר אחד, שהוא הלב נשבר, ההיפוך שלו, והדבר השני (שהזכיר לעיל ראשון, בטושים גדולים):] והוא הי' **א**לקים לפרעה להכותו מכות גדולות כמ"ש ראה נתתיך אלקים לפרעה כו' עד שגם **א**בן קשה [כ]פרעה נכנע ונשבר לפניו שלא הי' זה ע"י **א**הרן רק ע"י משה דוקא מטעם הנ"ל וד"ל. וזהו מ"ש **א**תה תדבר **א**ל פרעה כו', פי' תדבר לשון הכנעה כמו ידבר עמים תחתינו כו' וכמו [אצל עתליה] ותדבר [ותכחיד] **א**ת זרע הממלכה כו' שזהו ענין הכנעה להכניעם ולהשפילם בתכלית כו', כך בבחי' דבור [ד]משה **א**ל פרעה כו' [אמש אמרנו שהרבי דבר איתו לשה"ק אף על פי שלא הבין. זה ממש דבור שכולו הכנעה, בלי שום הבנה. זה מאד מסתדר גם כאן, שאצל פרעה זה בלי מחשבה, כי לא מבין כלל מה שמדבר - בשפה אחרת. אבל מה הוא מדבר? הדבור שלו היה מאה אחוז רק כדי לשבור אותו.] הי' מכניע לפרעה להיות בתכלית הביטול ל**א**לקות רק שה' הכביד לבו כדי להרבות **א**ותות ומופתים כו' [כל פעם משה עשה זאת, וכל פעם ה' הכביד את לבו כדי להרבות אותות ומופתים] ולכך לגבי פרעה דוקא הי' משה עיקר המדבר ול**א** **א**הרן וד"ל.

מה שקראנו עכשיו זה עצם הווארט שרצינו מכאן. בכל אופן, בהמשך השרש לכך שבכל דור יש אחד כזה. משהו מאד חשוב, שמובא בכל המאמרים. גם הרבי מביא ואפילו מוסיף שבדור שלנו כל מי שמקושר לרבי יש לו כח זה, חידוש מופלא. אפשר לומר שהמקור הוא מה שרשב"י אומר שמותר להתגרות ברשעים. אמנם רשב"י הוא ניצוץ משה רבינו, אבל הוא לא אומר "מותר לי" אלא "מותר" בכלל. אכן בסוף הגמרא, אחרי שקו"ט, מחלקים בין צדיק גמור לצדיק שאינו גמור - רוצים לומר שדברי רשב"י הם רק לצדיקים גמורים, שרק להם מותר להתגרות ברשע שהשעה משחקת לו (שהוא בתקפו, כי עדיין יש ניצוצות טוב בתוכו, סוד **אלהים** ניצוצות שנותרו), כי הם דומים לרשב"י. אבל קצת קשה לומר שזו כוונתו (וגם

כוונת רבי דוסתאי שאומר כך), הם אומרים בכלל. זה מאד טוב למסקנת הרבי - שלכולם מותר להתגרות ברשעים, אם הם קשורים למשה רבינו שבדור. אם אתה שומע הוראה זו מרשב"י כנראה שאתה חסיד של רשב"י, ואם אתה חסיד של רשב"י - חסיד של הרבי - גם אתה מקבל ממנו כח זה. באמת הכח שייך רק לו, כמו למשה רבינו, אבל יש לו הכח לשדר זאת לכל מי ששומע ממנו את ההוראה. אם אתה צדיק גמור בלי רשב"י, יש עדיין פלפול בגמרא, אם שייך לכל הצדיקים הגמורים. אבל הווארט כאן, שלא יוצא מפורש מהגמרא, שגם אם אתה בכלל לא רשב"י, בכלל לא צדיק גמור, אבל אתה מקושר אליו - והראיה שאתה שומע ממנו - גם זה מספיק שתקבל את הכח (מי שלא בא כ"צדיק ממנו" ביחס לרשע - שאז הרשע בולעו - אלא כי זה לא הוא אלא כח הרבי, זה גם רשימו של שפלות בעצם, כי מרגיש שאני כלום וזה רק כח הרבי). אז נקרא עוד פיסקה, בה השורש לענין זה:

וזהו הם המדברים **אל** פרעה **הוא** משה **ואהרן** פי' המדברים **אל** פרעה להכניעו [ו]להשפילו כו' [ב]פי' ידבר עמים תחתינו כו', **הוא** משה ע"י משה **דוקא** מטעם הנ"ל **ואח"כ אהרן** שהי' לו למתורגמן לפרש דבריו לבד, **אבל** העיקר הי' משה כמו [שנא'] **ראה** נתתיך כו', **משא"כ** בסדר ההדרגה **ביצ"מ** להו**ציא את** בנ"י ממצרים שם נהפוך **שאהרן** קדם למשה [בהתעוררות הנשמות, על ידי שפלות מדרגה א' (בטול היש), כמו שראינו אמש מר' אהרן.] וע"**כ א'** **הוא אהרן ואח"כ** משה **אשר** כו', **והוא** מטעם הנ"ל **דאהרן** נק' שוש' דמט' [כל המאמר הזה התחיל מהכלל שמשה ואהרן הם שושבינא דמלכא ושושבינא דמטרוניתא. זה עוד יותר מחזק את ההסבר שאמרנו אמש מרבי אהרן, שהכל ענין של דעת - נשים דעתן קלה, ועיקר הדעת זה שושבינא דמלכא, משה רבינו.] לעורר **לבב** בנ"י **באה"ר** שלזה **מיאן** משה בשליחותו **עד שא"ל** ה' **אהרן** יהי' לך לפה **דוקא** כנ"ל [באמת זה לא כל כך הענין שלך, אלא של אהרן.]. [קוראים בגלל משפט זה:] והנה התורה **היא** נצחית **בכל** דור **ובכל** זמן [רוב מאמרי חב"ד לא מתחילים עם הווארט הזה של הבעל שם טוב. התולדות תמיד מתחיל עם זה. כאן מתחיל בכך כבר מתחלת המאמר - מביא את הפסוק, וממשיך "הנה בכדי לתרץ כל הדקדוקים בפ' זו", מענין שמוותר על פירוט הדקדוקים כנהוג אצל הרביים (ואצל ר' אייזיק), רק אומר שיש הרבה דקדוקים ובהמשך נגיע - "יש להקדים תחלה בשרש ענין משה ואהרן, וכידוע שהתורה נצחית בכל דור ובכל זמן ובכל אדם מישראל וכו'". פותח כמו ב"תולדות יעקב יוסף", שזה יסוד היסודות של החסידות, מהבעל שם טוב. כמו שפותח בכך את כל המאמר, חוזר לכך בקטע זה. שם הוסיף גם "בכל אדם מישראל", עולם-שנה-נפש.] **ויש** גם עכשיו **בכל** דור **ובכל** זמן בחי' משה **ואהרן** שנק' **ראשים** לכנ"י **ואהרן** שורמ"ט כו' [של הדור שלנו. הרבה פעמים אמרו שאהרן באותו דור היה רבי לוי יצחק מברדיטשוב. לגבי אדה"ז, מי מליץ הטוב ואוהב

ישראל? הברדיטשובער. אמרו שאהרן של אותו דור הוא רבי לוי יצחק והמשה הוא אדמו"ר הזקן.] היינו לגבי כנ"י דקדים למשה בבחי' העלאת מ"ן ["הוא אהרן ומשה". אם זה באמת קשור לקדושת לוי, אז בענין היותו מליץ טוב וכו' הוא קודם גם למשה שבדור. אדמו"ר הזקן שלח לקדושת לוי פדיון נפש במאסר.], והוא בכל סדר התפלה באוי"ר בהתבוננות להעלות נש"י בפסד"ז עד ק"ש בא' ואהבת בכל לבבך כו' שהיא התלהבות וצמאון נה"א לדבקה בו ית', ואח"כ משה שהוא שודמ"ל להמשיך אח"ז דוקא גילוי אוא"ס ע"י תומ"צ והוא מ"ש והיו הדברים כו' ודברת בם בשבתך כו' [מאד מענין, הוא אומר שכל פסוקי דזמרה וכל ברכות ק"ש, כולל "שמע ישראל" ו"ואהבת את הוי' אלהיך", זה אהרן. מענין, כי משה אומר "שמע ישראל", אבל בסדר התפלה זו העלאה שאהרן עושה. מתי משה מתחיל להיות העיקר? מ"והיו הדברים האלה וגו'" - מתורה ומצוות מעשיות, שכבר אינם העלאת מ"ן.] שזהו עיקר בענין הבירורים לברר מעה"ד טו"ר בסו"מ בפו"מ וע"ט כו' שזהו דוקא [משם וממשיך] כל היום אחר התפלה רק ע"י משה דוקא [משום] דבחב' אתברירו כו', והוא ע"י בחי' הענוה ושפלות בעצם הנ"ל שהוא לב נשבר ונדכה בעצם [כל היום זו עבודה של משה, בגלל הענוה והשפלות בעצם והלב נשבר. זו הוראה לכל יהודי, שכל היום ראוי וצריך להיות בבחינת לב נשבר. סתם שפלות, של בטול היש, מעוררת תשוקה - זו תנועת ההעלאה של אהרן. הלב נשבר כל היום מלובש בשמחה, שבתוכה יש נקודת מרה שחורה בלתי מורגשת.] שלמעלה הרבה מן הצמאון וההתלהבות כו' [ששייכים לאהרן, אבל לב נשבר בעצם הוא למעלה הרבה מכל צמאון והתלהבות לה'. ולא רק זה, אלא:] הוא היפוכו בתכלית שהרי הצמאון והתלהבות הנפש הוא בחי' העלאה ורוממות הנפש שמתנשא ויגביר [אולי צ"ל ויגביה] לבו לעלות למעלה, [מכאן מתחיל מה שלא נלמד היום - מגיע לפירוש הפסוק "מי יעלה בהר הוי'... אשר לא נשא לשוא נפשו", כתיב 'נפשו', וקרי 'נפשי'. יסביר זאת עוד כמה פסקאות הלאה, אבל כאן כבר רומז לכך] ואע"פ שבעת התפלה יעלה בהר ה' באוי"ר כו', הרי אנו רואים שתומ"י אחר שעה יפול למטה לגמרי [אומר משהו קשה, שמי שיש לו רק אהרן ולא הופך להיות בבחינת משה זה מאד לא טוב, כי מיד אחרי התפלה יפול לגמרי למטה.] ונשאר הנו"ן [צ"ל ריק או ריקן (לפי הגרסאות בכת"י אחרים).] כמו שהוא ולא יש ביכלתו לברר לעה"ד ולהפך חשוכא לנהורא כו' בסו"מ כו' [זה איזה סימן, גילוי מילתא למפרע, שכל התלהבותו היתה בבחינת "לא יחפץ כסיל בתבונה" אמתית "כי אם בהתגלות לבו", כפי שיסביר בהמשך.], אך ע"י בחי' ענוה ושפלות בעצם הנ"ל שהוא עומק לב נשבר ונדכה בתכלית הוא הכח והעוז דוקא שיוכל להיות כל היום סו"מ בתכלית כו' גם כשהולך במקום חשך וטומאה והופך חשך לאור כו' שלא הי' זה ע"י התבוננות [לא שייך להתבוננות] לפי שזהו בבחי' משה

הנ"ל [יש פה שרש מאד גדול למה שרבי אייזיק כותב, שלע"ל בכלל לא צריכים התבוננות. אפשר לחשוב שזה חידוש של ר' אייזיק, אבל כאן כתוב שזה בחינת משה רבינו. היית חושב שמשה הוא הכי שייך התבוננות, "משה זכה לבינה", אבל העצם שלו לא שייך לכך בכלל (כפי שהסברנו אמש, שמשה הוא מודעות טבעית ואהרן מודעות אלקית). אם זה המקור למה שקוראים מודעות טבעית, אז בספר לא צריך לחכות לעתיד - זה כבר היה מעולמים, בחינת משה רבינו.] **שהוא דוקא** המדבר **אל פרעה דוקא לבטש ולהכניע** גסות קשה דקליפ' דעומק רע כו'. וז"ש [הם] המדברים **אל פרעה הוא משה דוקא ואח"כ אהרן שהוא** המעלה מחלק הטוב דק"נ **בתפלה אחר** הבירור דמשה בתו' בכל היום כמשל **השובר את** קליפת הפרי שבקל יכול ליטול **את הפרי אח"כ** [ול**אכלו**] **וא"צ** טורח כלל כו' [הוא מתכוון שאחרי שמשה שובר את הקליפה יש שוב "הוא משה ואהרן" - משה שובר, ואהרן בא לקחת את השלל.] וד"ל.

עד כאן נלמד היום בספר הזה. המאמר השני של הצ"צ שחלקנו אתמול הוא על פי זה, בקיצור, אבל כדי לקבל את ההשראה חייבים ללמוד במקור אצל אדהאמ"צ.

ז. כ"ק אדמו"ר הזקן, רבי שניאור־זלמן מליאדי נ"ע



רבי שניאור זלמן ברוכוביץ' מליאדי, בעל התניא והשו"ע, נולד בח"י אלול קה"ת לאביו רבי ברוך ואמו רבקה. עוד בילדותו נודע בעילוי. בתקכ"ד נעשה לתלמידו המובהק של המגיד ממזריטש, ולאחר פטירתו היה תלמיד-חבר לרבי מנחם מענדל מויטבסק. עם עליית רמ"מ לארץ, ובהוראתו, הפך אדמו"ר הזקן למנהיגם של חסידי רוסיה ורוסיה הלבנה. כתב את ספר התניא — ספר יסוד בחסידות בכלל ובחסידות חב"ד בפרט — המוגדר כ"תורה שבכתב של החסידות". בעקבות הלשנות מתנגדיו ישב בכלא פעמיים, ויום שחרורו הראשון, י"ט כסלו תקנ"ט, נקבע כיום טוב ור"ה לחסידות. בכ"ד טבת תקע"ג, בהיותו בדרך, נסתלק הצדיק ונטמן בהאדיטש.

***

ללמד את כולם

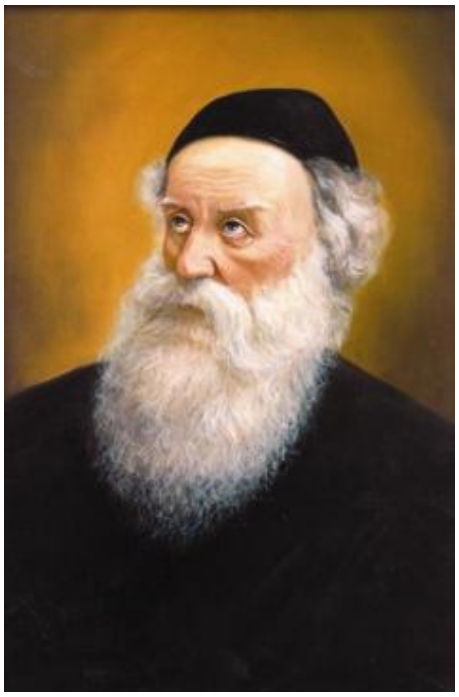
פעם אמר המגיד הק' לתלמידיו: "בשמיים ישנן טענות על שאין אתם עוסקים די בנגלות התורה". כששמעו התלמידים דברים אלו, קיבל כל אחד על עצמו להרבות בנגלות התורה: הרה"ק בעל ההפלאה זי"ע קבל על עצמו לכתוב חידושים על סוגיות הש"ס - וכתב ספר המקנה על קידושין; הרה"ק בעל התניא זי"ע שהיה מצעירי תלמידיו - קבל על עצמו לכתוב חיבור על ארבע חלקי שו"ע [ומה שנדפס בעיקר על אורח חיים, מפני שרוב כתביו הקדושים על יורה דעה, חושן משפט ואבן העזר נשרפו]; והרה"ק ר' אברהם קאליסקער זי"ע - שהיה בעל מוח גדול, ובנעוריו היה חבירו של הגר"א מווילנא ז"ל - קבל על עצמו להשיב לכל מי שקשה לו איזה ענין, יהיה מה שיהיה.

נגש בעל התניא אל רבי אברהם, ובפיו קושיא בענין עמוק וקשה מאוד ששמע פעם מאיזה גדול. תירץ הר"ר אברהם תכף את קושייתו בטוב טעם ודעת,

וכאשר גמר הר"ר אברהם דבריו לבעל התניא, התחיל להרגיש חולי וחולשות עד שלא היה בכוחו לעמוד על רגליו והוצרכו להשכיבו במטה.

הלך המגיד הק' לבקרו, ושאלו: היודע אתה למה נפלת למשכב? השיב ר' אברהם: מפני שכשהשבתי לבעל התניא על קושיתו העמוקה בטוב טעם ודעת, עברה במחשבתי מחשבה של התנשאות דקה מן הדקה, ועליה הענישו אותי מן השמים. ובכח זה שהודה לפני הר"ר בער שיודע ומכיר בחטאו, חזר שוב לאיתנו וקם ממטתו.

[עבודת עבודה, וישלח]



לאחר קריסת הקומוניזם, נתגלה ברוסיה אוצר בלום: תיק החקירה המקורי של אדמו"ר הזקן, בעת מאסרו הראשון. בתיק מתועדות עשרים ושלוש שאלות, ועליהם תשובות בעברית בכתב ידו של הרבי.

פרטים רבים בסיפור נתגלו אז לראשונה: התערבותו האישית של הצאר בתיק, הוראות שנתן לצוות החוקרים, וגם שמו של המלשין - הירש בן דוד. אחד הפרטים המעניינים ביותר הוא תוכן ההלשנה: בניגוד להשערה שרווחה עד חשיפת התיק, ההלשנה לא עסקה רק בקשרי הרבי עם השלטון העות'מני. הרבי אמנם נדרש להסביר מדוע שלח את כספי הצדקה לארץ ישראל, אך הטענה המשמעותית ביותר של המלשין עסקה דווקא בצרפת: לטענת אותו מלשין, אדמו"ר הזקן - והחסידות בכלל - תמכו במהפכה הצרפתית.

המהפכה גרמה זעזוע לכל המשטרים באירופה, והצאר עצמו עסק בהוראותיו רק בסעיף זה. הוא מורה כי יודיעו לו מיד אם החשד מתאמת, ואם כך היה קורה, היו גוזרים ח"ו את דינו של הצדיק למוות. רבי שניאור זלמן סלד אמנם מקליפת הכפירה של צרפת, ונפטר ארבע עשרה שנה לאחר מכן תוך כדי בריחה מפני נפוליאון - אך מכיוון שזו הייתה טענת המלשין, בוודאי יש דברים בגו (ונזכיר את התבטאות הרבי מליובאוויטש, כי התיקון העיקרי הוא תיקון צרפת - אותיות 'פרצת').

בין השאלות שעסקו בנושא, הייתה גם אחת שהתמקדה בחסידים הנוסעים אל הרבי - כשמונה עשר אלף באותו זמן: מדוע, שאלו אותו, באים אליך אנשים רבים כל כך? האין זה מעיד על הכנות למרד, או להמלכתך למלך עליהם? על כך השיב אדמו"ר הזקן, כי "מכל הנוסעים אלי אין לי שום נחת". כל הכספים שהם

נותנים הם לצדקה, וגם מטרת ביאתם איננה קשורה אלי אישית (כמובן, אלו מושגיהם של החוקרים - "גוי'שע נחת" שפירושה כסף או כבוד...). אני מקבל אותם, "משום שבדתנו ישנה חובה על היודע ללמד את זה שאינו יודע."

בסיפורנו מומחשת החובה הזו, בדרך אותה בחרו התלמידים לסלק את הקטרוג: כתיבת חיבורים ומענה לשאלות. לימוד לעצמם היה להם די, ולא זה היה הפגם בו חש המגיד. "לימוד הנגלה" אותו בקשו משמיים פירושו לגלות את הלימוד, ולא להותירו בידי הגאונים. לחתימת מדורנו זה, נביא סיפור יפהפה אודות המשימה הנוספת שלקח על עצמו אדמו"ר הזקן: בירור נוסח התפילה.

אדמו"ר האמצעי שאל פעם את אביו: מהו הטעם להתייחסות המיוחדת שיש לו כלפי האריז"ל, עד כדי שחיבר את סידורו דווקא 'על פי נוסח האריז"ל'? [הנוסח שבו נברר היטב מתוך סידורים רבים, ואף שככלל הכריע הרבי כאריז"ל, התעוררה השאלה - מה פשר ההדגשה]? ענה לו אדמו"ר הזקן: "היות וזכיתי לראות את האריז"ל בהקיץ". שאל אדמו"ר האמצעי: כיצד, באיזה זמן ומקום? אך אדמו"ר הזקן לא ענה לו.

אדמו"ר האמצעי רצה מאוד לדעת את הדבר, והנושא לא הניח לו. בהזדמנויות שונות ביקש מאביו שיספר לו היכן ומתי ראה את האריז"ל, אך בכל פעם התחמק. פעם אחת, כעבור כמה שנים, ביקש אדמו"ר הזקן מבנו שיסדר עבורו משהו. אז ענה לו אדמו"ר האמצעי שבאם יענה על שאלתו האמורה, יעשה מה שיבקש ממנו... הבטיח לו אדמו"ר הזקן, ולאחר שהעניין סודר סיפר:

פעם ישבו כל החבריא בשולחנו של המגיד, ובאמצע ביקש המגיד שיתחילו לשיר ניגונים כדי שאחר כך יאמר דברי תורה. אדמו"ר הזקן היה כידוע מצעירי התלמידים, וישב בקצה השולחן. המגיד ישב בראש השולחן וכסאו היה רחב, ושני אנשים יכלו לשבת משני צידיו - אך כמובן שאיש מהתלמידים לא ישב בכסאו של המגיד. אחרי שנגנו כמה ניגונים השתרר שקט, והמתינו שיתחיל המגיד לומר דברי תורה. והנה נפתחה הדלת, ונכנס אדם צעיר ובעל הדרת פנים יוצאת מן הכלל, שאור קרן מפניו. מיד הלך לראש השולחן, ישב לצד המגיד על כסאו, ואז התחיל המגיד לומר תורה. כל זמן התורה הביט האורח בפני הרב המגיד, והקשיב היטב. כאשר גמר המגיד לומר תורה, קם האדם בפנים שמחות וראו שהסכים על דברי התורה, ויצא החוצה.

אחר כך התחילו התלמידים לנגן, עד שיצא גם הרב המגיד. כאשר התחילו גם התלמידים לקום מהשולחן, ניגש אליהם אדמו"ר הזקן אחד אחד, ושאל אותם אם יודעים הם מי האיש. והנה, כל אחד מהתלמידים ענה לו שלא ראה שום איש נכנס ויוצא, ולא הבחין בשום דבר מיוחד... כשראה זאת אדמו"ר הזקן, החליט לשאול על כך את המגיד עצמו, ונענה: "כיון שרק אתה ראית, אספר לך שהיה זה האריז"ל בכבודו ובעצמו".

[זכרונם לברכה, מדור הרב המגיד]

בע"ה

אור לח"י אלול תש"פ – כפ"ח

סיפורי הבעש"ט ואדמו"ר הזקן

התוועדות ח"י אלול לתלמידי "עוד יוסף חי" (ח"ב)

סיכום שיעורי **הרב יצחק גינזבורג** שליט"א[א]

ג. פרצוף סיפורי אדמו"ר הזקן

כעת נעבור לאדמו"ר הזקן ונספר עליו 'פרצוף' סיפורים - סדרת סיפורים שמקבילים לעשרת הספירות[ב]. קודם ננגן ניגון ממנו (נגנו "אבינו מלכנו").

חב"ד: מעורבות אדמו"ר הזקן

יש וואַרט[ג] שזקני חסידי אדמו"ר הזקן אמרו עליו - שלשה דברים, שהם מקשה אחת, על היחס בינו ובין חסידיו (באידיש, אבל נתרגם לעברית): "שאלו אצלו הכל, והוא היה מתערב בהכל, ואף אחד לא עבר את דעתו".

הסיום ב"דעתו" כבר רומז לדעת, ואם יש כאן שלשה דברים - מתבקש לכוון אותם כנגד חב"ד:

חכם אותו שואלים הכל

גדולי החסידים של אדמו"ר הזקן הם אנשים גדולים מאד - כל אחד מה"ששים גבורים" שלו, היה ראוי להיות צדיק גדול בצדיקי פולין - וזהו וואַרט שלהם על אדמו"ר הזקן, ש'יש אחד ששואלים אותו הכל', ה'מבינות' שלהם לגביו (כמו שאמר רבי אייזיק[ד], שאף שאין לו רוח הקדש יש לו 'מבינות' ברוח הקדש של הרביים). את מי שואלים הכל? לאחד שהוא הכתובת לכל מה שיש לך לשאול, גם ברוחניות וגם בגשמיות, קוראים החכם. "איזהו חכם? הרואה את הנולד"[ה]. החכם

[א] נרשם על ידי איתיאל גלעדי. לא מוגה. חלקים נוספים מהשיעור נדפסו לעיל, מערכת מורנו הבעש"ט.

[ב] פרצוף סיפורים נוסף על אדמו"ר הזקן נלמד בהתוועדות כ"ד טבת תש"ע.

[ג] רשימות סיפורים ח"א עמ' 11.

[ד] לשמע אזן מדור אדה"ז אות ב. וראה גם רשימות סיפורים שם עמ' 13.

[ה] תמיד לב, א.

האמתי הוא כמו אורים ותומים - יש בתוכם שם הוי' שעונה על כל השאלות, "הוי' בחכמה"[ו].

מעורבות מתבוננת

הכי חשוב כאן הדבר השני, שכנגד הבינה - 'הוא מתערב בהכל'. מה פירוש? הוא התענין בהכל. יש צדיק שמספרים לו סיפור, הוא נותן ברכה - 'ברכה והצלחה' - אך אינך שומע בפירוש שהוא מתענין לבוא לעומק הדבר, לעומק המצוקה והבקשה שלך. הוא לא שואל אותך שאלות, הוא לא חוקר אותך מה קורה אתך בדיוק. לא כל צדיק הוא כך, אבל יש צדיק שבפירוש מתענין במצב שלך. תוך כדי שהוא מתענין הוא מוציא ממך דברים שבתת-מודע, דברים שהדחקת, וכך הוא יכול לעזור לך - כי הוא מתענין בך (הוא מוצא בך ענין). איפה כתוב שיש ענין להתענין? כתוב בקונטרס כללי החינוך וההדרכה[ז] שמחנך אמתי - שהוא לא רק מורה - צריך להתענין בכל מצב התלמיד שלו, לדעת מה קורה אתו בבית ומה קורה אתו בשדה, כל הזמן להתענין ולהתערב. יש מי שאומר שלא טוב להתערב. יש גם ווארט שמנהל עבודה צריך להיות מעורב בכל מה שקורה אצל פועליו אך לא להתערב (לגריעותא) בעבודתם[ח]. יש התערבות לגריעותא, אבל כאן זו התערבות למעליותא (התערבות שנובעת, בסופו של דבר, ממה ש"כל ישראל ערבים זה בזה"[ט] ו"ערבים זה לזה"[י]). איך התערבות זו בא לידי ביטוי אצל הרבי? כשעברו בדולרים לא היה לו זמן לתחקר ולשאול הרבה שאלות. איך הוא התענין בכולם? הוא בקש שכולם יכתבו לו בפרוטרוט כל מה שקורה אתם.

המעורבות שייכת למח הבינה. בינה היא הבנת "דבר מתוך דבר"[יא] - צריך להכנס פנימה, לחקור. כמו סוגיא - כל לימוד הגמרא בעיון הוא בינה, לא חכמה. חכמה היא דרך לימוד הירושלמי, אבל לימוד בבלי והלכה הוא בינה[יב] - צריך להבין לעומק את הענין. איך העולם קורא לאדמו"ר הזקן כבעל נגלה? רב - לא רבי, שו"ע הרב, "כל רב מבבל"[יג], מוחין דאמא. תיכף נראה סיפור בענין שהוא עצמו סיפר. זהו יסוד להבנה מהי בינה - התענינות ומעורבות בזולת, במה שקורה אתו.

[ו] משלי ג, יט.

[ז] פ"ו. וראה גם הוספה ג שם.

[ח] ראה באורך בחוברת The Dynamic Corporation (תרגום חלקי לעברית פורסם כמאמר "התאגיד הדינאמי" בתוך אסופת המאמרים "על המחיה ועל הכלכלה") ובשיעור ט"ז אייר ע"ט (נדפס ב"ואביטה" קרח ע"ט).

[ט] שבועות לט, א (וראה עד"ז סנהדרין כז, ב ותנחומא נצבים ב); ספרא בחקתי פ"ז; במדבר רבה י, ה.

[י] תנא דבי אליהו רבה פי"א.

[יא] ראה רש"י על דברים א, יג ועוד (ע"פ חז"ל בכ"מ).

[יב] בבל נוטריקון בינה בינה לבא, שתי דרגות בינה, כנגד אמא עילאה ותבונה.

[יג] תקו"ז חדש צח, א; ראה שם הגדולים סדר תנאים ואמוראים; כש"ט (קה"ת) אות קמ.

היו צדיקים גדולים שקראו עיתון. על אדמו"ר הזקן, עד כמה שאני זוכר, לא מסופר שקרא עיתון - אבל הוא אמר[יד] שכאשר משיח יבוא יכתבו על כך בעיתונים, העולם ידע שמשיח הגיע מתוך העיתון. עיתון הוא דבר חשוב - התענינות במציאות, מה קורה, מה מתרחש בעולם. יש אחד שקורא עיתון, כמו שמסופר על הרבי מסדיגורא בתל אביב, שישב על ספסל בשדרות רוטשילד וקרא עיתון. יש אחד שמתענין - אדמו"ר הזקן כל הזמן התענין במה שקורה, גם אצל הגוים, מה מתרחש בעולם. ההתענינות שייכת לבינה שלו (שמחיצוניותה "דינין מתערין"[טו] ועליו להמתיקם בשרשם בפנימיות אמא).

ידוע[טז] שצריך לערב בתוך התבואה קב חומטין, אחרת היא נרקבת - צריך לערב בלימוד דברי מוסר ודברי חסידות שמביאים ליראת שמים. לא מספיק ללמוד, לא מספיקה החכמה - צריך את היכולת להתערב על מנת לערב בתוך הדבר את המלח, את כח המשמר (ואדמו"ר הזקן הדגיש[יז] שלא די בלימוד מוסר וחסידות, אלא צריך לערב אותם בלימוד התורה כולה). גם הכח לערב שייך למוחין דאמא - גם להתערב וגם לערב.

דעת מתקבלת – רוח הקדש

בגלל שתי הבחינות האלה - שרואה את הנולד, אורים ותומים שכולם שואלים אותו הכל, והוא מתערב בהכל - נוצר הדבר השלישי, הדעת, שבטבעיות אף אחד מהגדולים לא עובר על חות דעתו, ברגע שהוא מביע דעה היא נתפסת ומתקבלת על דעת כל מי שקשור אליו. גם חידוש - לא תמיד הדעה שאתה מביע מתיישבת ונתפסת, עד שאין אפילו הוה-אמינא שמישהו יעבור עליה.

מי אמר על אדמו"ר הזקן שדעתו היא רוח הקדש? רש"י כותב[יח] על בצלאל ש"דעת" היא רוח הקדש. רבי אייזיק אמר שכל הזמן היתה לאדמו"ר הזקן רוח הקדש. מי הראשון שאמר שהדעה שהוא מביע היא נבואה פורתא? המגיד כתב בצוואתו לבנו, רבי אברהם המלאך, שתמיד ישמע לעצת תלמידו ר' זלמן, אדמו"ר הזקן, כי כל מלה שיוצאת מפיו היא נבואה ורוח הקדש. זו תחושת התלמידים שמה שהוא אומר מכוון ודעתו מתקבלת על דעת כולם.

אם כן, יש כאן וואוט יפה של שלשה דברים כנגד חב"ד - הוא חב"ד.

[יד] תורת שלום שמח"ת תרס"א אות ד.

[טו] זהר ח"ב קעה, ב; ע"ח שי"ג פ"ח; שם שי"ד פ"ב.

[טז] שבת לא, א.

[יז] רשימת סיפורים ח"א עמ' 20.

[יח] שמות לא, ג.

רב מתחקר הכל

שוב, הכי מענינת כאן התענינותו בנו. כדי להדגיש זאת עוד יותר, יש ווארט שאדמו"ר הזקן אמר בצעירותו[ט]: פעם אחת, כאברך צעיר, הוא הוזמן כרב לחתונה. הוא שאל למה מזמינים רב לחתונה? כנראה פעם לא היה כל כך פשוט שצריך רב בחופה, לסדר קידושין. הוא שאל - מילא בדחן, אני מבין שצריך להזמין, יש לו תפקיד חשוב בחתונה, חייבים להזמין אותו, אבל בשביל מה מזמינים רב? נשמע כחצי בדיחה (לצאת ידי חובת בדחנות בחתונה...). הוא שאל והוא ענה (באידיש) - רב הוא טיפוס שמתחקר את הכל. קשור לווארט שאמרנו הרגע בשם חסידים, שהוא התערב בהכל. שוב, זהו ההבדל בין רבי לרב. רב הוא בעל נגלה, החוקר מה קורה כאן -טיפוס של חוקר.

אחרי שאדמו"ר הזקן אמר זאת, קרא לכלה - זה היה זיווג שני, היא התאלמנה בגיל צעיר - ותחקר אותה: לבעלך הראשון היה אח? פתאום נתגלה שהיה לו אח תינוק והיא צריכה לקבל ממנו חליצה - התאלמנה בלי ילדים - ורק אחר כך תוכל לעשות חופה. היום לשם כך יש רבנות - כנראה אז לא היה. בסיפור כתוב שזהו המופת הראשון שעשה בתור אברך צעיר. אבל מה הווארט? שרב הוא אחד שמתחקר מה קורה בשטח. הוא נשאר רב - מוחין דאמא. מחזק את ההסבר שהסברנו קודם - שההתערבות שלו היא מוחין דאמא.

עד כאן ווארט אחד של אדמו"ר הזקן שכנגד חב"ד.

נמשיך יחסית בקיצור:

חסד: המשיבה ליהודי שרוצה לרצות

ההתלהבות מרצון לרצון

אדמו"ר האמצעי אמר על אדמו"ר הזקן: כשרק נודע לו שיש אי שם יהודי עם רצון לרצון - היה מתלהב ונמשך אליו כדי לקרב אותו. לי, המשיך אדמו"ר האמצעי, אין מדרגה זו - רק אם אותו יהודי יבוא אלי אני יכול לעשות לו טובה[כ].

[ט] רשימות סיפורים ח"א עמ' 13:

"בא' החתונות שבהם נכח אדמוה"ז, שאל: "למה מזמינים מורה צדק לחתונה, בשלמא בדחן צריכים לו, לשמח, אך למה מזמינים את הרב"? וישתקו כולם, ויאמר: "איך וועל אייך זאגן, א רב פרעגט אלין פאנאנדער" [אני אומר לכם, רב מתחקר הכל"], ויקרא להכלה וישאלה אם הי' לבעלה הראשון אח ותאמר שאכן הי' לו אח קטן רך בשנים, ואמר אדמוה"ז קודם כל תקבל חליצה ואח"כ יעשו את הנישואין. זה המעשה הי' מופת הראשון שהראה אדמוה"ז".

[כ] רשימת סיפורים ח"א עמ' 13: "אדמו"ר האמצעי אמר: "דער טאטע, אז עס פלעגט זיין ערגעץ א איד וואס פלעגט האבן א רצון לרצון, פלעגט עם שוין באקן און צוציען, מיר קענען דאס ניט, נאר אז מ'קומט שוין צו אונז, קענען מיר טאהן א טובה" [האבא, שהי' איזה שהוא יהודי שהי' לו רצון לרצון,

מי מהצדיקים השתמש בביטוי רצון לרצון? הרבה פעמים הזכרנו שהיהודי הקדוש מפרשיסחא אמר[כא] שמי שיש לו רצון לרצון, עד עשרים פעמים (רוצה לרצות לרצות וכו') - יגיע (יותר מזה - אין סיכוי...[כב]). כאן יש לנו מקור לביטוי רצון לרצון. זו עוד לא התעוררות ממשית לחזור בתשובה, אבל איזה הרהור שהייתי רוצה לרצות. כשאדמו"ר הזקן הרגיש על איזה יהודי רחוק שהוא רק רוצה לרצות, העובדה שיש פה יהודי שרוצה לרצות היתה מדליקה אותו, והיה רץ אליו לקרבו (רצון גם לשון מרוצה, כדרשת הבעש"ט[כג] על "כי תבוא אל הארץ"[כד]).

גם מדרגת אדמו"ר האמצעי, שאמר שרק אם הרוצה-לרצות יבוא אליו יוכל לעזור לו, היא גם משהו גדול - הוא יכול לעשות טובה ברוחניות לכל אחד, אבל צריך להגיע אליו. אפילו האריז"ל חכה שרבי חיים ויטאל יגיע אליו - לא חזר אחריו. יש בחינה כזו ויש בחינה כזו.

הרגשת גדולת המקורב

לאיזו ספירה שייכת תכונה זו של אדמו"ר הזקן? זו אהבת ישראל שלו. אהבת ישראל שלו כוללת 'הרגש' - הרגש הוא פנימיות החב"ד - הוא מרגיש רצון לרצון אצל מישהו. הרצון שהוא מרגיש מושך אותו אל הרוצה-לרצות בחבלי עבותות אהבה - והוא מקרב אותו ומחבק אותו ב"ימין מקרבת"[כה] "וימינו תחבקני"[כו].

כשמקרבים יהודי, כשעושים 'מבצעים', צריך להרגיש את גדולת הזולת שאתה בא לקרב, להרגיש שהוא יותר גדול ממך. מהי הרגשת רצון לרצון אצל מישהו? הרגשת גילוי היחידה שבנפשו. זהו ווארט שאנו גם אומרים הרבה: אפשר לעשות מבצע תפילין, להניח תפילין למישהו, ואתה גארנישט, בלי שום התעוררות, עושה רק "מצות אנשים מלֻמדה"[כז] מתוך הצווי. אבל ליהודי שמסכים להניח תפילין יש באותו רגע גילוי היחידה שבנפש, ואתה צריך לעמוד דום בביטול לפניו. אדמו"ר הזקן מרגיש את היחידה שבנפש אצל כל יהודי שיש לו רצון לרצון - ורץ אליו לקרב אותו. זו אהבת ישראל בבחינת יחידה - החסד שלו.

כבר בער לו ונמשך (אליו לעזרו - המו"ל), אנו לא יכולים זאת, אלא שכבר באים אלינו יכולים אנו לעשות טובה]".

[כא] עטרה לראש צדיק עמ' קלב; נפלאות היהודי עמ' נח.

[כב] אך ראה שם בהערה לנפלאות היהודי שאין לדבר גבול.

[כג] הוספות לכש"ט (קה"ת, מהדורה שלישית) אות ג; לוח "היום יום" ח"י אלול.

[כד] דברים כו, א.

[כה] סוטה מז, א; סנהדרין קז, ב; זהר ח"ג קעז, ב.

[כו] שה"ש ב, ו; ח, ג.

[כז] ישעיה כט, יג.

גבורה: "ובכן תן פחדך"

"פח... פח... פח..."

גבורה היא פחד. בדרך כלל לא מציירים את אדמו"ר הזקן כטיפוס של פחד - "פחד יצחק"[כח], "פחד אלהים"[כט], "פחד הוי'"[ל]. את הבעש"ט כן - כמה שהוא אוהב, כתוב[לא] שמעולם לא היתה יראת הוי' כמו שהיתה אצלו. על כל פנים יש על אדמו"ר הזקן כמה וכמה סיפורים שכן מציירים אצלו יראה[לב]. אחד מהם סיפור של ראש השנה[לג]:

לאדמו"ר הזקן, גם לפני שהתפרסם - בהיותו אברך צעיר בויטבסק, אצל השוער שלו - היה חוג תלמידים שמאד העריכו אותו[לד]. ידוע שהרבויים מאריכים מאד-מאד בתפלה הראשונה של השנה, ערבית של היום הראשון של ר"ה. גם ידוע, מה שכתוב במחזור, "מנהג ישראל תורה"[לה], שבסיום התפלה בליל ר"ה, כל אחד מאחל לחברו "לשנה טובה תכתב ותחתם". כנראה יש בכך המון כח.

בכל אופן, הוא, כאברך צעיר התפלל באותו מנין עם חוג המעריצים שלו. כאשר כולם גמרו להתפלל הוא עדיין בתפלת עמידה. הם חיכו קצת כדי שיוכלו לקבל ממנו ברכת שנה טובה, אך כשראו שנמשך הרבה זמן החליטו שילכו הביתה, יקיימו את מצות סעודת יום טוב, ואחר כך יחזרו - כנראה עדיין יהיה באמצע התפלה. כשהם חזרו אחרי הסעודה לבית הכנסת - שהיה על הר - הוא היה ריק, אין שם אף אחד, פספסו. הולכים הביתה, אבל תוך כדי הם שומעים איזה קול מרחוק שמישהו לוחש 'פח... פח... פח'. הלכו אחרי הקול עד שהגיעו למרגלות ההר, וראו שאדמו"ר הזקן התגלגל מראש ההר עד למטה, והוא שוכב ואומר 'פח... פח... פח'. הם הבינו שהוא באמצע התפלה, חיכו בצד עד שהוא קם ובסוף סיים את התפלה ואמרו לו גוט-יום-טוב, "לשנה טובה תכתב ותחתם". אחר כך התברר

[כח] בראשית לא, מב.

[כט] תהלים לו, ב; דברי הימים-ב כ, כט.

[ל] שמואל-א יא, ז; ישעיה ב, י-יט-כא; דברי הימים-ב יד, יג; יז, י; יט, ז.

[לא] וראה אור ישראל ח"ג עמ' עב ואילך.

[לב] ראה גם בגבורה ב'פרצוף' הסיפורים כ"ד טבת תש"ע.

[לג] רשימת סיפורים ח"א עמ' 12: "בצעירותו התגורר אדמוה"ז אצל חותנו ר' יהודה סג"ל בוויטבסק, ובליל ר"ה התפלל באריכות, כשסיימו התפילה, רצו המתפללים לברך ולהתברך מאדמוה"ז 'לשנה טובה', בראותם שעומד הוא שקוע בתפילתו, החליטו ללכת לביתם, לסעוד סעודת יו"ט ולחזור מאוחר יותר לביהכנ"ס להתברך ב"שנה טובה", בחזירתם לבית הכנסת והנה אין איש, לפתע נשמע מרחוק קול אדם הלוחש: "פח, פח, פח..." ויחפשו את מקור הקול והנה מצאו, ראו, אדמוה"ז שוכב על הקרקע, בתחתית ההר (ביהכ"נ עמד בראש ההר - הכותב) ואומר: "פח, פח, פח..."', ויניחוהו לנפשו ולא בלבלו אותו, כעבור זמן עמד וגמר תפילתו ואז נגשו אליו להתברך. לאחר מכן התברר שבהיותו בתפילתו כשהגיע לתיבות "ובכן תן פחדך", נפל עליו פחד גדול והתגלגל ואמר: "פח, פח, פח..."'.

[לד] ראה שיחת יום א' דחג השבועות תש"ד סעיף יג.

[לה] שו"ע אדה"ז או"ח סוף סימן קפ; תצד, טז. וראה לקו"ש חכ"ב תזריע א סעיף ב, וש"נ.

מה פשר ה'פח... פח... פח' - כשהוא קם הוא המשיך "ובכן תן פחדך", מרוב פחד לא היה מסוגל לסיים את המלה "פחדך" וחזר עליה המון פעמים. זהו סיפור פחד של אדמו"ר הזקן.

הפחד מ"אמת ליעקב"

ידוע מהבעל שם טוב[לו] שלא צריך לפחד משום דבר אלא רק מהקב"ה - זו צוואת אביו. נחזור לבעל שם טוב: פעם[לז] בא יהודי עם גרזן כדי להרוג את הבעש"ט. הוא ברח ממנו. החסידים שאלו - 'מה אתה בורח? הרי אתה מלמד אותנו שלא צריך לפחד משום דבר, רק מהקב"ה! מה הוא יכול לעשות לך?!'. הבעש"ט אמר - 'לא ברחתי מהגרזן, לא מפחיד אותי, אלא מהאמת שלו, הוא מתנגד באמת'.

אפילו הבעל שם טוב, שלא פוחד משום דבר אלא מהקב"ה, פוחד מהאמת. למה? כי אמת היא הקב"ה ("הוי' אלהים אמת"[לח]) - זו נקודת הקב"ה. זהו סיפור של הבעש"ט, אבל מתאים כאן לאדמו"ר הזקן, השלישי באבות החסידות, כי הוא "אמת ליעקב"[לט] (וכפי שהוסבר בחלקו הראשון של השיעור, הוא היעקב שבאברהם, "תתן אמת ליעקב חסד לאברהם"). הפחד שלו הוא פחד באמת, "פחד יצחק"[מ] שהיה ליעקב ("היה לי").

שוב, צריך ללמוד איך לצייר נכון את אדמו"ר הזקן. בסתם תפלה הוא היה נזרק[מא], כמו שמספרים על רבי עקיבא[מב] - היו צריכים לרפד לו את הקירות, שלא ישבור את העצמות. הוא לא אדמו"ר האמצעי, שהיה דומם לגמרי - בדיוק ההיפך.

אם כן, היה לנו דבר אחד שכלל חב"ד, סיפור של האהבה שלו וכעת של הפחד שלו.

תפארת ומלכות: בטול שעבוד מלכויות

בתפארת יש ווארט של אדמו"ר הזקן: הרמב"ם[מג] פוסק כ**שמואל** - בגימטריא **שנה טובה** - שאמר "אין בין העולם הזה לעולם הבא אלא שעבוד

[לו] שבחי הבעש"ט פ"א. וראה אור ישראל ח"א ש"ב בשני הסיפורים הראשונים.

[לז] רשימת סיפורים ח"ב (תשורת גלוכובסקי, אדר ע"ב) עמ' 12: "איש אחד רדף אחרי הבעש"ט עם גרזן בידו, והבעש"ט ברח ממנו. אח"כ שאלו את הבעש"ט מפני מה פחד ממנו, והלא אם אין רצון הקב"ה בכך מה יעשה לו, ענה הבעש"ט: "ברחתי לא מן הגרזן אלא מן האמת, כי הרודף היה מתנגד, ורדף באמת".

[לח] ירמיה י, י.

[לט] מיכה ז, כ.

[מ] בראשית לא, מב.

[מא] שיחת ליל ב' דחה"ס תרצ"ז.

[מב] ברכות לא, א.

[מג] הלכות תשובה פ"ט ה"ב; הלכות מלכים פי"ב ה"ב.

מלכיות בלבד"[מד]. מסביר אדמו"ר הזקן[מה] שבעולם הזה המלכות משועבדת לז"א - זהו "שעבוד מלכיות" למעליותא, האשה משועבדת לבעל. אבל בעולם הבא, ימות המשיח, יתקיים "אשת חיל עטרת בעלה"[מו] - האשה לא תהיה יותר משועבדת לבעל.

זהו וואַרט חזק מאד - וואַרט פמיניסטי מובהק. הוואַרט הזה הולך יחד עם עוד וואַרט שאנחנו תמיד מקשרים - "איזו היא אשה כשרה? כל שהיא עושה רצון בעלה"[מז]. היא הכתר של בעלה, ו"עושה רצון בעלה" היינו מעצבת-מתקנת את הרצון שלו[מח].

בעולם הזה השפלות (פנימיות המלכות) משועבדת לרחמים (פנימיות התפארת) - האשה (מלכות) משועבדת לבעל (ז"א). זהו "פרק בעבודת ה'"[מט] - שמתוך שפלות באה הכרת רחמי ה'. שפלות היא "לית לה מגרמה כלום"[נ] - הכל מה', הכל רחמים. מה פירוש "אשת חיל עטרת בעלה"? שהיא הופכת להיות "עטרת תפארת"[נא]. הוואַרט הזה, ששייך למלכות, עוסק במלכות שעולה להיות הכתר של התפארת. בכלל, שרש אצילות המלכות הוא מאחורי התפארת דז"א[נב], אבל לעתיד לבוא היא הופכת להיות כתר בפנים של התפארת. אז היא הכח שמעצב ומנחה את הרחמים, את ההשפעה, והיא למעלה מהרחמים - שרש השפלות הוא למעלה מהרחמים. עוד יותר - שרש השפלות הוא עומק התענוג של ה', יותר מהתענוג ברחמים שלו. מצד אחד, השפלות מקבלת מהרחמים, אבל תכלית הבריאה היא השפלות של המלכות, שבשרש היא התענוג שהופך להיות גם מקור הרצון לעורר ולנווט את הרחמים, הכל בסוד "אשת חיל עטרת בעלה".

נצח והוד: רזי עולם – סוד הבירורים

"רזי תורה" ו"רזי עולם"

יש וואַרט שלמדנו[נג] על "אתה יודע רזי עולם". נאמר בקיצור:

[מד] ברכות לד, ב; סנהדרין צט, א.

[מה] רשימת סיפורים ח"א עמ' 22: "ר' יצחק הנ"ל [מחסידי אדה"ז - הערת העורך] ספר עוד שאדמוה"ז פעם אמר: "מה הפי' של המשנה "אין בין ימות המשיח לעוה"ז אלא שעבוד מלכויות בלבד" מה הפי'? רק שלא יהי' מסים? אלא כך, עכשיו מלכות משועבדת לז"א ולעת"ל יהי' אשת חיל עטרת בעלה".

[מו] משלי יב, ד.

[מז] תנא דבי אליהו רבה פ"ט.

[מח] לקו"ש ח"ד פרשת בלק סעיף ד (משיחת י"ג תמוז תשכ"ב סעיף מ); שיחת פורים תשמ"ג סעיף כה.

[מט] מאמר בספר לב לדעת.

[נ] זהר ח"ג קפ, ב.

[נא] ישעיה סב, ג; משלי ט, ד; טז, לא. נוסח ברכת קידוש לבנה.

[נב] ספר הליקוטים תצוה פכ"ח. ובכ"מ.

[נג] הכתר בפרצוף כ"ד טבת תש"ע ובאריכות בהתוועדות י"ט כסלו ע"ז (יצא גם כמאמר מעובד - "רזי עולם").

אדמו"ר הזקן סיפר פעם[נד] שהיה בעל-עגלה - יהודי עם הרבה כח פיזי - שנתקל בדרכו בעגלה עם שבויים. היה צריך לפדות אותם, אבל אין לו פרוטה לפרטה. הוא נאנח עמוק ואמר לקב"ה: 'אם הייתי יכול להציל אותם בכחי הייתי מוסר את הנפש, אבל כאן אני צריך כסף ואין לי, אז איני יכול לעזור להם' - כנראה שללכת מכות עם הממשלה שם לא היה שייך - 'אם העגלה היתה שוקעת בטיט הייתי יכול להוציא אותה. אבל להציל אותם מהפריץ, עם כל החילים שלו, איני יכול, אלא רק עם כסף, ואין לי כסף'. באותו זמן ממש, באותה שעה, במקום אחר קרה עוד סיפור - עגלה שקעה בבוץ, כפשוטו, ועברה שם עגלה של יהודי טוב, גביר, שיש לו המון כסף אבל הוא חלש, אין לו כח. הוא מסתכל על חברו היהודי ששוקע בבוץ, נאנח אנחה עמוקה ואומר לקב"ה: 'אם היה לי כח פיזי הייתי יכול לעזור לו, להוציא אותו מהבוץ. יש לי כסף - ואם הייתי יכול להוציאו עם הכסף הייתי נותן כל מה שצריך. אבל כסף כאן לא עוזר - צריך כח'. שניהם הלכו לדרכם - השבויים לא נפדו והיהודי ששקע בבוץ נשאר בבוץ.

שאל אדמו"ר הזקן - למה ההשגחה עשתה כך? לכאורה היתה צריכה לשלוח את העשיר לפדות את עגלת השבויים ואת בעל העגלה החזק להוציא את היהודי ששקע בבוץ. על כך אנו אומרים ביום כיפור - וגם בכל יום בקריאת שמע על המטה - "אתה יודע רזי עולם ותעלומות סתרי כל חי". הוא הסביר שזהו ההבדל בין "רזי תורה" ל"רזי עולם" - "רזי תורה" אני מבין ו"רזי עולם" איני מבין.

[נד] רשימות דברים (חיטריק) מדור אדה"ז אות סה; ספר הצאצאים (היילפרין) עמ' 61.

סוד הנשמות וסוד הבירורים

יש אוסף סיפורים בו גם מופיע הווארט הזה, בדיוק אותו סיפור, אבל בשינוי לשון[נה] - מונחים אחרים (כמו שאמרנו בחלקו הראשון של השיעור[נו], יש ענין ברענון המושגים בכל פעם). שם לא מסופר כ"רזי תורה" מול "רזי עולם", אלא ההבדל בין "סוד הנשמות" ל"סוד הבירורים". אדמו"ר הזקן אמר - אני יודע את סוד הנשמות[נז], אבל את סוד הבירורים איני יודע.

התיאור של מה שקורה כאן כ"סוד הבירורים" קשור למה שהוא כותב בסידור עם דא"ח[נח] - בכוונת המקוה לפי האריז"ל, תחלת חלק ב של הסידור - שזהו הדבר שהחוקרים והפילוסופים לא מבינים, סוד בירורי **רפח**, וממילא לא מבינים למה יש יסורים בעולם ולמה לפי סוד הבירורים עדיף שאדם מסוים יסבול כל החיים, ר"ל, בלי שום בטול לאלקות (כי הוא סובל), מאשר שיהיה צדיק גמור בבטול מוחלט לאלקות, צדיק גמור שעובד את ה' באהבה ויראה ובטול במציאות. שוב, הוא כותב במפורש בסידור שזהו דבר שאי אפשר להבין בשכל, וכאן מספר על "סוד הבירורים" את שני הסיפורים עם העגלות, בהם נראה שה' עושה הפוך ממה שהייתי חושב.

[נה] רשימת סיפורים ח"א עמ' 29: בעת תפלה המנחה של יום הקדוש יום הכפורים נגש אדמוה"ז לבנו אדמוה"א ויאמר לו: "את סוד הנשמות אנו יודעים ואת סוד הבירורים אין אנו יודעים" וספר בענין זה מעשה:

"אין ארט געפארן א איד א געזונטער בעל עגלה, און כרגיל ארעמאן און ער האט באגענט מ'פירט אידישע שבוים, וואס פאר געלט, וואלט מען זיי אויסלייזן, גיט ער דער עגלון א קרעכץ: "אייי! רבש"ע, וואס קען איך העלפן, איך האב ניט קיין געלט, וועז מ'וואלט דארפן עפעס צו העלפן מיט כח וואלט איך מיט גאנצן הארצן געטאן", און פארט ווייטער אוועק, [אי שם הי' יהודי בעל עגלה בריא וחזק וכרגיל עני, בדרכו פגש יהודים שבויים שבעבור כסף היו משחררים אותם, נאנח העגלון אנחה: "אייי! רבש"ע, מה אני יכול לעזור, אין לי כסף, אם היו צריכים לעזור במשהו עם כח הייתי עושה זאת מכל לבי" וממשיך הלאה"].

און אין אנדער ארט פארט א רייכער איד, א שוואכער, א מפונק. און באגעגנט אין וועג א אידישע עגלון וואס דער שוואכער פערד'ל אריין געזומפ און קען ניט ארויס קריכן, גיט דער גביר א קרעכץ: "אייי! וואס זאל איך העלפן דעם אידן, וועז מ'וואלט דארפן געבן געלט, וואלט איך ברצון געגעבן, אבער כח פיסי ניטא" [במקום אחר נוסע יהודי עשיר, חלוש ומפונק ופוגש בדרכו יהודי עגלון שהסוסון החלוש שלו שקע בבוץ ולא יכול לצאת, נאנח הגביר: "אייי! מה אני יעזור ליהודי הזה, אם היו צריכים לתת כסף, הייתי נותן וברצון, אבל כח פיזי אין"].

סיים אדמוה"ז: "אויב וואלט דער אויבערשטער מזמין זיין דעם גביר וואו דורך געגאנגען די שבוים, און דער געזונטער עגלון וואו די פערד אין בלאטע... נאר, סוד הבירורים וויסן מיר ניט" ["אם הי' מזמין הקב"ה את הגביר היכן שעברו השבוים, ואת העגלון החזק והבריא היכן שהסוס הי' בבוץ... אלא, סוד הבירורים איננו יודעים"].

(ושמעתי נוסחא שאמר: "אולי למעלה יש תענוג מהאנחה שלהם יותר מטובתם" ז.א. מצערו על שלא יכול לעזור להשני - הכותב).

[נו] נדפס ב"נפלאות" נצו"י.

[נז] כפי שהוסבר בחלק הראשון של השיעור, ששניאור הוא סוד "אור הוי'" ו"אור ישראל".

[נח] קנז, ב.

בנוסח הזה של הסיפור יש עוד ווארט יפה: שני ה'מסכנים' הללו, שיכולים היו לעזור אם רק היה ברשותם מה שאין להם - אם לבעל הכח היה כסף היה יכול לעזור ואם לבעל הכסף היה כח היה יכול לעזור - הם יהודים טובים, רוצים לעזור, ומתוך שלא יכלו לעזור הם נאנחו אנחה עמוקה. כתוב בלוח "היום יום"[נט] שאנחה היא תשובה שלמה. יש נוסחא עם תוספת לסיפור - שקצת קשה לומר - שיתכן שאצל הקב"ה יותר חשובה האנחה שלהם, על שלא יכולים לעזור, מאשר אם היו עוזרים בפועל. אמירה חזקה מאד: אם היה עוזר לו - ממש פיקוח נפש, היה מציל אותו - זה היה דבר עצום. אבל יתכן שלמעלה האנחה שלו שלא מסוגל לעזור עוד יותר יקרה מאשר אם כן היה עוזר בפועל.

סודות הנצח וההוד

בכל אופן, הסיפורים האלה נקראים "סוד הבירורים" ובמקום אחר "רזי עולם". לאיפה בספירות הם שייכים? לפי הנוסח הראשון ("רזי עולם" לעומת "רזי תורה") לא כל כך ברור איפה למקם זאת בספירות, אבל לפי הנוסח הזה - של "סוד הנשמות" לעומת "סוד הבירורים" - כבר כן ברור:

"רזי תורה" הם מוחין, חב"ד, וכך גם "סוד הנשמות". בפרט, "רזי תורה" היינו מוחין דאבא ו"סוד הנשמות" מוחין דאמא. מהם "רזי עולם"? אפשר להבין מתוך "סוד הבירורים". לאיפה שייך "סוד הבירורים"? איפה קורים בו זמנית שני סיפורים של העגלות והאנחות, שאם הייתי מחליף את הסיטואציה הכל היה מסתדר יפי - אבל ההשגחה לא עושה כך, היא פועלת הפוך? נצח והוד. הבירורים הם "לבר מגופא"[ס]. נצח והוד יוצאים מפנימיות הכתר, למעלה מטעם ודעת. זהו שם צבאות - השגחת ה' בעולם המעשה, מה שה' עושה אתנו כאן, שאי אפשר להבין בשכל.

יש עוד הרבה להעמיק ולהאריך בענין - אבל נשאיר כך. סוד הבירורים האלה - שאיני מבין, וגם אדמו"ר הזקן אמר שאינו מבין - הוא נצח והוד. בפרט, היכולת שלי לעזור, כולל הרצון הכן שלי לעזור, שייכת לנצח. אך האנחה העמוקה על כך שאיני יכול לעזור שייכת להוד.

יסוד: לא לחפש אשה אחרת

להשאר עם האשה הראשונה

מהו נספר ביסוד? פעם אחת[סא] בא יהודי לאדמו"ר הזקן בלבוש של דייטשיל - לבוש מודרני של גרמני, שאצל חסידים סלדו ממנו מאד. הוא נכנס ליחידות והרבי

[נט] ג' תמוז.

[ס] זהר ח"ב קי, ב; רכז, א; ע"ח שט"ז (הולדת או"א וזו"ן) פ"ד; שעה"כ דרושי סדר שבת דרוש א. ובכ"מ.

[סא] רשימות סיפורים ח"א עמ' 26: פעם הגיע יהודי ליחידות לרבינו הזקן, הלה הי' אויסגעפוצט [מצוחצח], מקושט, כמו דייטש [גרמני]. משראו החסידים אשר שוהה הוא בחדר היחידות זמן

קבל אותו בחום לשעה ארוכה, באופן יוצא דופן לגמרי. החסידים, שלא הבינו מה קורה כאן - שליהודי כזה, שלא שייך בכלל, הרבי מקדיש הרבה תשומת לב - ניסו להקשיב מעבר לדלת מה מדברים בפנים, כדרך החסידים, כדי להבין מה קורה כאן. הם שמעו שיחה ארוכה, בה היהודי הזה מספר לאדמו"ר הזקן על אשתו. הוא מתחיל לשבח אותה, שהיא אשה מאד יפה, עם כל המעלות, וכמה שהוא אוהב אותה - ומתחיל ממש לספר כל מיני סיפורים אינטימיים בינו לבינה, מה הוא עושה יחד אתה, ואדמו"ר הזקן מקשיב להכל. אחרי שהוא מספר כמה שהיא יפה וכו' וכו', הוא אומר - אבל מצאתי אשה עוד יותר יפה ממנה והתאהבתי בה. עכשיו אני לא יודע מה לעשות - האם לגרש את האשה הראשונה בשביל לשאת את האשה השניה או לא. השאלה לקחה הרבה זמן, כי הכל היה בפרטי פרטים. בסוף אדמו"ר הזקן אמר - לא כדאי לך, אם תגרש את האשה הראשונה תפסיד אותה, ומי יודע אם באמת ילך לך עם האשה השניה, ופטר אותו לשלום.

החסידים היו בשיא התמיהה - מה פשר הענין?! אחרי שהיהודי הלך אדמו"ר הזקן יצא, הם הביעו את תמיהתם והוא הואיל לשתף אותם. הוא אמר: 'דעו שהיהודי שהיה פה הוא אחד הצדיקים הנסתרים של הדור. תיאור האשה האהובה שלו, עם כל הסיפור האינטימי שלו, הוא תיאור כל המדרגות שלו ברוחניות. עכשיו הוא מרגיש שיש אפשרות לעלות בקדש עוד יותר, באין ערוך - לעלות בדילוג הערך, קפיצה למקום אחר לגמרי ברוחניות - ולהתחתן עם אשה עוד יותר יפה וכו' וכו'. יעצתי לו שלא כדאי לו, כי יכול להיות שירד מהמדרגות הראשונות ולא ישיג את המדרגה הגבוהה יותר - לכן עדיף שישאר עם האשה הראשונה'.

חוש בסדר ודילוג באין-ערוך

הסיפור עצמו מתאים בתוכן לספירת היסוד - יחסי אישות (ברוחניות) - אך גם הלימוד הכללי ממנו: כאן יש מוסר השכל עמוק לגבי שיטת אדמו"ר הזקן, שיטת חב"ד. בחלק הראשון של השיעור אמרנו שלפעמים האדם צריך לקחת סיכון ולפעמים צריך להיות שמרן, ללכת על בטוח ולא לקחת סיכון. כאן יש סיפור בו אדמו"ר הזקן אומר - לא כדאי לך להסתכן, אתה עלול להפסיד הכל.

אפשר לתת משל פחות מסתורי מהאשה שרומזת למדרגה של השגת השכינה: יתכן שיבוא גביר וישאל את אדמו"ר הזקן - שמתענין בכל דבר, כנ"ל -

---

ממושך, שמו אזניהם אל הדלת, והנה למשמע הדברים צרמו אזניהם, האיש ההוא מספר אודות יפי' של אשתו ומפליג בזה ואח"כ מפרט אהבתו אותה וכל פרטי חייהם יחדיו אלא שברצונו להתייעץ עם רבינו שמכיון שמצא אשה אחרת נאה ויפה ממנה, ברצונו לדעת: "האם לגרשה כדי לישא האחרת או להשאר עם הראשונה", ויען לו אדמוה"ז: "לא כדאי כי אולי תאבד את הראשונה ואחרת לא תשיג".
נתפלאו החסידים ע"כ שאדמוה"ז יבלה זמן רב לשמוע דבורים כאלו, כשיצא אמר אדמוה"ז: "אדם זה היה צדיק נסתר גדול ויספר לי כל פרטי מדרגות בשכינה שהגיע להם ועכשיו הוא רוצה לעלות יותר ואי אפשר להגיע למדרגה גבוהה אם לא לרדת תחילה מהמדרגה הנוכחית ואי לזאת האם כדאי לעשות, ועניתי לו שאינו כדאי כי אפשר להיות שירד ממדרגתו ולעלות לא יוכל, ויאבד הראשונה".

אם להשקיע בעסק עם ריזיקה גבוהה, בו הוא עלול להפסיד כל מה שיש לו. לפי הסיפור שכאן, הרבי אומר לו - 'לא כדאי לך. תשאר עם מה שיש לך, כי אם תשקיע הכל במשהו אחר יתכן שלא תצליח - לא תשיג את המבוקש ותשאר קרח מכאן ומכאן'. כאן המשל הוא אשה.

מה העצה מלמדת אותנו לגבי אדמו"ר הזקן? כנראה יש צדיקים אחרים שאכן היו אומרים למישהו ללכת על ריזיקה גבוהה. כלל גדול אצלנו[סב] שספירת היסוד היא סדר, דין קדימה ואיחור - סדר והדרגה. כתוב בלוח "היום יום"[סג] שהבעל שם טוב היה מסודר, המגיד הקפיד על סדר ואדמו"ר הזקן לימד את החסידים להיות מסודרים. הבעל שם טוב עושה קפיצת הדרך - כל הענין שלו הוא קפיצת הדרך[סד], דילוג הערך לגמרי. אף על פי כן, יש משהו ביסוד - היסוד של העסק - שהוא הערכת סדר והצמדות לסדר.

ספרנו על אמירת אדמו"ר הזקן שהבעל שם טוב מרים ביד שלו את כל העולמות לאלקות לפני הצמצום ומוריד משם אור לכל העולמות. פעם אחת[סה] רבי בנימין קלעצקר, מגדולי חסידי אדמו"ר הזקן - שהיה משכיל עצום וגם גביר, אך 'לא שם' על הכסף שלו כלל, כידוע - בקש מאדמו"ר הזקן שיאמר דרוש, מאמר חסידות בקבלה. אדמו"ר הזקן אמר לו - 'קבלה? מה לי וקבלה? כשאנחנו מדברים אנחנו מדברים העכער און העכער און נאך העכער (גבוה, גבוה ועוד יותר גבוה)'. קבלה היא סדר ההשתלשלות, וכשאנחנו מדברים - השופר שלנו, כמו שהסברנו קודם - הדיבור למעלה ולמעלה ועוד יותר למעלה, באור אין סוף שלפני הצמצום. אלה הדרושים שלנו.

למה מזכירים זאת? מצד אחד החסידות היא דילוג מוחלט. מצד שני יש עדיין חוש - שהוא חוש של תיקון הברית - של סדר. הסדר אומר - כ**כלל** (בגימטריא **יסוד**), אך "אין כלל שאין לו יוצא מן הכלל"[סו] (לא כלל ברזל) - שלא לוקחים ריזיקה גבוהה (לא ברוחניות, כמו בסיפור הנ"ל, ולא בגשמיות, כמו שהסברנו). צריך ללכת שלב אחרי שלב, צעד אחרי צעד, "מהוי' מצעדי גבר כוננו ודרכו יחפץ"[סז]. לכן היחידות הזו עם הצדיק הנסתר, עם האשה האהובה והיפה, עם התשובה

[סב] ראה סוד ה' ליראיו שי"ח פ"ו.

[סג] ז' תמוז.

[סד] וראה גם שיעור ז' אלול ש"ז (נדפס ב"נפלאות" כי תבוא).

[סה] רשימות סיפורים ח"א עמ' 26: פעם ישב אדמוה"ז עם חסידים, אמר ר' בנימין קלעצקער: "אולי יגיד רבינו ביאור בקבלה", נענה אדמוה"ז ואמר: "בנימינק'ע בעט איך זאל זאגן א ביאור אויף קבלה, וואס איז קבלה, השתלשלות, און מיר וועלן בעזרת השם ריידן העכער און העכער און נאך העכער" ["בנימינק'ע מבקש שאני אומר ביאור בקבלה. מהי קבלה, השתלשלות, ואנו בעז"ה נדבר למעלה למעלה ועוד יותר למעלה"] ואמר מאמר דא"ח. (שמעתי מהרה"ח שמואל ע"ה נוטיק בשם הרש"ג וביאר כי קבלה מדברת על השתלשלות שזה מלמעלמ"ט וחסידות מדברת על ביטול הנבראים מאין ליש שזה גבוה יותר - הכותב).

[סו] ראה עירובין כט, א.

[סז] תהלים לז, כג.

וההדרכה של אדמו"ר הזקן, מאפיינת את ספירת היסוד (ספירת ה"צדיק יסוד עולם" - אם הצדיק לא היה צריך להיות "יסוד עולם", מתקן עולם, היה יכול כל ימיו רק לדלג על ההרים ולקפץ על הגבעות בעליות אין-סוף מחיל אל חיל, אבל כעת, שעליו להיות "יסוד עולם" עליו להיות מסודר, להתחשב בגדרי העולם והגבלותיו).

את המלכות והתפארת חברנו יחד - בווארט על עלית המלכות לתפארת ומעליה. אם כן, סיימנו, בקיצור נמרץ, פרצוף סיפורים ווארטים של אדמו"ר הזקן שאפשר ללמוד מהם.

עד הגיעו לגיל שבעים שנה, היה נוהג ר' אייזיק לנסוע בקביעות להאדיטש לאוהל של אדמו"ר הזקן, ולניעזין לאוהל של אדמו"ר האמצעי זי"ע. בהגיעו לגיל שבעים אמר: נפרדתי מהם, והודעתי של אסע אליהם עוד.

הסבא ר' מרדכי יואל נ"ע סיפר לי שהוא שאל את ר' אייזיק בקשר לנסיעה (של ר' מרדכי יואל) לאהל אדמו"ר הזקן, והשיבו ר' אייזיק: "אינה דומה נסיעה לרבי שמכירים לנסיעה לרבי שלא מכירים, אלא שבכל אופן (גם בנסיעה לאהול שלא מכירים) נהיה יותר קל בעבודה.

[לשמע אזן, מערכת אדמו"ר הזקן]

ח. לימוד חסידות במשך המסע

בע"ה

אור ל-ד' שבט תשפ"ה – כפ"ח

מה הסיפור שלך?

שידור לנוסעים לצדיקים (ח"א)

סיכום שיעורי **הרב יצחק גינזבורג** שליט"א[א]

קיצור מהלך השיעור

במוצאי שבת נתן הרב שיעור מיוחד במינו בשידור-חי לחבורת תלמידים שהיתה בדרכה משבת במעז'יבוז' לציונו של רבי משה לייב מסאסוב ביום ההילולא שלו (אחרי ביקור באניפולי ביום ששי, יום ההילולא של הרבי ר' זושא). השיעור - שרק חלקו הראשון מתפרסם השבוע - נוגע בשאלות-יסוד של התקשרות לצדיק אחד והיחס לצדיקים רבים, ומתמקד בחובתו של כל אדם למצוא את נקודת האמת הפנימית שלו. **פרק א** מסביר מתי נסיעה לצדיקים מרובים עלולה לפגוע בהתקשרות לרבי האחד שלי, ובאיזה שלבים של התקשרות היא דווקא יכולה להועיל להתקשרות הרצויה. **פרק ב** מעמיק מאד במושג נקודת האמת, שהחיפוש שלה הוא הלב של הנסיעה אל הצדיקים - אצל צדיק מאירה נקודת האמת, בה אין מחלוקות, והוא יכול לסייע לכל מי שמגיע אליו למצוא בעצמו את נקודת האמת. **פרק ג**, הקצר, מסביר את הקשר המיוחד לחיפוש היושר הפנימי דווקא לדור שלנו. **פרק ד** מסביר שלכל צדיק יש ניגונים, סיפורים ותורות - אך העצם שלו מתגלה ב'סיפור שלו', שהוא-הוא נקודת האמת שלו, ומזמין כל אחד לשאול את עצמו 'מה הסיפור שלך?' (ומציע לכתוב ספרי פנטזיה דקדושה לילדים כדי לעודד אותם לחלום את נקודת האמת שלהם). שיעור מיוחד שאסור להחמיץ.

[א] נרשם על ידי איתיאל גלעדי. לא מוגה.

א. התכללות הצדיקים

כוונת הנסיעה לקברי צדיקים

שבוע טוב, במיוחד לקבוצה שנוסעת עכשיו מהבעל שם טוב לרבי משה לייב מסאסוב. שתהיה דרך צלחה, שתפעלו ישועות בקרב הארץ. נתחיל עם הענין של הנסיעה לקברות הצדיקים, גם בחו"ל. הייתם אצל הבעל שם טוב עכשיו, בשבת, וכעת ממשיכים לצאצאים הרוחניים שלו - אלו התלמידים-הבנים שלו שממשיכים את דרכו, מפרסמים את דרכו.

צריכים לדבר קודם כל על הסבה לנסיעה - מה הכוונה העיקרית שצריכה להיות כשנוסעים לקברי הצדיקים? לפי פשט, נוסעים כדי לעורר רחמים רבים, שה' ירחם על הכלל ועל כל פרט ופרט בכל המצטרך לו, וכמובן שהתפלה העיקרית היא על הגאולה האמתית והשלמה על ידי משיח צדקנו. זה דבר פשוט. בכל אופן, יש עוד כוונה, שאפשר לומר שהיא הלב של הכוונה בנסיעה וההשטחות על קברי צדיקים, שקשורה לתיקון הנפש של כל אחד ואחד.

הזדהות עם צדיק אחד

לכאורה, נשאלת השאלה, אם לאדם יש רבי אחד, איך הוא נוסע לצדיקים שונים? "כולם אהובים, כולם ברורים, כולם גבורים, כולם קדושים" - אבל בכל אופן, מבחינת התקשרות, הוא מקושר לצדיק אחד. לכן בחב"ד לא כל כך נוסעים לצדיקים אחרים. גם בברסלב, רבי נחמן כותב בספר המדות[ב] שהנסיעה להרבה צדיקים יכולה אפילו לפגוע באמונת היחוד של האדם, האמונה בה' אחד, ר"ל.

יש לנו מאמר בשם "פתיחות, הזדהות, התכללות"[ג] - מאמר חשוב שמדבר על שלשה שלבים בהתקשרות לצדיק, שכנגד הכנעה-הבדלה-המתקה. בשלב הפתיחות האדם מבין שדמות של צדיק-משפיע הכרחית עבורו, ומחפש מיהו הצדיק שלו, מתוך תחושת הכנעה גדולה; בשלב ההזדהות הוא מוצא את הצדיק שהוא שייך אליו, ומתקשר-מתמסר אליו בכל המובנים (תוך הבדלה משיטות ודרכים אחרות); בשלב ההתכללות, שלב ההמתקה, הוא מגיע לחיבור עם הכלל ולקשר טוב עם כל הציבורים וכל הצדיקים והדרכים בעבודת ה', בלי לאבד את

[ב] ערך 'אמונה' ח"ב אות ז.

[ג] אשא עיני עמ' קלג ואילך.

ההתקשרות העצמית לרבי שלו. כדי להבין טוב יותר כדאי ללמוד את המאמר המקורי ואת השיעורים שהיו עליו במשך השנים[ד].

ההסתייגות מנסיעה לצדיקים רבים היא כאשר כבר יש התקשרות-אמת לצדיק אחד, שלב ההזדהות-ההבדלה, אך עוד לא הגיעו לשלב של ההתכללות-ההמתקה שאחריה. הזדהות היא הבדלה, וכשאדם עוד בהבדלה קצת בעיה לנסוע לצדיקים אחרים. לא שאני לא אוהב אותם. כמו שאנחנו מסבירים[ה], הרי ה' "אֹהב צדיקים"[ו] וצריכים להתדמות אליו יתברך - כמו שה' אוהב צדיקים אנחנו אוהבים את כל הצדיקים ולומדים מכולם. אבל למעשה, בנסיעה והשתטחות על קבר הצדיק יש גם התקשרות, ולא רק אהבה אליו, והשאלה אם אין בכך פגיעה בהתקשרות לרבי המיוחד שיש לי. שוב, אם האדם נמצא עדיין בשלב ההבדלה - זה אכן עלול לפגוע.

ריבוי צדיקים בפתיחות ובהתכללות

אבל אם האדם בשלב ההמתקה, שלב ההתכללות - בו הוא מבין שכל הצדיקים כלולים גם ברבי שלו, ואדרבא, כל אחד מגלה פן מסוים, יפה וטוב, של הרבי שלו, של החסידות שהוא לומד - זה כבר משהו אחר.

גם בשלב הפתיחות, לפני שמגיעים להזדהות, בשלב הפתיחות ברור שיש טעם לנסוע להרבה צדיקים - צריך לבחור. כמו שמוסבר שם במאמר, המשל לכל התהליך הוא של בחורה שעוד לא התחתנה - היא צריכה לבחור חתן, ובשביל לבחור חתן היא צריכה להיפגש עם מועמדים מתאימים. לא תמיד זה הולך פעם ראשונה. יש מקרים בהם הבחורה זוכה, זכות גדולה מאד מן השמים, שבפעם הראשונה היא פוגשת מיד את המיועד לה, את בן הזוג האמתי, אבל לא תמיד זו המציאות. לכן צריכים לנסוע להרבה צדיקים, עד שמוצאים את הצדיק שאני מרגיש בלב שלי שהוא הרבי שלי.

כמו שאמרנו, שלב הפתיחות הוא שלב ההכנעה - בחיפוש אחר הזיווג האמתי צריך המון הכנעה. רק כך אמונת היחוד לא תתבלבל בשלב הזה. כלומר, ההצלה מהבלבול היא הכנעה גדולה בתחלה, בשלב הפתיחות, ובטול אמתי לרבי שלך בסוף החיפוש, כשזוכים למצוא אותו. דווקא הבטול האמתי מאפשר להגיע להתכללות אמתית (כמו שנאריך להסביר לגבי נקודת האמת).

אם כן, בשלב הפתיחות ודאי אפשר לנסוע לכולם. אדרבא, צריך לנסוע - עד שתמצא את המיועד שלך. בשלב ההתכללות גם טוב ורצוי לנסוע, כי אתה כולל את הכל בתוך הצדיק שאתה מזדהה אתו באמת. הרי הרבי שאתה בוחר בו ודאי

[ד] ראה שיעורי י"ג חשון - ה' טבת תשנ"ד. ראה גם שיעורי כ"ח טבת תשע"ב וליל ש"פ בא - נדפס בגליון בשלח - תשפ"ג. וראה גם שיעור ר"ח תמוז תשס"ז (בענין רבי-משפיע-צדיק-גבור בתוך שלב ההזדהות גופא) וגליון אביטה-נפלאות 29 (יתרו-משפטים תשפ"ג).

[ה] ראה שיעור י' שבט ו-ז' אדר-שני תשס"ח.

[ו] תהלים קמו, ח.

רוצה שכל הצדיקים יהיו ביחד. הבעיה, לכאורה, היא רק בשלב ההזדהות, כאשר עוד לא הגעת לדרגה של התכללות.

כל אחד צריך לדון בעצמו, אליבא דנפשיה באמת, איפה הוא - האם הוא עדיין בשלב הפתיחות, או שהוא כבר מזוהה לגמרי, או שהוא התקדם עוד יותר, שהוא כל כך מזוהה עד שהריבוי לא סותר בכלל את ההתקשרות. במלים של רבי נחמן, בשלב הזה הנסיעה להרבה צדיקים לא פועלת שום חלישות באמונת היחוד, אלא אדרבא, מחזקת את היחוד. הרי כשם שיש לקב"ה כח בלי גבול יש לו כח בגבול[ז], כך "אחד האמת" לא סותר את הריבוי[ח] אלא כולל בתוכו את הרבים, הם כלולים לגמרי באחדות הפשוטה של ה'. ככה צריך להיות, תכל'ס, גם לגבי רבי.

מגרסה לסברה

מהו מאמר חז"ל שהכי קשור לנושא? מאמר[ט] שמתייחס לסדר הלימוד, התהליך של "למגרס איניש והדר ליסבר" - קודם לימוד בבקיאות ואחר כך לימוד בעיון. הוא לא מדבר על אמונת היחוד, אבל כתוב בו שכל אחד בתחלת הלימוד, בשלב של הגרסה, צריך לקבל מרב אחד. מה הטעם? אם ישמע מהרבה רבנים לא יוכל לזכור טוב. כדי לחרות על לוח הלב של התלמיד הוא צריך רב אחד. שני רבנים הם כמו שני נביאים, שכל אחד מתנבא בסגנון אחר, ובשביל לחקוק על הלב את הלימוד צריך לשמוע מרב אחד בסגנון אחד. אבל כשהוא מגיע "למסבר", הסברא והעיון, כתוב בפירוש הפוך - שצריך לשמוע מהרבה רבנים כדי לחדד השכל של התורה, את כח הסברה.

ביחס להתקשרות לצדיקים, מהו כח הסברה? שתוכל להבין יותר טוב לעומק את הרב שלך ואת מה שהוא אומר. לשם כך צריך לשמוע מכולם. כשאני לומד תניא, באיזה שלב טוב שאלמד עוד ספרים כדי שיעזרו לי להבין את התניא. זהו השלב של "למסבר", בו צריכים כמה רבנים.

עד כאן הקדמה אחת.

[ז] ראה עבודת הקדש ח"א פ"ח.

[ח] חנה אריאל פרשת יתרו ד"ה "כי אל דעות" כו, א.

[ט] ע"ז יט, א-ב:

אמר להו רב חסדא לרבנן בעינא דאימא לכו מלתא ומסתפינא דשבקיתו לי ואזליתו כל הלומד תורה מרב אחד אינו רואה סימן ברכה לעולם שבקוהו ואזול קמיה דרבא אמר להו הני מילי סברא אבל גמרא מרב אחד עדיף כי היכי דלא ליפלוג לישני.

ב. נקודת האמת

נקודת האמת של כל הצדיקים

בכל אופן, חוזרים לשאלה: חוץ מלהתפלל, מה באמת הנקודה, הענין, כשנוסעים להשתטח על קברי הצדיקים?

לכל צדיק וצדיק יש את נקודת-האמת שלו. הרי בספר הזהר כל אחד מהצדיקים האמתיים נקרא בשם "זכאי קשוט", צדיק אמת. זו אחת האסמכתאות שלנו לכך שאף על פי שכתוב "תתן אמת ליעקב"[א], שמדתו תפארת, האמת היא פנימיות ספירת היסוד[ב], ה"צדיק יסוד עולם" - לצדיק האמתי יש נקודת אמת מבוררת לגמרי.

נקרא עכשיו קטע מספר התניא, שוודאי פרשנו גם בעבר[ג], שמדבר על נקודת האמת. הוא מסביר מה המיוחד של נקודת האמת של כל אחד ואחד. אנחנו רוצים להסביר שאם אני יודע מהי נקודת האמת, וגם מחפש בעצמי את נקודת האמת שלי, יכול מאד לעזור לי לחוש את נקודת האמת של צדיקים. כמובן שהרבי שלי הוא ודאי האמת, אבל אצל כל צדיק וצדיק יש נקודת אמת, ודווקא נקודת אמת אחת לא סותרת את השניה. יכולה להיות סתירה בין צדיק לצדיק בפריפריה שלו, אבל בנקודת האמת - כמו שכתוב כאן בתניא - כולם אותו דבר, כמו דבר אחד ממש. כשעוסקים בנקודת האמת, המפגש עם הרבה צדיקים לא יכול לערער את אמונת היחוד.

כשאני אומר שנקודת האמת אצל כל אחד היא אותו דבר - הכוונה אותו דבר ברמה אחרת, בעולם אחר, שהרי כל אחד הוא עולם מלא[ד].

אמת של צדיק ואמת של בינוני

נקרא את הקטע שנוגע לענייננו בתניא, בסוף פרק יג:

והנה מדת אהבה זו האמורה בבינונים בשעת התפלה ע"י התגברות הנפש האלהית כו' הנה לגבי מדרגת הצדיקים עובדי ה' באמת לאמיתו אין בחי' אהבה זו נקראת בשם עבודת אמת כלל מאחר שחולפת ועוברת אחר התפלה וכתיב שפת אמת תכון לעד ועד ארגיעה לשון שקר

[א] מיכה ז, כ.

[ב] ראה סוד ה' ליראיו ש"א פי"ב (ובשיעורים בסוד ה' ח"ג שם).

[ג] משלי י, כה.

[ד] שיעור כ' טבת תשמ"ג (נדפס בשערי תבונה ביאור יב).

[ה] בבא בתרא יא, א; סנהדרין לז, א. ובכ"מ.

כמו שמבואר אצלנו תמיד[טו], יש שלש מדרגות - שפת אמת, אמת ואמת לאמתו[טז]. בקטע הזה אדמו"ר הזקן משתמש בכל שלשת הביטויים. הוא אומר שאצל הצדיק של התניא, עובד את ה' באמת לאמתו, הלב בוער באהבה רבה לה' תמיד (ולא רק בשעת התפלה) כי אין לו כבר יצר הרע - זו העבודה שלו "באמת לאמיתו". לעומתו, הבינוני מתעורר באהבה בתפלה כל פעם מחדש, אבל אחרי התפלה שוקע שוב בתוך הנפש הבהמית שלו. הצדיק לא שוקע, כי אין לו כבר נפש הבהמית. לכן ביחס לצדיק העבודה של הבינוני איננה אמת. אמת היא נצחית - לא רק אמת לאמתו או אמת, אלא אפילו שפת אמת. "שפת אמת תכון לעד ועד ארגיעה לשון שקר"[יז] - האמת היא בלתי-משתנה ודבר שמתעורר ואחר כך שוקע הוא שקר.

רבי אייזיק מסביר[יח] ש"שפת אמת" היא כמו עצים שמונחים קצת רחוק מהמדורה - עץ שיותר קרוב נדלק ונשרף לגמרי ועץ שיותר רחוק רק נחרך. במשך הזמן הוא נחרך עוד ועוד, עד שגם הוא כלה מהמציאות. זהו דימוי רק כדי להמחיש קצת מהי שפת אמת - מה שנמצא בשפה, בפריפריה. אבל כתוב "שפת אמת תכון לעד", גם לצדיק הגמור יש את השפת אמת שלו, שהיא לעד.

ואעפ"כ לגבי מדרגת הבינונים נקראת עבודה תמה באמת לאמיתו שלהם איש איש כפי מדרגתו במדרגת הבינונים והריני קורא באהבתם שבתפלתם ג"כ שפת אמת תכון לעד הואיל ובכח נפשם האלהית לחזור ולעורר בחי' אהבה זו לעולם בהתגברותה בשעת התפלה מדי יום ביום ע"י הכנה הראויה לכל נפש כפי ערכה ומדרגת'

יש כאן חידוש גדול: לא רק לצדיק, אלא לכל אדם, יש לא רק שפת אמת או אמת, אלא גם אמת לאמתו - "אמת לאמיתו שלהם". יש כאן רעיון דומה למה שכתוב בחסידות[יט] על "בכל מאדך"[כ] - לכל אחד יש את ה"מאד" שלו, אף שהוא לא ה"מאד" של מי שמעליו וודאי לא ה"מאד" של ה'. כשאדם מגיע ל"מאד" שלו, "מאדך", הוא קשור לגמרי ל"מאד" של ה'. הקשר הזה בין המושגים אמת ומאד יעזור לנו בהמשך.

[טו] ראה באריכות בשיעורי "מהי אמת?" 1-3 (כ"ד מנחם-אב תשע"ח וכ"ח תשרי תשע"ט) - נדפסו בגליונות נצבים-ר"ה וויצא תשע"ט. וראה גם שיעור אמונה ובטחון 24 (כ"ד אייר - נדפס בגליון קרח - תשע"ט); שיעור כ"ו אייר תש"פ. ובריבוי מקומות.

[טז] המשך תרס"ו ד"ה "אם בחקתי תלכו" תרס"ז עמ' תלח (וראה גם תורת שמואל תרכ"ט עמ' רצא). מובא בשיחת שמח"ת תר"ץ ס"ד (סה"ש תר"ץ עמ' 89); שיחת פורים תרצ"ו ס"ב (סה"ש תרצ"ו עמ' 127).

[יז] משלי יב, יט.

[יח] ראה מאמר השפלות והשמחה פמ"ב.

[יט] ראה לדוגמה אוה"ת במדבר ח"ב עמ' תשלו. ובריבוי מקומות.

[כ] דברים ו, ה.

העבודה של הבינוני נקראת "עבודה תמה", שחז"ל מסבירים כ"עבודה שאין אחריה עבודה"[כא]. כלומר, שהיא די והותר, שלא מצפים מהאדם ליותר ממנה. גם המושג "עבודה תמה" קשור לאמת, כמובן, כי ב"יעקב איש תם"[כב] מתקיים "תתן אמת ליעקב". מהבינוני לא מצפים לעבודה גבוהה יותר מאשר התעוררות אהבה לה' על ידי התבוננות בזמן התפלה, אם כן זו "עבודה תמה" עבורו, לא מצפים למשהו נוסף כהמשך. הצדיק מסתכל על האהבה של הבינוני ואומר שהיא חולפת, אבל אדמו"ר הזקן אומר שהיא לא חולפת - כי הוא תמיד יכול לעורר אותה. ההבדל הוא שאצל הצדיק האהבה נמצאת בגילוי ואצל הבינוני היא לפעמים בהעלם ולפעמים בגילוי - אבל היא תמיד קיימת, "שפת אמת תכון לעד". גם כשהאהבה לא גלויה, היא קיימת בהעלם (וזהו "העלם שישנו במציאות"[כג], והראיה לכך שהוא יכול לעורר ולגלות את האהבה בכל פעם שירצה).

הבריח התיכון

כעת מוסבר הענין העיקרי שאנחנו רוצים לדבר עליו:

כי הנה מדת אמת היא מדתו של יעקב הנקרא בריח התיכון המבריח מן הקצה אל הקצה מרום המעלות ומדרגות עד סוף כל דרגין

מדת האמת היא בריח התיכון, המבריח מלמעלה-מעלה עד למטה-מטה. בעולם האצילות הבריח התיכון מבריח מכתר עליון עד מלכות. בכל העולמות הוא מבריח מעצמותו יתברך, אור אין סוף שלפני הצמצום, ועד למטה-מטה, היצור הפחות שבפחותים שבעולם הזה הגשמי, עלמא דשקרא. גם בעלמא דשקרא יש סיום של "וְהַבְּרִיחַ הַתִּיכֹן... מַבְרֵחַ מִן הַקָּצֶה אֶל הַקָּצֶה"[כד].

הרבי הקודם מביא במאמר "באתי לגני"[כה] מתקוני הזהר ש"אור אין סוף למעלה עד אין קץ ולמטה עד אין תכלית"[כו]. מי מחבר את ה"למעלה עד אין קץ" עם ה"למטה עד אין תכלית"? האמת, הבריח התיכון, שהיא "חותמו של הקב"ה"[כז]. כמו שהיסוד הוא חותם הגוף[כח] וחותם מדות הלב, כך "חותמו של הקב"ה אמת".

[כא] יומא כד, א.

[כב] בראשית כה, כז.

[כג] ראה המשך תרס"ו מאמר י עמ' פא. ובכ"מ. הדמוי בחסידות ש"העלם שישנו במציאות" הוא, כלשון ספר יצירה (פ"א מ"ז), "כשלהבת הקשורה בגחלת" - אצל הצדיק השלהבת גלויה ובוערת ובבינוני היא נסתרת כמו בגחלת עוממת, אך היא עצמה ממש נמצאת בתוכה (לעומת "העלם שאינו במציאות" שהוא כאש בצור החלמיש), ודוק.

[כד] שמות כו, כח; לו, לג.

[כה] אות יב ואילך.

[כו] ע"פ תקו"ז תקון נז (צב, א). הובא והתבאר באריכות גם בהמשך תרס"ו ד"ה "ויולך הוי'".

[כז] שבת נה, א; ירושלמי סנהדרין פ"א ה"א.

[כח] הקדמת תקו"ז יז, א ("פתח אליהו").

בכל דבר במציאות הוא חותם בחותם אמת, שהיא בעצם הקב"ה - הקב"ה אחד בכל מקום, מדת האמת היא אחד.

ובכל מעלה ומדרגה מבריח תוך נקודה האמצעית שהיא נקודת ובחי' מדת אמת שלה ומדת אמת היא נחלה בלי מצרים ואין לה שיעור למעלה עד רום המעלות

כעת מוסיף משהו חדש - שהאמת היא הנקודה האמצעית של כל מדרגה. כל המדרגות האמצעיות שבכל העולמות הן דבר אחד, הכל בריח אחד - דבר אחד ממש. יש דעה בחז"ל[כט] שהבריח התיכון הקיף את כל שלש הרוחות של המשכן - שהוא התעקם בתוך קירות המשכן (תופעה שנקראת עיקום היקום). הייתי חושב שיש כיוון אחד, רוח אחת, שרק לכל מי שנמצא באותו כיוון יש את הבריח התיכון. לא! באיזה כיוון בו אתה נמצא, בכל הכיוונים, הבריח התיכון מתעקם ומגיע לנקודה האמצעית שלך, איפה שאתה נמצא. הכל ממשות אחת.

אנחנו יודעים (על פי המינוח של האריז"ל) שכאשר ה' בא לברוא את העולם הוא צמצם את התפשטות אור אין סוף שלו בנקודה האמצעית של האור[ל] (וממנה סילק כביכול את האור לצדדין, ואחר כך המשיך קו וחוט מצומצם-מרוכז על מנת לברוא את העולמות בפועל - היינו בעצם שני צמצומים בנקודה האמצעית של האור הראשון, צמצום בבחינת סילוק וצמצום בבחינת ריכוז, על דרך "צמצם שכינתו בין שני בדי הארון"[לא]). תמיד מסבירים[לב] שהנקודה האמצעית של אור אין סוף - שבה היה הצמצום ושם אור הקו בוקע וכו' - היא המלכות דאין סוף. כאן אפשר להסיק שהנקודה האמצעית שבה הצמצום לברוא את כל המציאות היא נקודת האמת - נקודת האמת של ה'. הצמצום העלים את האהבה, אבל הכל קיים, הצמצום לא כפשוטו - הכל נמצא. ה' כאן הוא כמו הבינוני, שנקודת האמת שלו נמצאת, אבל היא בהעלם. זו כבר השגה מופלאה, שמהצמצום הראשון והלאה ה' הוא הבינוני ולא הצדיק. כתוב בספרי הקבלה[לג] ש-**אמצעית** שוה **תורה**. התורה היא "תורת אמת"[לד], לכן לכל אחד יש אות בספר התורה, וכל אות קדושה בדיוק באותה קדושה כמו כל שאר האותיות[לה] - "ופלגשו ושמה ראומה"[לו] ו"ותמנע היתה

[כט] שבת צח, ב.

[ל] ע"ח ש"א ענף ב.

[לא] ראה תנחומא ויקהל ז; שה"ש רבה א, סב; בראשית רבה ד, ד.

[לב] ראה זהר ח"א ו, א (ושעת רצון שם); תו"א (ר"מ פאפירש) לבמדבר ב, ב; שפע טל ש"ח פ"ד; לשם שבו ואחלמה, הקדמות ושערים, שער הפונה קדים פ"ג (ובכ"מ); סוד ה' ליראיו ש"א פ"א.

[לג] עשרה מאמרות מאמר "אם כל חי" ח"ב סימן יב; מגלה עמוקות עה"ת ויקרא אופן פ. ראה שיעור ט' אדר ע"ח.

[לד] מלאכי ב, ו.

[לה] וראה פירוש המשניות לרמב"ם ריש פרק חלק בביאור היסוד השמיני מעיקרי האמונה.

[לו] בראשית כב, כד.

פילגש"[לז] קדוש כמו "שמע ישראל הוי' אלהינו הוי' אחד"[לח]. נקודת האמת הזו חורזת את כל העולמות, מ"מעלה מעלה עד קץ" ועד "מטה מטה עד אין תכלית".

עד כאן עיקר הוואַרט. הוא מסיים בעוד משהו שצריך להבין את הקשר שלו:

וכל מעלות ומדרגות שלמטה הם כאין לגבי מעלות ומדרגות שלמעלה מהן [כידוע לי"ח שבחי' ראש ומוחין של מדרגות תחתונות הן למטה מבחי' עקביים ורגלי מדרגות עליונות מהן וכמאמר רז"ל רגלי החיות כנגד כולן].

הוא רוצה לומר שאמנם כאשר יורדים בהשתלשלות, מרום המעלות עד מטה מטה, כל דרגה היא באין ערוך לגמרי ביחס לדרגה שמעליה, ואף על פי כן, מצד הבריח התיכון של האמת, הכל אותו דבר. כלומר, מצד האמת, יש שויון בין הצדיק הכי גדול - הרבי שלי, שאני מאמין שהוא ה"חד בדרא", הנשיא של הדור, המשיח שבדור - והצדיק הכי קטן, שהוא בעצם היהודי הכי קטן, כי "ועמך כֻּלם צדיקים"[לט]. בנקודת האמת, כמה שאין ערוך בין דרגה לדרגה, מצד האמת הכל אותו דבר, אין שום חילוק ביניהם.

עד כאן וואַרט חשוב מאד. אם כן, אצל הצדיקים בעצם מחפשים את נקודת האמת. כי אם אזכה להרגיש את נקודת האמת של הצדיק הזה, אולי אוכל - בעזרת ה' יתברך - גם למצוא את נקודת האמת שלי ולנגוע בה. שוב, לא משנה מי הצדיק הזה - מצד נקודת האמת, הנקודה האמצעית, הכל בריח אחד.

אמת מתוך סתירה

כדי להבין זאת יותר לעומק נאמר עוד משהו, לפי וואַרט ידוע של הבעל שם טוב, שגם דברנו עליו הרבה בעבר:

הבעש"ט פעם התבטא[מ] ש'אני יכול לסתור כל סברה שיש בעולם - סברה של כל גאוני התורה, לא משנה מה הם אומרים". איזו התפארות זו? מה זאת אומרת שמתפאר בעצמו, כביכול, שאני יכול לסתור הכל?! ידוע ההסבר אצלנו[מא] שהכוונה שהוא יכול להגיע לנקודה הפנימית-האמצעית של כל סברה. דווקא כשמגיעים לנקודה הכי אמצעית של הסברה של איזה גאון עולם - כמו גם של איזה איש פשוט, כמו שכתוב בחסידות[מב] שלאשה שצריכה לטעון יש טענות עמוקות יותר משל כל הגאונים הכי גדולים - אפשר לסתור אותה.

[לז] שם לו, יב.

[לח] דברים ו, ד.

[לט] ישעיה ס, כא.

[מ] ראה מאמרי אדה"ז ענינים עמ' רחצ.

[מא] שיעורים בסוד ה' ח"א עמ' רצ; אור ישראל ח"א עמ' רסז ואילך.

[מב] לוח "היום יום" ט' אלול.

סתירה היא לא משהו שלילי. יש בהלכות שבת "סותר על מנת לבנות"[מג], כמו "קורע על מנת לתפור"[מד] - זו מלאכה, וכל מלאכה היא תיקון. קלקול איננו מלאכה, וסתירה על מנת לבנות היא תיקון. כמו חורבן הבית על מנת לבנות בית יותר טוב, יותר משוכלל[מה]. יש "סותר על מנת לבנות" בו הבניה היא רק בהמשך, כמו חורבן הבית. אבל יש "סותר על מנת לבנות" שהסתירה היא-היא עצמה הבניה. כמו שני חכמים שעוסקים במלחמתה של תורה - אתה בונה את הסברה של החבר שלך, או גם של הרב שלך, על ידי שאתה סותר אותה. אם זו סתירה אמתית, שאומרת שהגעת לנקודה האמצעית של סברת החבר או הרב שלך, בסתירה-לכאורה אתה בעצם בונה אותו, מתקן אותו. זה וואו שצריך להבין יותר טוב.

אמרנו שהאמת שלך היא גם המאד שלך. ה"מאד" הראשון בתורה הוא "וירא אלהים את כל אשר עשה והנה טוב מאד"[מו]. חז"ל דורשים[מז] באותו פסוק שה"מאד" סותר את ה"טוב" - "טוב" הוא מלאך החיים ו"מאד" מרבה את ההיפך. מתי משהו שלם בשלמות עצמית, כמו השלמות העצמית של ה'? רק אם הוא כולל את ההפך שלו. מתי הסברא שלמה? רק כאשר היא כוללת את הסתירה (בסוד "אכן אתה אל מסתתר"[מח], לשון סתירה). ה' יתברך, עצמותו ומהותו, הוא נמנע הנמנעות ונושא הפכים[מט], זו השלמות העצמית שלו, ואנחנו מצווים ללכת בדרכיו[נ] וגם להיות נושאי הפכים. אם כן, גם כששתי נקודות אמת נראות הפוכות, הן החלק מהשלמות העצמית - מה שנאמר באמת רק מחדד ומשלים את האמת. לכן אמרנו שאין סתירה בין הצדיקים בנקודת האמת, ושמפגש עם נקודת אמת של צדיק - כל צדיק ונקודת האמת המיוחדת שלו - גם מחדדת את ההתקשרות לנקודת האמת של הרבי שלי ועוזרת לי למצוא את האמת שלי.

הפסוק אומר "הוי' עז לעמו יתן הוי' יברך את עמו בשלום"[נא] - דווקא מתוך העז לומר את נקודת האמת שלך מגיעים לשלום. על מלחמתה של תורה נאמר "את והב בסופה"[נב], הסוף שלה הוא האהבה ושלום, כי בפנימיות כל לוחם עוזר לחברו, בר הפלוגתא שלו, לגלות את נקודת האמת שבו (בבחינת "עזר כנגדו"[נג], עזר של התנגדות), נקודת העצם נושא ההפכים שלו. מכיון שכל נקודות האמת

[מג] שבת לא, ב.

[מד] שם פ"ז מ"ב; עד, ב. ובכ"מ.

[מה] ראה לקו"ש חכ"ט שיחה לפרשת דברים-חזון ס"ה.

[מו] בראשית א, לא.

[מז] בראשית רבה ט, ה; שם י.

[מח] ישעיה מה, טו.

[מט] ראה אשא עיני מאמר "נמנע הנמנעות, נושא הפכים, כל יכול" (נתבאר במבחר שיעורי התבוננות חי"ב).

[נ] מכילתא פרשת השירה פרשה ג; רמב"ם הלכות דעות פ"א ה"ו.

[נא] תהלים כט, יא.

[נב] במדבר כא, יד.

[נג] בראשית ב, יח.

הן בריח תיכון אחד (שמגלה תוכן אחד של אחדות) מגיעים מתוכן לשלום (כמו שה' "עושה שלום במרומיו"[נד] בין ההפכים).

נקודת האין

לנקודה האמצעית יש עוד מלה חשובה, שהיא בעצם מה שהבעל שם טוב משתמש בו - סתירה היא נקודת האין בכלל, המלה נקודה היא סוד האין, שהרי לנקודה, בהגדרה, אין שום ממדים - לא שלשה ממדים, כמו לנפח, לא שני ממדים, כמו לשטח, ואפילו לא ממד אחד, כמו לקו (וממילא כל המבואר כאן הוא תיקון אמתי לשבירת הכלים שבעולם הנקודים, תיקון עצם המושג נקודה, וד"ל). סברא שכלית שאני שומע סתם היא 'יש' - לכן שכל הוא ישות. הבעל שם טוב בא לברר, לעדן, את השכל. איך מעדנים את השכל הגס? באופן פשוט, שכל הוא משהו גס מאד, גם כשלומדים תורה. לכן סתם לומד תורה יכול להיות מלא גסות מהתורה שהוא לומד - כמה שהוא חכם יותר הוא גם יותר גס. מהו העידון של השכל? לא רק שאדם צריך לעבוד על עצמו, לבטל את הישות שלו, אלא גם בשכל גופא נדרשת כזו עבודה. השכל הוא נברא יש מאין - עולם הבריאה הוא עולם השכל. בכלל, כדי לתקן את השכל צריך להגיע לאין. כתוב שהשכל הוא 'יש' ולמעלה ממנו ה'אין' שמהווה את ה'יש' בכל רגע תמיד. מהו 'אין'? עוד שם למושגים 'אמת' ו'מאד'. ההגדרה הזו גם עוזרת להבין מה פירוש "סותר על מנת לבנות", כאשר באותו רגע שאתה סותר אתה גם בונה. הסתירה גופא היא הבניה, כי הגעת לנקודת האין, שהיא הנקודה האמצעית של כל דבר. הנקודה האמצעית של כל דבר היא מה שה' בורא אותו ברגע הזה. מאיפה הוא בורא אותו? מאותו מקום בו הוא כאילו ברא את עצמו, מהנקודה בה צמצם את עצמו - ה' צמצם עצמו בנקודה האמצעית וברא את העולם, שהעולם הוא גם הוא, "אין עוד מלבדו".

אם כן, יש לנו כמה מילים קשורות: האמת - על כל גווניה, שפת אמת, אמת ואמת לאמתו (כאשר לכל אחד יש את האמת לאמתו שלו) - המאד, האין, הנקודה והאמצע[נה]. זה בעצם מה שהבעל שם טוב אומר: הכח שלי, והכח של כל אחד

[נד] איוב כה, ב.

[נה] **אין-אמצע-מאד-אמת-נקודה עולה בראשית** (סוד בריאת העולם מהנקודה האמצעית, המלה בה מתחילה "תורת אמת"). חמש המלים הן כנגד ה הספירות שבקו האמצעי - הבריח התיכון אודותיו מדובר כאן, מראשו (למעלה עד אין קץ) עד סופו (למטה עד אין תכלית): אין בכתר ("אין מזל לישראל"), אמצע בדעת (לשון ממוצע המחבר, שרש ההתקשרות וההתחברות בין ימין לשמאל, בעוד בכתר "לית שמאלא" כלל); מאד בתפארת (בחינת "ויפרץ האיש מאד מאד" האמור ביעקב, המכוון כנגד "בכל מאדך" בהקבלת שלשת האבות לשלש האהבות "בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך", והוא תיקון אדם, "שופריה דיעקב מעין שופריה דאדם הראשון", בהפיכתו למאד); אמת ביסוד (פנימיות היסוד-הצדיק, כידוע וכנ"ל); נקודה במלכות (שנאצלה כנקודה והיא עיקר תיקון המלכין קדמאין שכל אחד אמר "אנא אמלוך"). בביטוי נקודה אמצעית המלכות עולה לדעת (לא להיות עוד "עולימתא שפירתא דלית לה עייניין", וד"ל), בסוד "אשה יראת הוי' [נקודת המלכות] היא תתהלל [בסוד 'לפי

שהולך בדרכי ולומד ממני, הוא היכולת לסתור על מנת לבנות באותו רגע, כלומר, למצוא את הנקודה האמצעית, שהיא נקודת האין שבכל דבר ודבר. לכן הבעל שם טוב אומר ש"אַיִן מזל לישראל"[נו].

ידוע שיש הרבה סיפורי צדיקים - גם על הבעל שם טוב, וגם עוד בדורות הראשונים - שהתלמידים שאלו את הרבי לפני שהסתלק שאחרי מאה ועשרים מי יהיה הממשיך, איך לחפש צדיק על מנת להתקשר אליו באמת. יש ווארט שהבעל שם טוב ענה[נז] - 'תשאלו את כולם מה עושים עם הגאוה, איך נפטרים ממנה, ומי שיגיד שגם הוא באותה בעיה סימן שהוא אמתי'. יש הרבה ווארטים כאלה (שכולם קשורים לפתיחות שהזכרנו, הדרך לבחור את הרבי שלך). לעניננו, למצוא את הממשיך של הבעל שם טוב היינו למצוא את אותו אחד שיכול למצוא את הנקודה האמצעית, נקודת האמת, שבכל סברה, בכל דבר, ובכל אחד[נח]. אני בא לרבי ליחידות, מה אני רוצה? שימצא לי מי אני בכלל, שישים אצבע על נקודת האמצע שלי[נט], יצביע לי על נקודת האמת שלי וכך יענה לי על השאלות 'בשביל מה אני כאן בעולם? מה השליחות שלי?'[ס].

ג. דור של ישרות

"ישר יחזו פנימו"

יש דרשה מפורסמת של רבי אייזיק מהומיל[סא] על הפסוק "כי צדיק הוי' צדקות אהב ישר יחזו פנימו"[סב] - ה' הוא צדיק, והוא אוהב את בעלי הצדקות, אבל

שכלו יהולל איש', היינו לפי דעתו, כאשר בעליתה היא הופכת להיות כאיש ירא ואוהב ה']" (משלי לא, ל), וד"ל.

[נו] בעש"ט עה"ת לך אות כו; ע"פ שבת קנו, א.

[נז] סיפורי חסידים זוין עה"ת סיפור 85. וראה המגיד ממעזריטש (קלפהולץ, בני ברק תשל"ב) עמ' מט.

[נח] בשביל למצוא את הנקודה האמצעית שבכל סברא, נקודת האין על מנת להיות "סותר על מנת לבנות" מיד, צריך להגיע לסבה הראשונה (**סברא** נוטריקון **סבה ראשונה**), סבת כל הסבות. ידוע **שסבת כל הסבות** (985) ברבוע, היא הנקודה האמצעית של "**ודבק באשתו והיו לבשר אחד**" (1393) ברבוע, בסוד "מהוי' [סבת כל הסבות] **יצא הדבר**" (בראשית כד, נ), "מהוי' אשה לאיש" (ע"פ בראשית רבה סח, ג), כאשר ביאת-מצוה היא הסתירה על מנת לבנות מיד, לעשותה כלי היינו הבניה-תיקון מיד ובהמשך להוליד ילדים (סוד חש מל מל, וד"ל).

[נט] **אצבע-אמצע** מתחלפים בחילוף **ב-מ** (חכמה דאלב"ם) ומשלימים ל-**יד** (**דוד**) פעמים הוי', ב"פ (ממוצע) **יעקב**.

[ס] נקודת האמת של כל אחד היא השליחות שלו, ה"גורל" המיוחד שלו, עליו נאמר "אבוך במאי הוי זהיר טפי" (שבת קיח, ב וראה תניא אגה"ק ז שהדבר מתבטא במצוה מיוחדת ב"תורת אמת" - היינו שנקודת האמת שלמעלה מטעם ודעת מתחברת על פי גורל לאחת ממצות התורה בפועל - דוגמת מצות אהבת ישראל אצל רבי משה-לייב מסאסוב כדלקמן, וכיו"ב).

[סא] סה"ש תש"ו-ה'שי"ת עמ' 415. נתבאר במעין גנים שנה שניה לפרשת שופטים ובכ"ד.

[סב] תהלים יז, א.

דווקא "ישר יחזו פנימו", כדי לזכות לחזות בפנימיות עצמותו יתברך נדרשת עבודת ה"ישר".

בהקשר שלנו, יש צדיק שעושה מה שכתוב, בלי לשנות כהוא זה - וגם בלי לשנות שום דבר מ'העדר הקדוש' שהוא חי בתוכו... - וה' גם אוהב אותו (מפני שבחיצוניות גם ה' הוא צדיק). אבל רק ישר, שמגלה את נקודת האמת שלו ונאמן לה, זוכה ל"יחזו פנימו", לחזות באור הפנים של ה', שמגלה מה חפץ ה' באמת, בנקודת האמת שלו[סג]. ה', שהוא "אל אמונה [במובן של אמת[סד]] ואין עול צדיק וישר הוא"[סה], רוצה שתהיה ישר ואמתי עם עצמך, שלא תכזב ותדחיק את האמת שלך[סו].

מנטליות של יושר

את היחס בין צדיק לישר אפשר להשליך על עוד מושג חשוב: מדברים בחסידות הרבה על קבלת-עול, מושג שיכול להתפרש - ובאמת מתפרש - גם כתנועה נפשית חיצונית לגמרי, תחושת עדר המובל אחר הרועה בעינים עצומות לכל מה שמסביב (תוך העדר נקודת האמת הפנימית שלך[סז]). בהמה מקבלת עול, "כשור לעול וכחמור למשאוי"[סח], ואילו אדם אינו כופף את עצמו לעול ("האלהים עשה את האדם ישר"[סט]). הגם שכתוב "בהמות הייתי עמך ואני תמיד עמך"[ע], הדור שלנו הוא לא דור של בהמות - גם למעליותא - אלא דור של שאיפה לישרות. זהו דור שלא מודד דברים במושגים צדיק-בינוני-רשע - מושגי היסוד של התניא - אלא במושגים של יושר ואמת פנימית (עד שאפילו תנועת מסירות הנפש היהודית על קידוש ה', שרש הטבע היהודי העצמי[עא], מקבלת היום פנים חדשות, ואכמ"ל).

[סג] ורמז: **אמת-ישר** עולה "**שמע ישראל**" - רק על ידי ה'דערהער' הפנימי באמת וישר אפשר להגיע לידיעה ש"הוי' אלהינו הוי' אחד" (דברים ו, ד).

[סד] ראה ראב"ע ורלב"ג עה"פ, ובכ"מ.

[סה] דברים לב, ד. כידוע, יש בפסוק **אמונה**, ב"פ **אמונה** (**צדיק**) וה"פ **אמונה** (**ישר**) - תכלית האמונה היא להגיע לה"פ **אמונה**, **ישר** (אמתי). אצל אברהם אבינו יש אמת בהכרת ה' מתוך חקירת שכלו עוד לפני האמונה (כפי שדובר בחלק נוסף של הסיפור שטרם פורסם) - לפני "והאמן בהוי' ויחשבה לו צדקה" (בראשית טו, ו) - אך אחרי נסיון העקדה, שעיקרו נסיון באמונה (ראה פרי הארץ וירא ד"ה "במדרש פתח רבי יצחק", וראה גם דרך מצותיך מאמרי אדמו"ר הצ"צ ד"ה "אחרי ה' אלקיכם תלכו" [קפו, ב]), הוא מתעצם עם האמונה עד שהיא הופכת לאמת (ואת האמת הזו יורש ממנו יעקב, "תתן אמת ליעקב", וד"ל).

[סו] בחלק נוסף של השיעור, שיתפרסם אי"ה בהמשך, דובר יותר על השקר והכזב מהם יש להזהר.

[סז] וראה סנהדרין צז, א ("והאמת נעדרת... שנעשית עדרים עדרים והולכת לה").

[סח] עבודה זרה ה, ב.

[סט] קהלת ז, כט.

[ע] תהלים עג, כב-כג.

[עא] ראה תניא פרקים יח-כה.

בכלל, המנטליות של הדורות האחרונים (בערך במאתיים השנים האחרונות) - וככל שעובר הזמן גם מציאות החיים של הדורות הללו - היא יותר ויותר חופש לעומת עבדות (כבר אין מלכים ואין עבדים). הביטוי השלילי לכך הוא המתירנות, שהיא "אויב בלבוש אוהב"[עב] (המזיק הגדול לאדם). אבל יש בדבר הזה ענין חיובי מאד, אפילו משיחי, שהרי "אין בין עולם הזה לימות המשיח אלא שעבוד מלכויות בלבד"[עג] (כפי שפוסק הרמב"ם[עד], ומבואר[עה] שהיינו התקופה הראשונה-הטבעית של ימות המשיח) - גם אם יש עדיין מלחמות, השעבוד הגשמי פוחת והולך (מה שאין כן השעבוד הרוחני), וגם אם לא רואים ומרגישים כלל עדיין את ביאת המשיח, אבל צריכים "לפקוח את העינים"[עו] ו"לחיות עם משיח"[עז]. כשרוח הדור היא חופש הפרט למעליותא השאיפה היא בעיקר ליושר-ישרות בלבד (אפילו המלה 'עבודה' כבר לא מתאימה כל כך כעת, אלא דווקא 'שאיפה'[עח]). ביושר יש גם כח לישר את כל ההדורים בין האנשים ולהגיע לשלום (באמת) - כנ"ל שדווקא מתוך העוז לומר את האמת מגיעים גם לשלום.

מנהיגות ישרה ויראת שמים

שוב, בדור שלנו נגמרה השאיפה (או הפנטזיה, כדלקמן) של צדיקים (גמורים) - אנחנו דור של שאיפה רק לישרות, בלב ובשכל. לכן, האדם הישר באמת - אמתי כמו ה' - הוא הראוי להיות מנהיג הדור.

אפשר לקנח את הענין ברמז: הביטוי שלנו כעת, **נקודת אמת**, עולה בגימטריא **יראת שמים** (1001)[עט]. מכאן נלמד שעיקר יראת השמים של האדם הוא דווקא נקודת האמת שלו (בניגוד למחשבה שיראת שמים היא בהכרח עבודה של קבלת-עול 'מכווצת'). על כך נאמר "כל מי שיש בו יראת שמים דבריו נשמעים"[פ], כי רק אז הדברים שלו יוצאים מאותה נקודת אמת שבפנימיות לבו,

---

[עב] כללי החנוך וההדרכה פ"ג.

[עג] ברכות לד, ב; סנהדרין צט, א.

[עד] הלכות תשובה פ"ט ה"ב; הלכות מלכים פי"ב ה"ב.

[עה] לקו"ש חכ"ז שיחה א לפרשת בחקתי (ובפרט בסעיף ט ואילך).

[עו] ראה שיחת פרשת ויצא תשנ"ב.

[עז] שיחת ש"פ בלק תנש"א ס"י. ובכ"מ.

[עח] בדרך כלל בחסידות - במיוחד אצל רבי נחמן מברסלב, אבל גם הרבה בחב"ד - השאיפה נקראת געגועים, אך בכל זאת המלה שאיפה מדגישה שיש כאן מחשבה לממש את הדבר בפועל (אפשר להתגעגע לארץ ישראל באופן מופשט, כהלכתא למשיחא, ואפשר לשאוף לעלות כדבר מעשי). געגועים מלאים הכנעה (כנודע בסדר געגועים-נענועים-שעשועים כנגד הכנעה-הבדלה-המתקה) ויש בהם קצת טעם מר של ריחוק קיומי מהיעד, בעוד בשאיפה יש גם הרבה שמחה (בשאיפה יש יחוד של פה-איש ופי-אשה, זיווג נשיקין הקודם למימוש השאיפה בזיווג גופני, וד"ל), ודוק.

[עט] 1001 עולה יג פעמים מזל, סוד יג תיקוני דיקנא (יג מזלות), שהעיקר-הכולל שלהם הוא התיקון השביעי ("כל השביעין חביבין", הנקודה האמצעית של יג), תיקון "ואמת", אור הפנים הפנוי משערות-צמצומים, והוא-הוא סוד האמת המבואר בפנים.

[פ] ברכות ו, ב.

וממילא רק אז נכנסים עמוק לתוך לב שומעיו ופועלים את פעולתם[פא] בחסד וברחמים.

ד. מה הסיפור שלך?

הסיפור שלך במשפט אחד

נקשר את הדברים לעוד נושא. כתוב בספר יצירה שה' ברא את העולם בשלשה ספרים, שלפי הגרסה שלנו הם "סופר וספר וספור"[פב]. בהקבלה לספירות, סופר הוא החכמה, ספר הוא הבינה וספור הוא הדעת - הקבלה כנגד חב"ד לפי הסדר. למדנו על הענין בשיעורים בזמן האחרון[פג], ועכשיו נחדש בו עוד משהו:

אפשר לחבר את "סופר וספר וספור" ל"תלת קשרין מתקשראן דא בדא, ישראל באורייתא ואורייתא בקוב"ה"[פד]: הרבה פעמים אומרים שהסופר הוא משה

[פא] ע"פ ספר הישר (המיוחס לר"ת) שי"ג (הובא בשל"ה שעה"א אות ל); שירת ישראל לראב"ע עמ' קנו.

[פב] ספר יצירה פ"א מ"א.

[פג] שיעורי ה'-ו' טבת (נדפסו בגליון ויחי) השתא.

[פד] ע"פ זהר ח"ג עג, א. לפעמים מביאים בחסידות יותר חזק מזה - "ישראל אורייתא וקוב"ה כולא חד" ממש. אלו ודאי שתי דרגות שונות שצריך להסביר - הראשונה היא התקשרות (ודאי קשור גם להתקשרות לצדיק), שישראל מתקשרים לתורה והתורה מקשרת אותנו לקב"ה, ודרגה גבוהה יותר, שהכל אחד ממש, שישראל והתורה והקב"ה הכל אחד. אפשר להוסיף כאן עוד שתי מדרגות, יותר נמוכה ויותר גבוהה: למטה מ"תלת קשרין" כתוב "כי אם עונֹתיכם היו מבדִלים בינֵכם לבין אלהיכם" (ישעיה נט, ב) - במציאות "מפני חטאינו גלינו מארצנו" (תפלת מוסף לשלשה רגלים), העוונות שלנו מבדילים ומפסיקים בינינו לבין ה', ונראה שאין קשר גלוי של "תלת קשרין" (גם אם נותר קשר סמוי). להפך, במודעות שלנו אנחנו ממש נפרדים מה', ח"ו. כמובן, יש תקוה, אין יאוש ח"ו - התקוה לעשות תשובה, "אין דבר העומד בפני התשובה" (ז"ח (מרגליות) יט, ב (מדרש הנעלם); רמב"ם, הלכות תשובה פ"ג הי"ד. ראה ירושלמי פאה פ"א ה"א) ו"סוף ישראל לעשות תשובה בסוף גלותן ומיד הן נגאלין" (רמב"ם, הלכות תשובה פ"ז ה"ה), אבל בינתים "עונֹתיכם היו מבדִלים". למעלה מ"כולא חד" יש מדרגה בה "אין עוד מלבדו" (דברים ד, לה) ולא מדברים כלל על שלשה דברים - אפילו לא שהם "כולא חד" - אלא יש רק ה'.

ארבע הדרגות האלה הן דוגמה יפה של י-ה-ו-ה: "עונֹתיכם היו מבדִלים" במלכות (המציאות התחתונה והגלויה, ש"רגליה יֹרדות מות"), "תלת קשרין" בפרצוף ז"א (המתחלק לשלשה קוים), "כולא חד" באמא, ראשית "הנסתרֹת להוי' אלהינו" (דברים כט, כח); "אין עוד מלבדו" במוחין דאבא, בהם מתגלה "אחד האמת" (תניא פל"ה בהגהה. ראה פלה"ר ד"ה "ואשה אחת" פ"ז (סא, ד)):

י	"אין עוד מלבדו"
ה	"כולא חד"
ו	"תלת קשרין"
ה	"עונֹתיכם היו מבדִלים"

רבינו, "ספרא רבה דישראל"[פה], אבל הסופר האמתי הוא מי שאומר לו את התורה, הקב"ה. הספר הוא כמובן ספר תורה. ומה או מי הסיפור? אנחנו, עם ישראל.

רצינו להמשיל זאת בלשון המדוברת: איזה חב"דניק בא ואומר למישהו ברחוב, מישהו רחוק לגמרי - 'שמעת פעם על הרבי מליובאוויטש?'. הוא עונה - 'שמעתי, אבל מה הסיפור שלו?'. הוא רוצה לדעת 'מה הסיפור שלו?', ככה מדברים היום. זו באמת דוגמה טובה להבין מה נקרא סיפור. 'מה הסיפור שלו?' לא שהוא כתב עשרות כרכים של לקוטי שיחות ומאמרים - הסיפור שלו הוא נקודת האמת שלו.

את הסיפור צריך לומר במשפט אחד. היום היארצייט של רבי משה לייב מסאסוב והחבר'ה ששומעים את השיעור נמצאים בדרך לסאסוב. מה הסיפור שלו? מסירות נפש על אהבת ישראל. זהו הסיפור שלו - אפשר לומר אותו במשפט קצר. זו נקודת האמת שלו, על זה הוא מוסר את הנפש. מה הסיפור של הרבי מליובאוויטש? משיח. הוא אומר שהוא 'משוגע על משיח'[פו], זה משפט שלו, זה הסיפור שלו.

מובא[פז] בשם רבי דוד מלעלוב שהיום לומדים מסכת בבא קמא, אבל לעתיד לבוא ילמדו מסכת דוד מלעלוב. בביטוי הזה הוא עשה מהסיפור שלו מסכת - לכל אחד יש את המסכת שלו - אבל ללמוד מסכת זה הרבה... אנחנו רוצים מסכת של משפט אחד, מה הנקודה שלו, מה נקודת האמת שלו.

הפנטזיה שלי

עכשיו נאמר משהו מאד חזק: סיפור לא חייב להיות מציאותי בכלל. אדרבה, הסיפור של הצדיק הכי גדול הוא פנטזיה. לכן אנחנו אומרים שהסיפור של הרבי הוא משיח, שזה מעין פנטזיה. איך אומרים פנטזיה? חלום. לכן צריך לבוא משיח בן יוסף לפני משיח בן דוד. למה? כי משיח בן יוסף אומר לנו שחלום, פנטזיה, יכול להתממש במציאות, כמו שיוסף הצדיק חולם חלומות והם מתממשים בסוף. העובדה שאני מאמין שהחלום שלי, שהוא הסיפור שלי, יכול להתממש - נקראת משיח בן יוסף. כאשר החלום מתממש - זהו כבר משיח בן דוד.

החידוש הוא שאסור לקצץ בנטיעות, אסור להפריד את המלכות ממה שמעליה. כשהמלכות יורדת בגלות ויש הבדלה אפשר להפריד ולומר שאין למדרגה זו שום קשר ל"תלת קשרין", וכל שכן למה שלמעלה, אבל אסור לקצץ בנטיעות. איך אפשר לא להפריד כאן את המלכות? מתוך ההבנה ש"הוי' בחכמה יסד ארץ" (משלי ג, יט), "אבא יסד ברתא" (זהר ח"ג רמח, א; תקו"ז תקון כא (סא, ב)), ודווקא מצד ה"אין עוד מלבדו" שבחכמה גם ה"עונתיכם היו מבדלים" נכללים לגמרי - גם כשאנחנו בגלות, נפרדים ורחוקים לכאורה, "אין עוד מלבדו" והכל ה', ודוק.

[פה] סוטה יג, ב.

[פו] י"ז סיון תשמ"ו, במפגש עם הרב אלימלך ניימן.

[פז] גדולת הצדיקים (בני ברק, תשנ"ח) עמ' כא; פרי קדש הילולים (ירושלים, תשכ"א) עמ' י.

היום היו מאבחנים את יוסף כנרקיסיסט, ר"ל, ושולחים אותו מיד לפסיכיאטר (וכך כל אחד שהוא משוגע למשהו - לגמרי, על כל הראש - לאו דווקא נרקיסיסט). אך באמת יוסף הוא "בעל החלומות"[פח], מאמין בחלומות (**בעל** בגימטריא **אמונה**), ולא אומר "חלומות שוא ידברו"[פט]. הוא אפילו מדביק את אביו באמונה הזו - "ואביו שמר את הדבר"[צ], ציפה מתי יתממש. לא כתוב 'ויעקב שמר את הדבר' אלא "ואביו שמר את הדבר", היינו דווקא בהיותו אביו של יוסף דווקא - האוהב אותו מאד, עד כדי כך שמזדהה אתו לגמרי (בסוד "גופא [תפארת-יעקב] ובריתא [יסוד-יוסף] חשבינן חד"[צא]). עוד יותר מזה, אפשר לפרש ש"אביו" של יוסף היינו ה"אב" שבתוכו עצמו - אב לשון רצון, כנודע[צב]. יוסף שומר את החלום ברצון החזק שלו - "אין תקיף כרצון"[צג] ו"אין דבר העומד בפני הרצון"[צד] - ודווקא לכן החלום מתממש (כעבור 22 שנה).

תורות, סיפורים וניגונים

אצל רבי נחמן, מה הנקודה שלו? מה זה הוא? סיפורי מעשיות יותר מהכל, כמו שהוא אמר בעצמו[צה]. מה ההבדל בין סופר, ספר וסיפור? אצל כל צדיק יש את התורות שהוא אומר, אבל יש את הסיפור שלו - הסיפור שלו הוא נקודת האמת שלו, שגם יכולה לסתור אפילו את התורות שהוא אומר, באופן של "סותר על מנת לבנות". כלומר, הסיפור בא להשלים את ההפך ממה שמתגלה בתורה שלו. מה עוד יש לצדיק? יש לו גם את הניגון שלו, הניגונים שלו. מצד אחד, הניגונים של הצדיק יותר גבוהים גם מהסיפור שלו, כי הם השראת אלקות - כשבא ניגון הוא ממש השראה מלמעלה. אבל יש מעלה גם בסיפור, כמו שנסביר.

[פח] בראשית לז, יט.

[פט] זכריה י, ב.

[צ] בראשית לז, יא. סימן כל הפסוק (כפל מספר התבות והאותיות) - "ויקנאו בו אחיו ואביו שמר את הדבר" - הוא ז (מלים) פעמים הוי' (אותיות) העולה **יעקב**. כל הפסוק רומז ליוסף שבתוך יעקב ויעקב שבתוך יוסף (כמבואר בפנים). "**אחיו**" ו"**ואביו**" הן שתי מלים רצופות השוות בגימטריא שלהן, ללמד שכל האחים כלולים אף הם באביו, יעקב, וגם ב"אביו" שבתוך יוסף, היינו הרצון של יוסף (כמבואר בפנים). ואכן, גם הם חששו מהחלומות שלו, דבר שהביא אותם כמעט להרוג אותו, אך אצלם לא היה אותו רצון חזק ונחוש שהחלומות עתידים להתממש כמו ליוסף, ואדרבה, הם פעלו כדי לבטל את החלומות שלו, וד"ל.

[צא] זהר ח"ג רכג, ב ובכ"מ; ע"ח של"א (פרצופי זו"ן) פ"ג.

[צב] ראה ספר השרשים לרד"ק ערך 'אבה'; לב לדעת מאמר "וצדיק יסוד עולם" ביאור יג (עמ' רכה).

[צג] ראה קונטרס "כללי החינוך וההדרכה" פט"ז. זהר ח"ב קסב, ב.

[צד] ראה זהר ח"ב קסב, רע"ב.

[צה] ראה ליקו"מ ס, ו; סוף הקדמה א לסיפורי מעשיות; חיי מוהר"ן כה; ליקוטי הלכות יו"ד הלכות יין נסך ה"ב.

אצל כל אחד יש עולמות-נשמות-אלקות, בלשון הבעל שם טוב[צו]. הסיפור שלי, שהוא האמת שלי, הוא הנשמה שלי, הנשמה שה' נתן לי. התורות שלי הן בעצם העולמות שלי. אפשר להמחיש זאת בסיפור מאד חשוב ויפה של אדמו"ר הצמח-צדק כשהיה ילד קטן[צז]. פעם אחת הוא היה אצל הסבא שלו, אדמו"ר הזקן, בעל התניא, והסבא אומר לנכד הקטן, בן החמש או משהו, 'איפה סבא?'. הוא מצביע, לוקח את היד שלו, ואומר 'הנה סבא'. אדמו"ר הזקן אומר 'זה לא סבא, אלא היד של סבא'. אחר כך הוא מצביע על אבר אחר בגוף, 'הנה סבא', והוא אומר 'לא - זה הראש של סבא, הרגל של סבא וכו'". אחרי הרבה נסיונות כאלה הילד כאילו התייאש ויצא לשחק החוצה. פתאום, כעבור כמה זמן - כשגם הסבא חשב שנגמר הסיפור - פתאום הילד הקטן צועק מהחלון 'סבא'. אדמו"ר הזקן פנה אליו והוא אומר 'זה סבא!'. אצל הצדיק, התורות שלו זה האברים שלו. אבל הוא בעצמו זה הסיפור שלו, החלום שלו - הוא חולם עליו כל החיים, לא מפסיק לחלום, הוא משוגע על זה. הניגון הוא השראה שהוא מקבל מלמעלה, האלקות אצלו. מצד אחד האלקות למעלה מהנשמות, אבל מצד שני העצם של הנשמה הוא עצמות - "חלק אלוה ממעל ממש"[צח]. הנשמה היא לא רק גילוי אור, אלא עצמות, ואילו ההשראה היא גילוי אור[צט].

הסיפור הוא חלום, פנטזיה - כמה שיותר פנטסטי יותר טוב, לכן צריכים לכתוב הרבה סיפורי ילדים, פנטזיות, בקדושה. סיפור כזה מפתח את הילד, עוזר לו להגיע לנקודת האמת שלו, לסיפור שלו.

לחיים לכל הנוסעים לסאסוב. שנתראה בקרוב בארצנו הקדושה.

'בקיצור' - תובנות ונקודות 'עבודה':

- נוסעים לקברי צדיקים כדי לעורר רחמים רבים בתפלה על כל פרט ועל הכלל כולו ולבקש את הגאולה האמתית והשלמה.
- צריכים לאהוב את כל הצדיקים אך להתקשר דווקא לצדיק אחד.
- בהתקשרות לצדיק יש סדר של פתיחות-הזדהות-התכללות (הכנעה-הבדלה-המתקה).
- בשלב הפתיחות מכירים צדיקים רבים כדי למצוא את הצדיק המיוחד שלי (חיפוש שנעשה מתוך הכנעה, השומרת מבלבול).

[צו] אגרת הבעש"ט לגיסו ר' גרשון מקיטוב, כש"ט (קה"ת) אות א. ראה סוד ה' ליראיו שער "עולמות, נשמות, אלהות".

[צז] שמועות וסיפורים ח"א מדור אדמו"ר הצ"צ (עמ' 53).

[צח] תניא פ"ב (ומופיע כן בשפע טל, הקדמה בן מאה שנה). ע"פ איוב לא, ב.

[צט] היינו שהנשמה היא גילוי של האלו-ה שלמעלה מהאלקות (ראה סוד ה' ליראיו שער "עולמות, נשמות, אלהות"), ההתעצמות שלמעלה מההשראה (ראה בעתה אחישנה פ"ו; הטבע היהודי מאמר "המודעות העתידית" הערה קלח).

- בשלב ההזדהות יש להתקשר לצדיק אחד, וקשר עם צדיקים אחרים עלול לפגוע בהתקשרות.
- בשלב ההתכללות המפגש עם צדיקים נוספים רק מעשיר את ההתקשרות לרבי שלי ומוצא בו פנים נוספות.
- הסתירה בין צדיקים היא ב'פריפריה' - אבל בנקודת האמת אין מחלוקות וכולם אחד.
- לצדיק אמתי יש נקודת אמת מבוררת לגמרי והמפגש עמו עוזר למצוא את נקודת האמת שלי.
- גם אצל הצדיק וגם אצל הבינוני יש תמיד אהבת ה' - אצל הצדיק בגלוי ואצל הבינוני פעמים בהעלם ופעמים בגלוי.
- נקודת האמת, "הבריח התיכון המבריח מן הקצה אל הקצה", היא אחת בכל המדרגות.
- מצד נקודת האמת יש שויון בין ה"חד בדרא" ל"ועמך כֻלם צדיקים".
- מהצמצום ואילך ה' הוא בבחינת הבינוני (שלא בזמן תפלה) שהאור שלו איננו גלוי.
- הנקודה האמצעית היא נקודת האין של כל מציאות.
- כדי לעדן את השכל הגס צריך להגיע לנקודת האין שבתוכו.
- נקודת האמת היא נושאת הפכים, ולכן דווקא הסתירות בונות אותה.
- ביחידות אני מצפה שהרבי ישים אצבע על נקודת האמצע שלי - על השליחות שלי והאמת שלי.
- ה' אוהב גם צדיק שמקיים את הכתוב כלשונו והולך עם העדר הקדוש - אבל רק ישר, הנאמן לאמת הפנימית שלו, מגלה את חפצו הפנימי של ה'.
- ה' הוא אמתי - הוא לא רוצה שתשקר לעצמך או תדחיק את האמת שלך.
- בדורנו, אחרי בטול המלכות והעבדות, יש מנטליות של חופש - לכן השאיפה ליושר מודגשת יותר מקבלת-העול שהודגשה בדורות עברו.
- **יראת שמים** היא **נקודת אמת**, ורק מתוכה דברי האדם יוצאים מהלב ונכנסים ללב הזולת.
- סופר-ספר-ספור הם קוב"ה-אורייתא-ישראל.
- 'מה הסיפור שלך?' - נקודת האמת שלך, שאפשר לבטא במשפט אחד.
- משיח בן יוסף מלמד אותנו שחלומות מתגשמים ומשיח בן דוד הוא מימוש החלום-הפנטזיה.
- לכל צדיק יש תורות-סיפורים-ניגונים כנגד עולמות-נשמות-אלקות.
- הניגון הוא השראה אלקית אבל הסיפור מבטא את העצם - "חלק אלוה ממעל ממש".
- סיפורי פנטזיה בקדושה מפתחים אצל ילדים את החלומות ומעודדים אותם לגלות את האמת הפנימית שלהם.

בע"ה

מתוך שיעור
אור ל-ז' אדר ע"ח – ישיבת אורייתא, ירושלים

"משה משה' לא פסיק טעמא במוייהו"

תורות הבעש"ט לפרשת שמות

סיכום שיעורי **הרב יצחק גינזבורג** שליט"א[א]

***

ז"א: "משה משה" – חבור הצד המואר והצד האפל

התחלקות הדעת לחסדים וגבורות - יצר הטוב ויצר הרע

לחיים לחיים. הפירוש החמישי הוא כנגד פרצוף ז"א שפנימיותו דעת. יש חכמה-בינה-דעת ולדעת יש "תרין עטרין" - עטרא דחסדים ועטרא דגבורות. לפעמים החסדים מתגלים לפני הגבורות ולפעמים להיפך. בפורים - כמו שגם שמענו קודם - יש גילוי של גבורות, עוד לפני החסדים. כמו בשיר ששרנו כעת, "ארור המן אשר בקש לאבדי... ארורה זרש... ארורים כל הרשעים..." - בשביל מה צריך כל כך הרבה ארורים? כי, שוב, הגבורות של הדעת יוצאות ומתגלות לפני החסדים שבדעת. דווקא בפורים, דווקא במחית עמלק, צריך גבורות של קדושה.

בכל אופן, במקור דעת היא "עץ הדעת טוב ורע". כלומר, ככה מסביר האריז"ל, התרין עטרין הן טוב ורע (שבלשון ספר יצירה נקראו "עמק טוב" ו"עמק רע"). כמה שצריך גבורה, "ארור המן וכו'", אבל מרוב השתלשלות הגבורה יוצא היפך הקדושה, יוצא רע, "עץ הדעת טוב ורע".

פרצוף ז"א, שפנימיותו דעת, אחר כך מאיר בעולם היצירה. אבא מאיר בעולם האצילות ("אבא מקנן באצילות"), "אמא מקננא בכורסיא" בעולם הבריאה, אבל ז"א מקנן ביצירה והנוקבא-המלכות בעולם העשיה התחתון. מה יש בעולם

[א] נרשם על ידי איתיאל גלעדי. לא מוגה.

היצירה? במקום תרין עטרין יש שני יצרים - יצר טוב ויצר הרע. יש איזו מציאות של "את זה לעומת זה עשה האלהים" של טוב ורע.

יראת משה שהוא מצד הקליפה

איך יכול להיות קשור למשה רבינו ול"משה משה' לא פסיק טעמא בגווייהו"? האם למשה רבינו יש יצר הרע? הוא בטל בתכלית הבטול, אצילות שבאצילות! הבעל שם טוב אומר[ב] משהו, אפשר לומר מדהים, שבהתגלות הראשונה של ה' למשה רבינו, בסנה, כאשר הוא ראה את הסנה בוער "והסנה איננו אֻכל" הוא היה ירא שמא הוא עצמו מצד הקליפה. מי זוכר צדיק גדול שעד גיל ארבעים לא היה בטוח אם הוא מצד הקדושה או מצד הקליפה? ככה הרבי מקאמארנא אמר על עצמו. יש לכך אסמכתא ממורנו הבעש"ט גם לגבי משה רבינו עצמו.

הוא אומר שבשל הפחד הזה, שלא ידע לאיפה שייך, ה' אמר לו "משה משה". זהו ווארט ישר מהבעל שם טוב. ה' אמר לו "משה משה", אין הכי נמי, יש לך שני צדדים - אבל שני הצדדים שלך מאוחדים לגמרי. היצר הטוב שלך והיצר הרע שלך - תיכף נסביר מהו היצר הרע של משה רבינו - "לא פסיק טעמא בגווייהו", אין הבדל ביניהם. אצל כל אחד שני היצרים הם שני צדדים באישיות שלו, בנפש שלו,

---

[ב] בעש"ט עה"ת שמות אות ט:
שמעתי בשם מורי וירא ה' כי סר לראות, כי היה משה רבינו ירא שמא הוא קליפה עד שאמר משה משה אז אמר הנני, והענין כי משה שמו כולל כל העולמות ולכך שמו הוקשה לו, והענין כמו שהשכינה כוללת כל העולמות דומם וצומח וכל הנבראים טובים ורעים, כך אות מ מן משה הרומז למלכות כולל כל הענינים גם כן, ואות ש כולל כל הרוחות, ואות ה הנשמות, ולכך שמו הוקשה לו, ודרשו חכמינו ז"ל (בזוהר תרומה דקנ"ז ע"ב ברע"מ) מנורה שקלים החודש ר"ת משה וכו', אבל באמת שמו עצמו הוקשה לו, ששמו כולל כל מיני רע גם כן זה היה תמוה לו, שהיחוד האמיתי הוא השכינה, ואיך כוללת שני הפכיים בנושא אחד, טוב ורע, שהם שני הפכיים והוא הייחוד, וכן גם כן שמו משה גם כן כולל הכל ואיך נעשה הייחוד על ידו, וזהו שאמרו בש"ס (בכורות ד"ה ע"א) משה רבכם קביוסטוס, אבל באמת אתי שפיר כי הרע הוא כסא אל הטוב, כמו (בפ' בשלח) ופרעה הקריב או על ידי שרואה מעשה הרשעים יש לו הנאה שהוא צדיק, ויש לו הנאה ותענוג, ונעשה זה בכל העולמות שבא התענוג על ידי הרע, וכמעט שעל ידי זה יש לרע עלייה גם כן, רק כשעולה משם יתפרדו כל פועלי און, וכן מחשבה רעה היא כסא על דרך הנ"ל, וזהו שכשאמר משה פעם א' לא אמר הנני. שהיה תמוה לו איך נעשה יחוד, כי כשנגלה בסנה מדרגה תחתונה, נפתחו כל מקורות עליונות עד למטה, ומה טעם לא יבער הסנה, שיכלו ויתבערו הרע שהוא הסנה, עד שאמר לו פעם ב' משה שנעשה על ידי זה ייחוד, וחיבור וקישור, מדרגה תחתונה בעליונה כו' אז אמר הנני ודפח"ח כי קצרתי.

שאנחנו קוראים להם צד מואר בנפש וצד אפל בנפש. בעצם בצד האפל, בחשך - כשרואים רק חשך זה רע, לא טוב - יש פוטנציאל, כח אדיר, להתהפך "כיתרון האור מן החשך".

הווארט הזה נשמע מאד חריף. ממשיך הבעש"ט ומסביר שמשה רבינו התבונן בשם שלו, והוא מסביר את סוד השם משה - הוא שמע בשם שלו שהוא כולל את הכל, את כל העולמות, כמו גם השכינה. כך אומר הבעל שם טוב, שהשם משה דומה למלה שכינה, שכוללת את כל העולמות - וממילא כולל גם את עולמות התמורה. יש עולמות של קדושה, אבל כולל את כל המציאות.

ששת הפירושים - נשמה חדשה, נשמה דאצילות, נשמה כללית

הפירוש הזה קשור למה שמשה רבינו הוא נשמה כללית. קודם, שני הפירושים הראשונים, היו קשורים לכך שמשה רבינו הוא נשמה חדשה. כתוב שיש שלש תכונות אצל משה רבינו - נשמה חדשה, נשמה דאצילות (בעצם), נשמה כללית. בדרך כלל מסבירים שנשמה כללית היינו שכולל את כל עם ישראל, שיודע לנגן את הניגון של כל אחד - הוא כולל את כל הנשמות שלנו, ולכן אני גם יכול למצוא את עצמי בתוכו ולהתקשר אליו. שני הפירושים הראשונים שלנו היו תחת הכותרת של משה רבינו כ"נשמה חדשה" (כאשר הפירוש השני מתחבר עם היותו "נשמה דאצילות"), ושני הפירושים הבאים תחת הכותרת של משה רבינו כ"נשמה דאצילות" (כאשר הפירוש השני מתחבר עם היותו נשמה כללית, היינו מה שכל ישראל תלמידיו כנ"ל), אבל שני הפירושים האחרונים - ז"א ונוקבא, "והנגלת לנו ולבנינו" - תחת הכותרת של משה רבינו כ"נשמה כללית".

נשמה כללית - כוללת כל העולמות

אני מבין שמשה כ"נשמה כללית" כולל אותי ואת כל ישראל, אבל אומר מורנו הבעל שם טוב שהכוונה שהוא כולל הכל - כל העולמות, גם הטוב וגם הרע, גם היצר הטוב וגם היצר הרע של כל אחד מאתנו. אם הוא לא היה כולל - כלומר שבתוכו יש גם - את היצר הרע שלי הוא לא היה נשמה כללית, העם לא היה 'עם משה'. על "לך רד כי שחת עמך" אומר רש"י שהכוונה לערב-רב, אבל הרבה מפרשים אומרים שהפשט שהולך על כל העם - הערב-רב גרם בנזקין, אבל כולם חטאו. הם "עמך" ומשה רבינו צריך להיות מזוהה אתם. מצד אחד הוא לא נופל - לא נופל כי קשור למעלה - אבל מאידך הוא כן יורד, "לך רד כי שחת עמך" (כאן יש קשר בין ז"א לא"א - "ז"א בעתיקא אחיד ותליא" - בא"א הסברנו שמשה חוזר בכל דור לתקן את ה**ערב רב**, בגימטריא **דעת**, כאן רואים ששרש הערב רב הוא בעטרא דגבורות של דעת משה עצמו, ה"יצר הרע" של משה עצמו, שעל כן היה מוכרח לקבלם כו').

עוד פעם, כתוב בחז"ל שיש שלשה דברים שמשה רבינו הוקשה בהם - ר"ת **משה** - **מ**נורה-**ש**קלים-**ה**חדש. אומר הבעל שם טוב שהיה קשה לו הוא עצמו

(השם של עצמו) - קשה לו איך הוא כולל גם את הטוב של כולם וגם את הרע של כולם. איך בא לידי ביטוי? כתוב בגמרא בבכורות שאמרו על משה רבינו שמא הוא קוביוסטוס - גונב נפשות, כפי שמפרש רש"י - ובמקום אחר כתוב שחשדו את משה רבינו באשת איש, בעדת קרח. היתכן?! איך יכול להיות כזה דבר, שחושדים אותו באשת איש?

מאיפה מתחיל הרע שבצדיק וברשע?

אחד מפירושי "והאיש משה ענו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה" הוא שהוא לוקח על עצמו את האחריות - הוא מאמין שכל מה שכל יהודי חוטא הוא באשמתו. אם אני עושה חטא - הוא אשם. שוב, יש הרבה פירושים מה הסברא של משה רבינו בענוה שלו. אחד מפירושי הבעל שם טוב[ג] הוא שסברת משה רבינו

[ג] בעש"ט עה"ת תשא אות ט:

ועתה אם תשא חטאתם ואם אין מחני נא מספרך אשר כתבת וגו', שמעתי בשם מורי הרב המפורסם בוצינא קדישא הבעל שם טוב ז"ל, שהקשה וכי זו הוא מדת ענוותנותו של משה לומר מחני נא, שר"ל שמיתתו יכפר העון הגדול הזה, והשיב ז"ל כי הלא צריך להבין מהות ענוותנותו של משה רבינו עליו השלום, כי בשלמא בשאר בני אדם היטב מובן מהות ענוה, שרצה לומר שמוחלט בדעתו שהוא מקטני ערך מכל אדם, אך משה רבינו עליו השלום אתו המדע שורש נשמת כל אחד מישראל ערך כל אחד ואחד, וגודל ערכת נשמתו שהוא כוללת כל נשמת ישראל, וכמו שאמרו ז"ל (סוה"ק בראשית דכ"ה ע"א) אשה אחת ילדה במצרים ס' רבוא בכרס אחד זה משה רבינו עליו השלום, ואיך היה יכול להחזיק במדת ענוה.

אך הנה אמרו ז"ל (סנהדרין דכ"ז ע"ב) שכל ישראל ערבים זה בזה, ורצו לומר, שהמה מעורבים זה בזה, כי כולם המה שורש אחד לכולם, ואמר ז"ל, כי לפי זה, כאשר בא על העולם איזה התעוררות לטובה מן היצר טוב מצד הקדושה, אותו התעוררות הוא בכל אחד ואחד מבני ישראל, והוא פועל בכל אחד ואחד לפי ערכו, הצדיק הוא מתעורר הרבה בעבודת השם יתברך בקדושה גדולה, ובחשקות גדול, ומי שאינו צדיק כל כך הוא מתעורר גם כן, אך בהתעוררות קטנה, גם אפילו רשע גמור, מכל מקום הוא מתעורר באיזה הרהור תשובה, הגם שהוא רק לפי שעה, מכל מקום מתעורר קצת, ויכול להיות שעל ידי התעוררות הזה יחזור בתשובה שלימה, וכן להיפוך כאשר בא איזה התעוררות מצד היצר הרע, גם כן בא לכל אחד ואחד, והרשע נכשל בו הרבה, ועושה איזה מעשה בפועל, אך הצדיק גם כן נכשל באיזה הרהור לפי שעה.

והנה כאשר אנו רואים שמרשעים יצא רשע בפועל, שנכשלים באיזה עבירה, אז יש להסתפק מי הוא החייב בדבר, כי יש לומר שהצדיק הוא החייב, כי הלא גם אליו בא ה) איזה הרהור כנ"ל, והנה אם היה תיכף מתחזק את עצמו לבטל הכח הזה אשר מסנו בא ההרהור הזה, אז היה מתבטל הכח הזה, ולא היה הרשע בא לידי מכשול, אך יש לומר דהרשע הוא החייב, כי לפי שהוא עשה בפועל הרשע הזאת תיכף כאשר בא אליו

שאף אחד לא חוטא - לא הצדיק ולא היהודים הפשוטים - אם אין איזו רוח טומאה שיורדת למציאות. לעתיד לבוא "את רוח הטֻמאה אעביר מן הארץ", אבל כל זמן שיש רוח טומאה או שהיא מתגברת או שהיא נחלשת, כמו במלחמת עמלק. השאלה אצל מי היא מופיעה ראשון.

אם ה"רוח טֻמאה" מופיעה ראשונה אצל הצדיק היא עושה אצלו איזה הרהור דק שבדק של עברה - אבל דק שבדק, שאין לנו שום השגה בזה כלל וכלל - ואחר כך מתפשט לכולם, ואצל אנשים פשוטים מתבטא בעבירה חמורה. ידוע הווארט של הצמח צדק בחב"ד, שאמר לאחד מגדולי החסידים - לא רק רבי לעומת יהודים, אלא גם חסיד גדול לעומת יהודי פשוט - שאם אתה טפה מזלזל בנטילת ידים דע לך שמביא יהודי אחר להכשל באשת איש.

אבל רוח הטומאה לא מתחילה דווקא מהצדיק, יכול להיות גם הפוך - רוח הטומאה יכולה להתחיל לחול על הרשע, ואז הוא עושה עבירה חמורה, ובגלל היות הצדיק נשמה כללית, שכוללת אותו, מהרשע מגיע לצדיק, שוב, באיזה הרהור דק שבדק. אם הוא באמת צדיק של תניא העבודה שלו היא העלאת המדות, צריך להעלות. אם הוא "הלואי בינוני" של תניא העבודה שלו היא לסלק את ההרהור. אבל גם הצדיק מקבל את ההרהור.

תיקון משה את כל הנטיות הרעות - "הרע כסא לטוב"

עוד פעם, כתוב - מהבעל שם טוב[ד] - שמשה רבינו נולד עם כל הנטיות הנפשיות להיות רשע גמור, ככה הלשון. רק מה? שבכח העבודה שלו - גם משה

ההרהור, שוב אין בכחו של הצדיק לבטלו, וזהו מהותו של ענוותנותו של משה רבינו עליו השלום, שכל מה שראה איזה דבר לא טוב בישראל, היה תולה בעצמו, וחשב בלבו מסתמא אני הגורם, כנ"ל, וזהו גם כן מה שאמר מחני נא, ר"ל אני הוא החייב בדבר ולא הם כנ"ל, ועל זה השיב לו השם יתברך מי אשר חטא לי וכו', ר"ל לפני גלוי מי הוא החייב, עד כאן דברי פי קדשו.

[ד] בעש"ט עה"ת קרח אות א:

וישמע משה ויפול על פניו, ואמרו חכמינו ז"ל (סנהדרין דק"י ע"א) מה שמועה שמע, אמר רשב"נ אמר ר"י שחשדוהו מאשת איש, שמעתי מן אדוני אבי זקיני זללה"ה, על הא דאמר (בבכורות ד"ה ע"א) משה רבכם קביוסטום היה או גונב נפשות, להבין זה גם להבין ענין (פ' תשא) והביטו אחרי משה [ע"ש במדרש תנחומא תשא סי' כ"ז למאן דדרש לגנאי] ובפרט שיחשדו אותו באשת איש, ופירש הוא ז"ל, כי מרע"ה נולד שיהיה א) רשע גמור ויהיה לו כל המדות הרעות, אך שהוא היפך ושיבר כל המדות רעות, והשתדל רק להכנים עצמו במדות טובות, ע"כ, ויש לפרש דבריו הקדושים, כי ידוע בכוונת הקטורת כי מה"ש במילואו הוא מספר מו"ח. ונמתק ונעשה האמ"ת ע"ש, ולכך משה היה כלול בו שני בחינות, טוב, שהוא האמת, ורע גמור שהוא מות, ולכך הם לא הבינו ולא הסתכלו אל האמת, וראו רק הבחינה הרע שהיה בו, והיינו הצירוף של מות המרומז בשמו, ולכך והביטו אחרי משה,

רבינו הוא 'עובד', הוא לא צדיק בטבע - מכח הבחירה החפשית שלו הוא התגבר על הכל והפך הכל ל"יתרון האור מן החשך". לבעל שם טוב יש ביטוי מיוחד לזה - שאצל משה רבינו, יותר מכל אחד אחר, התגלה ש"הרע כסא לטוב"[ה], זהו הביטוי. הרע של עצמו הוא כסא לטוב.

היינו שלא הסתכלו רק בחינת אחוריים של משה וחשדוהו גם באשת איש כנ"ל, שהיה נולד בבחינת כל המדות רעות.

ומובא שם במקור מים חיים הערה א:

ובס' אור פני משה ר"פ חקת וז"ל, שמעתי אומרים דאיתא בספרים מעשה, מלך אחד שמע מכל אשר עשה משה איש האלהים נפלאות ותעצומות, והמלך הזה היה מכיר בצורת הפרצוף, והסכים בדעתו ושלח צייר אומן המדברה אל משה לצייר דמות תבניתו, ויהי כאשר בא אל המלך, ויפן כה וכה וירא כי אין איש בעולם רע מהתואר צורת הפרצוף הזה, שהיה מראה סימני מדות רעות ומגונות, להיות נואף ורוצח וכל מדות רעות שבעולם, ויצו המלך להרוג את הצייר הזה, באמרו שמעל בשליחות המלך, ויקח המלך בדברים את הצייר השני ויאמר לו כזה וכזה, ויהי כאשר בא הצייר השני אל משה וירא את תואר פניו, והנה הוא כתבנית אשר הביא אתו הצייר הראשון, ותסמר שערות בשרו באמרו כי למיתה ילך גם הוא בבואו אל המלך, וערב את לבו ויגש אל משה ויאמר לו כך וכך, והנה בקשתי שתאמר לי מדוע פניך רעים, ואתה אינך דומה לשום בן אדם אשר על פני האדמה, ויען משה רבינו עליו השלום ויאמר, אתה בן אדם קרוץ מחומר אשר טח עיניך מראות, ולבך צפנת משכל, הטוב טוב יאמר למי אשר פניו מורים ומוכיחים להיותו טוב, הלא זה הוא כבר מה שלפי טבע והוא טוב וזה הדבר הטוב מי אשר פניו רעים עד מאוד, והוא גובר על החומריות ומהפכו לטוב, זה הוא בעצם אשר לו משפט הטוב לקרוא לו טוב, כי הוא על ידי בחירתו טוב כו' עכ"ל, [ובתפארת ישראל על משניות בשלהי מס' קדושין הביא ג"כ כזה רק קצת בלשון אחר ע"ש].

אכן, ראוי לציין שבחב"ד פקפקו מאד בסיפור זה.

[ה] "הרע כסא לטוב" ר"ת הכל, מתאים לכך שענין "הרע כסא לטוב" מתגלה במשה מצד היותו נשמה כללית. בקהלת כתוב "ככה לא תדע את מעשה האלהים אשר יעשה את הכל" - מרדל"א, "לא תדע", סוד השם הקדוש ככה (ר"ת כתר כל הכתרים; כתר כל הכתרים עולה 1000 ועוד משה, סוד אלף אורות, נשמת מורנו ישראל בעל שם טוב, שנתנו למשה במתן תורה, וכנודע מהבעל שם טוב שיש לכוון את סוד השם ככה כאשר אומרים "כתר יתנו לך" בקדושת כתר), בא סוד "הכל", "הרע כסא לטוב".

את הביטוי "הרע כסא לטוב" אפשר לכתוב כמשולש (מסודר מאד מצד חלוקת המלים):

ה

ר ע

כ ס א

ל ט ו ב

השורה האחרונה היא - לטוב - אותיות בטול. פנות המשולש הן הבל, מתאים לווארט של הריז'ינער שהגיב לחידושי הרי"מ שאמר לו (כשהראה לו את אורוות הסוסים שלו) "גם זה הבל" ש-הבל ר"ת "הכל ברא לכבודו" (הכל ר"ת "הרע כסא לטוב", כנ"ל). "הרע כסא לטוב" עולה א-ל פעמים אחד,

שוב, כתוב שאם ה' היה אומר למשה רבינו רק פעם אחת "משה" הוא לא מבין - אני כולל טוב מרע, מה אני עושה עם הרע? יש הרבה פירושים גם לסמל של "הסנה בער באש והסנה איננו אֻכל". לפי פירוש זה הסנה הוא מציאות הקוץ - סוג של קוצים, של רע - והוא לא מבין למה הסנה ממשיך להתקיים, שיכלה, שיבער! בהשקפה הראשונה שלו משה רבינו רוצה שהסנה יבער, יכלה מן המציאות, ואותו דבר לגבי עצמו - שהרע יסתלק. לכן ה' קורא לו פעמיים, "משה משה", ואומר שהיחוד האמתי - לשמו ה' ברא את העולם, "להיות לו יתברך דירה בתחתונים" - הוא שיהיה רע והרע יהיה כסא לטוב.

כמו שאמרנו שלעתיד לבוא כל הדיעבד יהפוך להיות לכתחילה ויתגלה שיהודי אף פעם לא חטא, אז גם כל הרע יהפוך להיות לא סתם טוב אלא "טוב מאד". חז"ל אומרים "'טוב' זה יצר טוב ו'טוב מאד' זה יצר הרע" - "טוב מאד" הוא יצר הרע, "טוב" הוא מלאך חיים ו"טוב מאד" מלאך המות, היפך החיים. אלה שני הצדדים. משה הוא אור - "ותרא אֹתו כי טוב הוא", "האור כי טוב", התמלא הבית כולו אורה כשנולד, וגם נולד מהול - ויחד עם זה, כנשמה כללית, הוא כולל הכל, את כל הטוב וגם את כל הרע. בתחלה הוא לא מבין זאת, עד שה' לא קורא לו "משה משה", תדע שצריך להיות "'משה משה' לא פסיק טעמא בגווייהו", לאחד לגמרי את שני היצרים ("'ואהבת את הוי' אלהיך בכל לבבך' בשני יצריך"), שהרע יהיה כסא לטוב. קודם אתכפיא, אבל התכלית שלך היא אתהפכא - "אתהפכא חשוכא לנהורא וטעמין מרירו למיתקא".

זהו הפירוש החמישי. תמיד **חמישי** הוא **משיחי**. גם במשה רבינו בעצמו - היות שהוא נשמה כללית - יש לו לגמרי שני צדדים. הרע שלו הוא מה שאמרו על משה רבינו שהוא קוביוסטוס. איך הופכים קוביוסטוס למשהו טוב? הרי קוביוסטוס הוא גונב נפשות, איך יכול להיות משהו חיובי וטוב? מהבעל שם טוב והלאה - צדיק שמסתובב וגונב נפשות. שה' יעזור שנזכה, גם "קער א וועלט היינט", וגם לגנוב את כל הנפשות מכל מקום לתורה וחסידות, שכולם יהיו חסידים. לחיים לחיים.

נקבא דז"א: "משה משה" – יבולת החיבור בין יהודים

משה רבינו - הדעת שבכל יהודי

הפירוש האחרון, הששי, הוא כנגד המלכות. מלכות היא כנסת ישראל, אז הפירוש של המלכות צריך להיות פירוש ששייך לכולנו, כנסת ישראל כפשוטו, וכמו שאמרנו קודם פרצוף הנוקבא מתלבש בעולם העשיה - "אף עשיתיו", "'אף'

בסוד "אל אחד בראנו", המתחלקות בציור לאותיות הציר, הס, העולות ה פעמים אחד (גימטריא א-דני) ושאר האותיות העולות הוי' פעמים אחד.

הפסיק", וגם במקום של "הפסיק", "לא פסיק" (משה אמר "יגרתי מפני האף" המפסיק ואף על פי כן "לא פסיק"), משה ממשיך גם בעולם הזה התחתון.

ידועה הגמרא לגבי "כי אם ליראה" - "מה הוי' אלהיך שאל מעמך כי אם ליראה", "כי אם" משמע דבר קטן. שואלת הגמרא, "אטו יראה מילתא זוטרתא היא? אין, לגבי משה מילתא זוטרתא היא". שואלים כל המפרשים, גם בתניא, הרי כתוב "שואל מעמך", מאתנו, ומה עוזר ש"לגבי משה מילתא זוטרתא היא"? הרי תובעים מאתנו. איך מסביר אדמו"ר הזקן בתניא? שמדובר בניצוץ משה רבינו שיש בכל אחד, הדעת של כל אחד - היכולת להתחבר לה'. כתוב שדעת לשון התקשרות והתחברות - צריך להבין מה ההבדל בין התקשרות להתחברות - כך מגדיר דעת, בחינת משה.

בעולם העשיה גם כמו שכתוב לגבי הסתלקות הצדיק, שלאחר הסתלקותו הוא מאיר כשמש מתחת לארץ לששים ריבוא כוכבים, ששים ריבוא נשמות ישראל. יש משה בכל דור ודור, ויש מה שהוא מאיר לכל אחד מאתנו - כמו השמש מתחת לארץ - לתת לכל אחד מאתנו התקשרות והתחברות.

התחברות לכל ישראל כשהגוף לא מפריד

אחד ההסברים להבדל בין התקשרות להתחברות הוא שהתקשרות היא בתפלה - קודם שמענו שצריך להתבונן קודם התפלה, שתהיה בישיבה תפלת שבת כדבעי, עם התבוננות, לתת את הדעת להתקשר לה' - והתחברות היא "כל ישראל חברים". כמו ש"כל ישראל ערבים זה בזה" ו"זה לזה" יש גם "כל ישראל חברים". אחד הסימנים שנותנים על השנה הזו, תשע"ח, ש**ע**"**ח** היינו **ע**רבים-**ח**ברים - שנה שמסוגלת ל"כל ישראל ערבים" ו"כל ישראל חברים".

יש פרק אחד בתניא שמוקדש לאהבת ישראל, פרק לב - אומרים שהוא הלב של התניא - ושם הוא מסביר שכדי להגיע לאהבת ישראל אמתית צריך להתעלות מעל הגוף, כי הגופים מפרידים. למה "'משה משה' לא פסיק טעמא בגווייהו"? כי כמה שהוא מתחבר עם הזיכוך, שאמרנו קודם, מצד עצמו הוא נולד לשבעה מקוטעים - כולו נשמה, אז גם הגוף לא מפריד. גם ניצוץ משה רבינו אצל כל אחד הוא היכולת שהגופים שלנו לא יפריעו. מה שמפריד ביני לבינך הוא שיש לי גוף, צרכי הגוף, אני רוצה לאכול משהו, וברגע שאני רוצה לאכול משהו אני מפסיק להיות מקושר אליך. ההתחברות שמקבלים ממשה רבינו היא שאנחנו מחוברים, רק אם מגלים את ניצוץ משה רבינו שבתוכנו.

שוב, הפירוש האחרון ב"'משה משה' לא פסיק טעמא בגווייהו" הוא ששני יהודים יכולים להתחבר באמת - כמו שכתוב בפרק לב בתניא - רק אם משה רבינו מתגלה בתוך כל אחד מהם. זה דווקא בעולם העשיה, "אף עשיתיו", בזמנים שלא רואים את המשה רבינו - אבל יש בכל אחד משה רבינו קטן. יש את החזון המפורסם של בעל הנועם אלימלך, שראה את הבעל שם טוב מתחלק לששים ריבוא ניצוצות, ששים ריבוא בעל שם טובים קטנים - יש ניצוץ בעל שם טוב בכל

אחד וניצוץ משה רבינו בכל אחד. יש אהבת ישראל אך לא די בכך וצריך אחדות ישראל. כדי להגיע לאחדות ישראל צריך גילוי ניצוץ משה - אז הנשמה משתחררת במובן מסוים מהגוף, ואנחנו יכולים להתחבר אחד לשני.

חבור שני יהודים

זה התכל'ס, "משה משה" הם שני יהודים. ידוע הווארט המפורסם של היהודי הקדוש, שאם יש יהודים שווים - צווי יידן - זהו שם ה', אבל אם אחד למעלה מהשני זהו סוף פסוק. משה הוא ענו מכל אדם, וכתוב[1] שככל שהוא מקטין את עצמו גם הצל שלו - ההשתקפות בזולת, הקב"ה ("הוי' צלך") או החבר שלו - מקטין את עצמו. אם אני בשפלות היא פועלת הקטנה גם אצל החבר, שנינו נעשים יידן, כמו נקודת היוד, וצווי יידן מתחברים ונעשים שם הוי', "הוי' אחד" - אחד ממש.

זה ששנינו נהיה יידן כמו שצריך, ולהתחבר ככה, כמו הווארט של היהודי הקדוש - לכן קוראים לו היהודי הקדוש - זהו "'משה משה' לא פסיק טעמא בגווייהו" בעולם העשיה, העולם של "המעשה הוא העיקר". העיקר שבזכות משה רבינו נגיע לא רק לאהבת ישראל אלא ממש לאחדות ישראל, בלי שום הפסק בינינו. זהו הפירוש הששי, אחרון אחרון חביב, שבזכותו נזכה - נעוץ סופן בתחלתן ותחלתן בסופן - ל"הוא גואל ראשון והוא גואל אחרון". שתהיינה בשורות טובות, א פריילכען פורים, א כשרען און פריילכען פסח ומשיח נאו.

על ידי התחברות זוכים באשת חבר

נאמר עוד ווארט: הדבר האחרון הוא גם סגולה לשידוך טוב - כל מי שצריך שידוך. סגולה לשידוך טוב הוא אחדות, התחברות. שכל אחד שצריך שידוך טוב

---

[1] משל יפה שמופיע בבעש"ט עה"ת תשא אות טו:
ודיבר ה' אל משה פנים אל פנים, הנה כתיב כמים הפנים לפנים כן לב האדם אל אדם (משלי כ"ז), בשם הבעל שם טוב נשמתו בגנזי מרומים, כשאדם ת) עומד אצל מים נראה הצל שלו גדול על המים, וכשהאדם מרכין את עצמו, כן הצל נעשה קטן, וכל מה שהאדם מרכין עצמו יותר אצל המים נעשה הצל קטן עוד יותר, עד שכשהאדם משים הפנים שלו על המים אזי בא גם הפנים של הצל נגד פניו של האדם, כן לב האדם לאדם, כשאדם חושב בעצמו שהוא גדול, אזי חבירו גם כן גדול, וכשאדם מקטין עצמו לפני חבירו, אזי חבירו גם כן מקטין את עצמו, עד שהקטנות הוא שלא יוכל יותר להקטין, אז גם חבירו עושה כן, ואז נעשה בהם השווי, ונעשה בהם שיהיו שוים, וזהו שנאמר אצל משה ודיבר ה' אל משה פנים אל פנים כאשר ידבר איש אל רעהו, ר"ל לפי הקטנות של איש נגד חבירו כן חבירו הוא גם כן קטן, ונעשים שוים פנים אל פנים, כן משה מאחר שהיה מקטין את עצמו נגד הבורא ברוך הוא, כן כביכול הקטין הבורא את עצמו נגד משה ודיבר עמו פנים אל פנים, נמצא פנים של הבורא הוא כמו הצל שנעשה לפי ערך הפנים של משה, וזו המדרגה אין יכול שום אדם, רק משה שהוא הדעת וכו'.

יזכה ל"אשת חבר", לשון התחברות, והתחברות היא מכח שמגיעים ל"'משה משה' לא פסיק טעמא בגווייהו" לפי הפירוש האחרון, הששי, להגיע לאחדות - כאן בתוך הישיבה. חברותא היא גם התחברות - שיהיה לכל אחד חברותא טוב, שכל אחד יהיה חברותא עם השני, שילמדו טוב יחד, ומכח האחדות והחברותא כל אחד יזכה ל"אשת חבר".

נגנו "צמאה לך נפשי".

כדי לזכות ב"אשת חבר" צריך שכל אחד יהיה בעצמו חבר - זו הברכה הראשונה, שכל אחד יהיה חבר, "כל ישראל חברים", וכל אחד יזכה ב"אשת חבר" בקרוב ממש.

בע"ה

מוצאי כ"ב טבת תשפ"א – כפ"ח

לא יודע בלום

שיעור במאמרי אדמו"ר הזקן הקצרים

סיכום שיעורי **הרב יצחק גינזבורג** שליט"א[א]

קיצור מהלך השיעור

לכבוד הילולת אדמו"ר הזקן מסר הרב שיעור במאמר קצר שלו. כדרכם של מאמרי אדמו"ר הזקן הקצרים, המאמר מבטא בקיצור ובחריפות נקודה עמוקה, יסודית ומלהיבה. **פרק א** הוא לימוד בתוך המאמר, המסביר מדוע האדם אינו יודע את תכלית קורות חייו - ודווקא מתוך כך הוא יכול לעבוד את ה' באמת, ולא להיות שקוע במודעות עצמית. מתוך כך מלמד הרב מהי יראת שמים אמתית - הרגישות להנהגת ה' בעולם, 'חיים עם הסיבות' בלשונו של רבי אשר פריינד זצ"ל. **פרק ב** 'מאזן' את הדברים - העבודה המתוארת במאמר שייכת לספירת ההוד, אך בספירת הנצח כן יש מקום ליזמה ותכנון מתוך בטחון עצמי מתוקן. זהו האיזון שמתחדש אצל אברהם אבינו, והוא נדרש מכל מנהיג, במעגלים כאלה ואחרים. מנהיג הדור - הרבי - מנחיל את האיזון הזה גם לחסידיו, כאשר אצל מלך ישראל האמתי אין סתירה בין הידיעה והתכנון, הנדרשים עם ההתנשאות על העם, לבין ההודאה והבטול שהם החויה הפנימית הקיומית שלו.

א. אמונה וידיעה (מאמר אדמו"ר הזקן)

פתיחה למאמר אדמו"ר הזקן

נלמד כעת מאמר קצר של אדמו"ר הזקן[ב] שהכותרת שלו היא 'ידיעה ואמונה'. בעצם, זו היתה אמורה להיות השיחה הראשונה בי"ט כסלו, לכבוד אדמו"ר הזקן, אך לא הגענו אליה כלל. אם כן, לכבוד כ"ד טבת, הילולת אדמו"ר הזקן, נעשה את ההמשך-ההשלמה לי"ט כסלו. שוב, כותרת הקטע היא 'ידיעה ואמונה', אבל בעצם הוארט כאן הוא מהי יראת שמים - מתאים למה שאנחנו

[א] נרשם על ידי איתיאל גלעדי. לא מוגה.

[ב] מאמרי אדמו"ר הזקן הקצרים עמ' תפג.

מסבירים תמיד שיראה היא רגישות[ג]. לא כתוב כאן בפירוש המושג "יראת שמים", אבל ההסבר שלו יוצא מכאן.

המאמר מבוסס על פסוק בקהלת - "את הכל עשה יפה בעתו גם את העֹלם נתן בלבם מבלי אשר לא ימצא האדם את המעשה אשר עשה האלהים מראש ועד סוף"[ד]. נפתח ברמז יפה: זהו הפסוק ה-55, **הכל**, בתוך מגלת קהלת, ומתחיל "את **הכל**". מתאים למגלת קהלת, שכולה בסימן "הכל" - "הכל הבל", החל מהפסוק הראשון (אחרי הכותרת), "הבל הבלים אמר קהלת הבל הבלים הכל הבל". עיקר פירוש אדמו"ר הזקן הוא על "גם את העלם נתן בלבם" ומה פירוש "מבלי אשר וגו'".

"הכל בידי שמים" - התורה שבעניני הרשות

נתחיל לקרוא בפנים:

והנה על מו"מ או שארי ענינים אמר דהנה כתיב לא ידע האדם את אשר עשה אלקים מראש ועד סוף, דהנה העולם כ"כ בהסתרה שלא ידע האדם מה יעסק,

אדמו"ר הזקן אומר שדווקא על "משא ומתן או שארי ענינים", עניני הרשות שבהם העבודה של "בכל דרכיך דעהו"[ה], כתוב שהאדם לא יודע את הנהגת ה'. עניני העולם דווקא הם בהסתרה - האדם לא מבין מה קורה, לא יודע מה בדיוק הוא צריך לעשות בחייו בעולם, ממה הוא יתפרנס ("אין אדם יודע במה משתכר"[ו]). ההדגשה של ההסתר דווקא בעניני העולם מתקשרת לפירוש אדמו"ר הזקן[ז] על "אתה יודע רזי עולם"[ח] (שגם הוזכר בנפלאות השבוע[ט]) - שבעוד "רזי תורה" גלויים גם לנו, את "רזי עולם" דווקא "אתה יודע". יש משהו ב"רזי עולם" שעמוק מ"רזי תורה".

אדמו"ר הזקן מוסיף כאן משהו מאד מענין:

דהנה ר"ש הי' דורש טעמי דקרא ואפשר אם הי' ר"ש היום היה אומר טעם על כל דבר מפני מה זה פרנסתו כך וזה כך שזה ג"כ תורה שהכל בידי שמים.

[ג] חוברת עדון המדות עמ' י'.

[ד] קהלת ג, יא.

[ה] משלי ג, ו.

[ו] פסחים נד, ב. ראה תניא אגרת הקדש כב (וכדלקמן בפנים).

בגמרא שם "אין אדם יודע במה משתכר" הוא החמישי בין "שבעה דברים מכוסים מבני אדם". לקמן יתבאר שעיקר תורף הדרוש כאן שייך לעבודת ההוד - הספירה החמישית בין שבע מדות הלב (ובכלל ספירת ההוד שייכת לעניני פרנסה וכלכלה - ראה חוברת "המכללה התורנית").

[ז] רשימות דברים (חיטריק) מדור אדה"ז אות סה; ספר הצאצאים (היילפרין) עמ' 61.

[ח] נוסח הוידוי ביוה"כ ובק"ש שעהמ"ט.

[ט] גליון שמות פ"א.

מבין כל התנאים רבי שמעון 'מרשה לעצמו' לדרוש טעמא דקרא[י] - לדרוש מה הטעם הפנימי של רצון ה', גם אם הוא לא מופיע במפורש בתורה. מכיון ש"הכל בידי שמים", גם הפרט הכי קטן במה שהאדם צריך לעשות בעולם הוא תורה - גם "רזי עולם" הם תורה, ובמדרגה יותר גבוהה. כנראה שהוא מפרש ש"שמים" היינו תורה, כמו "תורה מן השמים", ומכיון שהכל בידי שמים - הכל תורה. לכן, יתכן ("אפשר") שמי שיודע לדרוש את טעמי התורה הגלויה לנו יוכל לדרוש את הטעמים הנסתרים של ה'סבות' בעולם - להסביר לכל אחד למה הענין שלו בחיים, בעניני החולין, הוא להתפרנס מדבר מסוים וכו'. התורה הזו היא תורה של 'לחיות עם סבות', כמו אצל ר' אשר, כפי שאנחנו תמיד אומרים[יא].

למה שהוא אומר שיתכן "אם היה רבי שמעון היום" יש דוגמאות אצל כמה מגדולי ישראל, דווקא בדור האחרון. יש שנים הכי גדולים שהיו מסבירים על פי תורה כל מה שקורה אתם בחיים וכל מה שקורה בעולם בכלל, כל החדשות. אצל הרוגאטשובר הכל היה סוגיות - הענין הזה לפי הירושלמי הזה והענין ההוא לפי סוגיא אחרת וכו'. יש סיפורים מפורטים איך הוא היה מסביר את הקורות לפי סוגיות בנגלה. הדוגמה השניה היא אבא של הרבי, ר' לוי'ק, שהסביר[יב] גם את חייו הפרטיים וכל מה שהתרחש אתו לפי טעמים נסתרים, לפי תורת הנסתר. כלומר, גם תורת הנגלה יכולה להסביר את טעמי הקורות, וכל שכן תורת הנסתר.

הידיעה - מקור למודעות עצמית

הכותרת של המאמר היא 'ידיעה ואמונה'. הווארט כאן הוא שיש מי שיודע ש"הכל בידי שמים", כמו רשב"י, אבל רוב האנשים, כולנו, רק מאמינים בכך, כי ה' מעלים את הנהגתו בעולם:

אך באמת הש"י עשה זאת שלא ידע האדם כלום.

זו לשון חזקה, שה' דווקא רוצה שלא נדע כלום על רצונו. פלא, הרי כל התורה שה' נתן לנו היא למסור לנו מה הוא רוצה מאתנו, כדי שנוכל לקיים את דבריו. אנחנו נכנסים לחדש שבט, בו בע"ה נמשיך ללמוד, כמו כל שנה, את המשך "באתי לגני". באות של השנה הזו (יא), מוסבר שאנחנו צבאות ה', חילים. חיל מקבל פקודות על כל צעד ושעל - כל שניה, גם כשהוא ישן, הוא ישן עם הנעלים מוכן לקפוץ מהמטה לפי פקודה. לכאורה אנחנו חילים, ורק מקבלים את הצו של ה' - ה' צריך לומר לנו מה לעשות. כאן הוא כותב שה' ברא את העולם דווקא באופן שלא נדע כלום על מה שקורה, לא נדע מה ה' רוצה מאתנו ולא נבין בבירור את "הכל בידי שמים". למה ה' עושה כך, שלא נדע?

[י] יבמות כג, א ובכ"מ.

[יא] ראה שיעור י"א אדר ע"ב.

[יב] רשימתו הנדפסת בריש לקוטי לוי יצחק על התניא (וראה דוגמאות נוספות בלקוטי לוי יצחק אגרות קודש עמ' שפז ועמ' תכ).

דהנה כל א' מאמין שהכל בידי שמים

אנחנו צריכים להאמין שיש תכנית-על, שהכל מתוכנן. הקב"ה מתכנן אותנו, והוא טוב, עצם הטוב, לכן הכל יהיה טוב. אבל מה בדיוק קורה? אנחנו לא יודעים. בכל רגע צריך להיות רגיש, והרגישות הזו היא יראת שמים (כנ"ל וכדלקמן). אי אפשר לדעת מראש מה ה' רוצה מאתנו. הכוונה היא בתחום החולין, אבל כאן יוצא שחולין הם עיקר תיקון העולם.

העיקר הוא המשפט הבא, בשבילו בחרתי בקטע הזה:

ואם הי' יודע חפץ ה' וכוונתו ממנו הי' רודף רק אח"ז מה שכוונת הבורא ממנו והי' זה הכל תכלית כוונתו לעצמו

זו פצצה. אם הייתי יודע מה ה' רוצה ממני - הייתי עושה זאת. איני מורד ברצון ה'. אדרבא, אם הייתי יודע שהענין שלי בחיים להיות חייט, להתמסר לכך וכל הזמן לתפור לאנשים בגדים - הייתי עושה רק את זה, מתוך תודעה מלאה שזהו הענין שלי בחיים, מה שהבורא רוצה ממני. מה רע בהנהגה כזו? לכאורה הכי טוב שיכול להיות, אבל הוא אומר שזהו הדבר הכי רע שיכול להיות. למה? הדעת, הידיעה שלי מה ה' רוצה והעשיה שלי בהתאם, היא ישות - אני עושה זאת לעצמי! אני עובד את האדון - לעצמי. המשפט הזה, הרעיון הזה, הוא פלא. יוצא מכאן שעצם הידיעה, גם הידיעה מהו רצון ה', הוא על דרך "עץ הדעת טוב ורע"[ג], מקור המודעות העצמית[ד]. ידיעה של משהו באופן ברור, שמתיישב אצלי, 'אני יודע', כבר מזינה את הישות שלי. מוטב לא לדעת כלום - זהו הווארט כאן. כמובן, הידיעה שהופכת למודעות עצמית היא מה שהיה קורה לרוב האנשים אם היו יודעים, אבל אם רבי שמעון היה דורש את טעמי המציאות ויודע מדוע עובר על כל אחד מה שעובר - הוא ודאי היה נשמר ממודעות עצמית. אצלו הידיעה היה חלק ממודעות אלקית או מודעות טבעית[טו].

אמונה בלי שכל

משא"כ היום שאינו יודע ומאמין שהכל בידי שמים ופעמים נדמה לו כך כוונתו ית' ממנו פעמים כך ואינו יכול ליחד בשכלו לדעת

היום יהודי מאמין שיש מי שמחזיק את הענינים, והוא חושב מה הוא רוצה ממנו - בקר אחד הוא קם עם מחשבה שה' רוצה שאהיה חייט, שזו תהיה פרנסתי,

---

[ג] בראשית ב, ט.

[ד] כפי שעולה מכך שרק לאחר שאכלו אדם וחוה מעץ הדעת ידעו "כי עירֻמִם הם" (שם ג, ז), וראה באריכות מודעות טבעית מאמר "בכל לבי דרשתיך".

[טו] בענין שלשת סוגי המודעות, ראה באריכות בספר הטבע היהודי.

ויום אחר הוא קם עם מחשבה אחרת לגמרי. הוא לא מצליח להגיע למסקנה. אז מה הוא עושה? מה המצב אצלו בנפש?

עד שמניח שכלו ועושה הכל כפי הנהגת הש"י ומאמין שהכל בידי שמים ואינו מברר כלום בשכלו

היהודי אומר: 'הקב"ה, אני לא יודע מה אתה רוצה, אני שם את השכל שלי בצד - זורק את השכל שלי. אני מאמין ש"שהכל בידי שמים", הכל בידים טובות, אבל לא מנסה לברר או להבין'. החידוש הוא שאדמו"ר הזקן, מייסד חסידות חב"ד, הוא שאומר שצריך להניח את השכל בצד, לגמרי, בכל מה שנוגע לעניני עלמא דין. שוב, עניני עלמא דין הם "רזי עולם".

הוד - תגובה לסבות

איך מתנהל מי שחי כך?

רק מה שיקרה יעשה

יש כאן יהודי שחי עם הסבות, עם "מה שיקרה", כאשר הסבה היא האות מן השמים. "הכל בידי שמים" ולפי מה שקורה - הוא מגיב. בעצם, הוא כל הזמן מגיב. אחד הווארטים שנסביר כעת הוא היחס בין יוזם למגיב - יוזם בנצח ומגיב בהוד. בנצח יש בטחון פעיל, כח ליזום (מתוך הבטחון ש"הוא הנותן לך כח לעשות חיל"[טז]), ובהוד הבטחון הוא סביל - "חשוב טוב יהיה טוב"[יז] - וההתנהלות בפועל היא תגובה למה שה' עושה בעולם (באמירת תודה ובנסיון להגיב במציאות למה שה' מזמן לי)[יח].

מי שיוזם ומתכנן שייך לנצח - היום אומרים שיש לו אג'נדה. כמובן, אם הוא ירא שמים, רוצה לעשות את רצון ה', הוא חושב שהתכנון שלו תואם בדיוק את רצון ה'. אבל כל התורה כאן אומרת שאין אג'נדה, מתארת אחד שאין לו אג'נדה. מהתורה הזו יוצאת התמימות שאנחנו קוראים לה "תמימותו של רש"י"[יט] - "אל תחקור אחר העתידות אלא כל מה שיבוא עליך קבל בתמימות ואז תהיה עמו ולחלקו"[כ].

מאחר שאין לו שום שכל לידע וזה לא ידע האדם מראש ועד סוף,

[טז] דברים ח, יח.

[יז] אג"ק אדמו"ר הריי"צ ח"ב עמ' תקלז; ח"ז עמ' קצז.

[יח] סוד ה' ליראיו ש"א פ"י (נתבאר בשיעורים בסוד ה' ח"ג עמ' רלט ואילך); לב לדעת מאמר אמונה ובטחון פ"ב.

[יט] ראה מאמר בשם זה בספר תום ודעת.

[כ] רש"י על דברים יח, יג.

האדם לא יודע כלום, "מראש ועד סוף". זו תכונה של מדת ההוד, התמימות, כי הוד היינו להודות שהדבר הוא למעלה מהשגתי, למעלה מטעם ודעת שלי[כא]. אחד שכולו הוד - הכל למעלה מהשכל שלו, ממילא אין לו שום שכל. מהו הוד? שמודה למה שקורה, מגיב למה שקורה, חי עם הסבה. בכל אופן, כפי שנסביר בהמשך, לא יכול להיות רק כך - רק תמימות בלי אג'נדה. זו תכונה של ההוד, אבל היא צריכה להתאזן עם התכונה של הנצח[כב].

"הכל בידי שמים - חוץ מיראת שמים"

נוסיף כאן נקודה חשובה: כשאדמו"ר הזקן אומר "הכל בידי שמים" הוא מתכוון, כמובן, למאמר חז"ל "הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים"[כג]. הוא לא מזכיר במאמר את הסיפא, "חוץ מיראת שמים", אבל ברור ש"הכל בידי שמים" הוא כדי להגיע ל"חוץ מיראת שמים".

בדרך כלל אנחנו מבינים ש"הכל בידי שמים" היינו עניני הרשות, הקורות בעולם הזה, המתנהלים מלמעלה, ו"חוץ מיראת שמים" הכוונה לעניני תורה ומצוות, שבהם יש לאדם בחירה. כשמסבירים כך, ככל שמכוונים ביותר דברים לשם שמים - הופכים אותם לעניני יראת שמים ונותנים מקום ליזמה ולבטחון פעיל[כד]. אבל כאן עולה פירוש חדש ועמוק: "הכל בידי שמים" היינו הקורות אותי ואילו "חוץ מיראת שמים" מתייחס לתגובה שלי, ולעצם היכולת שלי לעשות "לשם שמים". כמו שכבר אמרנו, אנחנו תמיד מסבירים שיראה היא רגישות. כאן ה"יראת שמים" היא הרגישות ביחס ל"הכל בידי שמים" - איני יודע מה ה' רוצה ממני, "הכל בידי שמים" וה' מסתיר את ההנהגה שלו, ואני צריך להיות רגיש באופן מתמיד למה שקורה.

יוצא כאן מהמאמר שעשיה לשם שמים, ביראת שמים, היא רק כשאני חייב כל רגע להתעדכן, לחשוב מחדש, מה ה' רוצה ממני בחיים. לא לדעת מראש מה אני צריך לעשות בחיים. אם אני יודע מה ה' רוצה ממני - אני מפסיק להיות רגיש, אני 'נעול' על הענין שלי ובעצם הופך להיות ממוקד בעצמי, "תכלית כוונתו לעצמו". רק כשאיני יודע אני צריך להיות כל הזמן רגיש, לא לשכוח לרגע שהמיקוד

[כא] בכ"מ בחסידות. ראה סוד ה' ליראיו ש"א פי"א (ונתבאר בשיעורים בסוד ה' ח"ג עמ' רמז ואילך).

[כב] וכמה רמזים: **נצח הוד בטחון תמימות יזמה תגובה = 1612 = יזמה ("טוב [יז] מאד [מה]", 62, 26 הפוך) פעמים הוי'. יש 26 אותיות, כך שממוצע כל אות הוא יזמה. בטחון תמימות יזמה תגובה = 1449 = 7 פעמים רז (אור), בחינת "רזי עולם". הר"ת עולים 7 פעמים "חן חן" ואוס"ת יראת הוי' (7 ברבוע פעמים 13). בטחון יזמה = 137. תגובה = יצחק יצחק, לב פעמים אחד, יו פעמים הוי', "בידי שמים" (ה'כנף' היא יעקב), עבודת "הכל בידי שמים" (ידי שמים = רז רז, "רזי עולם").**

[כג] ברכות לג, ב; נדה טז, ב.

[כד] וראה לב לדעת מאמר "אמונה ובטחון" פ"ב (והורחב בשיעור אמונה ובטחון 4 - ו' חשון ע"ח, עיי"ש).

צריך להיות בה' וברצונותיו, ורק כך אני יכול לפעול לשם שמים. ידוע[כה] שבפרטות העבודה של "בכל דרכיך דעהו" היא למעלה מ"כל מעשיך יהיו לשם שמים"[כו]. גם כאן אפשר לומר ש"לשם שמים" עדיין מתמקד בכוונה שלי, ואילו "בכל דרכיך דעהו" אומר לדעת-לפגוש את ה' בכל רגע מחדש, דרך האופן בו הוא מכוון את חיי (ולהגיב בהתאם, מתוך "יראת שמים" ו"לשם שמים" - אך במובן הנעלה יותר, הרגיש לשמים, ולא רק 'מדמיין' מהארץ מה הם השמים ומנסה לכוון אליהם). אפשר להאריך בענין הרבה, כי זהו דבר פלאי ביותר.

אי-ידיעה - צדיק או רשע

הוא מסיים בעוד פנינה:

ופעמים יכול לדמות בעצמו שהוא צדיק גמור וימצא ראיות לזה כשיצטרך ותיכף יכול לדמות בעצמו שהוא רשע גמור וימצא ג"כ ראיות ברורות

נראה שהוא מדבר על אחד שאינו בקי בתניא[כז]. לפעמים נדמה לו שהוא צדיק גמור, והוא מוצא לכך ראיות, ולפעמים נדמה לו שהוא רשע גמור, והוא מוצא לכך "ראיות ברורות" (לא סתם "ראיות"...) - מן הקצה אל הקצה. המלה "לכשיצטרך" כאן היא מענינת - כנראה לפעמים האדם מרגיש צורך נפשי להרגיש שהוא בסדר. ה"צדיק גמור" כאן הוא 'אני בסדר'.

מתוספת הווארט הזה בסוף יוצא שאחד שרגיש למה שקורה אתו - חי עם הסבות - צריך להיות רגיש למה שקורה בנפש שלו, בפסיכולוגיה שלו, כמו שהוא צריך להיות רגיש להשגחה. אבל התיאור כאן הוא של מישהו ש'נישט א הין נישט א הער' ('לא כאן ולא שם') - הוא לא בשום מקום, אדם לגמרי היולי שאינו יודע היכן הוא. כל פעם נדמה לו משהו אחר. אם אני כזה אחד שלפעמים נדמה לי שאני צדיק גמור ולפעמים נדמה לי שאני רשע גמור - כנראה שאני גארנישט. אחד כזה צריך להניח את השכל שלו בצד לגמרי ורק לחיות עם הסבות, עם הקורות.

מעבר לרגישות למה שקורה אצלי בנפש, יש כאן הרחבה של אי-הידיעה מהתחום של "מו"מ ושאר ענינים" גם לתחום של כלל עבודת ה'. פרטי ההלכות נמצאים בשלחן ערוך, ועדיין האדם יכול להשאר נבוך לגבי אופי עבודתו - עבודת צדיקים או עבודת בינונים[כח] (או עבודת רשעים, שעליהם להפוך לבעלי תשובה),

---

[כה] ראה לקו"ש ח"ג תרומה ס"ו, ויקהל ס"ד; ח"י וישלח ס"ו; תשובת השנה מאמר "בכל דרכיך דעהו" פ"ג ומודעות טבעית ביאור ד (עמ' קעא ואילך, וראה שם גם בהפניות נוספות) למאמר "גולה וגאולה" (וראה גם הטבע היהודי עמ' רג).

[כו] אבות פ"ב מי"ב.

[כז] בכל אופן, גם מי שלומד תניא ויודע ש"הלואי בינוני" (מאמר הרה"צ ר' הלל מפאריטש - בית רבי ח"ב פ"ח הערה ג), עדיין אמור 'להתלבט' האם הוא אמור להשאר כל חייו במאבק ("אולי לכך נברא", תניא פכ"ז) או שהוא מאותם יחידי סגולה שיכולים להפוך לצדיקים, ואינו פטור מהנסיון לקיים את השבוע "תהי צדיק" ("וכולי האי ואולי יערה עליו רוח ממרום", כמפורש בתניא פי"ד).

[כח] וכנ"ל בהערה הקודמת.

ובעיקר לגבי שליחותו בקדש. האם עליו להיות יושב אוהל או בעל עסק, בעל-עגלה או רב-עיר[כט], מלמד תינוקות, ראש ישיבה או שליח (ובאיזה מקום) וכו'. אכן, השליחות היא פרנסה רוחנית (והיום פעמים רבות גם הפרנסה הגשמית תלויה בה) וממילא הכל נכלל בשאלת ה'פרנסה' המדוברת כאן.

ואדמו"ר הזקן מסיים:

והכל עשה אלקים בחכמה נפלאה כדי שלא ידע האדם מטעם הנ"ל.

שוב, הטעם הוא שהאדם יאמין ולא ידע. מי שעובד את ה' באמונה יכול לעבוד מאה אחוז לשמה, להיות מאה אחוז בטל לה'. לעומתו, מי שיודע משהו בחיים - ככל שהוא יודע יותר יש לו יותר מודעות עצמית. שוב, זהו וואַרט פלאי.

העלם הצמצום

שוב, הפסוק כאן הוא "גם את העלם נתן בלבם וגו'". בפרשת השבוע (שמות) אנו קוראים "זה שמי לעלם וזה זכרי לדר דר"[ל] וחז"ל דרשו[לא] ש"לעלם" לשון העלם - מעלימים את שם ה' כשם שהוא נקרא. גם כאן, "העלם נתן בלבם" היינו ההעלם, ההסתרה, שה' עושה - הוא רוצה שהלב יתמלא העלם והאדם לא ידע מה ה' עושה.

אי-הידיעה היא הסוד של "לית מחשבה תפיסא ביה כלל"[לב], שמוסבר בחסידות שהכוונה אפילו ל"מחשבה הקדומה דא"ק"[לג]. כלומר, גם על מי שבבחינת אדם-קדמון, שיש לו 'חוש' בשרשי הנשמות כפי שהן באדם קדמון (כמו שצריך להיות אצל מי שיש לו אהבת ישראל אמתית[לד]), נאמר "לית מחשבה תפיסא ביה כלל". זהו הסבר פשוט לסוד הצמצום הראשון (שעוד לפני א"ק) - הצמצום הוא ההעלם, "אשר לא ימצא האדם את המעשה אשר עשה האלהים מראש ועד סוף".

"זה שמי לעלם", ה' עשה העלם, "הכל בידי שמים", והעבודה של האדם היא "וזה זכרי לדר דר" - 'לחיות עם הסבות', להגיב ב"יראת שמים", לזכור את ה' בכל מצב ובכל זמן, "לדר דר".

[כט] וראה באריכות בהקדמת קונטרס פוקח עורים אודות הרב שאדמו"ר הזקן אמר לו להפוך לבעל עגלה.

[ל] שמות ג, טו.

[לא] פסחים נ, א; קידושין עא, א.

[לב] הקדמת תקו"ז יז, א ("פתח אליהו").

[לג] מאמרי אדהאמ"צ במדבר ח"ב ע' שפב. ועד"ז מובא בכ"מ.

[לד] ראה לוח "היום יום" ט"ז אלול.

"השלך על הוי' יהבך"

העבודה והפועל-יוצא של תורה זו של אדמו"ר הזקן הם "השלך על הוי' יהבך והוא יכלכלך"[לה] - השלכה של קורות האדם על ה', מתוך בטחון שהוא יכלכל את האדם ועל האדם רק להגיב נכון. המלה "יהבך" היא מלה יחודית בתנ"ך (והיא המלה העיקרית כאן, החוזרת שוב ושוב ברמזים, כדלקמן), עד שבגמרא[לו] שואלים מה משמעותה. חז"ל מסבירים שהפירוש הוא משא[לז] והמפרשים[לח] מביאים גם לשון נתינה (כמו יהב בארמית) - רמז מובהק ל"משא ומתן" בו פותח אדמו"ר הזקן את התורה.

אדמו"ר הזקן אמר פעם[לט] כי בדרך כלל על האדם לטכס עצה בעצמו, כאשר הבטחון בה' הוא שיצליח את דרכו - "וברכך הוי' אלהיך בכל אשר תעשה"[מ], על האדם לעשות כלי וה' ימלא אותו בברכה[מא]. אכן, כאשר אין עצה צריך לקיים "השלך על הוי' יהבך והוא יכלכלך" - שה' יעשה גם את הכלים[מב]. היזמה שייכת לבטחון הפעיל, כנ"ל, אבל המאמר הזה הוא עבודה של הוד, הבטחון הסביל, ושם צריך להשליך הכל על ה' (וכן, כלכלה שייכת להוד[מג]).

הפסוק "השלך על הוי' יהבך וגו'" מופיע בתהלים **נה** (בתוך הפסוקים של "פדה בשלום נפשי", קשור לי"ט כסלו) - פרק **הכל**, מתאים ל"את **הכל** עשה יפה בעתו" (בפסוק **הכל** בקהלת, כנ"ל), וכן "יכלכלך" רומז שה' עושה הכל. אמרנו גם שהכל כאן קשור ל"הכל הבל" - "**יהבך**" בגימטריא "**הבל**" (העולה גם **יחידה** - מי שמקיים "השלך על הוי' יהבך" בשלמות כמבואר כאן, שאינו יודע כלום ורק מאמין באמונה שלמה וכו', מגלה את היחידה שבנפש). המספר הזה חוזר כאן כמה פעמים באופן מופלא: "**השלך על הוי'**" עולה **יג** פעמים **הבל**; "**והוא**

[לה] תהלים נה, כג.

[לו] ר"ה כו, ב.

[לז] וכך במפרשים עה"פ - רש"י, אבן עזרא, רד"ק ומצודות.

[לח] ראה אבן עזרא.

[לט] רשימות דברים מדור אדה"ז אות סא (וש"נ). וראה בהתוועדות כ"ד טבת תש"ע (פורסמה בגליון נפלאות שבוע שעבר) בספירת היסוד.

[מ] דברים טו, יח.

[מא] לקו"ת כי תצא ד"ה "ועשתה את צפרניה" לז, ב. לוח "היום יום" כ"ז סיון.

[מב] ראה תו"ח ויחי ד"ה "בן פורת יוסף" פי"ג; יהל אור על תהלים מ, ה. ד"ה "ולא זכר" תרפ"ח.

[מג] כנ"ל הערה ו (וראה ביוסף תהלות על הפסוק בסגולות הפרנסה שיש בו).

יכלכלך" עולה ד"פ **הבל**[מד]; וממילא "**השלך על הוי' יהבך והוא יכלכלך**" עולה **חי** פעמים **הבל**[מה]!

ב. איזון הנצח וההוד

"התהלך לפני - והיה תמים"

הרבה פעמים אנחנו מסבירים[מו] שההבדל בין נח לאברהם הוא שנח חי רק ב"את האלהים התהלך נח"[מז] - הוא חי כל הזמן בתגובה למה שקורה, כמו שכתוב כאן. לעומת זאת, על אברהם כתוב בברית מילה, שהיא החידוש שלו, "התהלך לפני והיה תמים"[מח] - תוליך אותי[מט]. אברהם מוליך את ההשגחה, מוליך את ה', הוא יוזם - כמו בן שיש לו חוש פנימי ברצון של האבא[נ].

לכאורה, כמו שכבר רמזנו, כל המדרגה של אברהם חסרה כאן. צריך לומר שהסוד האמתי הוא שהיהודי צריך להחזיק בשתי הבחינות באיזון. זהו סוד המאזנים בקבלה[נא], נצח והוד, ה"כליות יועצות"[נב]. התורה הזו כולה הוד, כולה "תמימותו של רש"י", אבל "התהלך לפני" אומר כן ליזום, מדת הנצח.

לאור זאת, את "והיה תמים" אפשר לפרש על ההוד של אברהם. גם אצל נח כתוב "תמים", "אלה תולדת נח נח איש צדיק תמים היה בדרתיו את האלהים התהלך נח". כאן כתוב "התהלך לפני והיה תמים" - אפשר לחשוב שזו מדרגה יותר גבוהה, כפי האמת בכללות הענין, אבל אפשר לומר ש"תמים" הוא תמיד אותו דבר, ההוד. זו הרגישות, יראת שמים, להיות רגיש ולהגיב נכון - להגיב לפי רצון ה'

[מד] והנה, "יהבך" במספר קדמי עולה "והוא יכלכלך", ד"פ הבל כנ"ל, כך שממוצע כל אות של "יהבך" במספר קדמי הוא "יהבך" בחשבון הרגיל. והנה, "והוא יכלכלך" במספר קדמי עולה ד"פ 137 - הופעה של הזוג המובהק 37 (ד"פ 37) ו-137 (ד"פ 137), כמבואר בכ"ד. כל הביטוי "השלך על הוי' יהבך והוא יכלכלך" במספר קדמי עולה 2522 - 26 (הוי') פעמים 97 (המספר הראשוני ה-26, שהוא סוד יחוד מה ו-בן, שני מילויי שם הוי', סוד מהיטבאל וכו').

[מה] חי פעמים הבל עולה 666, משולש 36, יתרון ("כיתרון האור מן החשך").
ועוד רמזים: יהבך ברבוע פרטי עולה תענוג, כג ברבוע (יחוד מופלא של הזוג המובהק 23 ו-37).
כאשר בונים סדרה (בשלשה ממדים) מ-4 אותיות יהבך - 10 5 2 20 - הבסיס הוא 19 (הבל במ"ס), הנקודה האמצעית של 37. המספר הבא הוא 78 (ג"פ הוי' כו') - עד כאן 115, ממוצע 23. המספר השביעי 390, שמים ("הכל בידי שמים"), ה"פ 78, עד כאן 700, ממוצע 100 (37 ועוד 63, סוד שם סג יחד עם המילוי שלו, לז, כמבואר בכוונות האר"י).

[מו] בעתה אחישנה עמ' עב הערה ס; הטבע היהודי מאמר "תיקון הדעת" עמ' רכג ואילך.

[מז] בראשית ו, ט.

[מח] שם יז, א.

[מט] ראה בראשית רבה ל, י.

[נ] ראה גם בעתה אחישנה פ"ו ובכ"ד.

[נא] הקדמת תקו"ז יז, ב ("פתח אליהו").

[נב] ברכות סא, א. וראה תקו"ז תקון מח (פה, א); תניא, אגה"ק טו.

באותו רגע. כלומר, "התהלך לפני" היינו היזמה, ובד בבד "והיה תמים". בפשטות אני קורא את הפסוק "התהלך לפני והיה תמים", כשני שלבים של דבר אחד, החידוש של אברהם הוא היותו היוזם, אבל אפשר לומר שזהו איזון - החידוש שלך, שכמה שאתה תיזום ותעשה מתוך הבנה, גם תהיה מאה אחוז תמים, בו-זמנית, וממילא תהיה מאה אחוז מאוזן בין הנצח וההוד.

נצח מהרבי והוד מה'

נוסיף כאן עוד דבר חשוב. כבר הזכרנו שבאות של השנה ב"באתי לגני" מדובר על שם צבאות - השם של הספירות נצח והוד[נג] - ומוסבר שיהודים הם "צבאות הוי'"[נד]. לכאורה, ככל שיהודי הוא חיל בצבאות ה' - הוא אמור יותר ויותר לדעת, בכל רגע נתון, מה הוא צריך לעשות. הוא אולי פחות יוזם בעצמו, אבל הוא צריך לציית לפקודה - יש לו פקודה, אומרים לו מה לעשות (כמובן, חיל טוב צועד בשתי הרגלים, שמאל-ימין-שמאל - יש לו פקודות ברורות, אבל בשדה הקרב עליו להיות רגיש ולהגיב להתרחשויות בזמן-אמת, בלי לאבד את הנחישות ותחושת הבטחון בפקודות של המפקד שרואה את התמונה השלמה). איפה הדבר הזה בא לידי ביטוי? יסוד היסודות של החסידות שיש לאדם רבי, והרבי הוא הרמטכ"ל שנותן לו פקודות - אומר לו מה השליחות שלו[נה] ונותן לו עצות לגבי פרנסתו ושאר עניני חייו.

כאן במאמר אין זכר למושג של רבי, אבל אפשר לומר שרבי מאזן את התורה הזו, עושה את האיזון של הנצח וההוד, כי הוא נותן לך שליחות, אומר לך מה לעשות, מה הענין שלך בחיים. אולי אדמו"ר הזקן רמז לכך באמירה שאם רבי שמעון היה היום הוא כן היה דורש את הטעם של מאורעות החיים של כל אחד, ואם הכוונה שהוא היה דורש טעמא דקרא ומגלה את רצון ה' גם קדימה (ולא רק דורש בדיעבד מה שעבר על האדם) - הוא היה הרבי שמכוון את האדם. באגרת הקדש כב 'זועק' אדמו"ר הזקן שאין לשאול את הרבי בעניני גשמיות - "מו"מ ושאר ענינים" (הוא מציין שם בפירוש ש"אין אדם יודע במה משתכר") - משום שהדברים מסורים לנביאים בלבד (להם מסורים גם "רזי עולם") ולא לחכמי התורה (אותם יש לשאול רק על "רזי תורה" ועניני עבודת ה'). אכן, הרבי אמר[נו] שמכיון שרואים שבפועל המשיכו לשאול את אדמו"ר הזקן, ושאר ממשיכי דרכו וממלאי מקומו, שאלות כאלה - מסתבר ש'נפסק' שרבי אמיתי הוא גם בבחינה של נביא.

[נג] זהר ח"ג יא, א; ראה קהלת יעקב ערך 'צבאות'.

[נד] שמות יב, מא.

[נה] אכן, ככל שהאדם מחפש את שליחותו במדרגה גבוהה יותר - הרבי אינו מורה הוראות מפורשות, אלא מצפה ממנו ליזום בעצמו. ראה באריכות בספר פנים אל פנים ביאור לפרק ו.

[נו] שיחת ש"פ עקב תשי"ג סכ"ז (תורת מנחם התוועדויות תשי"ג ח"ג עמ' 128); שיחת ש"פ שופטים תנש"א ח"ד סי"א עמ' 200 ובהערה 101 שם.

שוב, יוצא מכאן שאת האיזון של הנצח וההוד מקבלים מהרבי. הרבי הוא מקור של נצח והיחס הישיר לקב"ה הוא מקור של הוד - התודעה של "הכל בידי שמים" היא תודעה של הוד, כשעל כל דבר אני צריך להודות לה', אבל את הכח לנצח אני מקבל מהרבי, שנותן לי פקודות, מרץ ובטחון כיצד לפעול ולנצח.

מנהיגות יוזמת

כשמתבוננים בכך יוצא עוד ענין שלם. הרבי מעניק את הצד של הנצח כי יש לו אחריות על החסידים שלו. ובכלל, ככל שהאדם הוא מנהיג, אחראי על עוד אנשים, הוא חייב אג'נדה. הרועה חייב לרעות את הצאן שלו לפי תכנית. באות של השנה ב"באתי לגני" כתוב שהמלך הכי מתאפיין במדת הנצח. המלך לא יכול לא לדעת כלום - אוי ואבוי אם המלך לא יודע מה הוא עושה מיום ליום. ככל שיש לאדם אחריות של הנהגה הוא חייב להיות יותר ויותר שותף עם הקב"ה, שיודע מה קורה.

מה הבעיה של ידיעה? הוא כותב כאן שידיעה היא מקור של גאוה, של ישות, שהאדם עושה לעצמו. אבל יש מקרים שלא מתחשבים בכך. היה חסיד שהתאונן לאדמו"ר האמצעי שכאשר הוא חוזר חסידות, באופן מוצלח ומתקבל, יש לו ישות מכך. הרבי ענה לו "פון דיר זאָל ווערן א ציבלע און חסידות זאָלסט דו חזר'ן" ('אתה תהיה בצל, אבל חסידות תחזור!')[נז]. אם אתה יודע מה התפקיד שלך - לא נמנעים ממנו בגלל גאוה.

באמת למלך יש גאוה, למלך יש ישות - הוא מתנשא על העם. כפי שמוסבר תמיד בחסידות[נח], אצל המלך האמתי, דוד המלך ומלך המשיח, יש איזון בין ההתנשאות החיצונית על העם לשפלות הפנימית שלו. בפנים הוא בתכלית השפלות, "והייתי שפל בעיני"[נט], "ואנכי תולעת ולא איש"[ס], אבל בחיצוניות הוא מתנשא על העם (והדבר משקף את הרוממות העצמית שלו, שהיא שרש המלכות שלו). המלך מצליח להגיע לאיזון הזה כי שרש המלכות בראש הכי גבוה שבכתר, רדל"א[סא], ושם יש נשיאת הפכים. הוא יכול לדעת את "הכל בידי שמים" ויחד עם זאת לשמור על ה"יראת שמים", הרגישות והבטול הפנימי, בתכלית. הרבי נותן את הנצח, את התכנון והיזמה והתוקף, אך אינו מאבד את ההכרה שגם עליו, שבבחינת אדם קדמון (המכיר את הנשמות ב"מחשבה הקדומה דא"ק", התכנון האלקי של

[נז] ראה שיחת יום ב' דחגה"ש תשי"ג (ובכ"ד).

[נח] ראה ביאורי הרה"צ רבי הלל מפאריטש על חינוך קטן בתניא (נדפס בהוספות לפלה"ר בראשית ובתניא עם מ"מ וליקוטי פירושים, ניו יורק תשמ"ט).

[נט] שמואל-ב ו, כב.

[ס] תהלים כב, ז.

[סא] ראה ע"ח שי"ג (א"א) פ"ב; לקו"ת חקת נח, ב; סה"מ עטר"ת עמ' סג ואילך (ועם הוספות וכו' - סה"מ תרפ"ד עמ' ח ואילך. תרצ"ט עמ' 14 ואילך. תש"ד עמ' 262 ואילך. תש"ט עמ' יב ואילך). וראה ד"ה "זה היום" תשמ"א פ"ט ואילך (תו"מ מלוקט ח"א עמ' לו ואילך).

כל הבריאה[סב]), נאמר בסופו של דבר "לית מחשבה תפיסא ביה כלל" (כנ"ל). הוא לא 'נבהל' כשהדברים לא הולכים בדווקא לפי התכנית שלו, ויודע תמיד לחזור אל ההוד, הרגישות לסבות והיכולת 'לעדכן' את התכנית שלו[סג].

בכלל, לכל מה שכתוב כאן שייך הכלל של "תכלית הידיעה שלא נדע"[סד] (שהוא לא מזכיר כאן בפירוש). הבעל שם טוב מסביר[סה] שכדי להגיע ל"תכלית הידיעה שנדע שלא נדע", למצב האמתי של "לא נדע", צריך קודם הרבה ידיעה. כנראה בשביל להגיע ל"לא נדע" באמת צריך ללמוד הרבה חסידות חב"ד - זהו הישוב לתמיהה שלנו איך התורה הזו שייכת דווקא לאדמו"ר הזקן, יסוד של חב"ד. רק כשמגיעים לתכלית הידיעה שמים את השכל בצד ויש אמונה. האמונה הזו היא יראת-שמים - "הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים". השרש של "תכלית הידיעה שלא נדע" הוא שרש המלך ב"רישא דלא ידע ולא אתידע" - המקום בו אין סתירה בין הידיעה והתכנון (של הנצח) לאי-הידיעה והאמונה התמימה (של ההוד).

שמחת "את הכל עשה יפה בעתו"

נחזור לפסוק בו פתחנו, ונשלים עוד נקודה חשובה: איפה ה"עבדו את הוי' בשמחה"[סו] כאן? צריך להיות שמח בעבודת ה'! ההוד הוא הענף של הבינה, שפנימיותה שמחה - צריכה להיות כאן שמחה. אבל אחד שחי עם מה שיקרה, עם הסבות, שהוא גארנישט כזה - הוא ממש כלום. איך הוא יכול להיות שמח בחיים שלו?

מי שחי עם הרגע, עם הסבה, מרגיש כל פעם "הזדמנות פז" (ביטוי שהרבי אוהב). יש זמן, ובכל רגע יש לו הזדמנות. הוא מאמין בה', ומאמין שה' הכי טוב, וכל פעם ה' נותן לו הזדמנות לעשות משהו חדש שלא דמיין. אם הוא מגיב טוב הוא תופס את ההזדמנות-פז ובזה הוא מאד שמח, מודה לה' על ההזדמנות-פז.

זו בעצם פתיחת הפסוק עליו נסוב כל המאמר - "את הכל עשה יפה בעתו". התוכן כאן הוא "הכל בידי שמים", "את הכל עשה", והאמונה שהכל "יפה בעתו" היא הרגישות להזדמנות-פז שה' נותן לי, ההרגשה שכל מה שקורה ברגע הזה הוא הכי יפה שיכול להיות.

ורמז לסיום, שהוא הגימטריא הכי יפה כאן: "**את הכל עשה יפה בעתו**" עולה, **שבת**-**שבת** (1404), בסוד "אלמלי שמרו ישראל שתי שבתות מיד נגאלין"[סז]. צריך להבין את הקשר. כנראה השבת הראשונה היא שבת של ידיעה פנימית -

---

[סב] ראה פלה"ר בראשית ד"ה "בראשית ברא" הב'. ובכ"מ.

[סג] וראה גם "אמונה ובטחון" פ"ד (וביאורו בשיעור כ"ח אדר ע"ח פ"ה) על ה'משברים' בקו הבטחון שמחזירים לעיגולי האמונה.

[סד] בחינת עולם יג, לג.

[סה] כש"ט (קה"ת) אות ג.

[סו] תהלים ק, ב.

[סז] שבת קיח, ב.

הידיעה של רבי שמעון בר יוחאי, ידיעה של הרבי, שאינה מודעות עצמית אלא מודעות אלקית או מודעות טבעית[סח], כאשר הידיעה אינה סותרת את הרגישות לכך שה' עושה הכל ואת ההתענגות על כך - אך עוד מעליה יש שבת של אמונה פשוטה. צריך את השמירה של שתי השבתות האלה, האיזון של שתי המדרגות, כדי לזכות לגאולה האמתית והשלמה.

'בקיצור' - תובנות ונקודות 'עבודה':

- בכל עניני העולם ש"בידי שמים" יש "תורה מן השמים", אלא שאלו "רזי עולם" הנסתרים מעינינו.
- מי שזוכה יכול לדרוש את כל מאורעות העולם - לאור תורת הנגלה ובוודאי לאור תורת הנסתר.
- ה' ברא את העולם כך שנוכל להאמין שהכל בידי שמים, אך לא לדעת ולהבין זאת.
- הידיעה הברורה מהו רצון ה' ממני תהפוך למודעות עצמית ולעבודת האדם עבור עצמו.
- עבודה לשם שמים תתכן רק מתוך אי-הידיעה הברורה מה ה' רוצה.
- יראת שמים היא הרגישות המתמדת לרצון ה' המשתקף במאורעות החיים ("הכל בידי שמים").
- הרגישות לקורות האדם כוללת את הרגישות למתחולל בנפשו פנימה.
- "אין אדם יודע במה משתכר" - לא בפרנסתו הגשמית וגם לא בפרנסתו-שליחותו הרוחנית.
- בעבודת "השלך על הוי' יהבך והוא יכלכלך" - אמונה מוחלטת בה' - זוכים לגילוי היחידה.
- עבודת ההוד היא תגובה למאורעות החיים ועבודת הנצח היא יזמה. "צבאות הוי'", החל מאברהם אבינו, יודעים לאזן בשלמות את שתי התנועות.
- הרבי עוזר לאדם למצוא את דרכו בחיים ולהתגבר על אי-הידיעה.
- הקשר הישיר עם ה' בונה את ההוד והקשר עם הרבי בונה את הנצח.
- אחריות ציבורית דורשת יזמה, ידיעה וסדר-יום מתוכנן.
- המלך מאזן בין ההתנשאות היוזמת לבין השפלות הפנימית ש'חיה עם הסבות'.
- "תכלית הידיעה שלא נדע" - האמונה הפשוטה היא הדרכת-יסוד של חסידות חב"ד.
- השמחה בעבודת ההוד היא השמחה בזיהוי וניצול ההזדמנויות שה' נותן לי - "את הכל עשה יפה בעתו".

[סח] וראה בספר הטבע היהודי (מאמר "המודעות העתידית" עמ' כב) שאם היה אדם הראשון ממתין עם האכילה מעץ הדעת לשבת המודעות היתה הופכת לחיובית ומענגת.

בע"ה

י"ז אלול תשפ"א – נסיעה מהצפון

"משה משה": מבירור הקליפה אל סוד היחוד

כש"ט תורה ע'

סיכום שיעורי **הרב יצחק גינזבורג** שליט"א[א]

נעבור לתורה הבאה:

ע. <מהבעש"ט> [שמעתי בשם מורי] **ויראה ה' כי סר לראות,**

רמז שלא מביא כאן בפירוש, אבל כתוב בספרים על המלה המיוחדת "סר". זהו הפסוק של מראה הסנה, התגלות ה' הראשונה למשה לקראת יציאת מצרים - ממנה אותו שליח להוציא את בני ישראל מארץ מצרים. סר עולה י"פ הוי', עין-עין, סיני-סיני (מראה הסנה הכנה להר סיני, סיני לשון סנה). סר הוא חיבור תרין עטרין שבדעת, שכל אחת ה"פ הוי'. "לראות" = 7 ברבוע פעמים 13. "סר לראות" = כפולת 23, חיה (שייך למשה). חי אלול - יום הולדת שני המאורות הגדולים. לגבי אדמו"ר הזקן, כשהוא חזר פעם ראשונה ממעזריטש כתוב שהוא גילה לכמה מקורבים - ויש מי שאומר שרק לאשתו - שהמגיד גילה לו מה שרש הנשמה שלו ומה השליחות בעולם. כמו מראה הסנה כאן - גילוי שרש נשמתו ושליחותו הקשורה לה. כמו הבעל שם טוב ???. יש למשה אי-ודאות קיומית מה הענין שלו, לכן ה' מגלה לו מהותו וגם השליחות שלו. גם אחרי הכל משה רבינו מסרב, "שלח נא ביד תשלח". ה' כועס, אך לא ברור אם השאיר רושם - אם נענש או לא. בכל אופן, זה עיקר התורה הזו. משה = ג"פ סנה, הוא עצמו הסנה. ???חסר קצת, רעשים בטלפון???

נמשיך לקרוא:

כי [היה] משה רבינו <ע"ה> ירא שמא הוא קליפה [כשאני קורא משמע לי שמשה חשב שהוא עצמו קליפה, אבל המפרשים אומרים שמההמשך משמע שחשב שאולי הסנה הוא קליפה - ולכן לא רצה להתקרב. למה הסנה הוא קליפה? בוער באש ואיננו אוכל - נגד הטבע. כאן רואים כלל גדול, שכאשר רואים דבר נגד הטבע בהשקפה ראשונה חושבים שאינו מצד הקדושה. כמו תרנגולת שקוראת כתרנגול, שדנים במסכת שבת - שכעת לומדים - שאם דרכי האמורי מיד

[א] נרשם על ידי איתיאל גלעדי. לא מוגה מאד.

לשחוט. רואים שיש חילוף בטבע - חושדים שקליפה. שוב, לפי הפירוש כאן חשש על מראה הסנה. לומדים עם ילד בחדר ומסבירים לו שנס הכי גדול, וזה תיאור של הקדושה - עם ישראל שבוער לגלות ולא כלה. דרך אגב, אם הזכרנו את התרנגולת שקוראת כתרנגול - כתוב שלפי הלכה אסור לשחוט, ואף על פי כן המנהג כן לשחוט. משהו יוצא מן הכלל. רואים שהתורה לא מחפשת חריגות בטבע - ה' ברא את הטבע לכבודו. בכלל, הטבע הוא דבר טוב, ומשהו נגד הטבע צריך עיון.], **עד שאמר משה משה** [בכפל. אם היה אומר רק פעם אחת לא היה משכנע את משה - עדיין היה חושב שקליפה.], **אז אמר הנני.**

לי מאד ברור שהחשד שהוא קליפה הולך גם על משה רבינו עצמו. זו דוגמה שאפשר להעיר לעורכים כאן של הספר שהפירוש שלהם לא פשוט. השאלה כאן על מה הולכת המלה קליפה, אבל ודאי יש לו קושיא על מהות עצמו:

והענין, כי משה שמו כולל כל העולמות [לכאורה כל שם כולל הכל וכו', מה מיוחד במשה? הוא יסביר. קודם כל, זהו שם מיוחד בתורה - הוא מקבל אותו מבת פרעה, שהתגיירה והיתה מהצדקניות בעולם, זוכה להיכל מיוחד בגן עדן. "מן המים משיתהו", צירוף אותיות שמי-תהו כידוע, מלמד שהוא מהשמיטה הקודמת, עולם התהו. לכן יש משהו מיוחד בשם משה, קשה - קשה להבין - והוא כולל את כל העולמות. תיכף נסביר טפה יותר.], **ולכך שמו הוקשה לו. והענין, כמו שהשכינה כוללת כל העולמות דומם צומח ו[כל הנביאים]טובים ורעים, כך אות מ' מן משה הרומז למלכות** [יש מ בהרבה שמות, אבל כאן מדבר על ה-מ של משה.] **כולל כל הענינים** [לפי ההמשך משמע שהענינים כאן לא טובים - כמו "ענין" בקהלת, המדרגה התחתונה של המציאות. עולם העשיה, שמיעוטו טוב ורובו רע. אפשר להסביר שכדאי להגיע ל"טוב", הגרעין הפנימי, צריך "מיעוטו טוב" - למעט את עצמו. לכן ה' בחר בנו שממעטים את עצמנו - ה' הוציא אותנו כמעט מכל העמים, מכל הקליפות.] **ג"כ. ואות ש' כולל כל הרוחות** [ש היא אתא דאבהן, והאבות הם הרוחות.], **ואות ה' הנשמות** [ידוע שנשמה אותיות משה-נ, עיקר ה-נ של הבינה - זכה לשער הנון במתן תורה וגם בהסתלקות שלו. אם כן, משה רבינו כולל כל העולמות - הכוונה כאן לעולמות התחתונים בי"ע.], **ולכך שמו הוקשה לו** [אולי זה גופא קליפה. היה ספק אם 'שמא הוא קליפה' הולך על משה עצמו או על הסנה - וודאי יש זיקה בין הסנה למשה, כנ"ל. אם הולך על משה - הדוגמה מהרבי מקומרנא, שעד גיל 40 לא ידע אם הוא מסטרא דקדושה או מסט"א, כמו שכותב בכמה מקומות. יש לציין את הסיפור עם משה שמביא בעל התפארת ישראל - שמלך שלח חכם שבקי בחכמת הפרצוף לראות את משה ואמר שראה שיש לו נטיה לכל המדות הכי רעות. ומוסבר שכך הוא נולד - והתגבר ותיקן עצמו. מדרש שאין לנו - אך מובא בכמה מקומות - וכך שהביא אותו גרם להתעוררות גדולה של התנגדות, עד שיש חוגים שלא לומדים אותו. בגלל הקטע הזה, ובגלל עוד קטע על האבולוציה. אכן, גם הדגל מביא זאת מהבעש"ט. רציתי

להדגיש שכאן לא אותו דבר - אבל דומה. שם שיש הרבה מדות רעות מצד הטבע, וכאן שכולל הכל - גרסה יותר עדינה. בכל אופן, הקושי הזה נובע משמו, שאמרנו שהוא שם שניתן על ידי בת פרעה - כבר מסביר שיש איזה ערבוביא. היא טובה, אבל קראה לו משה על שם "מן המים משיתהו", שמי תהו, השמיטה הראשונה, עולם התהו. היא עצמה מצרית במקור, לפני שהתגיירה - יכול להוסיף. מראה הסנה הוא בגיל 80, אחרי שעבר הרבה בחיים - לפי מדרשי חז"ל, 40 שנה בבית המלך במצרים ועוד 40 שנה כמלך של כוש. גם לא נשמע הכי סימפטי או הכי ניצול זמן בקדושה של משה רבינו... עם האשה הכושית וכו'. באמת, מה שצריך פה להעמיק הוא במורכבות של משה רבינו - זה כל היפי שלו. אמרנו שמשה ביחס למשיח הוא ודאות מול אי-ודאות, אבל כל הרקע של משה - יש פה איזה בירור בסנה. בסנה הוא מגיע לודאות שלו, גם לגבי עצמו. לפני כן, 80 שנה ראשונות, הוא ודאי היה לפי זה במצב של אי-ודאות והשרש של האי-ודאות גבוה מהודאות, כמו תהו שקדם לתיקון. לכן משיח בסוף הוא שיגיע לשרש של התהו וימשיך אותו לתוך הכלים שמשה נתן לנו בארבעים השנים האחרונות שלו - התורה. שוב, ה-מ של משה היא מלכות, שכוללת כל הענינים, דהיינו כל דרגות הנפש של עולם העשיה שרובו רע, ה-ש כולל את הרוח, כנגד היצירה שחצי-חצי, וה-ה כנגד עולם הבריאה, מדרגת הנשמה, שרובו טוב אבל גם בו יש רע, השרש של המחשבות הזרות.],

ודרשו חז"ל מנורה שקלים החדש ר"ת משה כו',

שלשת הדברים שהוקשו לו - שלא ידע איך לבצע. המנורה כלי במקדש - הכלי שבדרום, כנגד החסד, אור אין סוף. להאיר אך "וכי לאורה הוא צריך" - איך להאיר את האור של ה' החוצה, קשה לו. שקלים והחדש. איך יודעים ששלשת אלה היו קשים לו? קשה כאן ממש כמו המושג של אי-ודאות. על כל אחד מהם ה' אמר לו את המלה "זה", ומכך חז"ל לומדים - "וזה מעשה המנרה", "זה יתנו" ו"החדש הזה". הוא לא כותב שגם סופי התיבות משה - מנור**ה** שקלי**ם** החד**ש** - מאד יפה. יש כאן "משה משה", בדיוק הגילוי של הסנה, שה' מכפיל את שמו. עוד דבר חשוב מאד - במקור בגמרא במקום שקלים כתוב "שרצים", ויש מקום אחד שמובא "שקלים". לא משנה את הרמז - לא בר"ת ולא בס"ת - אבל מה יפה בנוסח המקובל, שרצים, שהגימטריא של הכל - מנורה שרצים החדש - היא 1258, כפולה של 37, טוב-טוב (פעמיים כי טוב) פעמים יחידה. כל התיקונים והענינים של משה רבינו הם לעלות מ-23 ל-37, כידוע אצלנו. משה כפולת 23 ומשה-משיח כפולת 37 וכו' - עליה מ-חיה ל-יחידה, מחכמה לכתר (שהיחס בין חכמה לכתר הוא ודאות ואי-ודאות).

אבל באמת שמו עצמו הוקשה לו [רק סימן שלשת הדברים, ובאמת העיקר השם.], **ששמו כולל כל מיני טוב ורע ג"כ** [ואז יותר מתאים שרצים - אחרת הכל דברים טובים.], **זה היה תמיה לו איך שהיחוד האמיתי היא השכינה ואיך כוללת ב' הפכים בנושא א', טוב ורע שהם ב' הפכים** [ששניהם כאחד יצאו ממנה - שזה

בעצם בריאת עולמות בי"ע.], **והוא היחוד** [קודם יש רק בתוכה, במלכות דאצילות רק בכח, ואחר יוצא לפועל בבי"ע. אם יודעים את השרש יודעים איך לייחד, סוד היחוד. יחוד אצלנו הוא דעת - דעת משה שהיא דעת המכריע. באמת שני ההפכים האלה, הטוב והרע, מתחברים.], **וכן ג"כ שמו משה ג"כ כולל הכל ואיך נעשה היחוד על ידו. וזה שאמרו בש"ס משה רבכם קוביוסטוס** [שייך לאותו מדרש שאמרנו קודם. קוביוסטוס הוא גונב נפשות. הסיפור בגמרא הוא לא אותו סיפור של המלך ששלח חכם לראות תוי הפנים של משה - אלא שחשדו את משה כי חשבון הכסף שגבה בתור גבאי צדקה למלאכת המשכן לא יוצא שוה.].

אבל באמת אתי שפיר, כי הרע הוא כסא אל הטוב [ענין שחוזר כאן בכמה מקומות בספר, שיש באמת יחוד בין הטוב והרע - הרע, שהוא היפך הטוב, הוא הכסא של הטוב, מביא לידי טוב. דווקא הרע מגלה את הטוב. הטוב בפני עצמו הוא בסוד "טוביה גניז בגוויה" - הטוב הוא האות ט, שהציור שלה הוא מופנם, הפנמה. קשור לשמו המקורי של משה רבינו - "ותרא אותו כי טוב הוא", וחז"ל אומרים שטוב היה השם המקורי שאמו נתנה לו כשנולד. הטוב הזה כל כך מופנם. אמרנו קודם שהמנורה היא הארת האור החוצה - "טבע הטוב להיטיב". יש בו את זה, אבל סתם טוב הוא "טוביה גניז בגוויה", הטוב שגנוז בפה - דעת גניז בפומא קדישא - לכן הוא גם "כבד פה וכבד לשון", קשה לו להוציא. זה גם חלק מ"שמו הוקשה לו", הוקשה לעצמו. אם היה מקבל רק מאמא שלו את השם טוב - מה טוב. אבל כנראה בשביל לשבור את המחיצה המבדילה בין ההעלם לבין הגילוי החוצה - לא הספיק לקרוא לו טוב, צריך גם משה. טוב רומז ליסוד, "אמרו צדיק כי טוב", אבל הטוב לא בורא עולמות ולא מביא גאולה - דווקא המלכות, שדווקא בה יש יחוד טוב ורע ממש. בשביל זה צריך את ה"מן המים משיתהו" של בת פרעה. צריך מישהו שיגלה את הטוב - ומי שמגלה את הטוב הוא הרע, ההיפך. זהו כאן עיקר הסוד של משה רבינו.], **כמו ופרעה הקריב כו'** [שחז"ל מסבירים ש"הקריב" את ישראל לאביהם שבשמים. זו הדוגמה, פרעה - אותיות פה-רע - הקריב אותנו לקב"ה על ידי שרדף אותנו, כל הכבוד לו... זו בחינה אחת של יחוד הטוב והרע - "הרע כסא לטוב". "הרע כסא לטוב" ר"ת הכל - "שהכל ברא לכבודו", "הכל הבל" ר"ת "הכל ברא לכבודו", הוארט של ההייליגע ריז'ינער, שכנראה יותר משאר הצדיקים חי עם "הרע כסא לטוב", בחינת נשיאת הפכים שלך משיח. כעת יש עוד בחינה של יחוד הטוב והרע:], **או ע"י שרואה מעשה הרשעים יש לו הנאה שהוא צדיק ויש לו הנאה ותענוג** [לא מתענגים ממשהו אוטומטי, בדרך ממילא. אם לא היו רשעים - לא היה תענוג שהוא צדיק. אבל זה שיש רשעים מבליט כמה טוב להיות צדיק.], **ונעשה זה בכל העולמות** [אם הצדיק שמח שהוא צדיק - כל העולמות צוחקים יחד אתו. וכל זה הוא] **התענוג ע"י הרע** ["אין בטוב למעלה מענג ואין ברע למטה מנגע" - הרע עשה את ה"ענג", ר"ת עדן-נהר-גן.], **וכמעט שעי"ז יש לרע עליה ג"כ** [המשך לתורה הקודמת - "סור מרע ועשה [אותו] טוב", מה

שעולה באמת נעשה טוב, "כפלים לתושיה", אבל לא הכל לא עולה.], **רק כשעולה משם** [מה שנשאר נופל למטה -] **יתפרדו כל פועלי און** [מכאן מובן הרבה יותר הסיפור של הבעש"ט כשהיה ילד ביער, איימו החיצונים ואז צעק "יתפרדו וגו'" והכל נעלם. לפי זה, לא כלא היה, אלא שהוא הוציא יקר מזולל - הוציא את הניצוץ, את "מציאות הרע" שעלתה ונכללה בטוב, ו"דמיון הרע", הדמיון שוא, נפל ונפרד לגמרי מהקדושה ומהמציאות, "יתפרדו כל פועלי און". "און" הוא מאותו שער של אני ואון. אוֹן הוא תיקון הברית או פגם הברית ואון הוא עול, שעיקרו ה'אני', אנוכיות, כמו שכתוב ב"היום יום" של עשרה בטבת על "יעזב רשע דרכו ואיש און מחשבותיו", מי שחזק בדעתו ואומר 'איך זאג אזוי' וכו' (לצטט). עיקר התשובה והצום, מיעוט ההתפשטות החיצונית, הוא כדי לפגוע באותו און. "איש און מחשבותיו" - שרש האון בעולם הבריאה, מיעוטו רע, עולם המחשבה. מיד מדבר על מחשבה רעה:]. **וכן מחשבה רעה הוא כסא על דבר הנ"ל.**

וז"ש משה פעם א' לא אמר הנני, שהיה תמיה לו איך נעשה יחוד [איך יש יחוד של משה, ומאיפה נמצא המשה הזה - התערובת. ערבוביא של טוב ורע - הכל לא טוב. כשיש "אור וחשך משמתמשים בערבוביא" זה לא יחוד אלא להיפך. יחוד הוא שהרע נכלל בטוב והחלק של דמיון נופל לגמרי. ערבוביא אומרת שיש יניקה תמידית, יניקה נצחית, שכל הזמן הרע יונק מהטוב, מתחזק ומקבל חיות - ואז מוטב לא להיות בכלל בבחינה הזאת. זה מה שהיה קשה למשה רבינו לגבי עצמו - נראה ערבוביא, לא הבין את סוד היחוד. כשה' קרא לו פעם אחת "משה" הוא לא ענה מיד "הנני", כי לא הבין איך יכול להיות היחוד הזה.], **כי כשנגלה בסנה, מדריגה תחתונה** [מהמלים האלה למד המפרש במהדורה הזה חשב ש'הוא קליפה' הולך על הסנה. מתאים לפירוש המגיד, שרע הוא תחתון - כמו המטאטא, שבשעת רתחה משתמשים בו כרצועה לאלקאה, אף על פי שהוא כלי עם שימוש חשוב בבית, לנקות את הבית.], **נפתחו כל מקורות עליונות עד למטה** [וכמשל הידוע שמה שהכי גבוה נופל הכי למטה, האבן בראש החומה הכי רחוק - כך כאן, בסנה, המדרגה הכי תחתונה כמו שמפרש, מתגלים הדברים הכי גבוהים.], **ומה טעמא לא יבער הסנה** [לבעור ולהכלל בקדושה של ה'. אם בוער באש - אבל לא כלה - סימן שיש פה משהו לא בסדר. שוב, איזו ערבוביא, יניקת הרע מהטוב, ולא התכללות הרע בתוך הטוב.], **שיכלו ויתבערו הרע שהוא הסנה** [דברנו על "ובערת הרע מקרבך".] **עד שא"ל פעם ב' משה** [בכפל והדגשה "משה משה". זה פתאום כאילו החדיר לתודעת משה רבינו את ענין היחוד האמתי.], **שנעשה עי"ז יחוד וחיבור וקישור מדריגה תחתונה בעליונה כו'** [ראה שהסנה קיים - יש לו תכלית ותפקיד, לחבר את כל המדרגות. מהמדרגה הכי עליונה עד המלכות דקדושה.], **אז אמר הנני** [ויחד עם זה יש את כל הגימטריאות שאמרנו בהתחלה - ש"הנני" הוא ממוצע כל אות אצל משה, שהוא סנה. הכל משה עצמו - להבין את עצמו ולקבל את השליחות. צריך לקרוא לו פעמיים. יש כל כך הרבה פירושים ל"משה

משה" - אפשר מזה לעשות מאמר גדול - וזה מה שמוציא ממשה רבינו את הנכונות להתקרב לסנה, לתופעה הזו. זה ה"הנני" שלו - לקבל את המסר של הסנה.] **[ודפח"ח כי קצרתי].**

המקום הראשון שכתוב "הנני", שיש עליו פירוש רש"י, הוא אצל אברהם אבינו בעקדה - "הנני לשון ענוה", שכך עונים לה' הצדיקים, הנני מוכן ומזומן. מי ענו כמו משה רבינו, "והאיש משה ענו מאד", כנראה ה"הנני" שלו הוא העיקרי. הוא מקבל מאברהם - השביעי-החביב לאברהם. ה"הנני" שלו הוא השביעי החביב, השבת, השמיטה, ביחס ל"הנני" של אברהם אבינו, איש החסד, מנורה בדרום.

אחד מפירושי "משה משה' לא פסיק טעמא בגוויהו" הוא "הוא גואל ראשון הוא גואל אחרון", "מה שהיה הוא שיהיה". ברגע שהוא שומע שהוא גואל אחרון - זה עיקר החיבור של התהו והתיקון, שהתהו לגמרי נכנס בכלים דתיקון, מה שנפל מהתהו - מחליט אצל משה רבינו את קדושת החויה שחווה עכשיו, ולכן אומר הנני. כלומר, אומר בעיקר על הפעם השניה. כך בכל פירושי "משה משה' לא פסיק וכו'", שה"הנני" על הפעם השניה - אבל "לא פסיק טעמא בגוויהו", אז לא נפרד בכלל ממה שהיה.

עד כאן סימן ע.

בתר שם טוב ח"א, אות קע"ה:

ביאור משנה דע מה למעלה ממך עין רואה ואזן שומעת כו'. כי יש ראיה ושמיעה וידיעה, ראיה גדול משמיעה ושמיעה מידיעה. והנה אם יבוא א' ויכפור לומר שאין ירושלים בעולם מפני שלא ראה ולא שמע ממנה, יש אלפים אנשים שיכחישוהו שהם ראו ושמעו ממציאותה.

וז"ש משה לפרעה כה אמר ה' שלח את עמי ויחוגו לי במדבר, ויאמר פרעה מי ה', פי' לא ראיתיו, וא"ת כי הוא רואה ואינו נראה, אשר אשמע בקולו, פי' היה לי לשמוע קול דיבור נבואה ממנו כמו אתם. וא"כ כיון שאין לי ראיה ושמיעה ממנו, ואתם רוצים שיהיה לי אמונה בו מצד ידיעה, לא ידעתי את ה' וגם את ישראל לא אשלח. והשיבו משה ואהרן, אלהי העברים נקרא עלינו, פי' אע"פ שאתה לגשמותך אין לך ראיה ושמיעה ממנו, מ"מ אנחנו שמענוהו, ותדע לך כי נלכה נא דרך שלשת ימים במדבר, ומ"ט אמר דרך ג' ימים, שא"א לך להשיג פה המדבר והר אלהים, לא ע"פ ראיה, אפי' ע"י כלי מחזה, כמו ששם לבן דרך ג' ימים בין הצאן, ולא על ידי שמיעת קול ממנו, דהיינו הבת קול היוצאת מהר חורב, ואפ"ה לא תוכל להכחיש ולומר שאין מדבר סיני והר חורב בעולם מפני שיש אנשים שראו ושמעו ומוכרח אתה להאמין מצד הידיעה, כן מוכרח אתה להאמין בהש"י.

וז"ש דע מה למעלה ממך עין רואה, כי מצד שהוא עין ראוי שיסתכל ויראה מסוף העולם ועד סופו ולראות השגת אלהות, ואוזן ראוי שתהא שומעת הכרוזין של ב"ד של מעלה ובת קול היוצאת מהר חורב, והיית יודע בחוש ראיה ושמיעה שיש אלוה בעולם, אלא וכל מעשיך, הרעים, בספר, באותן הספירות והבהירות של חושי נשמתך, נכתבין, ועי"ז מדהה אתה ומכהה אורה של הנשמה מפני שעונותיו מבדילין, ע"כ דע מה למעלה ממך ע"י ידיעה לבד.

סוד ה', שער לח: טעם ההשתטחות על קברי צדיקים

א.

ב"מאמר ההשתטחות" מונה ומסביר כ"ק אדמו"ר האמצעי חמש מדרגות בענין ההשתטחות, כנגד חמש המדרגות שבנפש: נפש, רוח, נשמה, חיה, יחידה.

המדרגה הראשונה (מלמטה, כנגד נפש) היא התעוררות רגשי אבלות שעי"ז מכניע את היצר הרע, כמ"ש "והחי יתן אל לבו".

המדרגה השניה באה ע"י הרגשת קדושת מקום מנוחת הצדיקים. המקום הוא טהור וקדוש ומעורר רוח טהרה, שעל ידה התפלות שמתפללים שם מתקבלות ביותר, בבחינת "**ר**וח **ח**ן **ו**תחנונים" (ר"ת **רוח**).

המדרגה השלישית היא שכאשר בא למקום מנוחת אבותיו או לקברי הצדיקים מתעוררת בו בכיה מקרב איש ולב עמוק, עד שמתוך לב נשבר באמת נפתח לבו ביותר עד להשתפכות הנפש בבכיה וחרטה אמיתית על כל חטאיו ופשעיו – תשובה שלמה – כמ"ש "שפכי כמים לבך נוכח פני ה'".

המדרגה הרביעית היא בחינת "ירא בשת" מפני אור אין סוף ב"ה המחיה את נפש הצדיק, כידוע ש"צדיקים במיתתם נקראו חיים" בסוד "החכמה תחיה בעליה" ("ימותו – ולא, בחכמה"), ו**אור אין סוף** ב"ה, אחד האמת – **מקור חיים** – שורה בחכמת נפש הצדיק.

המדרגה החמישית היא בחינת "אתדבקות רוחא ברוחא" עם נפש הצדיק ממש (על דרך "יחידות" עם רבי – גלוי והתקשרות יחידה ביחידה), ועי"ז משיג רזין דאורייתא, בסוד "נשמת שדי תבינם".

קוש"י **דבקות** בנשמת הצדיק, בחינת "יחידות" והשגת רזין דאורייתא – "ונשמת שדי תבינם" ("שדי" הוא בחינת עצם הצדיק כנודע)
יחידה

י **ירא בשת** (סוד "**בראשית**" – "בחוכמא") מפני אור אין סוף ב"ה המחיה את נפש הצדיק – "והחכמה תחיה בעליה"
חיה

ה	**השתפכות הנפש** – פתיחת הלב באמת ("בינה– לבא"), תשובה שלמה על כל חטאיו ופשעיו (התשובה בבינה כנודע) – "שפכי כמים לבך" *נשמה*
ו	**רוח טהרה** – מקום מנוחת הצדיקים הוא מקום טהור וקדוש, וע"כ התפלות מתקבלות שם ביותר – "רוח חן ותחנונים" *רוח*
ה	**הכנעה** ע"י רגשי אבלות – "והחי יתן אל לבו" *נפש*

ב.

והנה
סוד **הכנעה**, **רוח טהרה**, **השתפכות הנפש**, **ירא בשת**, **דבקות** הוא **חן** פעמי ם **חנה** – "ותתפלל (**חנה**) על הוי' ובכה תבכה" (תכלית עבודת התפלה מצד עצם היחידה שבנפש בבחי' "עמק תחת" – שמגיעה עד רדל"א, כמבואר בדא"ח) – "**רוח חן ותחנונים**" (**ב** פעמים "**ונח מצא חן בעיני הוי'**" כנגד **חן** ו**חנה**).

בחמשת הפסוקים הנ"ל: "**והחי יתן אל לבו**"; "**רוח חן ותחנונים**"; "**שפכי כמים לבך**"; "**החכמה תחיה בעליה**"; "**ונשמת שדי תבינם**" יש **חן** אותיות עד תבת "שדי", ועם תבת "תבינם" (תבונה – שם **סג** – **חנה** כנודע) יש **חנה** אותיות. נמצא שכללות סוד ההשתטחות ("**ש**כל **ט**וב **י**תן **ח**ן" – ר"ת **שטיח**) הוא התעוררות החן-אמת של הצדיק-אמת על ידי העבודה שבלב – זו תפלה – בבחי' "תחנונים ידבר רש" – "ולרש אין כל", שעל ידי בטולו בתכלית – בחי' אַיִן (ה־**א** שבר**א**ש) – זוכה להתקשרות ל"כל" – נשמת הצדיק – "כי כל בשמים ובארץ" ("דאחיד בשמיא וארעא"). והיינו שכללות השם נכלל באות **ו** שבו כנודע – "ד"א בעתיקא אחיד ותליא".

וזהו ש"רוח חן ותחנונים" היא תפלת משיח בן דוד עבור משיח בן יוסף שלא ימות – דבקות המלכות ביסוד-צדיק "עד דוד הגדיל" – "רננו צדיקים בהוי'" וד"ל.

כ"ד טבת ע"ט – כפר חב"ד

עבודת השובבי"ם – שפלות וגעגועים

סיכום שיעורי **הרב יצחק גינזבורג** שליט"א[א]

קיצור מהלך השיעור

ככלל, דרך חסידות חב"ד לא להבליט את ימי השובבי"ם ואת נושא שמירת ותיקון הברית. אמנם, במאמר קצר ונפלא של אדמו"ר הזקן בנושא – אותו לימד הרב ביום ההילולא שלו, כ"ד טבת – הוא מניח יסודות עמוקים לכל תיקון הנפש (יסודות "פרק בעבודת ה'"), ובפרט לעבודה הנדרשת בדורנו להבאת הגאולה האמתית והשלמה (המתעכבת על ידי הפגם הידוע, כפי שהזכיר הרבי כמה פעמים). התיקון בו עוסקים בימי השובבי"ם – ימי יציאת מצרים – הוא גם זה שיביא את הגאולה האחרונה, "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות".

בתמצית, על יסוד פסוקי התגלות ה' למשה בסנה בשליחות לגאולת ישראל, אדמו"ר הזקן מסביר שעל האדם להכיר בכך שמצד עצמו, שכלו ולבו שקועים בתאוות הגוף – "רק רע כל היום". אמנם, ה' נתן לו נקודת "רעותא דלבא" – געגועים לה' – שאינה משלו, ולכן גם אינה מובנת בשכל – והתעצמות עם אותה נקודה מעוררת את אהבת ה' לישראל למעלה מטעם ודעת וגורם ל"פקד פקדתי", גאולת ישראל גם ללא כל זכויות.

במהלך הביאור מודגש ניתוח נפש האדם לשלשה חלקים, בלי להזדקק למושגי התניא – רעותא דלבא, שכל ולב (המקבילים גם לשלשת האבות) – וההבדל בין שם הוי' (בטול על פי טעם ודעת לה' המהווה את כל המציאות) לשם אהי' (בטול שלמעלה מטעם ודעת, ביחס להתגלות עתידית בלתי נתפסת).

[א] נרשם על ידי איתיאל גלעדי. לא מוגה.

א. עבודת ב"ד טבת

כד טבת ב"דור השביעי" - מלכות של חסד

[מה ה'הרגש' היום, בכ"ד טבת?] כאשר הרבי התחיל את נשיאותו הוא הדגיש[ב] שאנחנו "דור השביעי" לאדמו"ר הזקן, כמו שמשה רבינו הוא השביעי לאברהם אבינו. כתוב במדרש ש"כל השביעין חביבין"[ג], והחביבות שלהם היא בכך שהם ה"שביעי" לראשון - הם משקפים ומשלימים ענין שהתחיל בראשון. את החידוש המיוחד של אדמו"ר הזקן אפשר להסביר בהרבה אופנים - הוא חכמה, בינה ודעת - אבל כאשר מדגישים את הענין של "דור השביעי" לאדמו"ר הזקן מתייחסים אליו בתור חסד. הרבי, שהוא נשיא הדור השביעי, הוא המלכות - כל מפעל השליחות, כל הפעילות שראית בביקור שלך בארץ, היא ביטוי המלכות של הרבי - והמלכות היא השביעית לספירת החסד.

אם כן, עיקר ההשראה בדור שלנו היא שהמלכות צריכה להיות של חסד. צריך לעסוק בחסד ואהבה (פנימיות מדת החסד) - לעשות מעשי חסד, להושיט זרוע בימין מקרבת כדי לחבק כמה שיותר יהודים. אדמו"ר הזקן, בדרך חב"ד, נותן את הדרך לקרב בטוב טעם ודעת. התפקיד של זרוע ימין, של החסד, הוא - במלים פשוטות - לחבק, "וימינו תחבקני"[ד] ("**וימינו תחבקני**" עם שני הכוללים, שני 'חיבוקים' = **שניאור זלמן**!).

מ"אור המאיר לעצמו" ל"אור המאיר לזולתו"

נאמר עוד משהו: השבוע[ה] דברנו על השם שניאור, ועל הפירושים השונים שיש בשני-אור. אחד ההסברים העיקריים הוא שיש שני סוגי אור - "אור המאיר לעצמו" ו"אור המאיר לזולתו". צריכים את שניהם. בשביל להאיר לזולת, "אור המאיר לזולתו", קודם כל אדם חייב שיהיה לו "אור המאיר לעצמו" - אדם צריך ללמוד ולהאיר את עצמו, ואז יש לו מה להאיר לזולת.

בתורה 'אור' הרבה פעמים הוא גם הנאה והתפעלות, כמו שמיד נאמר עם בריאת האור, "וירא אלהים את האור כי טוב"[ו] - ראית כל מיני דברים, התפעלת והתלהבת, אתה מואר מהם בעצמך, וכעת אתה יכול גם להאיר בהם את הזולת.

[ב] ד"ה "באתי לגני" תשי"א.

[ג] ויקרא רבה כט, יא.

[ד] שה"ש ב, ו; ח, ג.

[ה] שיעור כ"ב טבת - נדפס (בכותרת "אור וזמן") ב"ואביטה" וארא.

[ו] בראשית א, ד.

ב. מאמר ד"ה "ענין שובבי"ם תיקון לפגם הברית"

אנחנו נמצאים בתוך ימי השובבי"ם - ר"ת שמות-וארא-בא-בשלח-יתרו-משפטים - ימים של תיקון הברית. תמיד כ"ד טבת חל בתוך ימי השובבי"ם, אבל כל פעם ביום אחר, והשנה יש משהו מיוחד - כ"ד טבת הוא היום העשירי בימי השובבי"ם, "העשירי יהיה קדש"[ז], תמצית הענין. נלמד מאמר של אדמו"ר הזקן[ח] על השובבי"ם:

פסוקי המאמר

ב'רביעי' של פרשת שמות כתוב על מראה הסנה. שלשת הפסוקים האחרונים הם[ט]: "ויאמר משה אל האלהים הנה אנכי בא אל בני ישראל ואמרתי להם אלהי אבותיכם שלחני אליכם ואמרו לי מה שמו מה אֹמר אליהם. ויאמר אלהים אל משה אהיה אשר אהיה ויאמר כה תאמר לבני ישראל אהיה שלחני אליכם. ויאמר עוד אלהים אל משה כה תאמר אל בני ישראל הוי' אלהי אבתיכם אלהי אברהם אלהי יצחק ואלהי יעקב שלחני אליכם [חוזר שלש פעמים על אותן מלים, 'שלחני אליכם', כנגד שלש פעמים שמופיע השם הקדוש אהיה. '**שלחני אליכם**' עולה בגימטריא השם הקדוש **צבאות**, השייך ליציאת מצרים בה יצאו כל צבאות ה'. **אהיה** ועוד '**שלחני אליכם**' עולה כ"פ שם **הוי'** ב"ה] זה שמי לעֹלם וזה זכרי לדר דר". כאן נגמר 'רביעי'.

אחר כך 'חמישי' (רביעי-חמישי כנגד נצח והוד, תרין פלגי גופא כו') מתחיל: "לך ואספת את זקני ישראל ואמרת אליהם הוי' אלהי אבתיכם נראה אלי אלהי אברהם יצחק ויעקב לאמר פקד פקדתי אתכם ואת העשוי לכם במצרים".

המאמר של אדמו"ר הזקן הולך על הפסוקים האלה - על ההתחלה, "ואמרו לי מה שמו מה אֹמר אליהם", וגם על ההמשך, שה' אומר למשה שתאמר להם שה' נראה אלי. מי נראה אלי? "**אלהי אברהם יצחק ויעקב**" (העולה "**משה משה**"[י], קריאת ה' אל משה בסנה - "לא פסיק טעמא בגווייהו"[יא]). ומה הוא אמר? "פקד פקדתי".

גילוי ה"חלק אלוה ממעל ממש"

נלמד את המאמר בפנים:

[ז] ויקרא כז, לב.

[ח] מאמרי אדמו"ר הזקן הקצרים עמ' תקמט.

[ט] שמות ג, יג-טו.

[י] שם פסוק ד.

[יא] ראה שמו"ר ב, ו; זהר ח"ג קלח, א.

ענין שובבי"ם תיקון לפגם ברית.

כהערה: כידוע, **שובבים** עולה **שכם**, עולה "**חלק אלוה ממעל**" - חלק מענין המאמר הוא מהו ה"חלק אלוה ממעל" של היהודי - ו**פגם הברית** עולה "**חלק אלוה ממעל ממש**"[ב]. שובבים, שהוא תיקון פגם הברית, הוא לגלות שה"חלק אלוה ממעל" הוא "ממש". כידוע[ג], יש שני פירושים ב"ממש" - ממש ממעל, ממה שה' הוא "אל עליון" (כינוי לכתר עליון, ועד לכתר עליון שלפני הצמצום הראשון), או משהו ממשי, בעולם שלנו.

הקושיא: מה ענין גילוי שם אהי'?

ולהבין מה שהשיב השי"ת למשה כששאלו ואמרו לי מה שמו מה אומר אליהם כו' [בסוף 'רביעי' משה שאל את ה' - "ואמרו לי מה שמו מה אֹמר אליהם" וה' ענה] **אהי' שלחני אליכם**

שאינה תשובה על שאלתם ששאלו סימן לאמר ה' נראה אלי שיאמינו בדבריו כו' [לא מוצאים בשום מקום בהמשך שהם אכן שאלו אותו "מה שמו". לעומת זאת, לגבי מה שה' אומר לו בהמשך - "לך ואספת את זקני ישראל ואמרת אליהם הוי' אלהי אבתיכם נראה אלי" - ברור שהם זקוקים לסימן שאכן ה' דבר עמו. הייתי יכול לחשוב שהסימן הוא אות ומופת, כמו שהאותות והמופתים שה' נתן לו לעשות כדי להוכיח שזו אמת, אבל לא זו הכוונה כאן - הוא מתכוון סימן של דיבור, ולא אות ומופת או הוכחה שכלית. אפשר לחשוב שהסימן הוא שיוכיח להם, שיסביר להם, אבל מה שיצא כאן בהמשך הוא שהסימן הוא איך הוא ידבר איתם. הסימן הוא בעצם המלים "פקד פקדתי", סימן שהיה מסור בידי בני ישראל - שבלשון הזה ה' יגאל אותם[ד]. אדמו"ר הזקן עושה כאן גם ענין גדול מ"אלהי אברהם" ששלח אותי. שוב, לפי ההמשך הוא אומר להם "הוי' נראה אלי" והוא צריך לאמת זאת על ידי סימן, אבל לא כתוב ששאלו מה שם ה'.]

וגם למה לא אמר להם שם הוי"ה [שהוא שם העצם, למה צריך לומר "אהיה שלחני אליכם".] **כו'.**

"תמיד שכלו ולבו בכל תאוותיו"

והענין והעצה היעוצה לכל אשר נגע יראת ה' בלבבו להתהלך לפני ה' באמת ובתם זה הדרך ישכון אור ה' שישים בלבו שבוודאי בלי ספק הוא תמיד שכלו ולבו בכל תאוותיו רק רע כל היום [פסוק שנאמר לפני המבול - "וכל יצר

[ב] תניא פ"ב.

[ג] כנסמן בספרי לקוטי הביאורים לתניא (ראה גם לוח 'היום יום' כ"ג מנחם-אב).

[ד] שמו"ר ג, ח. ראה רש"י לשמות ג, יח.

מחשבת לבו רק רע כל היום"[טו]. ידוע[טז] שסופי התבות "**רק רע כל היום**" הם **עמלק** - **עמלק**, בגימטריא **ספק**[יז], שוכן בלב ופועל ש"תמיד שכלו ולבו בכל תאוותיו". האם יש משהו חוץ מהשכל והלב? כן, כפי שיסביר - הרעותא דלבא, הרצון הפשוט, שאצל כל יהודי הוא לה'. אבל השכל והלב שלו הם "רק רע כל היום", הכל תאוות. הייתי חושב שהתאוות הן רק בלב, אבל הוא כולל את השכל - משתמש בשכל באופן של "חכמים המה להרע ולהיטיב לא ידעו"[יח], כמו שלמדנו במאמר אחר[יט].] שהוא [הרע של השכל והלב.] **בחי' מצרי' כידוע** [אפשר לומר שמצרים לשון רבים, על משקל עינים-אזנים כו', כנגד שני מיצרים, של השכל ושל הלב.]

מבנה הנפש: רעותא דלבא, שכל, לב

מהדברים הכי חשובים במאמר - חוץ מהיותו יסוד גדול של המאמר "פרק בעבודת ה'"[כ] - שבניתוח נפש האדם הוא לא משתמש במונחי התניא. הוא מדבר על "חלק אלוק ממעל ממש", אבל לא מזכיר נפש אלקית ונפש בהמית, אלא רק מזכיר שיש לאדם שכל ולב. יוצא מכאן כלל גדול - שצריך לעשות ממנו ענין גדול, במיוחד בדור שלנו, שלא כל כך מובנת החלוקה לנפש אלקית ונפש בהמית[כא] - שיש בחלוקה הרוחנית של האדם שלשה דברים, ממטה למעלה: לב, שכל ורצון.

מדובר כאן ברצון פשוט, "רעותא דלבא", שהוא מתנת אלקים - לא ממני בכלל. יש בי משהו שה' נותן בי אך אינו שלי, לא בזכותי. השכל והלב שלי הם בכי רע. כמו שאנחנו מדגישים בפרק בעבודת ה' - שלא יתפעל מכך (שההתפעלות מכך היא בעצמה ישות), אין חידוש, ככה צריך להיות.

געגועים ושפלות

אם כן, יוצא מכל המאמר שיש שני דברים - השכל והלב, שהם בכי רע, "בכל תאותיו רק רע כל היום", ורעותא דלבא. ב"פרק בעבודת ה'" אנחנו פותחים שמהות האדם היא בטול ושפלות, משה ודוד, אבל כאן יוצא שכל האדם הוא שפלות - לא מזכיר מלה זו, אך על זה מדובר - ורעותא דלבא. עוד פעם, שם בטול ושפלות, וכאן שפלות - המצב שלו - ורעותא דלבא מהקב"ה, שיש לו למרות מצבו.

כשחשבתי שנלמד את המאמר באנגלית, חשבתי איך להסביר בצורה הכי פשוטה מהי רעותא דלבא - געגועים. ליהודי כל הזמן יש געגועים לה'. יתכן שהגעגועים הם למשהו שהוא לא יודע מה הוא בכלל, אבל יש לו געגועים - ובאמת

[טו] בראשית ו, ה.

[טז] לקוטי הלכות, תפלת המנחה ז, יט.

[יז] הוספות לכתר שם טוב (הוצאת קה"ת, הוצאה שלישית) אות קיח.

[יח] ירמיה ד, כב.

[יט] לקו"ת בחקתי - שיעור כ"ח חשון ע"ט.

[כ] בספר לב לדעת.

[כא] כפי שדובר גם בסדרת שיעורי 'הצד האפל והצד המואר' בשבט-אדר ע"ח.

הגעגועים שלו הם לקב"ה. באנגלית המלה היא longing. כמה שהוא גרוע, כמה שהוא "אין דער ערד אריין" ('עמוק באדמה') - יש לו longing, יש לו געגועים למשהו. [הגעגועים יכולים להתבטא בתור תסכול?] יכול להיות, אבל הוא אומר שהם צריכים לשמח אותו - שמבין שאלה געגועים לה'. זהו מפתח תיקון הנפש - להגיע לגעגועים האלה, להדגיש ולהבליט אותם.

תאוות הגוף מרובות ורעותא דלבא אחד

אבל לאחר שיגמור בלבו כן [שזהו המצב.] **לא יעצב ללבו מפני זה** [עיקר הווארט שלנו ב"פרק בעבודת ה'".] **כלל וכלל** [ההיפך - שלא יפול בעצבות.] **רק שיאמר בלבו אמת שכן הוא ולמה לא תהי' כן** [פארוואס ניט?] **מצד הגוף כו'**

שוב, אין כאן נפש בהמית - לא צריך לדבר עליה. הגוף מושך לכל התאוות, שהן בעצם צרכי הגוף - הוא גם לא אשם. אם לא יאכל - לא יחיה. גם תאוות מין - הוא צריך לפרות ולרבות. הגוף מלא תאוות.

עיקר ההבדל בין התאוות הנמוכות לבין התאווה העליונה - ה"רעותא דלבא", שגם הוא תאוה - שלמטה יש 'תאוות' לשון רבים, הרבה תאוות, כמו "צרכי עמך ישראל מרובין ודעתם קצרה"[כב], יש הרבה דברים שאדם צריך והוא מתאווה אליהם, אבל ה-longing הם רק לדבר אחד. או שהוא יודע מה יעוד הגעגועים או שלא, אבל מדובר בדבר אחד. כמו שמדברים על חיפוש הניגון שהלך לאיבוד, שאני יודע לזהות מה לא - כמו ידיעת השלילה של הרמב"ם. אני יודע לומר שכל התאוות הנמוכות הן לא מה שאני מתגעגע אליו - לא מתגעגע לאכול ולא לתאות מין, אלא למשהו אחר שאיני יודע. הגעגועים הם לדבר אחד בלבד.

רעותא דלבא שאינו שלי - לא נתפס בשכלי

אך יעקב חבל נחלתו חלק אלקה ממש [חבל מקשר ביני לבין הקב"ה למעלה.] **אליו אשא נפשי** [יש כאן רמז יפה. הוא 'התעלם' קודם מ"אהיה אשר אהיה", הזכיר רק "אהיה שלחני אליכם" - מה שה' מסכים למשה לומר להם, לא להזכיר להם עוד שעבוד[כג]. "**אשא**" ראשי תבות "**א**היה **ש**לחני **א**ליכם". כאן כותב "אליו אשא נפשי" - "אליו", כמו געגועים, תנועה בלתי רציונאלית.] **ובו אם** [אולי צ"ל 'אני'[כד]] **חפץ במצותיו וחוקיו להדבק בתורתו אף שאינו יודע שום שכל והשגה להבינו כלל וכלל מ"מ אינו יודע טעם לרעותא דליבא שיש לו** [איני יודע להסביר לעצמי למה אני מתגעגע לה' ורוצה את תורתו ומצוותיו.]

[כב] ברכות כט, ב. ובתו"א כו, ג: "וכמארז"ל צרכי עמך ישראל מרובים ודעתם קצרה פי' שכשהדעת מתקצר ומתצמצם בבחי' מוחין דיניקה אזי נעשו צרכי עמך מרובים רבים ונפרדים. ולתאוה יבקש נפרד".

[כג] ראה רש"י לשמות ג, יד.

[כד] ההגהה כאן לא כל כך ברת-סמכא. אא"כ ה'אם' מתחבר ל'מכל מקום' שתי שורות הלאה.

[למה האדם לא יודע להסביר?] **כי אינה שלו** [כאן פשיטא שבפשיטא שלא שלו. בתניא[כה] כתוב שהבינוני מזוהה עם הנפש הבהמית, אבל כאן לא מזכיר כלל נפש הבהמית. יש לו שפלות - יש דברים ששלי, "רק רע כל היום", ויש מה שלא שלי, רעותא דלבא. כתוב בחסידות שיש שני סוגי רצון - רצון תחתון ורצון עליון, רצון על פי טעם ורצון לא על פי טעם. למה השכל והלב הולכים יחד? כי אלה רצונות ותאוות שעל פי חכמתו. אם על פי חכמתי - שייך לי. אם לא מובן בשכל שלי - לא שלי. זהו הגדר מה שלי ומה לא שלי. אם אני יכול להצדיק בשכל - שלי. אם איני יכול להצדיק בשכל - לא שלי.] **לא מחכמתו ולא מצדקתו** [לא מהחכמה שלי, ובוודאי לא זכיתי לו בצדקתי. יש עיבור נשמה של צדיק שזכיתי לו כי עשיתי משהו מאד טוב בחיים[כו] - כאן לא מדובר בזכות מיוחדת, אלא במשהו שיש לכל יהודי.] **אך מפני חלק אלקות** [שה' נתן בי. לכן] **כל שעה חושק לשרשו** [יש לי תמיד את הגעגועים האלה.] **אשר לוקח משם** [עד כאן תיאור המצב.]

אהבת ה' לישראל למעלה מטעם ודעת

וכאשר ישים ללבו כל אלה [ההרגשה המתוארת כאן - שאני בכי רע ויש לי רעותא דלבא שלא שלי - היא בעצמה כבר אתערותא דלתתא, כי האדם מתחיל להגביר את הגעגועים, חושב עליהם. שוב, הוא אומר שאני רוצה את ה' לא בגלל שום דבר ששייך לי.]

[האתערותא דלתתא הזו מעוררת למעלה אתערותא דלעילא:] **באתעדל"ת אתעלד"ע כה"ג** [באותו גוון, אותה צורה.] **יתעורר ג"כ למעלה שהקב"ה יתעורר אהבתו לישראל אף שלא ימצא טעם ודעת מפני מה יאהב אותם** [באים לקב"ה מלאכי השרת ושואלים אותו למה הוא בוחר בישראל - הוא אומר 'איני יודע'. כמו שאם ישאלו אותי למה אני רוצה את ה' - אומר שאיני יודע, לא יכול להסביר זאת. "דע מה למעלה ממך"[כז] - "מה למעלה, ממך"[כח] - מעורר למעלה אותו דבר, שהקב"ה אוהב אותנו ובוחר בנו בלי יכולת להסביר למה, לא תלוי בשום זכות.] **מ"מ יאהב אותם להטיב להם בכל מילי דמטיב כמ"ש לא מרובכם מכל העמים וגו' ולא בצדקתיך ויושר לבבך כ"א אשר חשק ה' כו'**

שאם הי' אהבת ישראל מאיזה טעם היה ג"כ אהבת הקב"ה כן כי כמים הפנים כו' [כאן הוא מדבר על רעותא דלבא למעלה מטעם ודעת לגמרי, לא מה שמופיע בתניא, בתחלת חינוך קטן ועוד, "לאהבה את הוי' אלהיך כי הוא חייך"[כט] - אהבת ה' כי הוא החיים, אני רוצה לחיות. יש הרבה מדרגות אהבה בתניא שיש להן

[כה] תניא פכ"ט.

[כו] ראה תניא סוף פי"ד.

[כז] אבות פ"ב מ"א.

[כח] אור תורה (קה"ת) אות תפ.

[כט] דברים ל, כ.

איזה טעם - כאן הוא לא מתייחס אליהן כלל, שולל אותן. הרעותא דלבא היא בלי שום טעם, ודווקא היא מעוררת למעלה אותו דבר. אם האהבה שלי היתה עם טעם אהבת הקב"ה גם היתה עם טעם, והרי אין טעם לאהוב אותי - אז אוי ואבוי.]

"אלהי אברהם" - רעותא דלבא (יצחק ויעקב - שכל ולב)

כעת מתחיל עוד ענין:
וזאת הבחי' נק' אלקי אברהם

מענין שבהתחלה הקב"ה כולל בפסוק את שלשת האבות, "אלהי אברהם, אלהי יצחק ואלהי יעקב שלחני אליכם". אחר כך "הוי' אלהי אבֹתיכם נראה אלי אלהי אברהם יצחק ויעקב" - כולל את שלשתם יחד, בלי "אלהי" לכל אחד. אבל כאן משמע שפשוט לו שהכל נכלל באברהם, והבן (יצחק) והנכד (יעקב) נגררים אחרי האבא האמתי, אברהם אבינו, ונכללים בו. מזכיר לנו את הרמב"ם[ל], שאוהב בעיקר את אברהם אבינו ומזדהה עמו.

אנחנו יוצאים מההילולת אדמו"ר הזקן, שלגבי הדור של הרבי הוא אברהם אבינו (כמו שדברנו קודם בענין הדור השביעי, מלכות מחסד). אדמו"ר הזקן כאן רק אומר אברהם, לא מזכיר את יצחק ויעקב. יחסית, יצחק הוא טעם - על יצחק נאמר "בן חכם ישמח אב"[לא], הוא שכל טוב - ויעקב הוא לב (מדת הרחמים בלב). אמרנו שכל אדם הוא בעצם רק שלש בחינות, רצון-עצמי שכל לב, כנגד האבות. כעת מדברים על רעותא דלבא - אברהם אבינו[לב]. שוב, "אלהי אברהם" היינו אהבת ה' בלי טעם, ה' שאני עובד אותו רק מצד הגעגועים. הוא לא אומר, אבל אפשר להסביר ש"אלהי יצחק" כבר עם שכל, ו"אלהי יעקב" במדות. גם שמזכירים את כולם - שניהם טפלים לעיקר, אברהם אבינו.

פי' שזאת העבודה ע"ד הנ"ל אינה מכח הדעת [חידוש, איפה כתוב כזה דבר? כשאני אומר "אלהי אברהם" הכוונה שאני עובד את ה' לא מצד הדעת - אברהם הוא למעלה מטעם ודעת.] **כי לית מחשבה וכו'** [אברהם הוא הראשון שהכיר את ה'. איך הכיר אותו? כ"לית מחשבה תפיסא ביה כלל".] **רק בלי טעם כלל רק מבחי' אברהם מבחי' החסד אהבה עזה כו'** [שכאן היינו ברדל"א - רעותא

[ל] הלכות ע"ז פ"א ה"ג.

[לא] משלי י, א; טו, כ. יל"ש משלי רמז תתקמד.

[לב] כמה שוה **רעותא דלבא? אברהם-שמעון**, ז פעמים **אמונה** (ראה באורך שיעור מוצאי ח"י כסלו, פורסם ב"ואביטה" שמות) - אברהם אבינו הוא "ראש כל המאמינים" (שמו"ר כג, ה עפ"י שה"ש ד, ח), ושם יש את הגעגועים (longing), שהם ביטוי של רדל"א, אמונה פשוטה, שיורשים מאברהם אבינו (והעבודה שלנו היא לשמוע אותם, להפנים אותם, היינו אברהם שמעון). **אברהם רעותא דלבא** עולה 962, יחידה (מילוי שם **סג**) פעמים הוי'.

דלבא בלי טעם ודעת, געגועים. כידוע[לג] ששרש האבות, חג"ת, ב-**ג** רישין שבכתר - רדל"א, רישא דאין, רישא דאריך.

עד כאן ווארט חשוב - שמדרגה זו היא "אלהי אברהם".

זכירה - עם טעם, פקידה - בלי טעם

כעת כותב עוד משהו, אודות הסימן שה' נראה אלי:

והוא נק' פקד פקדתי

עבודת האהבה בלי טעם נקראת פקידה. למדנו בעבר הרבה מאמרי דא"ח - גם מאמרים עמוקים של רבי אייזיק[לד] - על ההבדל בין זכירה לפקידה. עיקר הווארט של רבי אייזיק שפקידה היא 'זכירה שיש בה מעשה'. כאן יש ווארט מחודש, שאיני זוכר - שזכירה היא עם טעם ופקידה היא בלי טעם. לפקוד מישהו היינו לרצות להיטיב לו בכל מילי דמיטב בלי טעם. הווארט כאן שיהודי יודע שאינו שוה, כמו שמשה רבינו ראה את דתן ואבירם וחשב שאין כבר זכות לעם ישראל להגאל[לה]. יהודי יודע שהגאולה יכולה לבוא רק מכך שה' אוהב אותנו בלי טעם, בלי זכות - זו מדרגת "פקד פקדתי".

וכמו וה' פקד את שרה [נס. אם יש טעם - כבר לא נס אלא טבע. שרה עקרה, "אין לה ולד"[לו], "אפילו בית ולד אין לה"[לז], וה' פקד אותה - יותר מזכרון. למה הוא מזכיר את שרה? הוא רוצה לשדך בינה לבין אברהם. אברהם היינו אהבה בלי טעם, המעוררת למעלה פקידה - שה' יפקוד את שרה, אשת אברהם. אם אברהם הוא האבא שלנו, ואנחנו בניו, אנחנו גם האשה שלו - מקבלים מאברהם (וכידוע ששם העצם שלנו, ישראל, נגזר מ"כי שרית גו'"[לח], לשון שרה).] **שהיא** [הפקידה] **למעלה ממחשבה ומבחי' זכור**[לט] **שהוא בחי' דעת** [משמע גם ש"זכור" לשון זכר, כמו "זכור את יום השבת"[מ], ואם כן פקידה היא נוקבא - גם מצדיק שכותב "והוי' פקד את שרה"[מא], כי זו עבודת נוקבא, שאני איני זכאי ומה שיש לי אלה רק

[לג] ראה התוועדות י"ט כסלו ש"ז (נדפסה ב"ואביטה" ויחי) והנסמן שם.

[לד] חנה אריאל תחלת פקודי. ראה מעין גנים ושעשועים יום יום פקודי; מלכות ישראל ח"א מאמר "פקד יפקד".

[לה] ראה רש"י לשמות ב, יד.

[לו] בראשית יא, ל.

[לז] יבמות סד, ב.

[לח] בראשית לב, כט.

[לט] יש כאן גרסה אחרת, שבמקום "זכור" כתוב 'שכל'. באותו כתב יד היה כתוב 'שכר' - הבינו שיש כאן טעות הדפוס, וחשבו שה-ר היא טעות וקראו כ-ל. אפשר לקרוא כשכל, אבל הגרסה הנכונה הא הכתובה כאן, לא 'שכר' אלא 'זכר', כי רוצה להשוות בין זכירה לפקידה.

[מ] שמות כ, ח.

[מא] בראשית כא, א.

געגועים, כמו "ואל אישך תשוקתך"[מב]. "מלכות פה"[מג] - "פקד פקדתי", "פה אל פה אדבר בו"[מד], "פה אלמים ופה עקרות"[מה] כפי שדרשו על "ועלהו לתרופה"[מו]. בכל אופן, משווה בין פקידה לזכירה.] **אבל זה אינו רק רצונו וחשק בלי טעם כו'.**

וזה הכלל הי' בישראל במצרים [הם ידעו זאת, קבלו את הסוד] **מיוסף** [שאמר להם "פקד יפקד"[מז] - יוסף כבר השריש בהם שהגאולה תבוא בלי טעם.] **שאין נגאלין אלא מבחי' פקד פקדתי וזהו שלא האמינו למשה באמרו ה' נראה אלי** [רק "הוי' נראה אלי" לא אומר שום דבר, כי יתכן שנראה אלי כי אני גאון עולם, ראש ישיבה גדול, עם שכל או עם זכות אחרת.] **אף שאמר להם ראי' מדעת והשגה כו'** [אם הוא אמר להם דברים עם טוב טעם ודעת - כל הכבוד, אבל 'זה לא זה'.] **רק במה שאמר** [אחר כך, כפי שה' אמר לו] **אלקי אברהם** [שוב, מתעלם מ"אלהי יצחק ואלהי יעקב".] **האמינו לו שהוא בחי' פקוד וכו'**

שם הוי' - בטול עם השגה, שם אהי' - בטול במציאות

כעת עוד חידוש גדול:

וזהו שהשיב הקב"ה אהי' [שלחני אליכם] **כו'** [ולא הוי', כפי ששאל בהתחלה. מה חסר בשם הוי'? הוא אומר כאן משהו נפלא - שבשם הוי' יש קשר לטעם ודעת, ובשם אהי' אין קשר לטעם ודעת. צריך להבין למה. הפרשה הבאה - פרשתנו, "וארא" - מתחילה "ושמי הוי' לא נודעתי להם", שם הוי' דלעילא. אבל כאן, בפרשת שמות, אין עדיין שם הוי' דלעילא. מוזכר שם הוי' 'סתם', שיחסית הוא שם הוי' דלתתא, על שם שה' מהווה את העולמות תמיד, כפי שכותב כאן, ווארט מאד יפה:] **שבחי' הוי"ה הוא שמהווה כל העולמות מחמת שמשיגים שרשם ומתבטלים נגדו כו'** ["הוי' בחכמה"[מח] - חכמה היא בטול, בטול במציאות. אם כן, התחלנו את "פרק בעבודת ה'" שמהות האדם היא בטול ושפלות, וכאן יוצא שהאדם הוא רעותא דלבא ושפלות, כי הוא אומר שבטול הוא גם עם נקודת השגה, לא בלי טעם.]

הוא כותב כאן ששם הוי' מהווה את העולמות - שם הוי' דלתתא - "מחמת שמשיגים שרשם ומתבטלים נגדו". מה פירוש "מחמת"? בדרך כלל 'בגלל' - בגלל השגתם את שרשם ובטולם הוא מהוה אותם. מה הכוונה? נראה לומר - צריך להתבונן בענין - שההתהוות יש מאין משם הוי' עוברת דרך השכל. הוי' היינו **י-ה-**

[מב] שם ג, טז.
[מג] הקדמת תקו"ז יז, א ("פתח אליהו").
[מד] במדבר יב, ח.
[מה] סנהדרין ק, א.
[מו] יחזקאל מז, יב.
[מז] בראשית נ, כד-כה; שמות יג, יט.
[מח] משלי ג, יט.

ו-ה - צמצום-התפשטות-המשכה-התפשטות[מט] - וקודם כל עובר דרך נקודת החכמה. הרבי הרש"ב כותב בהרבה מאמרים שלכל דבר בעולם - לא רק ליהודי, גם אבן - יש נקודת בטול. דרך נקודת הבטול הוא מתהווה. הוא מסביר כאן שמישהו מתבטל למישהו כי הוא תופס שהוא אין ואפס לעומת אותו אחד (כלומר, הרגשת עצמו כ'יש' היא באמת ה'אין' והרגשת ה'אין' האלקי המהווה אותו היא ה'יש' באמת).

שוב, הוא לא מתייחס ל'בטול במציאות ממש', שמצד הכתר[נ] - גם בלי טעם. אבל הבטול במציאות של החכמה - כמו שמשמע מהמלה חכמה בפשטות (בתניא[נא] כתוב שחכמה אינה שכל, אבל הפירוש הפשוט הוא כן סוג של שכל) - הוא מתוך שכל. שכל שמביא אותך לבטול במציאות. כאן מהמלים לא ברור אם מדבר בבטול במציאות או בטול היש - מפשט המלים אפילו יותר משמע שמדובר בבטול היש, שמשיג את השרש ומתבטל נגדו, אבל הוא לא נחית כאן להבדל בין המדרגות - אבל בכל אופן יש בבטול זה השגה. כך ה' מהוה את העולמות, והכל נכלל בפירוש שם הוי' כמהווה, ולכן הגאולה לא תבוא ממנו. חידוש מופלא, שהגאולה לא תבוא משם הוי' - אבל בעצם "ושמי הוי' לא נודעתי להם", משם הוי' דלעילא יבואו הנסים והגאולה, יחד עם שם אהי'. משם הוי' - שבינתים מכירים רק אותו, שם הוי' של האבות - לא תבוא הגאולה, ולכן אי אפשר לבשר להם את הגאולה בשם הוי'.

אבל בחי' אהי' הוא למעלה מן בחי' זו כו' [כדי להבין קצת יותר טוב: מה עיקר ההבדל? אהיה לשון עתיד. על הוי' כתוב שהוא "היה הוה ויהיה כאחד", אבל היות שלשון מהווה - הוא בעיקר בהוה, ברגע זה ה' מחדש בטובו בכל יום תמיד, זו חוית הוה. אהיה הוא תחושת עתיד. מה ההבדל? העתיד הוא נעלם גמור. צריך לומר שבכל חוית הוה יש איזו השגה. הוה הוא דבר שאפשר להאחז בו, אבל בעתיד אין שום אחיזה - על כך כתוב בפירוש בחסידות, כמו שאנחנו מסבירים[נב], שאמונה היא תענוג עתידי, תענוג שעוד לא היה, לכן אין בו שום השגה. טעם הוא לשון תענוג, ומה שכולו עתיד כולו אמונה - רק געגועים. געגועים לא מתייחסים להווה בכלל. איני מתגעגע להוה. שם הוי' הוא חוית ההוה, מה שה' מהוה, ולכל הוה יש תענוג - אבל בעתיד אין תענוג גלוי.]

תקון הברית - שלמות העצמית "שאינה שלו"

[מט] ראה תניא אגה"ת פ"ד; סוד ה' ליראיו שער ב פ"ד; שער יב פ"ב. נתבאר בשיעור א"י במשנת אבות החסידות (3) - נדפס ב"ואביטה" וארא.

[נ] ראה הטבע היהודי מאמר "התפלה המתמדת" הערה רסט (ובכ"ד).

[נא] פי"ח.

[נב] ראה הנפש פ"ד (עמ' עב) ובכ"ד.

וכשתנהג אדם ע"ד הנ"ל הוא תיקון לפגם ברית [למה? כעת המכה בפטיש. כי הנהגה זו אינה תשובה - נוגע לדברי הרבי הרש"ב בתורת שלום[נג], שאנו מרבים להזכיר[נד], שתיקון הברית אינו תשובה, אחרת ממה שכתוב בתניא. בתניא[נה] כתוב בשם ראשית חכמה שתשובה תתאה לא מועילה לפגם הברית, אלא תשובה עילאה. בתורת שלום הוא אומר שפגם הברית הוא העלם השלמות העצמית, והתיקון הוא רק גילויה מחדש - לא תשובה, אלא משהו אחר. לכן לא עושים תשובה על פגם הברית, אלא רק מגלים מחדש מה שנעלם. אם כבר תשאל אותי מה צריך לעשות לשם כך, אני אומר לך - תלמד הרבה חסידות לעומק. כאן כותב אותו דבר, שתיקון פגם הברית אינו תשובה, אבל הוא לא אומר שהפתרון הוא ללמוד הרבה חסידות. הוא רק אומר שתדע שיש לך מתנה, שאינה שלך - הרעותא דלבא - וזהו כבר תיקון הברית.]

לפי שענין תשובה הוא הפלות [נפילות] **האדם משרשו בפגם ברית** [כל פעם שאדם פוגם בברית זו נפילה - 'נפלתי'. מהי תשובה? "כי נפלתי קמתי"[נו] - שאחרי שנפלתי צריך לקום. הוא אומר שהתיקון הוא משהו אחר, "וזאת לפנים בישראל"[נז] - פעם היו מדברים על "שבע יפול צדיק וקם"[נח], "כי נפלתי קמתי", אדם פגם וצריך לעשות תשובה. אבל האמת לאמתו, אם רוצים להגאל - גם גאולת מצרים, וכ"ש וק"ו הגאולה העתידה של משיח - לא זו הדרך.] **וכיוצא בו ותשובה הוא שמשיב נשמתו לשרשה** [הוא נפל מהשרש וכעת צריך להשיב לשרש. זו תפיסה אחרת לגמרי.] **אבל ע"ד הנ"ל** [שאנו מסבירים כאן, היא משהו אחר. זו עבודה בה] **לא יפול הנופל כלל** [אין כזה דבר נפילות. אם כבר, הנפילות הן נפלאות - "ואביטה נפלאות מתורתך"[נט]. נפילה היא הדבר הכי נפלא, משיח הוא "בר נפלא"[ס].]

כי [עבודה זו] **אינה מחמת טעם ודעת** [נפילות הן גם טעם ודעת.] **רק אחר כל הפחיתות** [הוא בכי-מטה. רצינו להזכיר את המושג באנגלית - rock bottom. כמו שהעולם הזה הוא התחתון שאין תחתון למטה ממנו[סא] (lowest energy level), כך האדם הכי בתחתית. אין מושג של נפילה - אין לאן ליפול. "הפחיתות" כאן היא מה שאנחנו קוראים 'שפלות'.] **שיתבונן בעצמו מ"מ יש לו רעותא דליבא**

[נג] תורת שלום אור לכ"א כסלו תער"ג.
[נד] ראה מחול הכרמים ח"ב פ"ט (עמ' קה), ובכ"ד.
[נה] אגרת התשובה פ"ד.
[נו] מיכה ז, ח.
[נז] רות ד, ז.
[נח] משלי כד, טז.
[נט] תהלים קיט, יח.
[ס] ראה סנהדרין צו, ב.
[סא] תניא פל"ו.

שאינו שלו [זה הכל, וזה תיקון הברית, כי זו השלמות העצמית. מה שלא כתוב ברבי הרש"ב הוא כל העיקר כאן - "שאינו שלו".] **וד"ל.**

שאלות ותשובות

שאלה: בתניא הטוב נמצא בשכל ויכול לגבור על הנפש הבהמית שבלב. איך יתכן שגם בשכל יש רע?

תשובה: זו עבודה על פי טעם ודעת, וכאן הוא אומר שלא מדובר על עבודה כזו. שלשת הדברים האלה בתניא הם נפש האלקית (הרעותא דלבא), נפש השכלית (השכל) ונפש הבהמית (התאוות, הלב). כאן הוא כולל את השכל והלב יחד, השכלית והבהמית, שניהם "רק רע כל היום" (ואכן לפי התניא שתיהן, הנפש הבהמית והנפש השכלית, הן מקליפת נוגה, שבעולם הזה רובה רע), וצריך רק להתקשר לרעותא דלבא. התקשרות היא זיהוי, וכאן היא להזדהות עם דבר שאיני מזוהה איתו - דבר שאינו שלי בכלל.

שאלה: יצא כאן עוד משהו מוזר - בפרק בעבודת ה' כתוב "בטול" כאחד היסודות, וכאן כתוב שבלי בטול, כיון שהבטול הוא על פי שכל.

תשובה: זה בסדר, יוצא מכאן שבטול הוא סוד שם הוי' ב"ה (היינו שם הוי' במילוי **מה**, כמבואר ב"פרק בעבודת ה'", דהיינו בחינת "**אדם** [**מה**, בטול, ו**בהמה**-**בן**, שפלות, תושיע הוי']"[סב], ואנחנו עדיין מצהירים פעמיים בכל יום "שמע ישראל הוי' אלהינו הוי' אחד", ולא 'שמע ישראל אהיה...' (ומתאים לרמז הנ"ל ש**רעותא דלבא** שווה **אברהם שמעון**, שצריכים לשמוע את האברהם, היינו להמשיך את סוד ה"אהיה", הגעגועים, בהוי', בטול, וד"ל).

עוד ווארט לסיום: מה שכתוב כאן הוא אסמכתא למה שכתבנו במענות ב"ואביטה" (בפרשת שמות, תחלת השובבי"ם) שאדמו"ר הזקן לא מזכיר בתניא שובבי"ם בשל המשמעות השלילית - כאן הפוך, רוצים לדבר על שפלות, לכן משתמשים במלה שובבים, לומר שאנחנו שובבים בעצם.

[סב] תהלים לו, ז. ראה "פרק בעבודת ה'" הערה ג וביאור ג.

בני יששכר טבת מאמר ב

מ"ש בגמ' שהקפיד ר' יוחנן על תלמידו ר"א שלא אמר שמוע' מפיו הקשה שם מאי כולי האי ותירצו דעל דבר זה ביקש דוד ג"כ אגורה באהלך עולמי"ם בשתי עולמות דכשיאמרו שמועה מפיו שפתותיו דובבות בקבר כדכתיב דובב שפתי ישנים ע"ש בגמרא והנה מהראוי לדעת מהו הנאה להנפטר אשר שפתותיו דובבות (הגם שאמרו שם בגמרא ככומר של ענבים אינו מובן ע"ש ברש"י ובתוספת) והנראה דהנה כתיב היו"ם לעשות"ם ודרשו בו היום לעשותם ולמחר לקבל שכרם ממילא כל מה שהאדם מרבה ללמוד תורה בעוה"ז אזי יתרבה שכרו לעוה"ב בג"ע ובצאתו מן העוה"ז הנה יתדן למיתן שכר כפי רבות תורתו אבל אין לו עוד קווי שיתרבה שכרו יותר (הגם שבעוה"ב בג"ע ג"כ הנשמות לומדים תורה ומחדשים רזין דאוריית' אין בזה תוספת שכרו דהתורה שלומדים בג"ע בלא גוף של עולם העשי' הנה אדרבא זה הוא שכר הרוחניי של הנשמו' זוכים לחזות בנועם י"י זיו השכינה בהשגת רזין דאורייתא ואין ע"י לימוד זה תוספת שכר בכל פעם רק מה שלומד האדם בהיותו בגוף ניתוסף שכרו בכל פעם וע"כ כל ימי חיי האדם בעוה"ז נק' מהל"ך משא"כ בצאת מן העוה"ז נשאר עומד שאין לו עוד קווי שיתעלה במדרגה בכל פעם ויתוסף שכרו רק כפי הנפסק עליו בעת צאתו בזה המעמד נשאר עומ"ד. והנה בגמ' אמרו על הזוג והענביל (הוא פעמון שמקשקש ומשמיע קול שהיא טמא היינו מקבל טומא' ואפקא לה מן כל דב"ר אשר יבא באש אפי' דיבור יבא באש רצ"ל אפי' כלים שאינו ראוי להשתמש רק לדיבור היינו שמשמיע קול מיקרי כלי ואמרו כשניטל הפנימי המקשקש החיצון טמא עדיין דעדיין כלי הוא ואמרו בגמ' למאי חזי ואמרו שם (הוא ג"כ אליבא דר' יוחנן) לפי המסקנא) שכן ראוי להקישו ע"ג כלי חרס ע"ש ברש"י ומיקרי עושה מעין מלאכתו הראשונ' הגם שעוש' מלאכתו ע"י דבר אחר מיקרי עושה מעין מלאכתו ושם כלי עלי' נמצא בנידון דידן הגוף כל מה שמדבר בתורה בעוה"ז ע"י הנשמה הפנימיית אשר בתוכו מוסיף אומץ בכל פעם אבל כשניטל הפנימיית שוב אינו ראוי לדיבור והנ' כשתלמידיו אומרים שמועות מפיו הנה שפתותיו דובבות ומיקרי עושה מעין מלאכתו הראשונה ע"י דבר אחר וכלי מיקרי נמצא מקרי בכל פעם שהגוף לומד ממש בדיבור בעוה"ז וניתוסף לו בכל פעם שכרו בעוה"ב ויתעל' בכל פעם רוחו ונשמתו בג"ע וזה הוא שנתחבט עליו דוד המע"ה אגורה באהלך עולמים שיאמרו שמועות מפיו וזה שהבטיח ליהושע בן יהוצדק ונתתי לך מהלכי"ם (בעוה"ב היינו תלמידך בעוה"ז שעדין הם מהלכי"ם נתתי אותם לך היינו גם אתה מהלך על ידם כשתהי') בין העומדים האלה (אעפ"כ כשיאמרו תלמידך המהלכים שמועות מפיך תהיה גם אתה מהלך ונסוע ממדריג' למדריג' הבן הדבר:

תורה אור פרשת שמות

[בניצוח הרה"ח שוקי הס שליט"א בצפרא־דשבתא]

***

שמות, ב':

קול דודי הנה זה בא מדלג על ההרים מקפץ על הגבעות. שדילג קץ הישועה מת"ל לרד"ו שנה. ולהבין ענין הגאולה ברוחניות כענין שכתוב הושיעה לו ימינו. וכתיב צדיק ונושע. וצריך להבין תחלה ענין הגלות וירידה צורך עלייה כמ"ש אנכי ארד עמך מצרימה ואנכי אעלך גם עלה.

וכתיב וזה לך האות כי אנכי שלחתיך בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה דהיינו על הר סיני בשעת מ"ת שהי' גילוי אלהותו ית' פנים אל פנים. ולהבין זה צריך להבין פי' הפסוק אנכי ארד עמך מצרימה שלכאורה אינו מובן שלשון זה לא שייך כ"א בלשון בנ"א שמתחלה לא היה במקום ההוא ועכשיו יורד לשם משא"כ אצלו ית' הלא כתיב את השמים ואת הארץ אני מלא וגו'. אך הענין דהנה ארז"ל מזכירין יצי"מ בלילות פי' בכל הגליות ושעבוד הדומות ללילות שכל בחי' הגלות הוא בחי' גלות מצרים.

וכן ענין הגאולה כתיב כימי צאתך מאמ"צ אראנו נפלאות וכמו שהיה גלות מצרים בעבודה קשה בחומר ובלבנים וגו'. כך בכל בחי' גלות אף שאין דוגמתן ממש בגשמיות מ"מ יש בחי' עבודה קשה בחומר ובלבנים ברוחניות. וכמ"ש בר"מ בחומר דא קל וחומר. ובלבנים דא לבון הלכתא. ובכל עבודה בשדה דא ברייתא:

ולהבין זה הנה דרשו בהגדה שמררו חיי אבותינו במצרים. פי' כי האבות הן המדות אהוי"ר ורחמנות וחיותם הם המוחין שהן החו"ב בגדלות ה' לדעת כי אין עוד מלבדו בשמים ממעל ועל הארץ מתחת למעלה עד אין קץ ולמטה [עד] אין תכלית ולד' סטרין. שבהשכלה והבנה זו נולדה ונתעוררה מדת האהבה בקרב כל א' ואחד.

וכן היראה כי כל ניצוץ מישראל יש בו בחי' אהבה ויראה והן הן עצמות הנשמה כמ"ש במ"א. וכן כנס"י חבור כל הנשמות נק' בת נדיב בתו של אברהם אבינו שנק' נדיב מפני שהוא איש חסד המתנדב חסד לכל העולמות עליונים ותחתונים ונק' אבינו וירושתנו ממנו. רק מפני שהבחירה ביד אדם ויכול' בידו

להפוך האהבה מאהבת ה׳ אל ההפוך לגמרי ע״כ צריך הוא לעורר את האהבה לה׳.

וע״ז מיוסד כל ענין שיר השירים אם תעירו ואם תעוררו כו׳. והתעוררות האהבה היא ע״י קול דודי דופק וגו׳. וזהו שארז״ל אנשי יריחו היו כורכין את שמע ולא היו מפסיקין בין אחד לואהבת כי מן התבוננות באחד אמת כי אין עוד מלבדו ממילא נמשך התעוררות אהבה לה׳ בלי הפסק וע״כ מסיימין בק״ש אמת ויציב יציב הוא תרגומו של אמת אלא שאומרים גם בלשון תרגום לומר שהוא אחד אמת בין בגשמיות בין ברוחניות כי אין עוד מלבדו כתיב. אך כ״ז הוא בהיות החו״ב בגדולת ה׳ בהתבוננות גדול במוחו ומחשבתו ועי״כ יכול הוא לעורר מדותיו אוי״ר בהתגלות לבו ע״י עומק המחשבה בלבד. אבל מי שמוחו קטן מהכיל התגלות אלהותו במחשבתו לעורר את האהבה הנה זאת עצתו אמונה לצעוק אל ה׳ בתפלה וכמ״ש צעק לבם כי הקול מעורר הכונה והתגלות לעורר את האהבה בהתגלות לבו ונק׳ בחי׳ זו בחי׳ מצרים מצר ים החכמה שירדה ונתלבשה במצר הגרון.

וזהו ענין ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה. כי בחי׳ גרון וחרון הכל אחד כידוע לי״ח. וזהו ענין המרירות שמררו חיי אבותינו במצרים שחיות המדות ירדו ונתלבשו במצר הגרון. ועי״ז נעשו מרים כי אלו היו בבחי׳ באר שבע היו מתוקים ויותר טובים.

וזהו אנכי ארד עמך וכו׳. פי׳ אנכי מי שאנכי בחי׳ סוכ״ע בחי׳ אחד אמת ארד עמך שהוא בחי׳ ירידה כביכול מחמת שאין גלוי אלהותו ית׳ מתגלה כ״כ כ״א בבחי׳ מצרים והיינו ע״י שהוא עמך כמ״ש גלו לאדום שכינה עמהם ולא נשאר כ״א בחי׳ האמונה הנטועה בלב כל ישראל שהם מאמינים בני מאמינים אפי׳ בגלות כמ״ש ויאמן העם אבל אינו דומה שמיעה לראיה שהיא בחי׳ גלוי אלהותו כמו שהיה בשעת מתן תורה בבחי׳ ראיה ממש ובזמן הגלות אין בחי׳ ראיה ממש בהתגלות זו אלא בבחי׳ מצרים שהוא ע״י הקול בחי׳ גרון הנ״ל:

והנה גם לזה יש רבות מחשבות הטורדות ומבלבלות התפלה. והן המה עונותיו המבדילין. ועצה היעוצה לזה הוא לעורר רחמים רבים ולא על עצמו כי אדרבה בזה הוא מעורר עליו את הדין שדנין אותו אם הוא ראוי להתפלל לפני ה׳ ולעבוד אותו אלא שישוב אל ה׳ וירחמהו ברחמים רבים על גלות השכינה שהיא ניצוץ אלהותו המתלבש במחשבתו.

והמ״ז הם נקראו לבושים צואים. וע״ז יתמרמר מאד במר נפשו ועי״ז יסורו הבגדים הצואים מעליו ונגלה כבוד ה׳ כמ״ש זרח בחשך אור לישרים. וכתיב וכבוד ה׳ עליך זרח. לעורר את האהבה.

וזה שכתוב כה אמר ה' ליעקב אשר פדה את אברהם כי ע"י מדת יעקב בחי' רחמנות הוא מעורר את האהבה בחי' אברהם. וז"ש וימררו את חייהם. פי' וביאור הכתוב כי הנה הכתוב אומר איך שע"י גלות מצרים צריך הוא לשית עצות בנפשו לצעוק אל ה' בתפלה ולהתמרמר במר נפשו על חייו דהיינו על חיות אלהות שבתוכו שהוא חיות העיקרית של האדם. משא"כ חיי עוה"ז אינם נקראים חיים כלל.

וזהו בעבודה קשה. כי עבודה שבלב זו תפלה לצעוק אל ה' בבחי' צעק לבם בשביל גילוי אלהותו ית' כמ"ש רוממות אל בגרונם שהוא התגלותו ית' ע"י בחי' הגרון הנ"ל. ועי"ז וחרב פיפיות בידם להכרית כל הקליפות ותאוות שיש לאדם.

והנה כמו למשל חרב שהיא של ברזל קשה יכולה לעמוד אפי' בפני דבר קשה כאבנים ולא תפגום בהכאתו בהם. משא"כ אם היה הברזל רך. כך התפלה צריכה להיות קשה. ולכן נק' עבודה קשה דהיינו לקרוא לה' לעמוד נגד כל מונע מבית ומבחוץ ולשבר כל הקליפות ותאוות החזקות להיות לבו נשבר בקרבו. ואפילו אם הוא כלב האבן ימוס. והנה כ"ז הטורח הוא בשביל הגלות משא"כ כשהיה בית המקדש קיים שלא היו צריכין לתפלה כי אז היה התגלות אלהותו במוחו ומחשבתו של אדם בהתרחבות (להאיר) [להעיר] את האהבה מקרב איש ולב עמוק בעומק המחשבה בלבד:

וכן בענין התורה בזמן הגלות הוא בחומר ולבנים וגו'. וכמ"ש בר"מ. והענין הוא דכתיב ששים המה מלכות ושמונים פלגשים ועלמות אין מספר אחת היא יונתי תמתי. ופי' בזוהר ששים המה מלכות אלו ששים מסכתות.

ושמונים פלגשים אלו ברייתות. ועלמות אין מספר אלו ההלכות. אחת היא יונתי תמתי וגו'. ופי' תמתי שלימתי שאין שלימות אצלו כביכול זולת כנס"י כמ"ש והארץ הדום רגלי. וכתיב בנים אתם להוי' אלקיכם וברא כרעא דאבוה הוא.

והיינו מפני גילוי יחודו ית' בעולמות עליונים הוא בכל צבא מעלה כמ"ש וצבא השמים לך משתחוים שבטלים אליו במציאות בפועל ממש. אך בעולמות התחתונים הנה עכו"ם המורדים ופושעים בו רק מי כעמך ישראל גוי אחד בארץ ליחד לבבם לאחד ולבטל רצונם מפני רצונו.

והוא כמו למשל אברי האדם שבטלים אליו ואפילו הרגלים שהוא לבר מן גופא ואפי' צפורני רגלו והיינו כל זמן שדבוקים בו. אבל כשנפרד אחד מאבריו. וכן צפורן הפורש מן האדם שוב אינו נחשב מכלל האדם מפני שאינו בטל אליו.

וכך בנפש האדם כתיב לתאוה יבקש נפרד שנפרד מיחודו ית' והוא כמו אבר הפורש מן האדם והרי זה כאלו נקטע אחד מאבריו או נקצץ צפורן אחד מן הקומה שלימה של יוצר בראשית כביכול. אבל הבא לדבקה בו באמת הוא בטל לגמרי אליו ואין לו רצונות אחרים כלל כמו שכתוב מי לי בשמים ועמך לא חפצתי בארץ כו'. צור לבבי וחלקי וגו'. ועושה הקומה שלימה כביכול ולכן נק' תמתי.

והנה באתדל"ת אתדל"ע כמ"ש אני לדודי ועלי תשוקתו כי כמו שמעורר התשוקה בחדות ה' לעשות נחת רוח ליוצרו בשמחה כמ"ש ישמח ישראל בעשיו כך חדות ה' היא מעוזו וישמח ה' במעשיו.

וזהו ובלבנים דא לבון הלכתא כי הנה כתיב שחורה אני ונאוה פי' כי התורה שבע"פ היא נראית לעין כל בבחי' שחורה שאין נראה בה שום אור כלל לפי שמדברת בעניני עולם הגשמי בעניני זרעים ובדבר שבממון בין איש לרעהו. אבל באמת ונאוה שכל הדברים שבה יסודתם בהררי קדש מחכמה עלאה שכך עלה ברצונו וחכמתו ית' חכים ולא בחכמה ידיעא כו'.

וזהו לבון הלכתא שההלכות הנראות כשחורות צריך ללבנם בלובן העליון ע"י חדות ה' היא השמחה אמתית בה' אחד ולהבטל ברצונו ולא יבקש רצון אחר זולת רצונו ית' המלובש בתורתו. וזהו קומי לך רעיתי יפתי ולכי לך. פי' לך לעצמך כי ישראל עלו במחשבה תחלה וע"כ קומי לך להתכלל באחד.

והנה עד"ז מתעורר למעלה בחינת לובן העליון בהתגלות בבחי' הארת פנים. דהיינו התעוררות השמחה וחדות ה' צהבו פניו. כמ"ש יאר פניו אתנו סלה שהארת פניו היא אתנו ועל ידינו כפי מה שאנו מעוררים בחי' התגלות אלהותו כמ"ש כמים הפנים לפנים כו'.

והנה תכלית ושלימות הגילוי הזה יהיה לעתיד לבא לימות המשיח שאז עין בעין יראו כבשעת מ"ת ויותר מזה שאילו בשעת מ"ת לא היה רק לפי שעה משא"כ לימות המשיח יהיה גילוי אלהותו לעד ולעולמי עולמים בלי הפסק. וזהו סלה שהוא לשון נצח. והנה בזמן הגלות צריך עמל ויגיעה רבה לקבוע בלבו השמחה אמתית בה' שהוא לבון הלכתא משא"כ לימות המשיח אז וראו כל בשר יחדו:

וכן בענין ובכל עבודה בשדה דא ברייתא. כי ברייתא בחי' לבר מן גופא שהם אברים החצוניים. והמשנה נק' אברים הפנימיים. וכל דבר שהוא שנוי בברייתא הוא מרומז במשנה כמו שאמר אילפא מאן דשאיל לי בברייתא ולא פשטינא ליה ממתניתין. פי' פשטינא מלשון פשט את ידו שהוא לשון הושטת יד ואמר שיושיט את ידו ממתניתין לבאר הדין השנוי בברייתא ולא היה צריך

ללמוד הברייתא בפ״ע כיון שהיא נכללת במתניתין. אך לא כל אדם זוכה לזה ושמו מוכיח עליו שלכן נק׳ אילפא מלשון אאלפך חכמה אאלפך בינה ולכן היה מבין דין הברייתא מתוך המשנה. אבל אנחנו צריכין ג״כ לעסוק בדין הברייתא מתוך המשנה.

וזהו ובכל עבודה בשדה. וזהו כמו למשל שמביא חטים מתוך הבית וזורעי׳ בשדה מחוץ לעיר כך העוסקים בברייתא בדין השנוי במתניתין. והנה תכלית ירידה והגלות היא צורך עלייה גדולה שיאיר אור ה׳ בגילוי רב לימות המשיח:

וזהו קול דודי הנה זה בא מדלג על כו׳. פי׳ מלמעלמ״ט. על ההרים. פי׳ כאדם שקופץ מהר להר ועי״כ הולך הרבה ביחד כך הנה ההרים העליונים הם בחי׳ חסד דאצי׳ שהוא חסד ה׳ ממש בגילוי רב ועצום ואתעדל״ע הוא ע״י אתעדל״ת אע״פ שיש הרבה מדרגות בנתיים. מקפץ על הגבעות. פי׳ גבעות הם האמהות בחי׳ מקבלים מן ההרים. דהיינו אפי׳ מי שאין לו בחי׳ האהבה מצד עצמו אך מפני שרואה ושומע תפלות אחרים מתעורר בו ג״כ. והנה ארז״ל על ג׳ דברים העולם עומד על התורה ועל העבודה (זו תפלה) ועל גמ״ח שהם עצמן תקוני המדות שבין אדם למקום ושבין אדם לחבירו. והנה בענין תורה ותפלה כבר נתבאר בפסוק איך שהוא בחי׳ הגלות וכמ״ש לעיל. ובא ג״כ לפרש בענין תקוני המדות וזה נק׳ את כל עבודתם אשר עבדו בהם. כי העבודה היא מהם ובהם עצמן לתקן מדותיהם. ולזה צריך טורח עמל ויגיעה גדולה להפך מן ההפוך אל ההפוך ולשנות דרכו וטבעו ונק׳ עבודה מלשון עורות עבודים שצריך לעבד את המדות שיהיו מתוקנים לה׳ לבדו:

ועצה היעוצה לזה מ״ש בפרך ויש בו ב׳ פירושים. אחד לשון טורח ומלאכה כבידה. ולא מפני כבדות המלאכה מחמת עצמה אלא כעין שדרשו רז״ל גבי פרעה בפרך נתן מלאכת נשים לאנשים שהגם שבאמת מלאכת נשים קלה ממלאכת האנשים אעפ״כ היתה כבידה עליהם מפני שהוצרכו לשנות טבעם ורגילותם.

וכן בענין תקוני המדות אהוי״ר שבין אדם למקום. הן בבחי׳ סור מרע הן בבחי׳ וע״ט צריך הוא לשנות רגילותו וטבעו. ופי׳ הב׳ הוא לשון פה רך. וזה ישים האדם ללבו כמו כעס וקנאה וגדלות והתרוממות אחד על חבירו. זה הכלל מענה רך ישיב חימה. ולא חימה של חבירו בלבד אלא אף חימה שבו. דהיינו כל המדות רעות שבין אדם לחבירו שיסודם היא בחי׳ גבורות. והמ״י:

***

שמות, ד':

זה שמי לעולם וזה זכרי לדר דר. איתא בת"ז שמי עם י"ה שס"ה זכרי עם ו"ה רמ"ח. וצ"ל מפני מה שרש מל"ת גבוה יותר משרש המ"ע שהל"ת נמשכי' מבחי' י"ה דהוי' והמ"ע נמשכים מבחי' ו"ה דהוי"ה. גם י"ל מפני מה לא ניתנה תושבע"פ ג"כ בכתב. הענין הוא דכתיב איה סופר וגו'. ונת' במ"א הפי' דבחי' **אי"ה עצמו הוא הסופר (והוא בחי' איה מקום כבודו) כי איתא בס"י בג' דברים ברא הקב"ה את העולם בסופר וספר וספור. והנה תושב"כ נק' ספר ובחי' סופר** שלמעלה מבחי' ספר הוא בחי' אי"ה שהוא א' י"ה כי מקור ושרש י"ה דשם הוי"ה נמשך מבחי' האל"ף שהוא בחי' חכמה דאצילות (ר"ל מקור ושרש החכמה כמ"ש במ"א בכוונת א' דאחד דק"ש שהוא בחי' מזל נוצר דמשם יונק **אבא או** ר"ל חכמה סתימאה) כמ"ש **אאלפך חכמה. ועוד שבאות** אל"ף נכללו בו ג' **אותיות** דשם הוי' ב"ה כנודע מהאריז"ל שתמונת האל"ף בתושב"כ הוא י' ו' י' ובתפילין י' ו' ד'. מפני שבתושב"כ מלובש אור אבא דאצי' כי אורייתא מח"ע נפקת והיינו מבחי' יסוד **אבא** לכך נכתב גם הקוץ התחתון של האל"ף כתמונת י' רמז לחכמה דאצי' שהוא בחי' י' דשם הוי' כנודע. אבל בתפילין נכתב קוץ התחתון של האל"ף בתמונת ד' שהוא בחי' מחשבה עילאה שהוא בחי' לאה שהוא עד"מ כמו הד' שיש בו התפשטות לאורך ורוחב.

וזהו **איה** סופר. דהיינו שמקור של התושב"כ שנק' ספר עילאה כמ"ש בזהר **אית** ספר ואית ספר. הוא בחי' אי"ה א' עם י"ה שהאל"ף הוא מקור לי"ה כנ"ל שהוא הסופר את הספר דהיינו שהוא מקור התושב"כ שנמשכי' הימנו:

דהנה כללות התושב"כ הוא מדבר בענין קיום מצות עשה. שנמשכים מבחי' ו"ה שהוא בחי' ז"א דאצי' שהאורות מחולקים בתוך הכלים שהן רמ"ח אברים דז"א שמשם נמשכים רמ"ח מ"ע ולכך המקיים מ"ע ממשיך עליו אור עליון דז"א ולכך ניתנה התורה בכתב להיות האורות דז"א מתלבשים בכלים ממש לכך נתלבשה חכמת התורה ג"כ בכתב כו' באותיות ותגין כו' אמנם שרש הל"ת אף שהן ג"כ בתושב"כ מ"מ הן למעלה ממדרגת המ"ע אלא שהם נמשכים מבחי' י"ה. מפני ששרש הל"ת הוא מבחי' ומדרגה גבוה שאינו יכול להתלבש בתוך כלים כמו המ"ע שהתפילין והאתרוג הם כלים להאור כו' משא"כ הל"ת שאין לאותו האור כלי שיוכל לשכון בו בבחי' הן ע"י מעשה רק ע"י לאו ושלילה הוא מושג שאין יכולים להכיר מהותו רק לשלול ההפוך כמו **לא תאכל חלב** ודם לפי שזהו מנגד לקדושת האור לפי שהיא מבחי' סט"א.

וע"י שלילת ההפוך נמשך גלוי האור אבל א"א להמשיכו ע"י מעשה כמו ע"י תפילין וציצית ע"ד האורות הנמשכים ע"י מ"ע לפי שמעלת האורות

הנמשכים ע״י ל״ת גדולים וגבוהים יותר מהנמשכים ע״י מ״ע וא״א לעשות להם כלים בבחי׳ הן רק ע״י לאו שקדם להן דהיינו ע״י שלילת ההפוך. וזהו בארץ לא זרועה וזהו שהל״ת נמשכים מבחינת י״ה שלמעלה מו״ה:

והנה כל דברי סופרים הוא הכל עד״ז של הל״ת שהרי ד״ס הם לעשות סייג לתורה עשו משמרת למשמרתי כו׳ לכך נקרא דברי סופרים ששרשם מבחי׳ סופר שהוא בחי׳ אי״ה סופר שהוא ענין א׳ י״ה כנ״ל שהל״ת נמשכים מי״ה. וכמו״כ כל ד״ס נמשכים משם לכן הם למעלה מתושב״כ שנק׳ ספר דרמ״ח מ״ע נמשכים מו״ה שהם מתלבשים בכלים. משא״כ ד״ס הם מבחי׳ שלמעלה מזו לכן לא היה באפשר להתלבש במעשה הכתב אלא בעל פה דוקא כי אבא יסד ברתא שבחי׳ הדבור נמשך מן הח״ע שהוא בחי׳ איה סופר כנ״ל (וע׳ מ״ש ע״פ שחורה אני ונאוה מענין זה):

והנה גם בתושב״כ עצמה ימצאו ענינים אשר לא נכתבו מצד מעלתן הרמה. דהיינו שלפעמים נאמר וידבר ה׳ אל משה לאמר כך וכך. שנתפרש ונכתב בתורה הצווי והאמירה של הקב״ה למשה בענין מצוה ההיא.

ולפעמים לא נכתב רק הצווי של משה לישראל בענין מצוה ההיא ולא נכתב הצווי של הקב״ה אליו וכמו כל משנה תורה שאמר משה לישראל כמה מצות אשר לא נתפרשו היכן צוהו הש״י ע״ז.

וכה״ג נמצא הרבה בתורה. וצריך להבין למה לא נכתב הצווי של הקב״ה. אך הענין כי משה הוא בחי׳ יסוד אבא ולכן זכה שתנתן התורה על ידו דאורייתא מח״ע נפקת. ופי׳ ויאמר או וידבר ה׳ אל משה. הוא בחי׳ הדבור וההמשכה מן המאציל אור א״ס ב״ה ליסוד אבא ח״ע בענין המצוה ההיא או ההגדה ההיא.

וענין וידבר משה אל בנ״י הוא ההמשכה שנמשך מיסוד אבא גילוי ענין ההוא לישראל. ולכך יש איזו ענינים גבוהים מאד. שלא היה יכול להתלבש בכתב ענין ההמשכה מאור א״ס ב״ה בח״ע בענין ההוא רק נכתב ההמשכה והגלוי מיסוד אבא למטה שזהו ענין וידבר משה כו׳. וכמו בענין הארבה שהתרה משה את פרעה כי אם מאן אתה כו׳ הנני מביא מחר ארבה כו׳ ולא נאמר הצווי של הקב״ה בענין ההתראה. והיינו להיות ששרש הארבה גבוה מאד כידוע בענין וארבה את זרעו ואתן לו את יצחק כו׳ (צ״ע דאח״כ נכתב הצווי של הקב״ה בענין הארבה נטה את ידך וצ״ל דבענין ההתראה לפרעה לא היה יכול להיות נכתב) ויש ענינים שיוכל להיות נכתב הצווי של הקב״ה למשה ולא נכתב הצווי של משה לישראל בענין ההוא רק שממילא מובן שמסתמא אמר משה לישראל מאחר שנכתב שאמר השי״ת למשה כו׳:

להבין מארז"ל ע"פ כי טובים דודיך מיין. ערבים עלי דברי סופרים יותר מיינה של תורה. וי"ל לשון עלי והל"ל לי. הנה כתיב לאהבה את ה' אלקיך כי הוא חייך. פי' כי הוא חייך. היינו נתינת טעם.

וכנודע דכי משמש בארבע לשונות. וכאן הוא משמש בלשון דהא. שהוא נתינת טעם לאהבה את ה' אלקיך מפני שהוא חייך. שהמאציל העליון ב"ה הוא מקור החיים ומקור התענוגים כמ"ש כי עמך מקור חיים וגו' וממך הכל כתיב שממנו נמשכו כל החיים והתענוגים הנמצאים בארבעה עולמות אבי"ע והוא ית' הוא חיי החיים.

ואי לזאת כשיתבונן האדם בזה יומשך מזה לאהבה את ה' שכמו שאוהב האדם לחיי נפשו כך יאהוב את ה' שהוא חיי החיים כולם וחיי נפשו בפרט. אך אהבה זו שנמשכה מן הטעם כי הוא חייך לא נק' עדיין מס"נ הנא' בפסוק בכל נפשך ובכל מאדך מאחר שנמשכ' מן הטעם כי הוא חייך ונודע שבחי' מנת"א הוא בבחי' הנאצלי' טעמים בחכמה כו'. אבל המאציל א"ס ב"ה מרומם ונשגב אף מגדר החכמה כמ"ש כולם בחכמה עשית שהחכמה נחשבת לעשיי' גשמית קמיה ית'. ומזה נמשך בחי' מסירת נפש (שיש בכח בכל א' מישראל מחמת שמלובש בנשמתו הארה מבחי' א"ס ב"ה שלמעלה מן החכמה והטעם כו') למסור נפשו באחד בלי טעם ודעת כלל רק מצד אהבה הפשוטה לה' המרומם לבדו ואין ערוך אליו כלל וכמ"ש אני הוי"ה לא שניתי כו' בין קודם שנברא העולם ובין אחר שנברא העולם אין בו שום שינוי והתפעלות כלל וענין אהבה זו היינו שאינו רוצה להיות נפרד מיחודו ית' אלא למהוי אחד באחד ממש והיינו ענין בכל נפשך ובכל מאדך למסור נפשו ממש למעלה מן הטעם והדעת והוא ההתקשרות במהותו ועצמותו ית' שלמעלה מעלה מבחי' טנת"א כנ"ל:

והנה אהבה ומס"נ זו יש בכל א' מישראל בכח אלא שהיא בבחי' העלם והסתר. וכדי להוציאה מההעלם אל הגלוי הוא ע"י בחינת יינה של תורה דוקא. כמארז"ל נכנס יין יצא סוד והסוד הגנוז בנפש היא האהבה מסותרת הנ"ל וע"י שיכנס בנפשו בחי' יינה של תורה שהוא בחי' קיום התומ"צ שעי"ז נמשך התגלות האהבה המסותרת שתצא האהבה אל הגלוי בלב כנס"י שיהיו בוערים באהבה פשוטה למהוי אחד באחד.

והנה בשבת מתגלה ג"כ בחי' האהבה מסותרת בבחי' גלוי. והענין דהנה כתיב ששת ימים עשה ה' את השמים וכו' וביום השביעי שבת. כי בעשרה מאמרות שהם ע"ס נברא העולם. ובראשית נמי מאמר הוא דהיינו שגם החכמה דאצי' ראשית האצי' הוא ג"כ בחי' מאמר לבד לגבי מהו"ע ית' וכנ"ל בענין כלם בחכמה עשית.

ובשי"ב נשפלו החכמה והמדות עליונות שהם הע"מ לברוא העולם כמו עד"מ האדם העושה איזה מלאכה שכותב או מצייר איזה ציור אזי משפיל שכלו ומחשבתו לעיין באותו הציור והכתב וכשגמר מחשבתו חוזרים שכלו ומחשבתו למהותן ועצמותן. כך עד"מ למעלה בשי"ב נשפלו הע"ס עליונות להיות בריאת העולם על ידיהן ובשבת שבת וינפש שנתעלו החכמה ומדות למהו"ע ית' המרומם ונשגב לבדו בבחי' אין ערוך כו' מקור התענוגים.

ולכן מתגלה בשבת בחי' אהבה מסותרת שהיא מבחי' זו למעלה מבחי' חכמה ובחי' טעמים כו' כנ"ל. וכ"ז בא ע"י שנכנס בנפש האדם בחי' יינה של תורה היינו קיום המצות שבהם מלובש רצון העליון שהוא למעלה מבחי' חכמה כנודע וע"י גילוי רצה"ע יתעורר באדם גלוי האהבה מסותרת שהיא בחי' אהבה ורצון שלמעלה מן החכמה והטעם וזהו ענין נכנס יין יצא סוד:

ועתה יובן ענין ערבים עלי ד"ס יותר מיינה של תורה. עלי דוקא והיינו כי המצות עצמן נק' יינה של תורה כנ"ל. והנה הברכות שמברכים על המצות הם מד"ס.

והם למעלה מקיום המצות עצמן כמ"ש בע"ח שע"י עצם המצוה נמשך בחי' האו"פ המתלבש בתוך הכלים ממש וע"י הברכה שעל המצוה ממשיכים בחי' האור מקיף שהוא למעלה מבחי' האו"פ שלכך א"י להתלבש בתוך הכלי וז"ש רז"ל כל המצות מברך עליהן עובר לעשייתן לשון עובר הוא ענין מקיף כמו עובר לסוחר.

וזהו ענין ערבים עלי ד"ס ולא אמר לי. כי פי' עלי היינו לומר שההמשכה ע"י הברכה הוא בבחי' מקיף וזהו עלי ולכך ערבים יותר מיינה של תורה שהם רק בחי' או"פ כו' ונועם ה' והעריבות הנמשך ע"י הברכה שהוא מד"ס הוא מבחי' מקיף וזהו ערבים עלי.

ופי' וענין ל' הברכה בא"י אמ"ה אקב"ו היינו ברוך הוא המשכ' מבחי' ראש ומקור כל ברכה מקור החיים שלמעלה מהשתלשלות. ונמשך ברכה והמשכה זו אל בחי' אתה הוא בחי' עלמא דאתגליא שיהיה בחי' הוי"ה שהוא כללות ההשתלשלות יו"ד צמצום ה"א התפשטות ו' המשכה ה' התפשטות.

וז"ש ברכת הוי"ה היא תעשיר ובאברהם כתיב והיה ברכה שהברכה היא בחי' הוי"ה ואח"כ אומרים אמ"ה שיומשך השפע למטה עד גם בבחי' מלך העולם שהיא בחי' מל' דאצי' שהיא בחי' תחתונה שבאצי' כנודע. אשר הוא בחי' תענוג העליון כמה שכתוב באשרי כי אשרוני בנות. בכדי לקדשנו במצותיו הקב"ה מניח תפילין כו' שהם מבחי' מהו"ע ית'.

ונמצא יש בהברכה בחי' רו"ש תחלה הוא השוב להמשיך השפע למטה עד בחי' מלך העולם ואח"כ הרצוא קדשנו במצותיו במהו"ע להמשיך משם למטה. וז"ש אשרי איש ירא את ה'. מתחלה בחי' ריחוק שירא לגשת אל הקדש מי אנכי כי באתי עד הלום.

ואח"כ במצותיו חפץ מאד. דהיינו אמת שאיני ראוי לכך אך מ"מ במצותיו חפץ מאד. והטעם שצ"ל רו"ש כי כל המשכה מלמעלה צ"ל ע"י מטי ולא מטי תחלה בחי' הסתלקות שהוא ענין לא מטי ואח"כ התפשטות בחי' מטי. ולכן צ"ל אתעדל"ת ג"כ בחי' רו"ש וזהו ענין ערבים עלי ד"ם ששרש דברי חז"ל נמשך מבחי' סופר בחי' איה סופר שהוא למעלה מבחי' יינה של תורה שתושב"כ נק' ספר כו' וכמש"ל. ועמ"ש מענין ברכת המצות בפסוק ועשית בגדי קדש ע"ש:

***

ט. לו"ז הנסיעה בע"ה

"'בִּזְמַנִּיהֶם' - זְמַן, זְמַנָּם, זְמַנֵּיהֶם... זְמַנּוֹ שֶׁל זֶה לֹא זְמַנּוֹ שֶׁל זֶה"...

🗓️ יום חמישי, י"ט טבת

10:00 הגעה לשדה התעופה 🧳

12:00 המראה לורשה ✈️

15:00 נחיתה בורשה (שעון פולין) 🛬

יציאה לליז'ענסק 🚌

🥂 **התוועדות, סבב היכרות** 🔥

ציון 🪦

23:00 יציאה למעז'יבוז' 🚌

🚧 אחרי מעבר הגבול - כיבוי אורות ושינה באוטובוס

🗓️ יום שישי

חסידות בנסיעה 📖

10:00 הגעה למעזיבוז' 🏠

שחרית 📖

13:00 מעיין הבעש"ט למעוניינים 💧

טועמיה 🍞

ציון 🪦

16:00 🕯️🌟 שבת קדש 🌟🕯️

📅 ליל שבת

16:30 חסידות 📖

קבלת שבת 📖

🍻🍽️ סעודת שבת – ההתוועדות המרכזית 🍷🔥🎶

🎙️ הרבנים המקדימים: הרב שי דאום, אוריה כהן

🎤 הרב איתיאל גלעדי

🪑 שולחנות התוועדות כרצון איש ואיש 🍻

📅 צפרא דשבתא ☀️

10:00 חסידות – תורה אור עם הרב שוקי הס 📖

11:00 שחרית בבית כנסת העתיק 🕍 (בכפוף לאילוצי מזג אוויר 🌧️)

14:00 סעודה והתוועדות 🍲🔥

סיפורי שליחות: אריאל גרונר • אלעזר ריגר • אלעד קלר • ניר מנוסי • אמרי שכנר • הרב שי

🎙️ הרב המקדים: יצחק נתיב

16:45 איתיאל

📅 מוצ"ש

20:00 יציאה לאניפולי 🚌

23:00 הגעה לאניפולי

התוועדות

ציון 🪦

סבב סיכום ראשון

ומשם יפרד והיה ל-2 ראשים...

מסלול קצר:

2:00 יציאה חזרה למעזיבוז

5:00 הגעה למעזיבוז

שחרית למעוניינים 📖

8:00 יציאה לקישינב

19:00 המראה ✈️

22:00 נחיתה בנתב״ג

מסלול ארוך:

2:00 יציאה לנייעזין

שינה באוטובוס 😴

📅 יום ראשון

9:00 נייעזין 🪦

שחרית, ציון 📖

10:30 יציאה להאדיטש

13:30 הגעה להאדיטש 🔥

לימוד 📖

ציון 🪦

התוועדות

1:00 יציאה לקישינב - נסיעה של 17 שעות כולל מעבר הגבול 🛣️

📅 יום שני

חסידות ותפילה באוטובוס (עצירה בכפוף לאילוצי לו״ז) 📖

18:00 הגעה לקישינב

19:50 המראה לקפריסין ✈️

00:30 נחיתה בנתב״ג



הָרַבִּי, לְמָשָׁל, אָמַר שֶׁאֵין לוֹ חוּשׁ בְּקִבְרֵי צַדִּיקִים; אֲבָל יַחַד עִם זֶה, כִּמְעַט כָּל יוֹם, כָּל כַּמָּה יָמִים, הָיָה בְּצִיּוּן הָרַבִּי הַקּוֹדֵם כְּדֵי לְשׂוֹחֵחַ אִתּוֹ. מִי שֶׁיָּכוֹל לְשׂוֹחֵחַ חָפְשִׁי עִם הַצַּדִּיקִים זֶה טוֹב מְאֹד.

[שו"ת לישיבת דורשי יחודך,
כ"ה אדר תשע"ד]